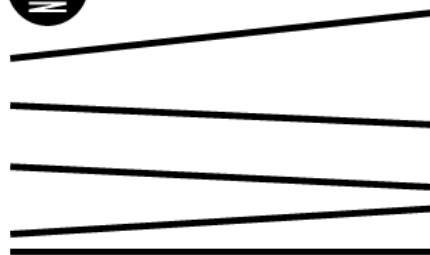

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Steffens, Henrich.; Henrik Steffens ; oversat af
Frederik Schaldemose

Titel | Title:

Hvad jeg oplevede.; nedskrevet efter
Hukommelsen

Bindbetegnelse | Volume Statement:

Vol. 5-6

Udgivet år og sted | Publication time and place: Kjøbenhavn : C. Steen, 1840-1845

Fysiske størrelse | Physical extent:

1-10 i 5 bd.

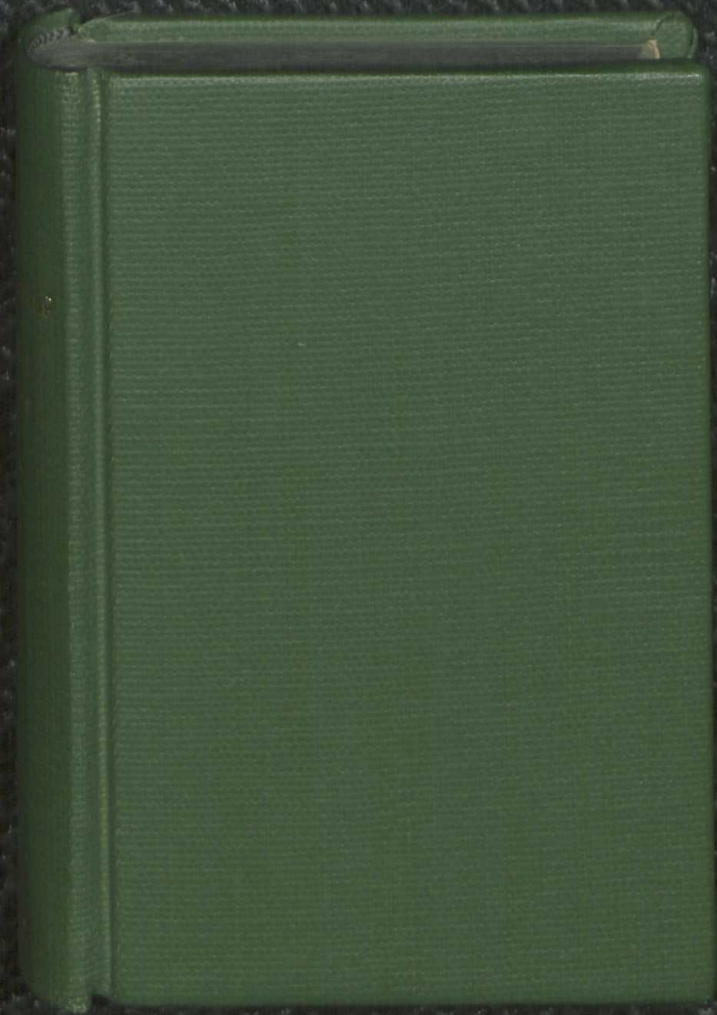
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

22 1

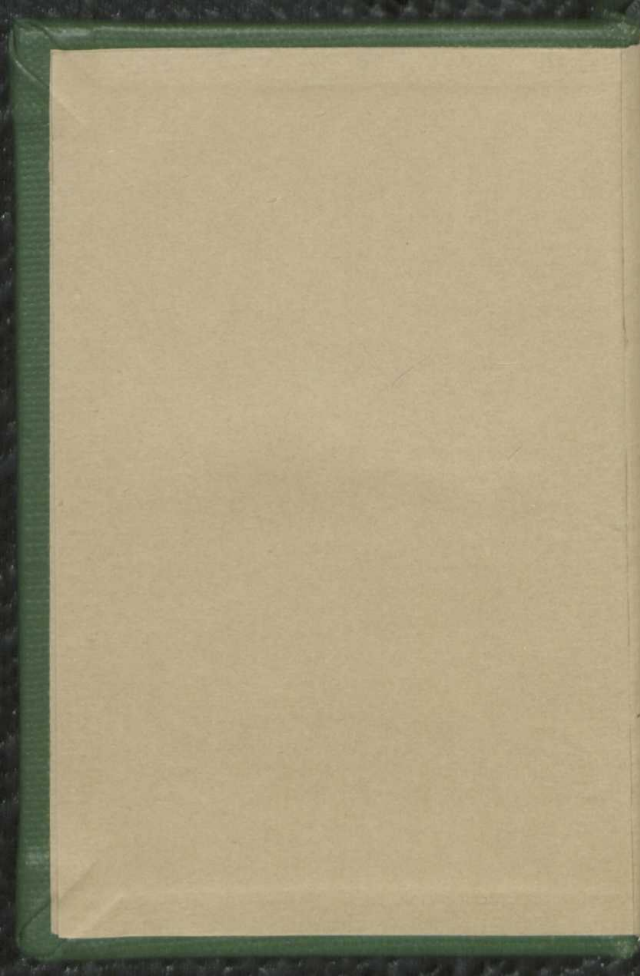
46, - 114, - 8°

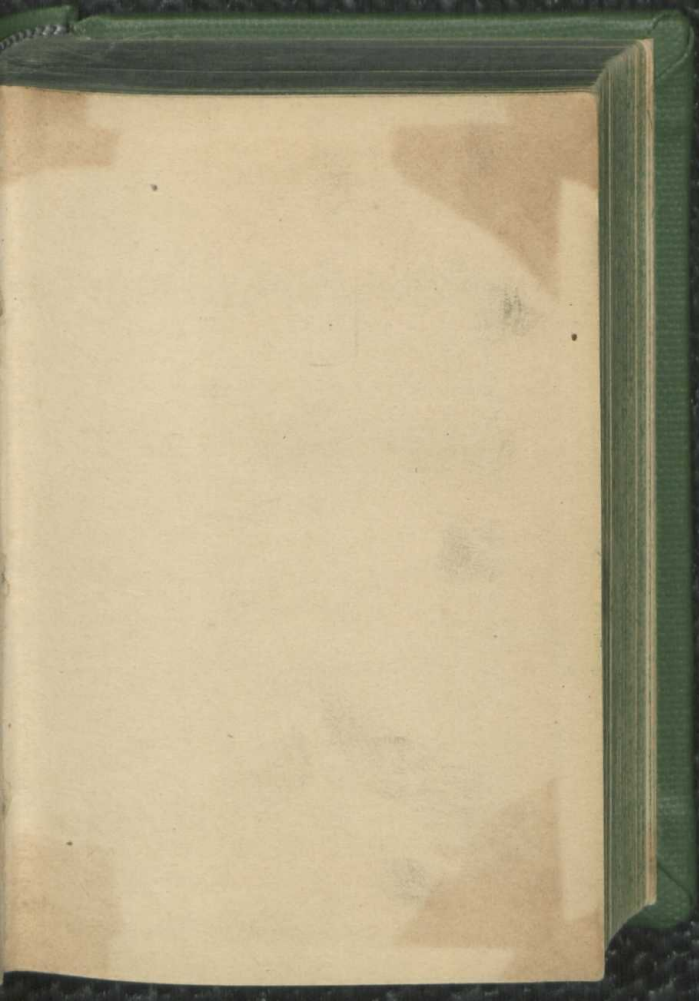

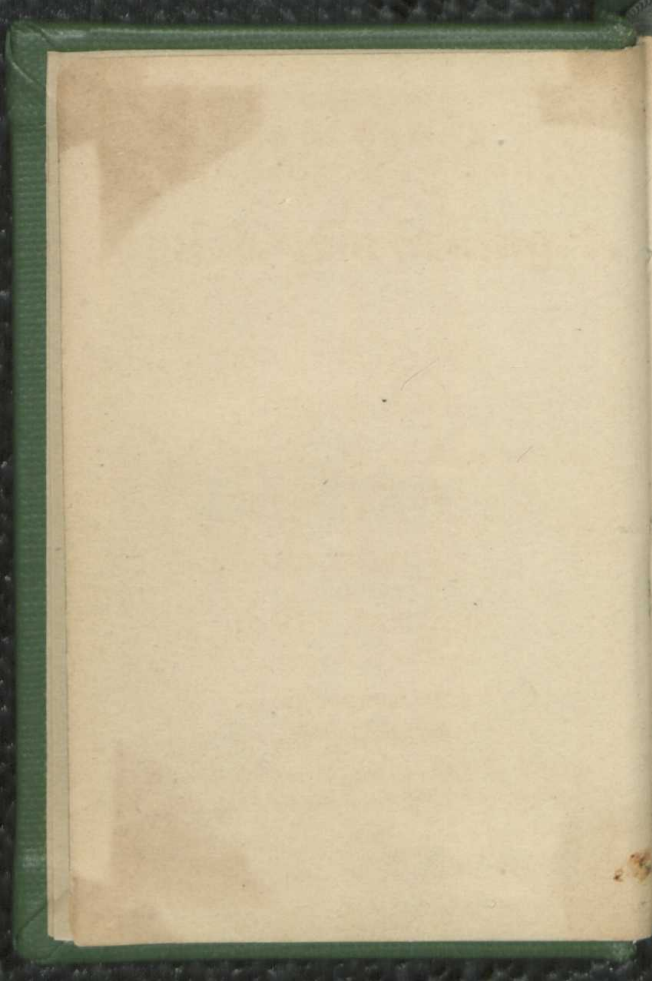
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130014530291

Genell. Steffen's
Good day
Lauterbach & Schmalz

Genell. Steffen's
Lauterbach & Schmalz

Genell. Steffen's

Genell. Steffen's
Lauterbach & Schmalz

Genell. Steffen's
Lauterbach & Schmalz

Genell. Steffen's
Lauterbach & Schmalz

Genell. Steffen's

Henrik Steffen's
samlede Fortællinger.

Sextende Bind,

oversat

af

Frederik Schaldemose.

Kjøbenhavn.

Forlagt af Bog- og Papirhandler C. Steen.
Trykt i det Schlesinger'ske Bogtrykkeri ved N. H. Stenderup.

1842.

Hvad jeg oplevede.

Redskrevet efter Hukommelsen

af

Henrik Steffens.

Oversat

af

Fr. Schaldemose.

Femte Deel.

Kjøbenhavn.

Forlagt af Bog- og Papirhandler C. Steen.
Trykt i det Schlesinger'ske Bogtrykkeri ved N. H. Stenderup.

1842.

Hand og Fod

af H. C. Andersen

af

Anders Borch

Maa trykkes. C. Petersen.

1841

af

Anders Borch

Anders Borch

Anders Borch

Anders Borch

1841

**Kjøbenhavn 1802—1804. Reise
til Halle 1804. Halle 1804—1806.
Emigration. — Lübeck i Vinteren
1808.**

Kjøbenhavn.

1802—1804.

Saa Menneſter have havt en lykkeligere Ungdom end jeg. Jeg var nu i mit tredixte Aar, og naar jeg undtager de to mørke Aar, vare de Andre ſikkert henrundne ſaa muntre, ſom det kun ſjældent er Tilfældet i det menneſkelige Liv. Jeg erindrer ikke at jeg i den hele Tid, endog i den Sørgelige, har ſeet Fremtiden mørk, og var det Tilfældet, var det dog kun forbigaaende. Den nærværende Tid frembød mig den rigeste Nydelse, og jeg forſmaaede den ikke. Jeg var uafhængig i fuldeſte Maade; Enhver, ſom jeg kom i Berørelſe med, traad mig velvillig imøde, thi jeg ſtod Ingen i Veien, og hvor lykkelig jeg end var, fandt dog kun Saa Anledning til at misunde mig.

Det var billigt, at jeg maatte dele de Dødeliges almindelige Løb; men om endog de Forhold, der tilſidſt drev mig til at forlade mit Fædreland, allerede

ved min Tilbagekomst traad mig truende imøde, udvilede de sig dog langsomt, og forstyrrede mig ikke meget i min lykkelige Stilling.

Allerede under mit Ophold i Freiberg var min Aand ved en vigtig historisk Begivenhed sat voldsomt tilbage i mit Fædreland. 3 April 1801 blev Kjøbenhavn, som bekjendt, bombarderet af Englænderne. Det var Dage fulde af en uforglemmelig Hæder for den hele Stad, men i Særdeleshed for den danske Marine. Ingen af Indbyggerne kjendte noget til Krigen; krigeriske Farer klang som gamle Erindringer fra Landets tidligere Historie, thi ogsaa for de foregaaende Slægter vare de ubekjendte. Af den lange Freds rolige klare Himmel fremtraad pludseligt det truende Anfald; men den gamle nordiske Tapperhed havde i mere end 150 Aar vedligeholdt sig frisk og usvækket. Kun flammende Begeistring, ingen Frygt greb alle Indvaanerne. Den, der ifølge sit Kald gik Døden jublende imøde paa Bloksbæne, blev misundt, Ingen blev beklaget. Benner havde taget Deel i Kampen, især blev en ung Officier nævnet; hans Navn var Billemoos. Man fortalte det Overordenligste om hans Tapperhed. Han traad i sin tidlige Ungdom ind i de gamle Søheltes Rækker.

Hans Død vækkede Deeltagelse og Sorg; men jublende hilsede man den gjenopkveede Erindring om det gamle danske Mod, der nu igjen traad frem. Under de meest ugunstige Omstændigheder hød man den overlegne Kiende Trods; naar han troede at have seiret, fornyedes de Danskes Angreb bestandigt hæftigere, og da Forsvarsmidlerne vare udtømte, blev den store Flaade under Hyde Parken (en anden Nelson) nødt til at foreslaae en Vaabenslilstand, der medførte Freden.

Forbybet i mine Studier var jeg kun lidet bekendt med de politiske Begivenheder. Jeg troede at Danmark var i den dybeste Fred, da Aviser og Breve underrettede mig om det næsten Utrolige. Da Overraskelsen var forbi, levede jeg ganske i Erindringen om min Ungdoms Stad. Mine Venner omgave mig; alle tidligere Begivenheder, Indre saavel som Ydre, levede op; jeg var for nogen Tid bortrykket fra mine Omgivelser, fra mine Studier. Jeg hørte Bomberne suse; jeg stod med de mange Tusinder i den tætsammenpressede Brimmel paa Toldboden; jeg saa hvorledes de Døde og Saarede bleve bragte i Land og hvorledes de, der skulde indtage deres Pladser, styrtede jublende i Vaadene, for at

gaac en lignende Stjebne imøde. Den gamle danske Hæder greb mig, og jeg priisde mig lykkelig fordi jeg var en Dansk. Hvor misundte jeg ikke mine Benner, der virkelig havde oplevet alt det, der greb mig saa hæftigt i Forestillingen.

Da jeg nu kom tilbage til Kjøbenhavn, ja endnu før jeg traad ind i Staden, da jeg saae Søbatterierne, der dækkte Indgangen til Havnens og bag ved disse Stadens Taarne, opvaagnede alle Grindringer om den Tid. I flere Dage tælte jeg ikke om Andet. To Søofficerer, der havde taget Deel i Kampen; maatte meddele mig alle de enkelte Omstændigheder, mine andre Benner maatte gjøre mig bekendt med den herskende Stemning i Staden og med alle smaa begejstrede Træk. Jeg troede at kunne fremstille mig som en Mand af Erfaring blandt mine Benner, der ikke havde forladt deres Fædreland, eller ikke havde oplevet noget Betydeligt paa deres Reiser. Nu forekom Alt, hvad jeg havde oplevet, mig ubetydeligt mod mine Benners Erfaringer i denne Tid; dem var Historien selv, i sin større Skikkelse, saaledes som den sætter Folkene i Bevægelse, traadt imøde, og Alt, hvad jeg havde oplevet, forekom mig jammerligt i Sammenligning med dette store Moment.

Men ogsaa Begivenhederne af mit Liv i Tyskland yttrede deres Indflydelse paa min Stilling i Kjøbenhavn. Grev Schimmelmänn modtog mig med den samme udmærkede Godhed, hvormed han beærede mig førend min Vortreise. Han var meget begjærlig efter at blive noiere underrettet om de Bestræbelser i Philosophien og i Poesien, der traad saa hæftigt frem i den tyske Literatur. Mange af de nyere Skrifter vare ham bekjendte, men Speculationen syntes dog at være bleven ham fremmed. Jeg gjæmmer en Ofsats af ham, der skulde danne ligesom et Grundlag for vor Samtale; den dreiede sig endnu om den humane Skepticisme, og kunde ikke komme løs fra den Anskuelse, at vi ikke kunne vide noget om en Kraft og blot kunne erkjende dens Virkning i Ytringerne. Det var selsomt hvorledes han, efterat han havde udbillet alt dette, dog søgte at gjennembyrde disse Sandfælgighedens snævre Stranker. Jeg, der var vunden for bestandigt for den reentaandige Sandhed, talede levende, sikkert og med Bestemthed; han hørte opmærksom til; han blev vunden; han haabede meget af mig og af min Virksomhed i Danmark, og en saa formaaende Mand erklærede Günst, en Mand, der havde at byde over Landets Finant-

ser, syntes at love mig en onsværdig Existent's i Fremtiden. Han benyttede mit tidligere omtalte Kald til England for forelobigt at udbetale mig en Pension, der, saa længe jeg ikke var gift, var fuldkommen tilstrækkelig til at berede mig et sorgfrit, ja et behageligt Liv. Jeg skulde selv bestemme min Virkefreds.

Planen for min tilkommende Virksomhed, som jeg overraskede den mig saa venligtindede Greve, var følgende: Som Promoveret paa et indenlandsk Universitet havde jeg efter Statutterne Ret til at holde Forelæsninger. Jeg vilde nu læse deels over Philosophien, deels over Geognosien. Min Hensigt var at gjøre dette Studium saa tillokkende som muligt, og at vinde mine Tilhørere for det; især vilde jeg søge at trække dem til mig, der vare bestemte til at føre et eensomt Liv som Præster eller Embedsmænd i de norske Bjerge. Disse unge Mænd vilde, troede jeg, i det mindste Mængden af dem, være glade naar de havde vundet Interesse for en Gjenstand, der kunde forskaffe dem en behagelig Bestjæftigelse i den dybe Eensomhed. De norske Bjerge vare endnu fuldkommen ubekjendte i geognostisk Henseende. Esmark, hiin paa den Tid berømte Discipel af Werner, var ved

fit Embede alt for meget lænket til Kongsberg. Mit Forslag var nu hver Sommer at gøre geognostiske Reiser til Norge. Efter nogle Aars Forløb haabede jeg, at Discipler af mig vilde blive ansatte hist og her i Landet; deres Antal vilde med Tiden vore, og jeg kunde, naar jeg besøgte dem, give dem bestemte Opgaver.

Denne Plan behagede Greven, der især roesde dens Simpelt. Mit Forhold til ham blev bestandigt inderligere, og detsom min hele Virksomhed havde været afhængig af ham, vilde min Stilling i anmærke have været misundelsesværdig. Den aarvige Grevinde, der sjældent eller aldrig forlod Huset, men ofte saae Selskab i sit Huus, syntes at være mig bevaagen; hun var en fuldendt Dame af den store Verden, og der behøvedes allerede en stor Opmærksomhed, saavelsom en forsigtig Opmærksomhed, detsom man vilde vinde hendes Gunst.

I det schimmelmannske Huus lærde jeg at kende en ung Mand, der hurtigt blev min Ven. Han var saavel ved sin Herkomst, som ved sin solide Tænkemaade bestemt for en høi Stilling; nu var han Privatsecretair hos Grev Schimmelman. Det var Grev Hermann Wedel Jarlsberg, der for kort siden

døde i Gms som Stattholder i Norge. Denne unge Mand havde allerede tidligt gjort usædvanlige Erfaringer. Han var i London, hvor hans Fader var Gesandt, under Forhold, der gjorde ham Vre, flygtet med sin yngre Broder ud af det faderlige Huus. Begge vare under mange Slags Eventyr vandrede gennem England og Skotland og fandt Beskyttelse i Kjøbenhavn. Denne unge Mand, der var nogle Aar yngre end jeg, sluttede sig af sit hele Hjerte til mig. Alt hvad der var af aandig Bigtighed trak ham til mig; han fattede store Beslutninger for Fremtiden, og jeg troede at see en Yngling for mig, der var kaldet til at beklæde en betydelig Post. Hans Venstreb, ja hans Hengivenhed forbandt mig endnu mere med det grevelige schimmelmanske Huus.

Ligesom nu mit Forhold til Grev Schimmelmänn var høist behageligt og gunstigt, saaledes blev jeg ogsaa ved et for mig meget vigtigt Brev fra Goethe paa en meget opmuntrende Maade erindret om min litteraire Stilling i Tyskland. Deres Stilling, der vare i det mindste mine ydre Medforbundne, og som bestræbde sig for at vække en ny og dybere

Aand i alle Videnskabernes Retninger, imod den da-
 værende almindelige Literaturtidende, er allerede ble-
 ven omtaelt. Da de ikke alene havde fuldkommen
 skilt sig fra dette kritiske Blad, men ogsaa stode som
 erklærede Fiender ligeoverfor det, maatte de natur-
 ligviis være betænkte paa at danne et eget kritisk In-
 stitut. Et Saadant fremtraad da ogsaa først i Er-
 langen, redigeret af Professor Mehmel, men det kunde
 ikke holde sig. Stedet var altfor ugunstigt; Mid-
 lerne til et stort, alsidigt Anlæg manglede, og det gik
 snart ind igjen. Det er mærkværdigt hvorledes man
 næsten altid, naar et saadant Blad ikke formaaer at
 holde sig, slutter sig til Publikums ringe Interesse.
 Denne Slutning er i Almindelighed fuldkommen falsk.
 De, der virkelig interessere sig for et kritisk Institut,
 danne en saadan Minoritet, at de aldrig formaae
 at holde det opret. Det kommer an paa at vinde
 saadanne Medarbejdere for Institutet, som nyde en
 stor borgerlig Anseelse, og det i de forskjelligste Pro-
 vindser, og i et stort Antal. Ere disse vundne, danne
 de ligesaa mange faste Punkter, der virke ganske iso-
 lerede, men meddele Institutet en vis Stabilitæt.
 Har et Institut paa denne Maade været virksomt i
 flere Aar, har det at byde over de Pengemidler, der

ere nødvendige for at overleve den første vakkende Tid: da kan en dybere Aand seierrigt sætte Tiden i Bevægelse, den vil dog forgjæves erklære sig mod det bestaaende Institut; dette vedbliver at leve og vedligeholder sig, endog naar det har mistet al en vigtig fremstræbende Tids Interesse. Kort sagt, selv det Høieste maa forene sig med det Ringeste og Gemeneste (slutte Venstreb med den uretfærdige Mammon) dersom det vil erholde en materiel Bistand. Man indsaar vel dette; Goethe begunstigede Stiftelsen af en Literaturtidende i Jena i stor Stil, som en Modvægt mod den Elbre. Ligesom den gamle almindelige Literaturtidende fremkaldte en eiendommelig Charakter og en egen almindelig Interesse derved, at Kants Kritik blev betragtet som Fundamentet for de philosophiske Anskuelse, der herskede i den, saaledes skulde dette nye kritiske Blad være baseret paa schellingiske Anskuelse. Man troede, at disse allerede vare saa magtige i alle Videnskabernes Retninger, at et tilstrækkeligt Publikum vilde understøtte Foretagendet, og det saa meget mere, som Goethes Navn, om han end ikke traad frem som en virksom Medarbejder, og Tiecks, Schlegels og Schleiermachers Celebritæt, der dagligt vorede, naturligviis sluttede sig til den nyere

Philosophie. I det sidste Aar af mit Ophold i Tyskland blev der talt meget om dette Foretagende, nu meddeelte et Brev fra Goethe mig en nærmere Efterretning om dette Institut, og jeg blev, hvad da ikke overraskede mig lidet, opfordret til at levere en udførlig Critik af den schellingiske Philosophi for det første Blad. Jeg tilstaaer at en saadan Udmærkelse, og det af Goethe, overraskede mig. Denne Indflydelse var uidentivisl bleven foranlediget af Schelling. De naturvidenskabelige Kundskaber, der vare nødvendige for fastere at begrunde Naturphilosophien syntes min gode Ven især at forudsætte hos mig.

Jeg var nu bortfjærnet fra Tyskland, levede blandt Venner, fra hvilke jeg i sex Aar af en næsten voldsomt fremskridende aandig Udvikling havde været skilt. De store Bevægelser i Tyskland, traad mig, som i tidligere Dage, imøde som et mægtigt Heelt. Det var mig mangen Gang selsomt at jeg maatte sige til mig selv, at jeg selv var bleven hjemme i denne mig saa imponerende Verden, ja, at jeg selv havde virket med til dens Uddannelse. Jeg foretog mig, at levere noget særdeles Grundigt og Betydningsfuldt. Men her traad nu min Naturs egenfindige og halsfarrige Eiendommelighed mig forhindrende imøde. I de

sidste Maaneder i Tyskland, paa min Reise til Kjøbenhavn, i denne Stad, hele Sommeren igjennem, bestjæftigede de Forelæsninger, som jeg skulde holde om Efteraaret, mig ganske og aldeles. Dette var min egen Opgave. Det var mig umueligt at løse en Anden, en Fremmed. At udvikle den Philosoph, der var bleven min, for deeltagende Tilhørere, var et Arbeide, der var saa aldeles forskjelligt fra en kritisk Behandling af den, at begge Dele ikke kunde bestaae ved Siden af hinanden. Denne Meddelelse var en ny Epoche i min Udvikling. Den maatte have erhvervet sig en vis Modenhed, Sikkerhed, Fasthed i sig selv, førend jeg kunde tænke paa noget saa Betænkeligt, som en kritisk Behandling af denne nye Gjenstand. Da jeg skrev den første Kritik over de schelling'ske Skrifter, havde Gjenstanden endnu ikke erholdt den Rigdom og den indre Fylde, der nu havde grebet mig, ja som truede med at overvælde mig; og saaledes stode det da, at jeg ikke opsyldte en Begjæring, der var saa ærefuld for mig. Først et Par Aar senere, udkom der i den Zænaer-Literaturtidende en Recension, der var anlagt saa upassende vidtløftig, at den maatte afbrydes, endog uden at Hovedgjenstanden blev berørt. Men

hvormeget dette Brev tjente til at forøge min Kundighed, er noget der let lader sig tænke.

Hvor gunstig min Stilling nu var, da en mægtig Mands Gunst og det Kald, som jeg havde erholdt, syntes at befordre alle mine Hensigter, traad dog allerede i Begyndelsen betydelige Hindringer mig imøde; og disse udsprang deels af de daværende Forhold, deels af min egen uforsigtige Opførsel. I Spidsen for Underviisningsrædet stod Hertugen af Augustenborg, der var Kongens Svoger. Han var en høist velvillig og meget kundskabsrig Herre. Uden al Tvivl vilde han det Bedste. Hans Hensigt var det især at vække Universitætet og Skolevæsenet af den dybe Søvn, hvori begge vare sunkne. Der udgik et Kald til Wolf i Halle, og da han afflog det, ogsaa et til Bötticher, der den Tid var i Bismar. Skolerne skulde organiseres paa ny. Det var en Lykke, at de Nysnævnte ikke kom, thi hvor stort og beundringsværdigt Wolfs Geni end var, var han dog ligesaa lidet som Bötticher skikket til at organisere eller forbedre Skoler, og som overste Skoleinspector i et Land vilde baade den Ene og den Anden af dem

have spillet en selsom Rolle. Professorerne ved Universitætet, især de, der besadde et Corpus, og med dette sov en sød aandig Søvn, vare, ligesom den hele Verden, utilfredse med Hertugen. Denne var en Belynder af Professor Platner i Leipzig og stod i et meget nøie Forhold til ham. At den videnskabelige gjærende Retning, der hidindtil søgte at forstyrre Roligheden i Literaturen, saaledes som den langsomt og uforstyrret bevægede sig i sin gamle tilsvante Form, var ubehagelig, maatte jeg vente. Og om ikke en saa mægtig Mands Mishag vilde hæmme alle de Skridt, som den velvillige Greve gjorde for mig, blev i det mindste meget tvivlsomt. Desuden var min Opførsel kun lidet stikket til at erhverve mig Hertugens Gunst, eller til paa nogen Maade at vinde ham. Jeg maa desto værre bebrejde mig selv, at jeg traad frem med en saa ubesindlig Trods, at den ikke var stikket til at overvinde de Forbomme, som Hertugen havde sattet. Min Stilling gjorde det nødvendigt, at gjøre ham min Opvartning. Jeg blev som jeg kunde vente modtaget med Kulde og Tilbageholdenhed. Hertugen vilde vel ingen Hindringer lægge i Veien for mine Forelæsninger, men det var klart, at han hverken vilde befordre eller un-

derstøtte min tilkommende Virksomhed. Han yttrede
uden Tilbageholdenhed sin Utilfredshed med den Retning,
som Literaturen havde taget Tyskland, og han dade
lede bestemt min Deeltagelse i den. "De er" —
sagde han derpaa, — bleven meget hæftigt angreben
af Nicolai." — "Tilgiv, Deres Durchlauchtighed,
jeg erindrer ikke nogen Philosoph eller Naturforsker
af dette Navn; jeg maa med Skamfuldhed tilstaae,
at en Saadan er mig fuldkommen ubekjendt." —
"Jeg mener," — sagde Hertugen fortrædeligt, —
"Boghandler Nicolai." — "Ja," — sagde jeg, i det
jeg traf paa Skuldbrene, — "hans Angreb maatte
rigtignok være mig ubekjendte, thi hvad han skriver
læser jeg ikke." Hertugen syntes stødt og afstedigede
mig. Saaledes var nu min Stilling i mit Fædre-
land fra Begyndelsen af betænkkelig; og desværre
gjorde jeg Greven det meget vanskeligt at beskytte
mig. Man kunde maaskee ikke uden Grund bebreide
Hertugen, at han alt for meget lod sig lede af Pro-
fessor Moldenhauer. Denne havde som Overbiblio-
thekar ved det store kongelige Bibliothek afgjorte For-
tjenester; desuden var den Liberalitæt, med hvilken
han som Bibliothekar behandlede alle Lærde, roesværdig
og han vilde sig villig, naar jeg vilde benytte Bi-

bliotheket. Men han var tilbageholden, havde kun faa Benner, og blev anseet for rænkefuld. Jeg forsømde ham aldeles.

Af mine Benner erfarede jeg nu hvorledes det forholdt sig med Angrebet af Nikolai. Den gode gamle Mand syntes virkelig at have sølt sig forpligtiget til paa enhver muelig Maade at hemme den skadelige Indflydelse, som jeg kunde udøve paa den danske Ungdom. Et Hæfte af det almindelige tydske Bibliothek udkom just paa den Tid, da jeg forberedte mig til min Tilbagereise til Danmark. Dette Hæfte beskæftigede sig næsten ganske med mig; jeg blev dabelt; de Gjendrivelses, man forsøgte, vare blandede med alle Slags Sladder; Angreb paa min Person forenede sig med Fremstillingen af den uendelige Skade, der kunde udspringe for Ungdommen af en Philosophi, der, blot construerende a priori, forsmaaede al Erfaring, og alt dette var forenet med den Bestyldning, at jeg havde paa en unyttig Maade forødt de Summer, som en velvillig Regjering havde ladet mig udbetale, for at jeg skulde danne mig til en grundig og solid Mineralog, i det jeg havde hengivet mig til en uforstaaelig Philosophies phantastiske Sværmerier. Dette Hæfte var dediceret til Hertugen

af Augustenborg; hans Billede prydede Vindet. Hensigten var klar, og den var tildeels ogsaa lykket.

Jeg levede imidlertid munter og fornøiet og hengav mig til mine Studier og til mine gamle og nye Venner. Min Bolig havde noget phantastisk. Gennem den venlige, firkantede Gaard i et stille Huns kom man gennem en dunkel Gang og en lille Stue til en stor Sal i Stueetagen. Væggene, der vare af tyndt malet Paneelværk, vare dækkte i Ruder med forgyldte Kanter; Møblerne vare af en forældet Form; Borde, Stole, Skabe og Pult af sort glindsende Ibenhøst; de høie Vinduer med gule Gardiner, der faldt ned i rige Følde, gik ud til en stille Have, der var rig paa Træer og omgivet med høie Mure. Træerne rastede tæt uden for mine Vinduer. En forunderlig Stilhed herskede i denne Bolig; ingen Lyd lod sig høre; jeg saae ind i den forsømte Have, i hvilken det pypige Græs voksede imellem Træerne, men saae aldrig et Menneske. Selv Vognenes Rasklen tonede kun utydeligt fra det vide Fjærne, medens de dunkle Skikkelser paa de polerede Trævægge — Figurer af den hellige Historie — stirrede selsomt

paa mig. Jeg føelde en forunderlig Velbehag hver Gang jeg traad ind i denne venlige, fra den hele Verden affondrede Stue. Naar Solen kun lysde regelmæssigt gennem Træernes tætte Løv og oplyste min Bolig, naar den dybe Stilhed herskede rundt omkring mig, var det mig ofte, som om de Aander forsamlede sig, i hvis Kreds jeg havde levet i hele Aar, for at opmuntre og troste mig, som om jeg endnu bestandigt var udelukket fra mit gamle Hjem, og Kjøbenhavn, selv mine tidligere Venner, og det hele litteraire Væsen, i hvis Midte jeg nu levede, forekom mig selsomt og fremmed.

Min Omgang var i Begyndelsen meget indskrænket. J. P. Münster, min fortroligste Ven, var ikke længere i Kjøbenhavn. Han havde, efterat have tilbragt nogle Aar som Lærer og Opdrager hos en Grev Moltke, begyndt sin Løbebane som Landsbypræst syv eller aatte Mile fra Kjøbenhavn. Hans Broder, der var Professor, og beklædte sin Faders Post, som første Læge ved Frederiks Hospital, trådte sig næsten ganske tilbage fra mig. Jeg føelde, at min tidligere Ungdoms Hemmelighed, saaledes som den frygtsomt slumrede i mig, beherstet af mine Venners kolde Forstand, og bydende viist tilbage af mine

Venner, især af den ældre Münster, naar den vilde vise sig, nu havde fundet et Organ og var bleven sig selv mægtig. Ogsaa D. H. Münster var det klart, at han havde mistet al den Magt over mig, som han før udøvede saa ubetinget; og at hans tidligere Kritik intet Værd kunde have meer i mine Dine. Men i denne Stilling seirede dog nu en aaben, umistænkelig Natur. Jeg levede med de gamle Venner paa den gamle Maade. Iblandt dem, der ilede mig imøde med den hjerteligste Glæde, og priisde mig lykkelig, fordi jeg havde opnaaet Rald, Ære og Anseelse, var ogsaa den elskværdige C. H. (Se 2det Bind) der, stedsse utilfreds med sig selv, kun sølte sig opmuntret ved sine Venners Lykke.

Sam kunde jeg nu fuldkommen og ubetinget betroe mig til. Vel var jeg indvortes lykkelig; selv at forberede det Forsøg, der gjorde Forbring paa mine bele Tilværelse, for Meddelelsen, gav mig en høi Nydelse. C. H. sad halve Dage i min stille Stue, lyttende til mine Fortællinger, til mine Fremstillinger, oplevede, hvad jeg havde oplevet, med en saa inderlig Deeltagelse, at jeg ganske levede i den lykkelige Tid, der nu laa bag ved mig og tillige trak ham med Magt ind i den rige Fortids Trysleri. Det

var mig som om Ungdommens fremspirende Aand,
 der, endnu beridilos adspredt i de ungdommelige
 Gemytter, skulde vækkes ved mig, først viisde sig
 her for mig forenet i en behagelig Personlighed; som
 om den lyse Fremtid hilste mig venligt i denne yndi-
 lige Skikkelse. Hans Hengivenhed for mig var tyde-
 lig, hans Kjærligheds Dyb, Ryhedens Magt, som
 han føelde, overvælde ham altfor meget til at jeg
 kunde vente Indvendinger af ham. Alt hvad han
 hørde, optog han med levende Begeistring; endog det,
 som han ikke saa ganske begreb, syntes Kjærligheden
 at gjøre ham klart. Han syntes, hæret ved sin Til-
 bøjelighed, umiddelbart at fatte det ved mig, som
 han ikke selvstændigt begreb, og denne fortroelige Ven-
 der var som sammenvoret med den eensomme Stue, for-
 stede ingen forstyrrende Klarhed i mit daværende Livs
 foranderlige, men lykkelige Tusmørke. E. S. var
 Rahbets Svoger. Denne Sidstes Kone, Karen Mar-
 grethe, sædvanligt kaldet Camma, var en høist udmar-
 ket Kone, lille, bevægelig, livlig; hendes Ansigtstræk
 vare sammentrukne; hendes Dine store og fyrrige;
 et skjælmst Træk spillede om hendes Læber, og hun
 besad en høist tiltrækkende Hjertensgodhed og Bliidhed.
 Jeg havde ikke kjendt hende før. Jeg glædede mig

ved at finde en saa behagelig Kone i min Vens og
 Lærers Huus og hun trak mig uimodstaaeligt til sig.
 Det var en Tilbøielighed af en ganske eiendommelig
 Art. Jeg kunde ikke undertrykke min Glæde, naar
 jeg saae hende. Hun holdt meget af at gjøre mig og
 især mit Sværmeri til Gjenstand for sin Epog, men
 altid sandt jeg denne betydningsfuld, aandrig og
 træffende. Disse lethenkastede Indfald, som hun ikke
 syntes at tillægge nogen Værdi, havde noget Mun-
 tert og Naturligt og fremlokkede igjen Eignende.
 Camma besad mange for Fruentimmerne usædvanlige
 Kundskaber, f. Ex. botaniske og astronomiske. Og
 omendstjondt hun havde læst næsten alle den nyere
 Tids Digtere i alle Sprog, og havde ganske tilegnet
 sig sin Mands æsthetiske Anstuelser, passede dog reele,
 sandfæltigvorne Gjenstande for hendes Videns, bedre
 til hendes Natur. Jeg har aldrig seet en saadan
 Tørhed forenet med saa megen Varme, en saa kold
 Reflexion forbunden med saa meget aandrigt Vid.
 Hun forekom mig fuldkommen kjønsløs. Desso kjæ-
 rere og mere tillokkende var mig det reent Menneſke-
 lige. Rahbeks Huus var mig nu høist behageligt,
 og jeg glædede mig over ved Konen at blive inder-
 ligere forbunden med en Mand, der fra min tidligste

Barndom af havde været mig saa dyrebar; og som jeg aldrig ophørte med at agte, hvor forskjellige vore Anskuelser end vare. Ja i høieste Grad elskværdig syntes mig den lette og godmodige Maade, paa hvilken den ældre Mand og forrige Lærer taalde sin Discipels bestemte Opposition. Den kunde naturligvis ikke være ham ubekjendt, endstjøndt jeg undgik den i hans Nærværelse, og enhver Ytring, der kunde føre til en alvorlig Discussion, blev med en beundringsværdig Behændighed af hans Kone slaaet hen i Svøg. Hans smukt beliggende landlige Bolig var i godt Veir det bestandige Maal for mine Spadsferegange.

Jeg skulde nu — det var vel næppe nogle Uger efter min Ankomst — gjøre Bekjendtskab med en ung Mand, et Bekjendtskab, der var meget afgjørende for mig og min Stilling i mit Fædreland. Det var den som Digter, ogsaa i Tyskland, vel bekjendte og agtede Adam Oehlenschläger. Han var den Tid endnu ikke tre og tyve Aar gammel, jeg allerede over ni og tyve. Jeg havde allerede oplevet Meget, han havde næppe forladt Kjøbenhavn. Om vort første Bekjendts-

flab og Samliv har han selv yttret sig, og jeg ønsker
 at Læseren vil gjøre sig bekendt med disse Ytringer.
 Man finder i dem den skønne barnlige Naivitet,
 den tiltrækkende Simpelt, som denne i mange Hæn-
 seender mærkværdige Mand har vidst at bevare ind-
 til i sin høie Alderdom. Han gjorde, da D. H.
 Mynster den Tid gjorde mig bekendt med ham paa
 et offentligt Sted, et stærkt Indtryk paa mig. Hans
 meget behagelige Ansigtstræk, Tiden i hans smaa
 sorte Pine, den utaalmelige Berørelse i alle hans
 Miner, den forunderlige Blanding af blød Længsel
 og trodsig Dristighed i alle hans Ytringer lod mig
 snart erkjende, at en af mit Fædrelands betydeligste
 unge Mænd stod for mig. Jeg havde ikke hørt no-
 get om ham; hvad han hidindtil havde skrevet var
 mig ubekendt, og det, som han foretog mig —
 Digte, henkastede med Lethed, som de vare komne
 for Lyset i Rahbets Tilskuer, — syntes mig ingen-
 lunde betydelige. Hans rige, dristige digteriske Pro-
 ductioner vare endnu hæmmede indenfor den i Dan-
 mark paa den Tid herskende digteriske Retnings-
 Stranker.

Endnu aldrig havde jeg lært at kjende en ung
 Mand, som jeg sluttede mig saa bestemt, saa ganske

til, som Øhlenschläger; Ingen, der saa fuldkommen,
 saa aldeles, saa lidenskabeligt og tillige saa aktivt
 hengav sig til mig, som han; E. H's. Hengivelse
 var aldeles passiv. Det første positive Forsøg paa
 at være virksom i mit Fædreland, skulde nu, føelde
 jeg, begynde, og dette turde hverken i den egentligste
 Forstand være filosofisk eller naturvidenskabeligt.
 Men næsten voldsomt og uden at jeg var i Stand
 til at modstaae, bleve mine Forelæsninger — jeg
 kunde vel kalde den Privatisima — digteriske. Var
 jeg end ikke selv nogen Digter, føelde jeg dog, at
 jeg formaaede at oplyse en digterisk Aand om sig
 selv og sætte den i en levende Berørelse. Dog har
 man vurderet min Indflydelse paa ham for høit.
 Jeg gav ham tilbage til ham selv; han erkjendte sin
 egen indre Rigdom, og jeg blev næsten forstræffet,
 da den ungdommelige friske Kilde fremmede mig
 voldsomt imøde. Han kjendte vel de tyske Digtere;
 han agtede vel Goethe; men det gik ham som mig i
 forrige Tider, han vovede ikke at laane det Ord, der
 opfyldte ham indvendigt. Nu sonderreves Lærerne
 pludseligt og han blev Digter. Han føelde sig be-
 friet, jubled og belønnede den, som han kaldte sin
 Befrier, med en grændsesløs rørende Hengivenhed.

Ingen Tvivl plagede ham. Den ustandfæde skaberiske Virksomhed fandt umiddelbart den passende Form. Han har selv berettet hvorledes han forelæste mig en Fortælling af den gammel-nordiske Historie, i hvilken der havde indtrængt sig en efter min Anskuelse uadelværdig moderne Sentimentalitet. Flere Aftener allerede trykte. Jeg skaaenede ham ikke, og omendstjondt han levede i indskrænkede Forhold, tilintetgjorde han dog det, der allerede var trykt, erstattede sin Forlægger Tabet, og tænkte aldrig mere paa et Arbejde, der dog havde kostet ham Tid og Ansirængelse. Snar der satte mig i Forbauselse, da jeg af alle Mennesker oplevede det umiddelbarest, var den Lethed, med hvilken han beherskede sit Modersmaal. En aldrig før kjendt Ynde og digterisk Fylde udviklede sig pludseligt, en ny Epoche i Sproget, der udbredte sig mægtigt over hele Skandinavien — thi ogsaa i Sverige trængde den siden ind og udøvede sin Indflydelse paa de meest udmærkede svenske Digtere Tegner og Atterbom, — traad heldspaaende og rig frem under mine Vine. Man kjender ikke Oblenschläger som Digter, man kan ikke behørigt satte hans ungdommelige Fortjeneste, naar man ikke overveier den næsten utroelige Magt, han udøvede over Sproget. Li-

gesaa selsom og viunderlig var den poetiske Lethed, med hvilken han gjorde sig Giinhederne i det tydske Sprog egne, endstjondt han var næsten fuldkommen ubekjendt med dets Grammatik. Han formaaede endnu ikke at føre nogen tydsk Samtale, da han allerede bragde mig tydske Digte, der rigtigtnok maatte klinge selsomt for Lysseren, men af hvilke der dog, som ved et Trylleri, fremtittede et indre dybt Bekjendtskab med det fremmede Sprog, en skabende Kraft, der assimilerer hvad der sædvanligt maa erhverves mofommeligt ved ydre Læren. Jeg kjendte godt denne Maade, thi ogsaa jeg havde mere oplevet, end lært det tydske Sprog; men her fremtraad denne indre Kjendtskab — denne Tungens Gave, som Apostlerne kalde den — pludseligt frem, som ved et Trylleri. Mit Forbund med Dhlenschläger blev snart en Gjenstand for Samtalen i Kjøbenhavn; og ved ham blev jeg nu henfat i en Kreds, der bestandigt trak mig nærmere til sig og som, ved de Mænd, hvoraf den bestod, skulde danne et nyt oplivende Middelpunkt for min hele tilkommende Virksomhed.

Hvad Dhlenschlägers Søster har været for ham, veed man af hans Levnet. Hun blev gift med den siden i hele Skandinavien saa berømte A. S. Drsted

— en aldeles digterisk Natur. Hun besad et Vid, en Lune og en Aandrigthed, som jeg endnu ikke havde kjendt Mage til hos Qvinder. Den dybe Skarpsindighed, der udmærkede Schlegels, siden Schellings Aane, var vel beundringsværdig, men den var fremaaet af et meget bevæget Liv, af en fuldendt Dannelse, og yttrede sig paa en mere bestemt, selvstændig Maade: Dylenschlägers Søster havde, ligesom han selv, levet i snævre og indskrænkede Forhold; Alt af Betydning, Yttringer af den forvovne, bevirgede Sjæl, fremtraad mere bevidstløst, mere naturligt. Der gaves Dieblifte, da hun i høi Grad overraskede mig.

Men fra en anden Side skulde jeg ikke blive mindre overrasket. Hvor kjær den yngre H. C. Dr. blev mig, har jeg allerede omtaelt. Jeg kjendte den nyere Retning af Philosophien, og fandt den her en Mand, der havde gjort den til Gjenstand for et alvorligt Studium. Og saa A. S. Drsted fremstridt; et virkelig spekulativt Talent understøttede dette Studium, og omendkjøndt hans egentlige Bane, Lovkyndigheden, mere hændrog ham til den end jeg oplevede. V.

reenthistoriske end til den naturlige Retning af Philosophien, tør jeg dog forudsætte, at han derved vandt en friere aandig Oversigt over Lovgivningen, og saaledes blev forberedt til den betydelige Post, som han skulde indtage. Han har en paafaldende Personlighed; han er stille, synes blød, eftergivende, taler lidet, sagte og mildt, og viser sig høist beskedent; han træder ingenlunde bestemt frem, og Enhver troer, at kunne beherske denne eftergivende Mand. Men med Forbauselse mærker man, hvorledes der hviler en klar Fasthed bag denne tilsyneladende Ubestemthed. Jeg var tilsidst næsten dagligt i hans Huus. Naar Samtalen blev hæftig, taug han; naar den efter en lang Strid endtes uafgjort, lod han vel nogen Tid gaae hen, og yttrede sig da sagte, mildt, næsten frygtsomt, men yderst træffende, og man maatte tilstaae, at han havde afgjort Striden. Han beherskede virkelig ogsaa, uden at vi tilstode os det, os alle. I dette Huus havde jeg nu fundet mit egentlige Hjem. For mine Anskuelser fandt jeg et villigt Øre, og om mit egentlige Studium end var fremmed for Krebsen, kunde jeg dog meddele de store Resultater af det og være sikker paa at blive forstaaet.

Men i dette Huus fandt jeg nu ogsaa en i sit

Bødreland længe høitaget og i Tyskland berømt Digter, Baggesen. Allerede i Kiel havde jeg gjort et spættigt Bekjendtskab med ham. Jeg skattede vel hans Talent, især saaledes som det tidligere havde yttret sig i lette lunefulde Fortællinger, jeg beundrede den Færdighed, med hvilken han forstod metrisk at beherske det tyske Sprog; men han hørde til den Digterskole, som jeg bekjæmpede, og han blev mig fremmed. Dog havde han en vis Lethed i at slutte sig til nye Anskuelser, og jeg erindrer ikke, at han i den Årds, hvori han levede næsten bestandigt utilfreds med sin Stilling og udelukket fra alt Selskab, traad mig forstyrrende imøde.

Mit Forhold til den gamle velvillige Onkel Bang var det bedste, og det var vel ikke blot Familiefærlighed, der afholdt ham fra at slutte sig til den Opposition, der, som jeg siden skal omtale, bestandigt blev lydeligere, men maaskee ogsaa den religiøse Retning, der bestandigt greb mig alvorligere og som maatte behage ham. Hans Bred stod mig, som i forrige Tider, bestandigt aabent; men jeg kom kun sjældent. I hans Familie var Alt ved det Gamle.

Hans sidste Kone var, uagtet hendes nu høie Alder,
 lystig og vel tilmode, som altid. Deres Son, den
 nuværende almindelig agtede og elskede Læge, Etats-
 raad Bang, besøgte endnu Skolen. To af mine Brø-
 dre levede i Kjøbenhavn. Den Ældste, Artillerika-
 pitain, Lærer ved Kadetakademiet og Ofsynsmand
 over Artillerilaboratoriet, var gift; den Yngste var
 løsladt fra sit Fængsel, som man vel kunde kalde det,
 i Rendsborg. Han nød her, ligesom den Ældste,
 en almindelig Agtelse. Om de øvrige Lemmer af
 den store Familie vidsde jeg kun lidt. Men mit
 Forhold til mine Brødre var et meget eiendomme-
 ligt. Med den Ældste var jeg aldeles Chemiker,
 med den Yngste Philosoph og Digter. Kjærlighed
 og Tilbøielighed havde fra den første Ungdom af for-
 enet os Tre med hverandre; og vi levede gjerne i
 disse gamle, dyrebare Erindringer. Alt hvad der
 beskæftigede mit Indre, meddeelte jeg den Yngste, i
 hvis Sjæl der begyndte at udvikle sig en indre Uro-
 lighed. Han længtes efter et vigtigere, mere beva-
 get Liv; den indskrænkede Stilling som Officier i Ar-
 meen, der næsten syntes ham betydningsløs, plagede
 ham. De dagligt tilbagevendende eensformige, og
 som det forekom ham, intetsigende Beskæftigelser, til-

ligemed speculative Ideer, der lidt efter lidt fremspirede, saavel som Digtkunsten, der traad ham nærmere i større Former, trængde ham mere bestemt ud af de snævre Forhold. Det Fiendskab mod Frankrig, som han deelte med mig, vakde Lyft hos ham til at tage Deel i Kampen mod dette Folk, og han sluttede sig allerede den Tid lidenskabeligt til England. Vi levede som i Rendsborg, igien inderligt forbundne. Min Omgang var ogsaa hans. Men hans hele Stilning gjorde mig meget bekymret. Alle ydre Forhold stode i en stærk Modsætning til hans indre Liv, og jeg begreb ikke hvorledes den kunde blive løst.

I Kjøbenhavn havde det selskabelige Liv dannet sig paa en eiendommelig Maade: Mændene forene sig i Clubber og der gaves et betydeligt Antal af disse. Her samlede Mænd af de forskjelligste Stænder: Lærde, Embedsmænd, Kjøbmænd; og enhver Club havde sin eiendommelige Charakter. Man fandt vel ogsaa Mænd, der paa een Gang vare Medlemmer af flere Clubber. Denne Forening var ikke alene forstyrrende for Familielivet, den dannede ogsaa en steds bevræget offentlig Mening, der vistnok ikke paa den Tid var af nogen overveiende politisk Art, men dog udøvede en stor Indflydelse endogsaa paa Lite-

raturen, og fra Kjøbenhavn af mere eller mindre beherskede det hele Land. Blandt disse Foreninger var Dreiers Club den betydeligste. Den forenede de anseeligste litteraire Notabilitæter og de betydeligste Embedsmænd. Det var næsten en Nødvendighed for mig, at blive Medlem af denne Club; dog kom jeg kun sjældent der.

Langt mere interesserede en anden Forening mig, omendstjondt den ifkun var en Ruin fra forrige Tider. Det var det saa kaldte norske Selskab. Allerede den Stilling, i hvilken jeg haabede at blive sat ved tilkommende geologiske Undersøgelser i dette Land, maatte vække en større Interesse hos mig for dette Selskab, om end ikke en dyb, og fra min tidligste Barndom næret Tilbøielighed til mit Fødeland havde hændraget mig til det.

Et vist utvunget Ungdomsliv elskede jeg endnu bestandigt. Hvor frit man end pleiede at yttre sig i Dreiers Club, var denne dog altfor meget indflettet i alle Dagens borgerlige og litteraire Forhold og Forordomme. Enhver tilsyneladende ubildet Dom var alligevel bunden til mangfoldige Hensyn. Jeg føelte godt hvor fremmed jeg endnu stod i Kjøbenhavn. Meget, der maatte forekomme mig ubetydeligt, ja trivielt.

maatte synes paradox her, hvor bestemte Meninger havde dannet sig. Jeg frygtede for at der snart fra dette Middelpunkt skulde udbrede sig Misforstaaelser i alle Kredse, og kunde, som det Følgende vil vise, med al Forsigtighed dog ikke undgaae denne Ubehagelighed.

Det norske Selskab var nu paafaldende forskjelligt fra de andre Klubber. En vel stor, men ingenlunde stierlig Sal besat med gamle Borde og Stole. En munter Pige opvartede Selskabets Medlemmer, der mødte enkelte paa enhver Tid af Dagen, men forsamlede sig i større Antal om Aftenen. Maaltiderne vare høist frugale. Kun een Ret, der ikke kostede meget, blev nydt om Aftenen, og Punsch var efter nordisk Skik den sædvanligste Drik. Jeg turde ikke nyde den. Men dog var dette Selskab mig det behageligste af Alle. Det levede ganske i Fædrelands gamle Minder. Jeg har allerede i den anden Deel af dette Skrift tælt om dette Forhold. Omendkjøndt Underholdningen i Selskabet var meget ubetydelig, kunde dog enhver Foranledning aabenbare dens skjulte Sindelag. Det stille Ønske, forsaavidt jeg den Tid lærde at kjende det, var nu ingenlunde en Adskillelse fra Danmark, men vel en større Selv-

stændighed. Med Landets Administration var man utilfreds; især ønskede man et nyt Nationaluniversitet. Omvendtstjødnt nu dette Sindelag og den dybt rodfæstede Nationalitet, der føelde sig fremmed i Danmark, aldeles var herskende og ved enhver Opposition traad skærende frem, var det dog ingenlunde Gjenstanden for Samtalen. Men disse udmærkede sig ved en fuldkommen utrungen Grimodighed. De nationale Forhold traad tilbage i det Selstak, der meest imponerede i Hovedstaden. Og om endog flere Medlemmer levede i selstabelige Forbindelser, der fordrede Skaansel, tabde disse dog her al Bægt. Her maatte man taale, at Forhold bleve haardt angrebne, som man ellers ikke vovede at fornærme i andre Omgivelser; og den vilde være bleven anseet for en Forræder, der fortalte paa andre Steder, hvad han hørte her.

Man kan tænke sig, hvor tillokkende en saadan Kreds maatte være for mig. Ofte var Gjenstanden for Samtalen meget alvorlig. Jeg lærde at kende mit Fædrelands Stilling, der henryk mig med sin dygtige Nationalitet, og de underlige Griller, den ofte ægte humoristiske Lune, forstæffede mig en Underholdning, som jeg ellers intetsteds fandt. 3 Wal-

sest og Leith, hvor jeg søgte at fremstille dette Selskabs Eiendommeligheder, hengav jeg mig ganske til Erindringen om det. Nogle af de Begivenheder, der fortælles der, have virkelig fundet Sted. Tiedt har bebrejdet mig, at jeg har fremstillet dette Selskabs Forhold, der ikke synderligt kunde interessere Lytterne saa ubeførligt, og for at denne Bebrejdelse ikke endnu engang skal ramme mig, vil jeg være kort.

Selskabet bestod vel meest af unge Mænd, der begyndte deres Løbebane som Statens Tjenere i underordnede Stillinger, men dog var der nogle ældre Medlemmer, der endnu havde oplevet Selskabets Glansperiode, da Wesfel endnu levede, og da Selskabets Eiendommelighed endnu stod i sine fulde Blomster. Iblandt disse var en Embedsmand Scavinius, en rolig, besindig Mand, der tjente mig som Forbillede for Stenersen i den omtalte Novelle. En mærkbar Mand, Prael var hans Navn, var den Ældste i Selskabet. Han var rig paa Fortællinger. Han var en lille venlig Mand, der altid smilede, altid var muntert stemt; han var ofte en Gjenstand for Spøg og fandt sig paa en beundringsværdig Maade deri. Han havde altid levet i en underordnet Stilling. Hans Evner og Kundskaber havde

vel intet stort Omfang, men hans Haab om en bedre
 Fremtid forsvandt end ikke i hans høje Alder og
 hans ungdommelige Gemyt var beundringsværdigt.
 Prahl havde i nogle Aar beklædt et lille Embede i
 Frederiksnagor, en dansk Besiddelse ved Calcutta, og
 tidligere sværmet æventyrligt nok omkring i Amerika
 og Europa. I et eget Skrift har han søgt at frem-
 stille de nikobarske Ders nærværende Tilstand, og de
 Fordele, som den danske Handel kunde drage af dem.
 Dette Skrift var forvirret, ligesom han selv og hans
 Liv. Han levede af en lille Sum, som Regjeringen
 udbetalde ham som Bartpenge, og dersom han haar-
 bede at erholde et Embede ved dette Skrift, tog han
 rigtigt nok fejl, ligesom han havde taget fejl i alle sine
 Planer hele sit Liv igjennem. Hans indskrænkede
 Stilling tillod ham allerede ikke at tage Deel i mere
 betydelige Selskaber. Her i det Norste vare alle
 hans Udgifter ringe, da Alt, hvad der blev nydt, var
 meget simpelt, godt Kjøb og beregnet for Armøden.
 Naar jeg mødte der, fandt jeg ham altid, og han
 tilbragde vel den største Deel af sin Tid i dette
 Selskab.

Jeg havde tilbragt Nytaarsaften hos min Bro-
 der, og da jeg efter Midnat gik bort fra ham, kom

Jeg torbi det norske Selskabs Lokale; det var oplyst, Medlemmerne vare forsamlede og det gik lystigt til. Da jeg traad ind, styrtede Selskabets af Punschen begeistrede Medlemmer mig imøde, satte mig med Magt paa en Stool, og løstede mig saaledes sidende op paa Bordet. Jeg skulde holde dem en Tale. Jeg føelde mig — jeg tilstaaer det med et Slags Skamfuldhed, — skjondt jeg var ædru, fornærmet ved denne voldsomme Behandling, sprang ned og forlod i den høieste Forbittrelse Selskabet. Dagen derpaa kom nogle af Medlemmerne om Morgenens tidligt i min Bolig, og der forefaldt da en latterlig Scene. De gabe mig paa en vis Maade Ret, og kom for at undskylde sig. Jeg derimod fandt, da jeg var kommen til Besindelse igjen, min Opførsel yderst taabelig, og efter gjensidige Undskyldninger sluttedes Dytrinnet med en Stoggerlatter. Der blev besluttet, at jeg, som den Skyldige, skulde om Aftenen møde i Selskabet. Prahl holdt en Tale, af hvilken jeg rigtignok ikke veed mere, end Følgende, hvormed han begyndte:

„Vi vare, mine Herer!“ — sagde han — „som det sommer sig, tilstrækkeligt begeistrede, da det nye Aar begyndte. Maatte vi ikke sørge for det hele Aars

Masse af Begeistring! Dens Dvalitet var af den bedste Sort og Dvantiteten flod, som sædvanligt, i Forhold til den anseelige Mængde Punsch, som vi havde nydt. Da fremtraad den stakkels Synder, der sidder der, paa en høist upassende Maade fra et spidsborgerligt dansk Selskab, pære ædru og gebærdede sig, som man kunde vente det af et Menneske, der ikke tænker paa i hvilket fornemt Selskab, han træder ind. Denne Mand har nu tilintetgjort Selskabets Begeistring, der skulde vare for hele Aaret; og hvad der nu skal blive af os er ikke at indsee. Han, skøndt Normand, opfodt imellem Danste, er bleven affendt af vore Fjender for som en Fjerræder at vanhellige den store Time, paa det at vi hele Aaret igjennem skulde være overgivne vaabenløse til vore Fjender. Jeg anklager ham for Landsfjerræderi!"

Efter megen latterlig Taler frem og tilbage blev det afgjort at jeg hele Aaret igjennem skulde forsyne Selskabet med Begeistring. Alt Vid, al Lune, alle Galssaber skulde udgaae fra mig o. s. v. I den Stemning, som dette Optrin havde sat mig i, var det naturligt at jeg henviiste Selskabet til mine Forelæsninger, der just vare den almindelige Gjenstand for Samtalen, og paastod, at de i deres meest

glimrende Tid ikke havde været en større Opposition, end jeg nu. Og dersom denne endog havde en anden Klang, end forhen, kunde Selskabet dog uden al Tvivl være tilf. cds med mig.

Men mange Aftener bleve tilbragte meget alvorligt. Jeg gjorde Bekjendtskab med mange Mænd, der spillede en Hovedrolle ved Udkastet af Constitutionen i Eidsvold. Jeg nævner iblandt disse Sverdrup og Christie. Da jeg i Aaret 1824 var i Christiania fandt jeg virkelig de fleste af mine Venner af det norske Selskab igjen som de meest indflydelsesrige Medlemmer af Stortinget.

Jeg medbragde en Aften ikke uden Ironi Rist, der som Diplomat var kommen fra Petersborg og den Tid levede endnu i de fornemste Kredse, omgivet af Ministre og Statsmænd, og Selskabets Armod og Frugalitet morede ham meget. Medlemmerne vare ikke tilbøielige til at lade sig forstyrre, og deres eiendommelige Lune havde just denne Aften sit frie Spil. Modsatningen mod hans sædvanlige Omgivelser maatte især forekomme ham moersom. Hvor uslydige og ubetydelige disse Sammenkomster end vare, indeholdt de dog Rimet til en Fremtid, der udviklede sig historiskt, kraftfuld og mægtig.

Sommeren gif hen. Jeg levede med mine gamle og nye Benner, og vidsde næppe hvor meget jeg var Gjenstanden for Samtalen i Hovedstaden. Jeg har allerede tidligere taelt om det Had til de Tydske, der herskede i Danmark, og hvorledes det var opstaaet. Jeg heed i en vis Kreds den tyske Doctor. Engang kom en Danskt til mig og bebreidede mig, at jeg ikke havde skrevet Bidragene til Jordens indre Naturhistorie i det danske Sprog. Jeg spurgde ham ganske simpelt om han af Patriotisme vilde paatage sig Omkostningerne for Trykningen?

36
37 I en Club i Kjøbenhavn kom gamle anseelige Mænd sammen, og disse fandt den videnskabelige Gjæring i Tyskland, saaledes som den nu ved mig truede med at ville trænge ind i Danmark, betænkelig, ja endogsaar farlig. Iblandt Medlemmerne var ogsaa min Moders Broder, et eensoldigt Menneſte, der før havde været Officier, men siden ved sin Broders, Profesors Bangs Mellemhandling havde ægtet en rig Enke. Han havde taget sin Afsked som Lieutenant, og blev nu kaldt Major. Han interesserede sig for min yngste Broder, der af let begribelige Grunde ikke vilde fordærve det med ham. Jeg saae aldrig denne Slægtning. Engang da min Broder

beføgte ham, yttrede han sig paa følgende Maade:
 "Jeg hører, at Din Broder vil indføre en ny Philosophi i Landet. Jeg maa sige Dig, at gamle for-
 standige Folk havde dadlet dette frække Forhavende
 af en ung Mand strengt. Vi have jo den brave
 gamle Nisbrigh; han er en berømt Philosoph, og vi
 behøve ingen Anden. Siig Du din Broder, at jeg
 ikke vil taale et saadant Overmod; Familien maa jo
 stamme sig ved ham." Min Broder kjendte sin Mand.
 "Kjære Onkel," — svarede han, — "naar Henrik er-
 farer, at De er utilfreds med denne Philosophi, vil
 han sikkert opgive den!"

Men farligt var et Rygte, der udbredte sig al-
 mindeligt. Jeg skulde, fortalde man, have sagt, at
 jeg ikke kunde tænke paa Danst. Hvorledes dette
 Rygte var opstaaet, blev mig fuldkommen ubegribe-
 ligt. Det udbredte sig imidlertid mere og mere, og
 jeg saae at Folk paa Gaden pegede med Fingre ad
 mig, og sagde ganske høit; "Der gaaer det Menneſte,
 der kun har været i to Aar i Tyskland og ikke mere
 kan tænke i sit Modersmaal." Jeg loe, da jeg be-
 tænkte, at denne Snak vilde holde op af sig selv
 saasnart jeg begyndte mine Forelæsninger. Men en
 Dag erholdt jeg en Skrivelse fra Grev Schimmel-

mann, hvori han bad mig at være forsigtig i mine Yttringer, og omtalte dette Rygte. Ham, der selv var en Gjenstand for Nationalhadet, og, som jeg trods min Kjærlighed til ham, maatte tilstaae, ikke ganske ufortjent, forekom dette Rygte naturligvis mere farligt, end mig. Hvad jeg maatte dable hos ham, som hos Bernstorff var nemlig det, at de ikke talte det Lands Sprog, i hvilket de levede, og for hvilket de vare virksomme. "Jeg har," — skrev han til mig, — "erfaret Deres uforsigtige Yttring af en høi Person."

Til Lykke havde jeg just faaet Efterretning om at dette Rygte var opstaaet. Et ungt Menneske kom til mig, høist forlegen, og anklagede sig selv som Dophavsmanden til denne Snak. Han troede virkelig, at have hørt denne Yttring i Dreiers Club og havde nu erfarede hvorledes Sagen hang sammen. En Lærd havde nemlig begyndt en Samtale med mig om de Banstieligheder, jeg vilde finde ved at oversætte det tyskphilosophiske Sprog i det Danske. Jeg havde fremhævet som en Hovedvanstielighed, at man ikke i det danske Sprog, som i det Tyske, kunde bruge visse Infinitiver som Sein og Denken, som Substantiver. "Det er" — sagde jeg, i det jeg bud

tede, — "en Eiendommelighed, som det danske Sprog
 deler med det Latinske." Den unge Mand havde i
 nogen Afstand hørt, at jeg ikke paa Dansk som paa
 Tyll kunde sige "Das Denken" "Det at tænke". Den
 Ben, der havde tælt med mig, faldt det ind, at
 denne vor Samtale vel kunde have givet Anledning
 til dette taabelige Rygte. Den unge Mand var til-
 stede og erkjendte sin Bildfarelse og sin Feil. Som
 han nu angergiven stod ligeoverfor mig, tænkte jeg
 paa Slutningsscenen i Holbergs Hereri og blind
 Allarm. Da jeg erholdt Grevens Billet, kunde jeg
 fortælle ham den hele latterlige Oprindelse til dette
 Rygte og overhovedet berolige ham, ved at forsikre,
 at det var alle mine Venner tilstræffelig bekjendt
 hvor ganske jeg var en Dansk, uagtet min Fortjær-
 lighed for den tyske Philosophi.

Jeg maa imidlertid tilstaae, at et aandigt Over-
 mod, som jeg ikke forsigtigt nok undertrykte, ikke sjældent
 varde en Misforstaaelse, der var farlig for mig. En
 rig Mand vilde høre et Privatissimum over Philoso-
 phien hos mig. Da han gjorde mig dette Forslag,
 sagde jeg: "Førend De bestemmer Dem dertil, min
 Herre! maa jeg gøre Dem opmærksom paa en Be-
 slutning, som jeg har fattet. Den Sum, som jeg
 spaaed jeg oplevede. V.

næmliĝ kunde tage for et Privatisſimum, vilde ſtaa i et omvendt Forhold til den Fordeel ſom Tilhøreren ſelv vilde have af mit Foredrag. Jo mere han lærde, jo mindre vilde han have at betale. Af den, der ganſke begriber mig, vilde jeg ikke med en god Samvittighed kunne tage Noget, men af den, ſom har den Ulykke, ſlet intet at lære, vilde jeg maatte fordre en Sum, der vilde ſætte ham i Forſtrækkelfe, omendſkjøndt den, om den endog blev villigt betaelt, beſtandigt vilde forekomme mig alſor ringe." Jeg ſøgte vel at motivere denne viſt nok meget ubefindige Yttring derved, at jeg ſtræbde at gjøre ham det begribeligt, hvorledes vigtige Forretninger vilde forhindre ham i at ofre mine Foredrag den nødvendige Opmærkſomhed og Tid. Men at han ſøelde ſig fornærmet og omtaelde mig ſom en modbydelig indbildſt ung Mand, var naturligt.

Hoſ Grev Schimmelmänn ſad engang en Mand af Betydenhed, der endog havde en ſtor Indflydelfe paa min tilkommende Stilling. Talen var om Opmærksomheden og jeg ſagde, at en berømt Læge havde gjort den Bemærkning, at der gives to Exceſſer i det menneſkelige Selſkab. Nogle vare for kloge, de ſaau kaldte Genier, de Andre for dumme. Men nu maatte

man søge at nedstemme Genierne og at høre de Dumme, for at der kunde udkomme en Mellemting, den egentlig virkelige menneskelige Lykkeligbed. Jeg fremstillede denne Yttring saa karrikeret, fordi jeg ansaae mig for overtydet om, at Enhver, ligesom jeg, vilde finde denne Anskuelse latterlig og forkastelig. Men til min store Forbauselse var den indflydelsesrige Mand af en anden Mening. Han forsikrede, at han fandt dette juste milieu høist fornuftigt og bebrejdede mig min Spot i en høi Tone og med en fornem Dadel. Da undslap følgende Svar mig: „For hvem dette Experiment vil være fordeelagtigst er rigtignok klart nok.“ Hele Selskabet taug og jeg indsaae nu først hvor ubetænksom min Yttring havde været.

Jeg har omtaelt begge disse Begivenheder, der endnu foresvære mig, for at man kan forklare sig, at jeg i høiere Kredse, og det med Rette blev anseet for et høist ubesindigt, fremfusende Menneſke. At dette Overmod udsprang af en lastværdig, overdreven Mening om mine egne Fortjenester, indsaae vel Ingen bedre end jeg selv, og naar saadanne Indfald vare undslupne mig, føelde jeg mig ret egentlig dybt ymyget, og den Anger, som jeg føelde, traf mere

min egen Svaghed, end den opstod af Frygt for Følgerne. Denne Sidste forsvandt hurtigt, om jeg end sølde den for Diebliffet.

Mine Forelæsninger begyndte i October 1803. De vare, som det forstaaer sig af sig selv, offentlige; jeg var underligt tilmode. Det, som jeg i min Ungdom, indvortes tiltrukken og udvortes tilbageholdt, stattede høit som en forunderlig Hemmelighed, og dog næsten mistroist viisde fra mig, hvad jeg skjulede frygtsom ligeoverfor de modstridende Kjender, skulde jeg nu forkynde offentligt. Min Omgang var saa udbredt, mine Kundskaber om Forholdene saa nøiagtige, at mine Modstanderes Styrke og Svaghed ikke kunde være mig ubekjendt. Jeg vidste ret godt hvorledes det var fat med mig. Da maatte den Betragtning opstaae hos mig, om det, som jeg her skulde repræsentere, ogsaa var et saa stort Offer værdt.

Det er en Erfaring, som ethvert Menneske sikkert gjør, naar Udførelsen af en betænkkelig Beslutning nærmer sig, at man pludseligt bliver overfaldet af en stor Frygt; ja jeg tør paaastaac, at der, hvor den mangler, hvor den ikke ret pttirer sig, er intet

fuldkomment Alvor med Beslutningen. Den maa træde ret bestemt frem, dersom den reent og bestemt skal vises tilbage. Og her var Taler om min hele tilkommende Stilling i mit Fædreland. I Form af saadanne Iverligheder fremtræder, i det mindste hos mig, de frygtfomme Betænkkeligheder først. Hvad de meest overfladigste Benner ofte have sagt mig: at jeg vilde staae alene og vaabenløs, kun understøttet af nogle exalterede unge Benner, ligeoverfor den hele Hær af Modstandere, at Grev Schimmelmans selv dog tilsidst vilde være nødt til at lade mig falde, afvisde jeg bestemt; ja saadanne Ytringer vare snarere stikkede til at hæve mit Mod, end til at indjage mig Frygt; men nu, da jeg skulde træde offentligt frem, overfaldt en uendelig Angst mig. Den hele Fremtid traad mig truende imøde. Jeg angreb mange ubesindige Ytringer, som jeg havde høret i Selskaber, og som gik omkring i Staden, udsprøkkede med de latterligste Misforstaaelser, hvorved de vel sørgede Nysgjærrigheden efter mine Forelæsninger, men ogsaa, — jeg maatte tilstaae det — havde væbnet en mægtig Fordom imod mig. Jeg havde vel besluttet om mueligt at undgaae ethvert Anstød i mine Foredrag; men jeg indsaar ligesaa tydeligt, at

der ikke fandtes noget meglende Led mellem den her-
 skende Anskuelse og Speculationen, saaledes som jeg
 foredrog den, men at der her fandt et Spring Sted;
 at en Overgang fra det i alle Retninger Betingede,
 der i Videnskaben, som i Kunsten bestjæftigede mine
 Modstandere, til det Friaandige og Ubetingede, fra
 hvilket jeg gik ud, var umuelig og at det vilde være
 umueligt at undgaae at give en absolut Forargelse.
 Da fremtraad Hiint for mig i sit høie Værd. Det
 var ikke mere en Abstraction, det var et Liv, et Sin-
 delag, ja, det var det Evige (blevet Religion for
 mig), Erkiendelsens Gud, en Levende, og det første
 Dieblit paa mit eensomme Kammer for min Opvæk-
 delse, var en stille Bøn; det var maaskee den første
 sande Bøn siden min tidligste Barndom. Jeg havde
 tælt meget om Christendommen; her laa Rimet til
 det christelige Sindelag, som det den Tid havde gien-
 nemtrængt mig. Dette alvorlige Moment var ikke
 uden Indflydelse paa mit Foredrag. Fra dette Die-
 blit af laa der i Baggrunden af al min Videns-
 Tro, der aldrig forsvandt.

Jeg havde ugjerne forladt min første poetiske
 Bolig; den blev mig opsagt, fordi den egentlige Eier
 af Huset, en Kjøbmand, der var bleven rig i Indien,

var vendt tilbage og selv vilde behoe det. Jeg boede nu ligeoverfor min Høresal, i en Gade, der næsten ganske var besat med de saakaldte Collegier og med Professorboliger. Ohlenschläger og C. H. styrtede ind; de vilde ledsage mig; Begge vare i den Spænding, der oversalder os, naar en Ven for første Gang træder offentligt frem under Forhold, som Mine. Jeg behøvede kun at gaae værs over Gaden, og mærkede snart hvilken Opsigt Bekjendtgjørelsen om mine Forelæsninger havde gjort. Udenfor Huset var der allerede Larm. En Port førte til en stor steenlagt Gang; denne var opfyldt med Mennesker. Høresalen var een Trappe i Veiret; Salen selv, der rummede fire til fem hundrede Mennesker, var propfuld; endogsaar de høie Vinduer vare besatte med Tilhørere og jeg kunde kun med stor Møie naae Kathedret, der stod i Baggrunden af Salen.

Da jeg stod paa det, opstod der en dyb Tausched i den hele Sal. For mig var al Angst forsvunden; en venlig Bevidsthed om Dieblikkets Bigtighed gennemtrængde mig. Næppe ville Tilhørerne ved de første Ord have bemærket en svag Sittren, et forbigaaende Spor af Forlegenhed. Jeg vovede endnu ikke at tale frit. Mit Foredrag laa ofte gennem-

læst for mig; jeg lod siden de første Forelæsninger trykke under den Titel: "Indledning til Philosophiske Forelæsninger, Kjøbenhavn 1803." De ere mig vigtige, thi de betegne nøie paa hvilket Standpunkt af Speculationen jeg den Tid stod, og hvor klart Philosophiens Fundamentalsætning, i hvis Udvikling mit Liv er opgaaet: at Gud bliver erkjendt af os som evig levende Personligheders levende personlige Genhed, og saaledes er Kilden til al Kundskab, allerede den Tid laa for mig, endstjændt endnu uudviklet.

At mine første Forelæsninger fandt Bifald, var naturligt; det var den voldsomt fremsprudende Strøm af et indre Liv, der møjsommeligt var bleven holdt tilbage med sindigt Overlæg. Det maatte være indlysende for enhver Tilhører, at et helligt Alvor gjennemtrængte mig; at det, der bevægede mig, ikke blot var en kold Være, men ogsaa et varmt Sindelag. Forelæsninger af det Slags vare nye paa den kjøbenhavnske Høiskole; det, jeg sagde, var alle Tilhørerne fuldkommen fremmed. Deeltagelsen for mine Foredrag tiltog bestandigt mere og mere; jeg tør paaståe det, thi endnu lever der allevegne i Danmark og Norge Tilhørere, der som unge Mænd havde vaanede mine Forelæsninger. Den Begeistring, som

de vafde, kan man kalde en voldsom. At alle Tænkningens Gjenstande, at enhver Form af alle Videnskaberne og af Kunsten skulde forvandle sig til levende Gestalter, der opfuge de klare Dine til det evige Lys, syntes de bekægede Gemytter saa forunderligt, saa haabefuldt, ja saa muntert, at de gjerne afrystede det gamle, mørke, sørgelige Skolestøv, for i en ny Skole at begynde et nyt muntert Liv, der ikke skulde røve dem de gamle Gjenstande for deres Betragtning, men meget mere indvie dem til en højere Tilværelse. Jeg tør paastaa, at det man bekægede at rose som Betsalenhed, ikke var nogen sammelig erhvervet Kunst, det var Gylden af en overstrømmende Tilværelse, der udgjød sig uvilkaarligt. Det var ikke blot Studerende, der bivaandede mine Forelæsninger. Profesorer, Lærde af alle Slags, Embedsmand i de højeste Stillinger, Oldinger, der i Stilhed plagedes af mange Slags Trivl, tilbragte deres Liv i eensom Betragtning, vare ikke bange for at komme næsten hele Timer for tidligt, for at erholde gode Pladser. Ja, jeg erfarede hvorledes en høi Embedsmand, i hvis Audientsfal jeg maatte vente længe, forend jeg blev ladet ind, traad mig imøde med den Undskyldning at hans vedholdende

Forretninger ikke tillode ham at bivaane mine Foredrag. En saadan dyb Rystelse, frembragt blandt de betydeligste Aander i mit Fædreland, der satte saavel Alderdommen, som Ungdommen i en næsten voldsom Bevægelse, maatte holde min egen Begeistring levende, ja endog forøge den. Jeg var selv inderligt bevæget paa en selsom Maade, alvorligt, ja religiøst stemt; al min Angst var bortvegen, enhver Betænkelse var forsvunden. Det var ingen Reflexion over den Indflydelse, som jeg udøvede, ingen smaalig høymodig Sammenligning med Andre, som jeg fortrængte; den velige Gjenstand, der laa for mig, besjælede mig ganske. Naar Andre fulgte mig, saa var det fordi jeg skred foran med dristig Selvtillid, uden at see tilbage og uden at bekymre mig om Følgerne.

En Begivenhed forøgede min Selvtillid og gav mine Foredrag et friere Sving. Da jeg den femte eller sjette Gang besteg Kathedret, søgte jeg forgjæves efter mit Hæfte; jeg maatte have tabt det. Sælen var som sædvanligt propfuld; lige indtil Gangen — Høresalens Dørre kunde ikke lukkes — stode Tilhørerne i en tæt Masse. Jeg befændede mig kun et Dieblis. I de sidste Timer havde jeg næsten taelt

ganske frit, uden at see paa Bladet, ja det forstyrrede
 mig endog. Nu var det ikke mere der; Gjenstanden
 for mit Foredrag svævede klart for mig i alle sine
 Dele. Uden Forlegenhed erklærede jeg mine Tilhø-
 rere, at jeg havde tabt mit Første, og at de maatte
 tage til Takke med et frit Foredrag. Forsamlingens
 Nysgjærighed var bleven vækket ved denne Erklæ-
 ring. Man ventede et stammende, usikkert Foredrag
 og var forbauset, da man maatte tilstaae sig, at det
 var blevet klarere, livligere, mere flydende, ja mere
 bestemt. Og her blev jeg nu først opmærksom paa
 mine Modstanderes fjendtlige Sindelag. Man troede,
 at den hele Sag var en Farce. Jeg vilde, paaastod
 man, endnu mere forøge det Indtryk, som mine Fo-
 relæsninger gjorde, og jeg havde med Forsæt ladet
 mit Manuscript blive hjemme efterat jeg med Nøie
 havde lært det udenad. Selv mine Venner vidste,
 da denne Gladder bestandigt gjentoges, ikke hvad de
 skulde tænke. Kun de Besindige bemærkede, at Fore-
 dragets fuldkomne Frihed og Utvungenhed vilde være
 aldeles uforklarlig, dersom jeg blot fremsagde Noget,
 som jeg med Nøie havde lært udenad. Jeg indsaar
 at denne Snak lettest lod sig gjendrive, naar jeg
 fra nu af taelde uden at medtage Bladet. Jeg selv

var kun altfor lykkelig ved at være befriet fra Maa-
nuskriptet.

Da jeg engang var bleven gjort opmærksom paa mine Modstanderes Virksomhed, erfarede jeg snart mere. Det var ikke blot Deeltagelsen for mine Foredrag, der fyldte Salen saa overordentligt, at en stor Deel af dem, der trængde sig til, maatte gaae bort igjen. Man havde udsprebt det Rygte, at mine Forelæsninger skulde forbydes, ja, en Mængde Mennesker meende vel endogsaa, at dette vilde skee paa en paafaldende Maade; man ventede at en eller anden Commissarius vilde træde frem medens jeg stod paa Kathedret, og paabyde mig Tausshed ved lydeligt at forelæse sin Befaling. Et saadant forventet overordentligt Optrin var altfor tillokkende, til ikke at trække en Mængde Mennesker derhen.

Dette Rygte var nu rigtigtnok falskt, men det Indtryk, som mine Forelæsninger gjorde, og som al-
lerede om Vinteren begyndte at ytre sine Virkninger paa Literaturen, syntes dog betænkeligt. Min egen praktiske Virksomhed fandt betydelige Hindringer. Grev Schimmelmänn kunde vel ved sin Stilling sikkre mig en Indtægt, ja, han lovede at forøge denne til mere end det Dobbelte, naar jeg bragde min Kone; men

mine geognostiske Reiser til Norge vare afhængige af en anden Minister. Denne, Grev Reventlov, en meget retsindig og praktisk dygtig Mand, som Danmark skylder meget, var en erklæret Fiende af al Speculation, og fastholdt især den Maxime som utvivlsom, at en Philosoph var aldeles udygtig til at drive nogen practisk Væstjæstiggelse. Man maatte, meende han, sørge for Menneskernes jordiske Lyksalighed. Religionen var vel nyttig og god, men den blev besørget af Præsterne, og jo enfoldigere og simpellere desto bedre. Alt det Øvrige var ikke alene unyttigt, men endogsaar farligt Phantasteri. Saaledes havde han da fast besluttet, om mueligt slet ikke at sætte mig i Virksomhed. Hver Gang, jeg indstændigt bad ham om at bestemme mine Væstjæstiggelser for den næste Sommer, svarede han, at han aldeles ikke vidsde hvortil man skulde bruge en Philosoph. Ligesaa utilbageholden yttrede han sig om den skadelige Indflydelse, som jeg udøvede paa Ungdommen. Da den gamle Risbrigh ikke med sin Baumgarten-Chrussiske Logik og Metaphysik formaaede at standse Strømmen, tænkte man alvorligt paa at stille en dygtigere Philosoph ved Siden af ham. Man valgte dertil, selsomt nok, Tressow, der, som jeg tidligere

har omtaelt, i mine Drengaar var bleven opmærksom paa mig, og allerede den Tid var Rector ved Skolen i Helsingør, hvis nederste Classer jeg besøgte; og jeg kom nu i et selsomt Forhold til denne Mand, som jeg i mine tidligere Drengaar havde æret saa høit. Ikke i danske Blade alene, ogsaa i Tyske, ja endogsaa i Franske blev det fortalt, hvorledes man havde kaldt en dygtig Philosoph for igjen at bringe de unge Hoveder i Orden, som jeg havde bragt i Forvirring.

Saaledes traad Livet mig alvorligt nok imøde og jeg fandt mig hensat paa en Kampplads, der hidindtil var mig fuldkommen fremmed, indviklet i en Krig, hvis Baaben vare mig ubekjendte. De Angreb, der blot udsprang af herskende Meninger, de selsomme Rygter, der havde deres Oprindelse i Fordomme og Misforstaaelser, kunde jeg, hvor underlige de end vare, allerede vove at ringeagte. Ligesom det før paa den Leipziger-Messe forekom mig selsomt, ja latterligt, naar det, der af mig med al aandig Anstrængelse var blevet behandlet som noget Helligt, nu pludseligt var blevet forvandlet til en Handelsartikel og

blev bedømt som en Saadan: saa betragtede jeg ogsaa dette Chaos af Misforstaaelser, fremkaldt af Venner og Fiender, der nu omgav mig, aldeles fra den humoristiske Side.

Man vil erindre hvilken Rolle Privattheatrene i min tidligere Ungdom spillede i Kjøbenhavn. Nu stode det vel ogsaa, at Venner uden at danne en vedvarende dramatisk Forening, traad sammen for at spille et Stykke og indbød derved Venner dertil. Delsenslæger især elskede denne Fornøielse og vi forenede os for at spille „Erasmus Montanus“, et Lystspil af Holberg. Indholdet af dette Stykke er en Student, en Bondesøn, der kommer tilbage fra Universitetet og bringer den hele Landsby i stor Forvirring, dels ved Syllogismer, dels ved sande Læresætninger, men som klinge forunderligt i Indvæsnernes Ører. Stedets Degn repræsenterer den herkende Lærdom. Med en stor Tungesærdighed kaster han latinske Brokker uden Mening imellem hverandre og bringer derved den latintalende Erasmus til Tausbed. Erasmus' Daarskab, hans Forældres og de øvrige Indvæsnernes Uvidenhed frembringer en Forvirring, der er saa meget mere morsom, som de eneste Spor af Forstand, der vise sig, blive repræsen-

terede af en halvvoren Bondedreng, der er Broder
til Erasmus. Heltens Bruud er i Fortvivlelse, hen-
des Fader foragter ham. En Officier træder tilfodt
frem for at helbrede ham for hans Daarskaber. Han
havde ved Syllogismer forvandlet Degnen til en
Høne, og sine Forældre til andre Dyr og nu in-
gaaer Officieren et Bæddemaal med ham. Han be-
gynder en Strid med ham, taber den, betaler Bæd-
demaalet, og erklærer de Penge, som Erasmus har
modtaget, for Haandpenge; saaledes var denne nu
Soldat, og blev paa den føleligste Maade og ved de
uimodstaaeligste Argumenter helbredet for sin Daar-
skab. Som den farligste Mening, som han yttrede,
ja som aldeles ugudelig, blev den betragtet, at Jor-
den var rund. Den Ulykkelige saae paa den ene
Side Trældom, Haan, Spot og Prygl, paa den An-
den Frihed, Velstand og Kjærligheds Lykke. Da er-
klærede han Jorden for saa flad som en Vandeflade;
den dæmoniske Forvirring, der havde sat Landsbyen
i Forvirring, var forsvunden, Fred, Orden og Lykke
vendte igjen tilbage og Brylluppet blev holdt.

De Sammenligninger, som Indholdet af dette
Stykke gav Anledning til, laae meget nær. Jeg
havde taget mig den Frihed, da jeg spillede Eras-

mus' Rolle, at benytte nogle af mine egne Paaastande, der især, fordreiede og forvanskede, havde givet Forargelse, i en fuldkommen karikeret Skikkelse, istedetfor de forvandede, der forekom i Lystspillet. Og i det jeg gav mig selv til Priis, turde jeg vel tillade mig at drive et let Spil med Publicums Misforstaaelser. Stykket blev givet i en stor Sal i Forstaden. To til tre hundrede Tilskuere vare tilstede, og jeg troer, at Pöhlenschläger, der spillede Degnen, og jeg, som Erasmus, ikke kunde have valgt nogen bedre Maade for at dæmpe manget Strig og tilbagevise manget Angreb. Ja dette humoristiske Spil med Misforstaaelserne vare sikkert mere hensigtsmæssigt, end Forsøget paa umiddelbart at høre den.

Jeg bragde omtrent een Maaned efter at jeg havde aabnet mine Forelæsninger, disse i Forbindelse med et Disputatorium. Heller ikke ved dette kunde jeg forhindre, at der trængte sig et stort Publikum til. Et Par unge Mænd, men gamle Studenter (begyndende Literater) traad frem, men bleve affrættede mere maaskee ved Massen af Tilhørerne, end ved mine Argumenter, og bragte til Tausked, og Disputatoriet forvandlede sig uvilkaarligt efter nogle Minutter til en Oplevelse. V.

nutters Forløb til en Udvikling af det allerede holdte
Foredrag.

Disse indre Forhold blere nu betragtede med
Leirhed og som et Spil, men desto mere plagede de
Mig. Dog lykkedes det min Belynder at sætte
mig i Virksomhed paa en behagelig Maade, i det
mindste for den første Sommer. Jeg erholdt det
Hværv geognostiskt at undersøge Saltskilderne ved
desloe, samt Gipsbjerget ved Segeberg og at giøre
Forslag til deres bedre Benyttelse. En saadan Un-
dersøgelse kunde ikke blot være en Lokal. Jeg be-
reisde Skaane i Sverrig og Sjælland, og derpaa
reisde jeg først til Holsteen, Lüneburg, Mecklenburg
og Rügen, for at erholde en almindelig Overblik
over Forholdene af Lagene. Resultatet af disse Un-
dersøgelser er udkommet i "geognostisch-geologie-
schen Aufsätzen," Hamburg 1810. Da jeg lod dette
Skrift trykke (Manuskriptet var i nogle Aar i For-
læggerens Hænder,) vare vor Buchs og Hausmanns
Reiser i Norden, saavelsom Cuviers og Brogniarts
Undersøgelser af Eggen omkring Paris mig endnu
ubekjendte.

For mig var denne Reise i flere Henseender vigtig.
Jeg kunde tilbringe nogle Dage, hos min Ven

den nuværende Bisshop Mynster, i hans eensomme Præstegaard, ganske hensatte mig i mit tidligere Ungdomsliv og meddele en deeltagende Ven hvad de senere Aars rige Tid havde skjænket mig. Jeg lærde at kende geognostisk lærerige Punkter, i Nærheden af hvilke jeg havde levet uden at iagttage dem, og fik det sydsørlige Sjellands og Moens idylliske Egne at see; men vigtigst var det mig, at jeg kunde benytte Leiligheden for at reise til Halle og der afhente min Brud.

Medens jeg bevægede mig frem og tilbage mellem Oldesloe og Segeberg, var jeg nu for første Gang i mit Liv sat i en praktisk Virksomhed. Det gjaldt her ikke alene at undersøge Egnen geognostisk, men ogsaa at træffe practiske Indretninger, der her især vare høist nødvendige ved Gipsbruddet i Segeberg. I Oldesloe var min Ven, den bekjendte Chemiker og Salinist Gimble min Støtte. I Segeberg var jeg derimod næsten ganske overladt til mig selv. Jeg maatte sætte mig i Forbindelse med Embedsmænd der i Egnen, forlange Bønder til Hjælp ved de nødvendige Arbejder, undersøge tidligere Forslag,

beregne Summer og saa videre. Medens jeg nu var virksom paa en saadan mig hidindtil fremmed Maade for at orientere mig i mine Bestjæftigelser, og de begyndte at behage mig, opstod lidt efter lidt det Onske hos mig ogsaa at gjøre denne Bestjæftigelse nyttig for mig selv. Jeg maatte tilstaae mig, at min Ansættelse i Danmark havde noget Precarit. Hvis man endog, hvilket endnu var meget usikkert, vilde gaae ind paa mit Forslag at anstille geognostiske Undersøgelser i Norge og at uddanne og vinde Professorer og Embedsmænd for mere indskrænkede Undersøgelser, vilde denne Stilling dog kun berede mig et kummerfuldt Liv. Jeg ansaae mig for overbeviist om, at Gibsbruddet i Segeberg, i Nærheden af Hamburg og Lübeck, kunde benyttes langt mere fordeelsagtigt, end det hidindtil havde været Tilfældet. Jeg havde det grundede Haab, at sammenbringe ved Aetier i de nysnævnte Stæder, de Summer, der behøvedes for at høre Indtægterne af Gibset til det Debelste. Det var min redelige Overbeviisning, at en saadant Foretagende vilde lykkes langt bedre, naar det drevs af private Mænd, end naar det drevs af Regjeringen. Jeg troede at turde vove, at stille Regjeringen en Afgift, der langt oversteeg

nærværende Indtægter og dog drive Arbeidet med Fordel.

Med Salinen i Oldesloe hang det nu anderledes sammen. Den Grundsætning, at Saltmonopolet maa tilhøre Regjeringen, var herskende næsten i alle europæiske Lande; der opstaaer derved en Skat, der sikrer Staden ikke ubetydelige Indkomster, og som næppe bliver bemærket af den enkelte Borger. Men Salinen i Oldesloe blev dreven med Tab. En saadan Soole, der forsvandt i Moradser, maatte først renses ved gjentagne, kostbare Graderinger, ja for blot at gjøre Saltkogningen muelig i et noget større Omfang, maatte man raffinere engelsk Steensalt. Jeg ansaae mig for overbeviist, og er det endnu, om at de Saltkilber, der bleve opfattede som de ved Oldesloe, der tabe sig i Moradset, udspringe af Gipsen, og i Dybet danne rige Rulder, der ingen Gradning behøve. Siden mine Undersøgelser har denne Anskuelse bestandigt fornyet sig, ja, den har vedligeholdt sig til i den nyeste Tid. Jeg vilde sikkert i forrige Aar have benyttet mig af den høie Raade, og Tillid, som hans Majestæt Kongen af Danmark beærede mig med, for at foranledige afgjørende Forsøg, dersom de nøiagtige Lokalsforhold, der ere nødvendige, naar man skal

paavise det Sted, hvor en artesisst Brønd kan an-
 bringes med Nytte, havde staaet mig til Tjeneste ef-
 ter saa mange Aar. Salinedirector Genf i Lüne-
 burg deelde min Overbeviisning, og den Tanke at
 forstaae mit Fædreland en betydelig Skat, og tillige
 at sikke min egen borgerlige Tilværelse for Fremti-
 den, beskæftigede mig paa det meest Levende. Jeg
 var i Begreb med at bosætte mig. Hidindtil havde
 jeg bestandigt levet uden faste Indkomster; den Tanke
 at grunde mig en sikker Fremtid, var næppe nogen-
 sinde opstaaet alvorligt i mig, eller saaledes at den
 foresvævede mig som et Maal, som jeg søgte at opnaa
 ved de meest hensigtsmæssige Midler. Kort sagt, jeg
 var paa Veien til at blive et meget forstandigt Med-
 lem af Staten, der baade sørger for det Offentlige
 Vel, og ikke forglemmer sig selv. Hvor meget Egen-
 nytten ved en saadan Virksomhed er det egentlig be-
 vægende Princip, lærde jeg nu at kjende hos mig
 selv. Den lidenskabelige Uro, der greb mig, havde
 jeg maa tilstaae det, vel næppe sin Grund i en rene
 Patriotisme. Denne Uro havde nogen Lighed med
 den Stemning, der greb mig ved Pharaebordet, og
 da det var en fremmed Aare, der ikke udsprang af
 min eiendommelige Natur, føelte jeg mig i denne

Tid hoist urolig i mit Indre, ja næsten ulykkelig. Om det maaskee havde været gavnligt for Sagen selv, dersom Regjeringen var gaaet ind paa mit Forslag, vil jeg lade uafgjort. Ulykkeligvis var Ministeren Grev Reventlov, ikke at afbringe fra den Maade, hvorpaa han a priori havde construeret sig Philosophiens Unytte. Jeg maa give ham det Vidnesbyrd, at han derved har reddet mig fra en Labyrinth, der, om det udvortes Resultat end havde været heldigt for mig, dog for bestandigt vilde have forstyrret mit Indre.

Paa denne Tid fandt jeg min skønneste Bedrøvelsel i Hamburg. Endog mine Forretninger førte mig undertiden did. Her fandt jeg den gamle Waagen, min Kones Onkel. Han levede af at give Underviisning i Tegning og Malning, og omendtskjønt hans Institut var betydeligt nok, formaaede han dog kun med Moie at ernære sig og sin Familie. Jeg havde allerede for gjort hans Bekjendtskab hos Dietrich i Dresden, og den stille, beskedne, virkelig fromme Mand havde gjort et stærkt Indtryk paa mig. Hans Samtaler vare meget lærerige. Han havde opholdt sig længe i Italien; hans Digt var stærket for Kunsten, og hans Indsigter bleve belønnede. I Revolu-

tionstiden havde flere Kunstfattere sammendynget sig i Hamburg. Det var lykkedes ham at kjøbe nogle for en ringe Sum, og i ethvert Tilfælde maatte man undre sig over at finde en saadan Samling i en Mands Besiddelse, der med Noie og Anstrengelse maatte ernære en Familie. Især traf et Billede mig til sig fra det første Dieblis af. Det var den hellige Prædike af en ubekjendt spansk Maler. Billedet i Legemets størrelse er beundringsværdigt conserveret, i enhver Henseende fuldkendt og fra den spanske Maler-epoques Blomstertid. Den hellige Prædike holder en i Forløserens Blod dyppet Svamp i Haanden. Den uendelig dybe Smerte, der bedækker de ædle Ansigtstræk, greb mig altid naar jeg betragtede dette Billede. Uden Trivsel vilde det være en Prydelse for de fortrinligste Gallerier. Det er nu i Grev Horks Besiddelse. Jeg søelde mig meget lykkelig i den gamle Waagens Familiefreds; jeg levede igjen i Dresden: den glade Tid stod levende for mig; Kunst og Poesi fortog den spidsborgerlige Egensjærligheds mørke Griller, og jeg bevægede mig frit og muntret efter min egen Natur.

Men ogsaa min Forlovedes herlige Bedstemoder, som jeg elskede og ærede, levede i Hamburg. En

ældre Datter, der havde været Opdragerinde i Grev Bernstorfs Huus, opholdt sig hos Moderen. Høist forstandig, alvorlig og mild, var hun mig meget kjær. Man saae paa hende, at hun havde tilbragt en stor Deel af sit Liv i de høiere Kredse, i hvilke hun nød en stor Agtelse. Hendes tidligere Læringer vare nu blevne hendes fortroelige Veninder, og den aandrige Grevinde Razau, hvis Bekjendtskab jeg havde gjort i Kjøbenhavn, levede med hende i det inderligste, fortroeligste Forhold, hvilket heller ikke har ophørt, da hendes Skjæbne tog en uventet Bending. Det blev besluttet, at den gamle Bedstemoder skulde, naar jeg havde endt mine Forretninger i Holsteen, ledsage mig til Giebichenstein ved Halle.

Under disse tit gjentagne Besøg i Hamburg bleve ogsaa de venstabelige Forhold til de ædle og dannede Damer Siemeling og Hamburg knyttede; ligesom jeg ogsaa traad i et fortroeligt Forhold med en af de første Handels herrer i Hamburg, Jerome Silleman. Samtalerne med denne udmærkede Bankier, der oversaae Verdens Handelsforhold i den meest ophøiede Stil, og gjerne meddeelte sine Ansuelser, lode mig kaste et Blik i det Indre af Verdenshandelen, der allerede i min Drengaalder, da

jeg levede i Helsingør forekom mig saa phantastisk og høiet. Jeg maatte beundre med hvilken Velbed denne dannede Mand forstod at ytre sig klart og forstaaeligt over indviklede Handelsforhold for en Ukyndig. Disse forekom mig ved hans Foredrag næsten digterisk store, og han glædede sig over den levende Interesse, som jeg fandt i hans Samtaler. Men den fortræffelige Frue Sieweking trak mig især til sig ved sin levende Interesse for min tilkommende Kones Familie; jeg lærde ogsaa at kjende hendes ærværdige Fader Reimarus, der i sin høie Alder fulgte med en beundringsværdig Deeltagelse alle Opdagelser i Naturhistorien, sølte sig lykkelig midt i sine fortræffelige Samlinger og viisde sig som en meget munter Olding.

Imidlertid nærmede Tiden til min Afreise sig, og denne var forbundet med Omstændigheder, der greb mig paa en rædselsfuld Maade. Bestandigt saa den øde Lüneburger Heide, hvis dybe, sandige Bælte jeg nu tredie Gang skulde pløie, truende foran mig som en mørk Skygge, der havde kastet sig imellem de Egne af Tyskland, der vare blevene mig saa kjære, og mit Fædreland, og naar jeg enten fra Syd eller fra Norden betraad denne øde Egn, var det mig

altid umueligt at overvælde en vis mørk Ahnelse.
 Nu var den gaaet i Opfyldelse. Grev Walmødens
 Capitulation ved Elben havde givet hele Hannover til
 Pris for Franskmændene. Den franske Armee havde
 besat Landet og var kun adskilt fra Hamburg ved
 Elben. Som en dunkel, uheldtruende Skjæbne havde
 den fyrstelige, hidindtil bestandigt seirende Erobrers
 Magt kastet sig imellem det mig saa dyrebare Preus-
 sen og mit Fædreland. Frygtelig syntes mig denne
 uimodstaaelige Magt, og jeg saae allerede Landet
 oversvømmet af et Folk, der vilde nedtrække og ned-
 træde alle de Aandens og Hjertets Skatte, der vare
 blevne mig de helligste, i slette Principers Eensidig-
 hed. Den paniske Skræk, der for længe siden havde
 grebet de Store i de Lande, der bleve truede, traad
 nu ogsaa mig imøde som et Gorgonehoved; og dog
 formaaede jeg ikke at opgive et Haab, der rigtigt nok
 ingen Jordstøtte havde; jeg kunde, jeg vilde ikke
 tænke mig, at den aandige Blomsterflor, der begyndte
 at aabne sig saa rigt, der havde draget min hele
 Tilværelse til sig, skulde blive sondertraadt af brutale
 Krigeres plumpe Fødder. Medens Alt omkring mig
 gelskede sig saa venligt, og en Lykke inden kort Tid
 skulde blive mig til Deel, som en ung Mand altid

betrakter som den Høieste, syntes den Jordbund, paa hvilken jeg stod, at skjælve, og min Tilværelse at være rystet i sin inderste Dybde. En mørk, ubestemt, uendelig, natlig dunkel Fremtid svævede over de mig saa kjære Lande, og jeg saa ingen Rædning og ingen Hjælp.

Der var kun hengaaet nogle Uger siden Occupationen, da jeg skulde reise med en alderstegen Kone igjennem det af Fienden besatte Land. En Fare, som denne, havde, saavidt man kunde mindes, endnu ikke nærmet sig Hamburg, og saaledes opstod de æventyrligste Rygter, der forvandlede en grundet Frygt til Forsærdelse. Landeveiene, paastrød man, vare høist usikre; enkelte franske Soldater, der sværmede om i det besatte Land, oversaldt de Reisende. Plyndringer havde paa denne Maade fundet Sted. Disse Fortællinger, der maaskee grundede sig paa nogle Begivenheder i de første Dage af Occupationen, skænkede jeg vel ingen Tiltro, men søgde især at holde dem hemmelige for den gamle Bedstemoder; imidlertid troede jeg dog at maatte væbne mig og forsynede mig med et Par ladte Pistoler. Vi reisde imidlertid fuldkommen uanfægtede igjennem det af Fienden besatte Land, og opholdt os i nogle Dage i Lüneburg, hvor en

Søster af min Svigermoder var gift. Staden var stærkt besat med franske Tropper; i alle Huse vare de indkvarterede; en Officier og flere Soldater vare i min Slægtnings Huus. Jo mere jeg glædede mig ved at lære at kjende min Kones elskværdige Møder midt imellem hendes mange yndige Børn, desto gyseligere var mig den fjendtlige Omgivelse. Selv Officerens fine Opførsel, hans venlige Høflighed, hans glatte Manerer indgjød mig en uimodstaaelig Modbydelighed, og bag hans Venlighed, der forekom mig som Haan, troede jeg at opdage en hemmelig Lumskhed. For første Gang oplevede jeg nu, hvad der i mange Aar skulde være mig en vedvarende Dval.

Vi kom til Giebichenstein. Jeg drog til Staden. En Brudgoms Stilling havde altid været mig fatal. Dette halve Varsen var mig modbydeligt, hvor yndig en Bruds Stilling end forekom mig. Jeg havde udgjort, at Brylluppet skulde finde Sted nogle Dage efter min Ankomst og jeg vilde snart igjen reise. Imidlertid blev Brylluppet dog opsat længere Tid end jeg ønskede det. I en heel Uge maatte jeg opholde mig i Halle og tilbragde fast den hele Tid lærerige Samtaler, med Keil, der bestandigt blev mig mere dyrebare, og i den øvrige Tid naturligtvis

paa Siebichenstein. Min Svigerfader spurgde mig om jeg havde medbragt de nødvendige Papirer. Jeg havde slet ikke tænkt paa at saadanne vare nødvendige og sagde ham det. Reichardt tog sig denne Sag let, og meende, at han nok skulde blive færdig med Præsten. Den for mig saa lykkelige Dag — den 4 September 1803 — rykkede nærmere. Men Dagen derpaa fandt en Begivenhed Sted, der satte os alle i Skræk, og kunde have havt farlige Følger. To af min Bruds ældre Søstre vare ligeledes forlovede, den Ene med den nuværende Geheimeoverpost-raad Pistor, den Anden med den nuværende Præsident i Landsoverretten i Halberstadt, von Stelzer. Denne, hvis Fader var ansat i Halle, tilbragde den største Deel af sin Tid i det reichardtiske Huus. Jeg havde været saa uforsigtig at lade begge mine Pistoler ligge paa Bordet. Jeg havde vel advaret Familien, men Stelzers Brud maatte have overhørt eller forglemt det; hun vilde slaae et Søm i Bængen, greb den ene ladte Pistol, stod op paa et Bord, tog den ved Løbet, saa at den altsaa var rettet mod hende selv, og vilde slaae Sømmet i med den. Som hun stod saaledes traad Brudgommen ind, og opvagede i Diebliffet den Fare, hvori hans Forlovede spæ-

vede. Han raabde til hende, at hun skulde vende Løbet bort, og den Fare, hvori Datteren havde sværet, blev snart bekendt for Familien, thi at det Første, han gjorde, var at affkyde begge Pistolerne ud af Binduet, er Noget, der forstaaer sig at sig selv.

I min Fædres Familie syntes man ingen Ahnelse at have om den Frygt, der plagede mig. Preussen levede i et fredeligt Forhold til Frankrig og ved den neutrale Rolle, som Landet havde spillet siden 1794, syntes det sikkert. Denne Indbyggernes Tillid forjog ogsaa efterhaanden min Angst. Efter mit Bryllup maatte jeg endnu blive i aatte Dage paa Giebichenstein. Forældrene saae med Sorg og Bæmhed Datteren drage til et fjernt Land i Norden, og vi reisde, igjen ledsagede af Bedstemoderen, til Berlin, hvor vi steg af i min Svoger, den nu afdøde Overfinansraad Albertis Huus. Hvor ganske anderledes forekom Berlin mig ikke nu. Tiedt var vel borte, men jeg lærde at kjende hans aandrige Søster. Ikke blot Agtelse og Venstabskab, men ogsaa Slægtskabets inderligere Bånd knyttede mig nu til ham og hans Søster. Der traf jeg den ældre Schlegel. Schleiermacher lærde jeg at kjende, og henlevede de faa Dage i en levende Erindring om den skjønne Tid,

som jeg tidligere havde gennemlevet. I Hamburg skildes vi fra Bedstemoder, og i Kiel kunde jeg fore-
 stille min gamle Belgjører, Archiater Hensler, min
 Kone, der ogsaa var beslægtet med ham. Den yngre
 Hensler, der ikke er ubekjendt som Digter, var min
 Svigermoders første Mand, og hans Søn tjende i
 den franske Armee under det Ravn Richard. Det
 trene vare den allerede gifte Alberti, og Pistoris For-
 lovede. Hvor behageligt det var mig, ved denne
 Sammenslyngning af Forhold, at træde i en nær-
 mere Forbindelse med en Mand, som jeg ærede saa
 høit, og skyldte saa meget, kan man let tænke. I de
 Par Dage, som jeg tilbragde i Kiel, gjorde jeg ogsaa
 saa Bekjendtskab med Professor Pfaff, der i min Fæ-
 værelse var bleven kaldet til Kiel. Formedelsi sin
 Dygtighed som experimenterende Physiker var han
 mig interessant, og paa den Tid beskæftiget med ikke
 ubetydelige Forsøg. Desuden interesserede han mig
 som Schellings Landsmand, og, hvis jeg ikke tager
 feil, ogsaa hans Skolekammerat.

Det var i October, da vi forlode Kiel. Vi
 havde en egen Bogn, og det var vor Hensigt at reise
 igjennem Schlesvig og Jylland over Dørne. Men
 her raadede man os, at benytte Leiligheden, for at

reise med en Jagt, der ogsaa kunde medtage vor Bogn, til Faaborg. Om Natten Kloffen tre besiege vi Skibet. Min Kone var tilstrækkeligt forsynet med varme Klæder for en Landreise paa denne Tid af Aaret, men det viiste sig snart, at de ingenlunde vare tilstrækkelige for en Soreise. Hun satte sig strax i Bognen, blev, da vi havde naaet rum Sø, søsyg, uden at røre sig og uden at nyde Noget, siddende i Bognen fra Kloffen tre om Morgenens til Kloffen sex om Aftenen. Hendes Forsætning angstede mig i høj Grad, og da vi forlode Skibet, saa jeg hende angreben af en hæftig Feber, saa udmattet, at jeg næsten maatte bære hende til det nærliggende Vertshuus. Saa uvenligt blev hun modtaget af det danske Land.

Min dyrebare Søster, der boede i Jven, den Yngste af os Sødskende, dannede med sin Mand og sine Børn, Familiens gamle, roligt fremvoksende Stamme, og saa mangfoldig og broget de fleste øvrige Sødskendes Skjæbne end var, saa simpelt og roligt henflod deres Liv. Ogsaa de Sidegrene, der fremskød af dette Egtestab vorde ind i de simpleste Forhold. Sønnen er, ligesom Faderen, bleven Landbypræst; Døttrene ere blevne giste med Landbypræster. En Mængde Børn ere allerede, medens jeg skriver, jeg oplevede. V.

ver dette, udsprungne af disse Egteskaber, og
 lader til at de fleste ville følge deres Forældres
 Gang igjennem Livet. I dette min Svogers og min
 Søsters stille Liv seer nu de øvrige Sødskendes be-
 vægede, afverlende, i Historiens forvirrede Forhold
 indflettede Liv selsomt og eventyrligt ind. De for-
 Dage, som den ældre Søster eller Brødrene tilfæl-
 digviis tilbragde i Svogers Hus, dannede Episo-
 der i Familien. Og den Forsatning, hvori de viiste
 sig for Svogeren, var virkelig næsten altid en for-
 underlig, undertiden en betænkkelig. Jeg glædede mig
 ved at kunne gøre min Kone bekendt med min Sø-
 ster, der, endnu ung og smuk, viiste sig behagelig og
 elskværdig i sit stille simple Væsen, var inderligt elsket af
 mig og hvis stille, velgjørende, huuslige Virksomhed
 forekom mig som den idylliske Scene i Familiens
 brogede vildt sammenslyngede Drama. Ogsaa her-
 knyttede der sig Erindringer fra mit Livs tidlige
 Epøcher, thi i min Søsters Hus opholdt den gamle
 Pige sig, der tjende mine Forældre, da jeg blev
 født. Hun beboede en egen eensom Stue, og var
 selvfleg og stændende omkring i Huset; hun kunde
 ikke opgive sin Tilbeielighed til endnu at behandle min
 Søster som et Barn, og var meget utilfreds, naar

ikke Alt gik efter hendes Hoved. Min Søster maatte udstaae meget med hende. Zeuthen, min Svoger, havde udmærket sig ved Universitætet, og levede nu roligt og uforstyrret af Historiens store Bevægelser, ganske for sit Embede og sin Familie.

Vi kom til Kjøbenhavn, og de første Dage kunde ikke være behagelige for en ung Kone, der havde tilbragt sit hele Liv i en betydelig Familie, i store, selvfølgelig Arbedse. Det var silbdigt om Aftenen og vi traad ind i en Gæstgivergaard. Den følgende Dag maatte jeg tidligt forlade Huset, opsoge Embedsmænd, Slægtninger og Venner, især sec mig om efter den Polig, som en Ven havde leiet til os i min Graværelse. I denne Tid sad nu den stakkels Kone alene i et fremmed Land, hvis Sprog var hende næsten fuldkommen ubekendt. Thi det lidet, som hun havde lært ved Hjælp af nogle Danske, der studerede i Halle, satte hende ikke istand til at føre en Samtale, eller at forståe en Dansk, naar han tælte. Hun følte sig høist forladt; gyseligt og truende forekom det fremmede Land og de fremmede Mennesker hende; hun lukkede Døren af og badede sig i Taarer. Da

jeg om Morgenen forlod Huset, havde jeg vel tænkt mig hendes Stilling, der plagede mig bestandigt. Men da Benner og Slægtninger nu besøgte os i stor Mængde, kunde dog disse Besøg af en Mængde fremmede Mennesker, det forvirrede Halvdanske og Halvtyske som de Fleeste taelde, kun overvælde, ikke trøste hende.

Men denne Tid forsvandt. Nødvendigheden har en stor Indflydelse paa ethvert Menneske, og den Birkksomhed, som min Kone blev opfordret til ved den hushellige Indretning, fremkaldte en ønskelig Udspreddelse. Benner havde foranstaltet en stor Diner for at modtage os. Ohlenschläger havde den skjønne venstabelige Dristighed at hilse min Kone med et Digt, der var trykt for Selskabet og afgav en selsom Blanding af danske og tyske Constructioner. Min ældste, gifte Broder indbød os til et ægte kjøbenhavnsk Aftenselskab. Vi kom. Gæsterne, der var forsamlede for vor Skyld, modtog os venligt, min Svigerinde hjærtligt. Selskabet var glimrende, formuende Kones hushellige Indretning elegant. Min Kone maatte vel føle sig noget trykket, naar hun sammenlignede denne Pragt med den Simpeltid, der maatte finde Sted hos os. Vi havde næppe været

for samlede en halv Time og vare knap blevene forsamlede for Gjæsterne, forend disse, efter Skit og Brug i Kjøbenhavn, alle grupperede sig om Spillebordene. At hverken jeg eller min Kone forstode noget Slags Kortenspil var noget, der ligesaa lidt faldt min Broder som hans Kone ind. Men Selskabet syntes ligesaa lidet at forstaae sig paa en Conversation, der kunde udfylde en heel Aften. Vi vare pludseligt fuldkommen eensomme midt i Selskabet. Vor Stilling angstede min Broder og hans Kone, men den lod sig nu engang ikke forandre. Den største Deel af Gjæsterne have vel opholdt sig over vor fuldkomne Mangel paa selskabelig Dannelse, det var vel endog forekommet min Svigerinde og hendes nærmeste Slægtninger næsten utroligt, hvad jeg havde fortalt om den store Gjæstfrihed hos min Svigerfader, og om det bevægede, selskabelige Liv, der fandt Sted i hans Huus. Vi nøde i Begyndelsen, selv stumme, Synet af det stumme Selskab. Min Broder og hans Kone forlode af og til Spillebordene for at begynde en kort Samtale med os. Tilslidst satte vi os eensomt paa en affides staaende Sopha, begyndte en fortrolig Samtale, som om vi vare alene i vor egen Bolig. Efter nogen Tids Forløb piinde vel

den forunderlige Tønsomhed midt i Selskabet os, thi selv under Maaltidet, bleve Gæsterne fængslede til Spillebordene; men da det blev sildigt, stode vi begge Fare for at falde i Søvn for Sophaen. Ved Midnatstid stod Selskabet op. Nogle bleve haardnakkede siddende, fordi de ikke kunde blive færdige med Bøtterne, vi gned vore Dine som om vi vare vaagne efter en piinlig Drøm og forlode Selskabet.

Da jeg førte min tykke Kone til Danmark, var jeg ikke uden Betyrning. Professor Bang var os overordenligt kjær; endog naar han var utilfreds med mig, blev han mig tro i Kjærlighed. Jeg erkjendte, at hans Brede da udsprang af Omsorg for min Fremtid. Det var mig i høieste Grad vigtigt, at min Kone maatte behage ham. Om min Forlovelse havde han aldrig yttret sig, og jeg maatte frygte for, at noget saa Usædvanligt i den ægte fædrelandste Familie maatte mishage ham. Hvor lykkelig var jeg derfor ikke, da min Kone hurtigt vandt hans Indest. Hun var og blev ham en kjær Datter saa længe vi vare i Danmark. Under den lille Upasselighed, der var en Folge af hendes Tilstand, behandlede han hende med Omhu, og jeg troer, at jeg ved mit Balso var bleven ham kjærere og dyrebarere end før.

Men paa den muntreste Maade dannede de sel-
 fabelige Forhold sig i Nabbets og Ørstedes Huse.
 Af disse Koner blev min Kone ret egentlig forfjælet.
 Ogsaa Øhlenschlägers Forlovede, Emma, Nabbets
 Søster, visste min Kone stor Kjærlighed.

Men at hun i Begyndelsen meest folde sig hjemme
 i tyske Familier, var naturligt. Etatsraad Kirstein,
 der var ansat under Grey Schimmelmann i Finants-
 saget, bød os en behagelig Familieomgang. Hans
 Kone var en Søster til den berømte Jurist Cramer i
 Kiel. Ogsaa hos Conferentsraad Brun, hvis Kone
 var den berømte Digterinde, vare vi velkomne. Hen-
 des Datter Ida, den Tid i sin Ungdoms første Blom-
 ster, havde udviklet det beundringsværdige mimiske
 Talent, den selsomme legemlige Flexibilitæt, der blev
 en Gjenstand for en almindelig Beundring, endog i
 Udlandet og er blevet besjungen af den ældre Schle-
 gel, til den højeste Ynde. Digterinden Frederikke
 Brun var næsten altid syg, sengeliggende og døv.

Men især bleve de hyppige Indbydelsler fra Grey-
 inderne Schimmelmann og Ranzau gjerne modtagne
 af min Kone. Møderlig tør jeg kalde den Kjærlig-
 hed, med hvilken disse udmærkede Koner behandlede
 hende; ogsaa mit Forhold til disse høit ærede Fami-

lier blev mere inderligt og betydningsfuldt. Grev Rangau var en mangesidigt og videnskabeligt uddannet Mand. I disse Kredse kom ogsaa Grev Bernstorff, den i sine sidste Leveaar i Berlin saa høit agtede Minister. Vi levede i en selskabelig Forbindelse i hvilken den fornemmere Verdens Tilstedeværelse syntes inderlig forbunden med Agtelse for Aand og Videnskab.

Under saadanne Forhold skulde man troe, at vor Liv maatte udvikle sig meget behageligt i Kjøbenhavn, men dette var ingenlunde Tilfældet. Min hele huseglige Indretning havde, endstøvndt den ingenlunde var glimrende, udviklet mig i en betydelig Gjæld. Mit hele Liv igiennem havde jeg været ubekymret; jeg brugte de Penge, jeg havde, og det bekymrede mig kun lidt naar jeg ingen havde; siden jeg kom til Kiel havde min Forlegenhed aldrig været ret angstelig. Nu var en elsket Kones Skjæbne knyttet til min, og nu overfaldt der mig for første Gang i mit Liv en usædvanlig indre Angst. Endnu paa mine gamle Dage ligge de borgerlige Forhold for mig, som om de vare noget Fremmed. Jeg maa altid paa ny leve mig ind i dem, som om jeg ikke oprindeligt hørte til dem; aldrig voxer min Virksomhed ud af

disse, som af noget Oprindeligt. Nu var det mig, som om jeg bevidstløs og aldeles havde overgivet til en ubekjendt, truende Magt, som jeg ikke formaaede at beherske. Gjælden ængstede mig; mine Indkomster vare ikke tilstrækkelige, og omendstjondt jeg ikke kunde skjule min betænkelige Stilling for min Kone, søgde jeg dog at skjule min Angst for hende. Og denne syntes virkelig tilstrækkelig grundet, naar jeg betragtede hele min Forsatning. Det videnskabelige Udbytte af mine Undersøgelser i Holsteen ligger for Verdens Dine. Vel er det, efter Geognosiens fuldkomne Omdannelse siden den Tid, nu ikke af Betydning; dog tør jeg paastaae, at det den Tid ikke var uden Fortjeneste. Paa den videnskabelige Beretning, som jeg udgav, blev der slet ikke agtet. Jeg erfarede hverken en Billigelse eller en Misbilligelse af Bedkommende. Den Tanke at søge den oprindelige Saltkilde ved Olbesløe i dens Reenhed i Dybet, der først var alvorligt vækket ved mig og siden aldrig ganske opgivet, endstjondt den hidindtil ikke er bleven udført paa en hensigtsmæssig Maade, blev betragtet som en phantastisk Drøm og næsten afviist med Haan. Den Anskuelse, at jeg var en Phantast, og udygtig til enhver practisk Forretning, havde saaledes sat sig

fast hos den Mand, af hvem min tilkommende Virksomhed var afhængig, at den var aldeles uovervindelig. Han vilde have havt Ret, naar man kunde lade den practiske Dygtighed i egne Anliggender gjælde som en Maalestok for en lignende i fremmede Anliggender. Men en saadan Maalestok for Bedømmelsen opstaaer kun i indskrænkede Doctrinairers Hoveder, der ved deres Abstractioner, som de kalde Maximer, blive fuldkommen udelige til at opnaae en sand Menneſtefundskab. Saadanne Mand pleie just at puffe meget paa deres Erfaring, ligesom paa deres practiske Dygtighed, og dog ere de Maximer, som de bruge, den dræbende Gift, der fra for af tilintetgjøre de sunde, friske Erfaringers Livsſtrom. — At nu mine Forslag til en practisk Benyttelse af Gibsen ved Segeberg, Haabet om at Gibsbruuddet som Privatiendomme kunde blive fordeelagtigere benyttet selv for Regjeringen, vilde blive afviiſt med Ringedagt, ja endog med Haan, var at forudſee. Jeg tog mig den Frihed at gjøre opmærksom paa, at det dog var lykkedes Phantasten at vinde rige Handelsherrer, der, noie bekendte med Forholdene, vare tilbøielige til at vove ikke ubetydelige Kapitaler paa et Foretagende, der i Embedsmændenes Dine var et Luſtkaſtel. Jeg

føelbe mig saaret; jeg formaaede vel næppe at skjule min Krænkelse. Jeg indsaar, at man betragtede de Penge, som min Reise havde kostet, som forødt uden Nytte, at Haabet om at foretage mig geognostiske Reiser til Norge, at overhovedet ethvert Haab om en gavnlig Virksomhed for mit Fædreland, var forsvundet for bestandigt. Schimmelmanns Gunst bød mig ingen Hjælp, ja han selv maatte, ved at have forskaffet mig et tarveligt Udkomme, komme i Forlegenhed, naar jeg fortærede mine Indkomster uden Nytte.

Men endnu langt betænkeligere syntes min hele Stilling, naar jeg betragtede den fra min videnskabelige Virksomheds Standpunkt. Den store Hob af Tilhørere, der trængte sig nysgjerrig til mig, tabde sig vel, men endnu blev der en betydelig Mængde tilbage, der bestandigt sluttede sig mere og mere til mig. Selv i Literaturen begyndte man at spore Indflydelsen. Man saa en vis Usikkerhed i ellers almindeligt agtede Skribenters Ytringer, og jeg tør sige det, thi det er, hvis jeg ikke tager meget fejl, anerkjendt, at disse Forelæsninger, saavel som Øblensslægers Digte, gave Anledning til en Epoche i den danske Literatur. Vel har min Indflydelse ikke væ-

ret en saa afgjort personlig, som den mere nationale Digters. Vakkede ved mig, vendte de betydeligste unge Mænd sig til den nyere tyske Literatur; de bleve ikke alene ved mine Forelæsninger, men ogsaa ved Fichtes, Schellings, begge Schlegelernes og Tiedes Skrifter, mere og mere fortrolige med de nye Retninger i Videnskaberne og Kunsten. Selv til Sverige trængde denne Berørelse, og min videnskabelige Virksomhed bidrog ogsaa noget til at danne de saakaldte Phosphorister, der freimaldte en betydelig, om og kun forbigaaende Gjæring i den svenske Literatur. Men jo mere bestemt min Indflydelse fremtraadte, desto mere vorde de videnskabelige Autoriteters Berømtning. En Begivenhed bidrog ikke lidet til at forøge denne Berømtning og blev i det mindste benyttet for at fremskille mig som en for Ungdommen farlig Lærer.

Et ungt Menneske, der besøgte mine Forelæsninger, plagede mig ikke sjældent med sine personlige Besøg. Hans Sundhed var ødelagt, hans Sindstilstand betænkelig, og saaledes som jeg saae ham og hørde ham tale, kunde Aarsagen til hans Sygdom ikke forblive skjult for mig. Jeg raadede ham at opgive al Speculation, at forlade Kjøbenhavn, og et Steds paa Landet at beskæftige sig med vedholdende

anstrængende legemlige Arbejder, at bruge Styrtebade
 o. s. v. for igjen at komme til Kræfter. Unge Mand,
 der omgave ham, havde gjort ham til Maalet for
 deres Spot, og derved gjort hans Tilstand endnu
 mere farlig. Den Ulykkelige vilde ikke følge mit
 Raad, han vedblev at besøge mine Forelæsninger og
 fordybede sig mere og mere i selsomme Griller, som
 han ikke kunde beherske; jeg kunde ikke vise ham bort
 fra Høresalen og Følgen var, som jeg forudsaae og
 frygtede for. Hans physiske Sygdom traad mere be-
 stemt frem, og da den Methode strax fra Begyndel-
 sen af at behandle saadanne Sygdomme hensigts-
 mæssigt, endnu var fuldkommen ubekendt i Danmark,
 blev han snart aldeles forrykt. I den ydselige An-
 stalt, der ikke kunde have været indrettet mere hen-
 sigtsmæssig, dersom man havde havt i Sinde at
 pleie og uddanne en Sindssygdom, raabde den Ulyk-
 kelige ofte: „O Steffens! O Dblenschläger!“ Ryg-
 tet om dette stakkels Menneſte gik igjennem hele Sta-
 den, og at det blev meddeelt Landets Regent er-
 farede jeg nogle Aar senere af ham selv. Det var
 mig klart, at mine Forelæsninger tidligere eller sildig-
 gere maatte blive forbudte, og ifølgelig det glim-
 rende Haab om en heldig værdig Virksomhed i mit

Kædeland traad den smertelige Overbeviisning, at de Mænd, af hvilke min hele tilkommende Virksomhed var afhængig, betragtede mig deels som et udueligt og unyttigt, deels som et farligt Menneske. For første Gang kom Livets dybere Smerte mig nu imøde. Naar jeg før føelde mig forladt og ulykkelig, laa dog Haabet om en hurtig Forbedring af min Stilling mig nær, ja det var mig endogsaa sandsynligt og holdt mig opreist. Nu maatte jeg tilstaae mig selv, at jeg ingen Baaben besad imod den Magt, der stræbde at nedtrykke mig. Angsten for min finansielle Stilling, Frygten for at see min Kone indviklet i min mørke Skæbne, rystede mig dybt. Og om endstjondt jeg stræbde at skjule alt det, der forstyrrede mine Forhaabninger, for hende, kunde det dog ikke blive hende skjult, at vor Stilling bestandigt blev mere betænkelig. Og dog laa det i min eiendommelige Personlighed, at jeg, istedetfor at gaae roligt og besindigt til Værks, bestandigt blev mere ubesindig i mine Privatyttringer. Forunderlige Paradoxier, der allerede i deres oprindelige og sande Gestalt vare paafaldende nok, bleve, ikke af Tiender alene, fordreiede til Caricatur, og udbredte i Staden; endogsaa unge Mennesker, der vare mig hengivne, antog

dem i deres forbreiede Form som glimrende, aandrige Itringer. Ja disse unge Tilhængere bleve mig siden næsten farligere, end mine Modstandere, lige som de fra Begyndelsen af havde været mig besværlige.

Jeg er overbevist om, at mit bestemt protestantisk-religiøse Sindelag, der allerede den Tid begyndte at dukke op af mine tidligste Ungdomserindringer, aldrig vilde have tilladt mig, ved nogen Itring at robe en Tilboielighed til Katholicismen; dog maa den Anstuelse, at den i de tidligere Aarhundreder har havt en ikke kjendt, dybere, historisk Betydning, og at den endnu skjuler Skatte, der fortjene at anerkjendes af Protestanterne, have gjort et for mig farligt Indtryk paa nogle unge Mennesker. De bleve bekiendte med de nyere tyske, katholske Digte. Det var aldeles ikke noget religiøst Sindelag, der her dannede det tiltrækkende Element, det var blot det Paafaldende, det Nye, kort sagt, for at bruge et triest, men dog Sagen fuldkommen betegnende Udtryk, det var Moden alene, der skabte denne Tilboielighed. Og dog kunde, efterat jeg havde forladt mit Fædreland, en katholsk Præst skrive til min Ven, der var bleven katholsk: „Deres Vens Bestræbelser synes

at have en velsignet Fremgang; det katolske Kapel bliver saaledes, som det aldrig før har været Tilfælde, hyppigt besøgt af Hovedstadens Ungdom." Jeg har aldrig erfaret, at noget ungt Menneske i Kjøbenhavn virkelig har vist nogen virkelig Tilbøielighed til Katholicismen. Opmærksomheden kan være bleven henvendt paa den, og derved kan man være bleven nysgjærrig efter nærmere at kjende den katolske Cultus. Uden at jeg vidste det kan ogsaa denne tilsyneladende farlige Retning have yttret sig hist og her under mit Ophold i Kjøbenhavn og være bleven benyttet af mine Modstandere. Jeg maatte nu bære Skylden for alle den saakaldte nyere tyste Skoles Forvildelser. I Danmark og ved det kjøbenhavnske Universitet var det forrige Aarhundredes Rationalisme aldeles overveiende, den beherskede Literaturen, den blev næsten altid forkyndt fra Prækestolen og var min farligste Fjende. Det var ønskeligt for Rationalisterne at stemple enhver religiøs Ytring, der var udsprungen af et høiere aandigt Standpunkt, som Katholicisme. Den lutheriske Kirke var saa inderligt forbunden med Landets Historie, med hele Statsforfatningen, med Souverænitæten, at en opdigtet Tilbøielighed til Katholicisme, naar den blev omhyggeligt

benyttet, kunde gjøre enhver Borger ogsaa politisk mistaant. Kun lidet hjalp de unge Mænd mig, der vare mig hengivne, men de gjorde ikke sjeldent min Stilling endnu mere farlig ved deres Ubefindighed. Da opstod ofte det stille Onske i mig, at forlade mit Fædreland og, om mueligt, at forstafte mig en Virkeheds i Tyskland.

Nu opstod der ogsaa alle Slags sladderagtige Rygter, hvorved mine Familieforhold og min snævrere huuslige Kreds blev forstyrret. De vare vel i og for sig selv ubetydelige, lette at overvinde, og vendte igjen efter kort Tids Forløb. Min Kone ventede imidlertid om nogle Maaneder sin Nedkomst. Hendes Stemning var mørk. Skilsmisfen fra hendes Forældre og Sødsfende forekom hende smerteligere end ellers; angstiget ved vor Forsatning, frænklet ved Rygterne, blev hun mere og mere utilfreds med Opholdet i et Land, som hun endnu ikke var vant til; og kun forbigaaende kunde hun vise sig trost i sine Venners og Belynderes behagelige Kreds.

Da erholdt jeg i Martsmaaned 1804 en Skrivelse, der pludseligt vakde et Haab i mig, som jeg næppe vovede at nære. Ogsaa paa min Kone gjorde det et saa voldsomt Indtryk, at det næsten syntes betænkeligt, hvad jeg oplevede. V.

keligt i hendes Stilling. Det var et Brev fra den berømte Læge Reil i Halle. Han lod mig vide, at den daværende Rabinetsraad Beyme, der i høi Grad besad Kongens Tillid, havde i Sinde at høre Universitetets Halles videnskabelige Betydning ved at kalde yngre Lærere. "Jeg har" — skrev Reil til mig — "det Haab, ved mit venstabelige Forhold til Beyme, at see Dem ansat paa en fordeelagtig Maade som Professor ordinarius ved det herværende Universitet. Skriv mig med næste Post om De er tilbøjelig til at modtage et saadant Tilbud, hvis det bliver gjort Dem. De vil komme til at læse over Naturhistorie, Philosophi, Physiologi og Mineralogi. Jeg beder Dem, ikke at lade Deres Svigersfader vide noget derom førend De virkelig er bleven kaldet."

Den Berørelse, som det uventede Brev satte mig i, er utrolig. Min hele Tilværelse erholdt pludseligt en anden Retning. Jeg havde fra min Ungdom af tænkt mig som aldeles hørende til mit Fædreland, aldeles som Dansk. Den stille Længsel efter Tyssland, det skjulte Ønske at leve og være virksom der, var næppe kommet til indre klar Bevidsthed; og nu var jeg dog sat i en Stilling, der gjorde mig en fuldkommen Skilsmisse fra mit Fædreland ikke blot

onstsværdig, men desværre ogsaa nødvendig. Jeg vil tilstaae det, jeg greb dette Haab med Jubel, og dog var denne Jubel forenet med en dyb Smerte. Alt for dybt levede Grindringen om mine Børne og Drenge Nar i mit Indersie. Naar jeg greb dette nye Liv, hendode denne, og intet Haab om et Tilkommende kan overvinde Dødens Smerter.

Jeg svarede, som man let kan tænke sig. Jeg tilbød de Forhold, der maatte gøre mig det ønskeligt, med Glæde at antage et saadant Tilbud, men jeg bad ogsaa Reil om at holde denne Sag saa længe som muelig skjult for min Svigerfader. Jeg havde, og skulde det heller ikke for Reil, en ganske særegen Grund dertil. Jeg kjendte Reichardt, jeg vidste, at han, saasnart blot den Tanke opstod hos ham, at en Vocation til Halle vilde være muelig for mig, strax vilde reise til Berlin og sætte hele sin Indflydelse i Virksomhed til Fordeel for mig. Dette vilde jeg nu undgaae hvad det end skulde koste. At have en berømt Lærd at takke for min Kaldelse til Halle, forekom mig kun ærefuldt; men jeg vilde afværge enhver Indflydelse af Familieforhold. Først efter at jeg havde erholdt Vocationen af Ministeren von Nassow erfarede Reichardt

den. Uagtet denne Forsigtighed har jeg dog ikke kunnet undgaae, at mine Modstandere i Halle betegnede min Ansættelse som blot foranlediget af Reichardt. Denne Mening har vedligeholdt sig lige indtil den nyeste Tid, og er endnu nylig bleven yttret igjen. Saa snart Reichardt erfarede Sagen, reiste han virkelig i al Hast til Berlin. Hans ivrige Bestræbelser, der nu ikke engang vare nødvendige mere, overbeviste Ministerne om at jeg under enhver Omstændighed vilde komme. Jeg havde fordret den Løn som jeg havde i Kjøbenhavn; Reil gav mig Haab om at erholde den; nu blev der mig fradraget et Par Hundrede Daler.

Da jeg havde erholdt Vocationen og Sagen allerede var afgjort, maatte allerede min Kones store Glæde gjøre mig lykkelig, og først nu blev jeg væk, hvorlidet hun havde overvundet den Smerte at være adskilt fra sine Forældre, og hvormeget hun følede sig ulykkelig ved den usikre Stilling i et fremmed Land. Men nu indtraad der vist nok en ny Sorg for den nærmeste Fremtid. Vi skulde ophæve en huuslig Indretning, som vi nylig havde faaet i Stand ved Laan, tiltræde en bekostelig Reise, tilfredsstille paatrængende Creditorer, indrette os paa ny i Halle.

og hertil saae vi ingen Udvei og ingen Hjælp. Det er selsomt hvorledes det, der aldrig skeer paa sædvanlige Veie, pleier at føie sig, naar der er en fuldkommen anerkjendt Nødvendighed forhaanden. Midlerne vare virkelig der, og ved et Laan i Halle, var tidligere, end vi kunde formode det, den nærværende Nød afhjulpen. At vor Gjælb forøgedes, ængstigede os kun lidt, thi vi kjendte de fordeelagtige Forhold, som agtede Professorer ved stærktbesøgte Univerситæter i Tyskland vidste at skaffe sig, og min Kone tiltroede mig intet mindre end jeg tiltroede mig selv.

Dog skulde vi i disse Dage, fulde af den gladeste Forventning, opleve en Smerte, der pleier at være den dybeste for unge Ægtefolk. Min Kone kom i Barselseng henimod Enden af Juni. Hun var frisk, Nedkomsten heldig, og vi vare gjenemtrængte af den Glæde, der blandt alle Jordiske kan kaldes den Høieste. Barselskonen blev bragt til Accouchementhuset. I Kjøbenhavn er der en Indretning for Koner af de høieste Stænder. Denne er beqvem, ja endogsaa prægtig. Den havde den fortrinligste Pleie, de meest udmærkede Jordemødre i Landet, og i tvivlsomme eller betænkkelige Tilfælde Hjælp af den i hele Europa berømte Accoucheur Sartorpy. Omendstjondt det er

meget kostbart at benytte denne Anstalt, stode dog Alt efter min Morbroders Raad. Men min Kone blev overfalden af en i Kjøbenhavn ikke sjelden Bareselseber, der i nogle Dage endogsaa var betænkelig. Sartorph ansaae det for nødvendigt at kalde Profeten for Bang til ved hans Slægtnings Sygdom. Disse to Læger raadsloge maastee paa en ikke ganske forsigtig Maade med bekymrede Miner, og jeg saae hvoreledes en Dødsangst pludseligt greb den unge, livsglade, hidtil aldrig syge Kone, og det i et Dieblis, i hvilket hun vel føelde sig syg, men dog i højeste Grad lykkelig. Det var et Dieblis fuldt af indre Forsærdelse, der er mig uforglemmeligt. Men min Kones gode Natur overvandt snart Sygdommen, dog vare Følgerne sorgelige. Hun kunde ikke selv opamme sit Barn. Det døde efter nogle faa Ugers Forløb. Sorgen over Tabet af et Barn hører vist til de dybeste, som et Menneſte kan føle. Det er en partiel Død og aldrig erkjender man den Naturs dybde, der forener Forældre og Barn, klarere end i et saadant Dieblis. Det Udtryk, at Mand og Kone ere Eet, finder, udvidet til Barnet, sin fulde, uudgrundelige Betydning. Og dog efterlader Smerten over Tabet aldrig de sorgelige Spor, som Smerten, der

ere udsprungne af selftabelige Forhold, efterlade, og som ofte ikke engang forsvinde efter Aars Forløb. Hvad der opstaaer af Forviklingen af menneskelige Handlinger, hvad der fødes af de mangesidige, lidenskabelige Misforholds Afgrund, efterlader mere eller mindre den indre Sønderrivelse, der ofte, hvor vi troe os fuldkommen rene, og betragte os som uskyldigt lidende, tyde hen paa en egen dyb, om ogsaa for os selv skjult Brøde. Naturens Handling medfører selv sin Lagedom med sig, og en Ahnelse, at Døden er en Udvikling, at det, der kom for Dagen som noget aandigt Eiendommeligt, aldrig kan forsvinde, gienemtrænger selv det ved Reflexionen meest forvirrede Gemyt. Her laa Helbredelsen for Smerten nær. Den forestaaende Reise fordrede vor hele Virksomhed. Den Udmærkelse, der gjaldt saa meget i mit Fædreland, den Første i sit Slægt, at blive kaldet til et berømt Universitet i Tyskland, Haabet om der at udøve en aandig Indflydelse, ja, midt i en betydelig verdenshistorisk Bevægelse at kunne danne en Skole for eiendommelige Ideer — maatte have min hele Tilværelse. Den Glæde, at kunne leve hos Forældre, Godskende og Veninder, at vende tilbage efter en smertefuld Skilsmisse til det tidligere Liv

glade Venner maatte ogsaa lobe Smertens Praad i min Kones Sjæl. En Maaned hengik i den saa naturlige Adspredelse, som vor Stilling førde med sig. Jeg vilde være i Halle i September, for at forberede mig paa mine Forelæsninger i Vinterhalvaaret 1804-5. Vi vilde reise langsomt og opholde os i nogen Tid i Hamburg og Berlin. Men endnu havde jeg meget at udstaae i Kjøbenhavn. Man forelagde mig en Regning paa hvormegent jeg havde kostet Regjeringen; jeg skulde betale den i bestemte Terminer. Jeg foreskillede, at jeg, ifølge min Pligt, var redebon til at tjene Danmark, og at jeg ogsaa nu var villig til at blive i Landet, naar man vilde give mig Haab om en passende Virksomhed. Men først senere lyfferedes det min Belynder, Grev Schimmelmann, at bevirke at denne Gjæld blev mig eftergivet, og da jeg forlod Landet, hvilede den, ligesom min anden private Gjæld, endnu paa mig. En Anden vilde have fundet min Stilling meget mislig; men for min Sjæl krævede min Virksomhed i Tykland, som en klar Dags Morgenrøde. Jeg skulde, understøttet af et stort Folks berægelige, ungdommelige Aander, hjælpe til at forberede et nyt Aarhundreds store aandelige Daad. Denne vilde, tænkte jeg mig, overvinde alle

Banfeligheder og danne Livet i sine ydre Betingelser ligesaa muntert, som i sine Indre.

Men jeg havde endnu en ny Dval at overvinde, den eenfaldige, danske Patriotisme, der vel ikke herskede i mine Benners Kreds, men dog hist og her yttrede sig paa en bizar Maade. Ligesom man tidligere havde dadelst mig, fordi jeg udgav et Skrift paa Tyst, var man nu meget tilbøielig til at betragte min Udvandring som et Landsforræderi. Mand, som jeg aldeles ikke kjendte til, kom i mit Huus, for at bevise mig, at en Dans ikke turde gaae i fremmed Tjeneste. „Heller ikke, naar mit Fædreland ikke favner mig“ — spurgde jeg, — „Naar jeg ikke der kan finde noget Standpunkt for selvstændig Virksomhed? Naar man ønsker mig bort?“ — Jeg skulde sige, indvændte man; Alt vilde nok føie sig. „Det vil sige“ — svarede jeg, — „at jeg skal forøde mine bedste Aar til at producere Noget. Dersom mit Arbejde i Udlandet lykkes mig under bedre, opmuntrende Forhold, er det da ikke ligeledes til for Eder, dersom I ville benytte det? Og dersom det ikke er Eder noget værdt, hvad hjælper det Eder da, om jeg gik til Grunde her?“

Reise til Halle.

1804.

Jeg skildtes med dyb Smerte fra mit Fædreland mine Slægtninger og Venner. Det varede længe inden jeg formaaede at bortffjerne min Ungdoms Grav, de tidligere Aars smertelige Tab, den tyffe Fortids sønderrevne Vaand saaledes, at Fremtidens Glæde straaede mig lysende imøde. Jeg skulde ikke mere høre mit Modersmaals søde Toner, jeg skulde tænke mig ind, leve mig ind i et Nyt. Da Sjællands skionne, grønne Kyster forsvandt, var det mig, som om jeg havde overgivet mig til en fremmed Aand, til en uvis, truende Skjæbne, og Paketbaaden til Kiel gennemskar i hurtig Fart Bølgerne, uden at jeg mærkede det. Lidt efter lidt dukkede Fremtidens munter op for mig. Det tyffe Sprogs Toner klang mig mere hjemlige, ligesom jeg allerede havde hørt dem i min tidligere Barndom. Tyffe Venner og Slægtninger ventede mig og bød mig velkommen. Jeg saa min Kone munter og lykkelig ved min Side, og de mørke Aander vare fordrevne. I alle glædede man sig over min Lykke. Mine Venner trængte sig til mig. Den gamle Hensler hilste

mig muntert, og syntes at yente noget Godt af min
 Virksomhed paa et tytsk Universitet. I Hamburg
 blev jeg hilset som den, der hørde til Tyskland, end-
 skjøndt det vel især var Slægtstabsforholdene, som
 der kom i Betragtning. I Lüneburg fandt jeg endnn
 de forhabte franske Tropper. De vare allerede blerne
 hjemme der, og Hannoveranerne syntes at taale det
 Uundgaaelige med en Hengivelse, som paa en ubillig
 Maade oprørde mig i min daværende Stemning.
 Vi besøgte en fransk Leir i Nærheden af Staden.
 De Franskes Duelighed til at indrette sig muntert,
 endog for en kort Tid, vilde sig her. De erobrede
 hannoveranske Telte, reenlige og tit bekrandsede med
 Blomster, toge sig meget godt ud i Solfinnet. De
 pyramidalst opstillede Geværer, glindsede os imode.
 Soldaterne dreve omkring og floitede og sang lystigt.
 Men mig var det, som om jeg blev greben af en dyb
 Nædsel. Jeg saae Engelen med det flammende Sværd
 færdig til at drive mig ud af Paradiset, som jeg
 endnu næppe havde betraadt. Der hvilede en For-
 bittrelse i min Sjæl, som jeg næppe var i Stand til
 at overvælde, og det underkuede Folks Rolighed og
 tilsyneladende Pigegyldighed var mig fuldkommen
 ubegribelig.

Jeg kom til Berlin. Her syntes Alt mig endro-
 roligt, som om man ikke ahnede den overhængende Fare.
 Omgivet af Slægtninger og Venner, gaaende til en
 ny, vigtig Stilling, følte jeg snart ingen Frygt mere.
 Jeg gjorde Bekjendtskab med Hr. von Beyme, der
 den Tid besad Kongens Gunst og Tillid i hoi Grad.
 Han indbød mig til sig i Potsdam, taelde levende
 om den Interesse, som han tog i Fornyelsen af Uni-
 versitetet i Halle, og hvorledes han vilde anvende
 sin Indflydelse for at høre denne Høiskole, for at den
 kunde blive den Første i Tyskland; hvorledes man
 ikke maatte styre nogen Opoffrelse, for at trætte de
 fortrinligste Lærere did og uddanne og bruge Ind-
 retningerne ved Universitetet overeensstemmende med
 Videnskabernes og Tidens Fordringer. Disse saa me-
 getlovede Ytringer af en saa vigtig Mand gjorde
 et stærkt Indtryk paa mig. Jeg levede i de skøn-
 neste Forhaabninger, jeg saae de aandrigeſte Ungtin-
 ger strømme til Halle fra alle Egne af Tyskland.
 Jeg tiltroede mig at kunne begejstre Ungdommen for
 det, der gjennemtrængte mig selv, og al Angst for
 Fremtiden var forsvunden. Hvad der var mig paa-
 faldende, medens jeg tilbragde Middagen alene med
 ham og hans Familie, var den Aabenhjertighed, med

hvilken han yttrede sig med Hensyn til sit Forhold
 til Kongen. „Enhver Konge“ — sagde han, — „maa
 have en Yndling, som han skænker sin fulde Tillid;
 kun ved en Saadan, ikke ved sine Embedsmænd,
 kan han lære at kjende Forholdene, som de ere i
 Virkeligheden, samt Folkets Ønsker og Klager.“ —
 Min Stilling med Hensyn til den almindelige Lite-
 raturtidende er Læseren bekendt. Nu troede man,
 at høre Universitæts Anseelse ved at forlægge dette
 Institut til Halle. Det ovenomtaelte nye kritiske In-
 stitut skulde i Jena fortrænge det Eldre. Der op-
 stod Stridigheder, ja, om jeg ikke tager feil, Proces-
 ser. Den gamle, almindelige Literaturtidende tilstod
 det ny Foretagende ikke den Ret at vælge den samme
 Titel, og saaledes opstod Hofraad Schüz' den første
 Directeurs Ønske at søge Bestyttelse i Preussen, og
 de Betingelser, som han havde gjort, vare tildeels
 antagne, tildeels afviste. Dersom jeg ikke tager feil,
 bleve Forhandlingerne just sluttede, da jeg var i Ber-
 lin. Jeg yttrede frimodigt min Mening om dette
 Institut, som jeg den Tid ansaae for at være alde-
 les paa Kvarerne. — Som jeg nu kjender Sagens
 Stilling, undrer jeg mig næsten endnu mere over,
 at det lykkedes den ny Jenaer Literaturtidende at

vinde fast Fod og at vedvare saa længe ved Siden af den Gamle, der blev understøttet af Hovedelementerne for en Tidendes Bestaaen og af den meningsfulde Mængdes seige Bane. — Hr. von Beyme gik ind og trede sig fælsomt nok om denne Sag. "Disse Herre — sagde han, — have gjort mange Slags Betingelser. Over Institutets Værd vil jeg ingen Dom fælde. En Mængde berømte Lærde i alle Fag og Medarbejdere som Recensenter, og et videnskabeligt Tribunal, hvis Medlemmer ere adspredte i hele Tyskland, og som endnu bestandigt har Betydning, erholde sit Sæde i Halle og vil have Universitetets Meddelelse. Paa deres indviklede Betingelser have vi ikke indladt os. Vi behandle dette Institut som andre Fabrikker, som vi understøtte og opmuntre, og som vi ledes ville vi bevilge en bestemt Sum som Driftskapital, og med den maae Entreprenørerne behandle sig." Han nævnte, om jeg ikke tager feil, ti til femten Daler.

Denne Samtale havde gjort et forunderligt Indtryk paa mig. I de Anskuelser, som Beyme udtalte i den Tone, der herskede i hans Samtale, laa der Noget, der var mig saa fremmed, at jeg hørte paa hans Ytringer med et Slags Frygt. Men det havde

der knyttede sig til hans Interesse for Universitætet i Halle, fik Overhaand, og jeg forlod ham i en meget munter Stemning. Jeg havde hidindtil ikke kjendt nogen Mand af Indflydelse i Preussen, og at den Første, som jeg kom i Berørelse med, yttrede sig saa aabenhjertigt og megetlovene, valde en munter Tillid hos mig. Jeg troede fra nu af at have erholdt en sikker Støtte i det fremmede Land, og en Saadan syntes mig virkelig meget nødvendig, efterat jeg havde talt med Justitsministeren, Hr. von Masfow, Curator for Universitætet, for hvem jeg nu blev foresat. En lang, mager, alvorlig, tilbageholden Mand traad mig imøde, beræbnet med sin Stillings hele Værdighed. Han hilste mig koldt, tælte nogle venlige Ord, der lode mere besærende, end anerkjendende, og da jeg yttrede min Glæde over den Interesse for Universitætet Halle, som Regjeringen havde vækket, tælte han, om ikke misbilligende, saa dog undvigende, om de nye Indretninger. Han syntes ikke at hente meget af de nye Forandringer, ja, det lod til, endstjondt han ikke udtrykkeligt sagde det, at han ikke var fornøiet med min Rådelse. Den Tillid, jeg havde erholdt ved mit Besøg hos Hr. v. Beyme, blev rigtigtnok meget nedstemt ved dette. Men jeg

var vant til, at slutte mig med Haab til gunstige Udsigter, hvilket ogsaa skeede her.

Galle.

1804—1806.

3 September 1804, eet Aar efter mit Bryllup bragde jeg de lykkelige Forældre den elskede Datter tilbage, som de hidindtil ikke uden Ængstelighed saa leve i et fremmed Land og saa langt borte. Jeg besøgte Professorerne. Neil glædede sig over min Ankomst. Den første Tid hengik med huuslige Indretninger, der dog satte mig i stor Angst. Thi jo mere betydelige Udgifterne vare, jo større de Summer vare, som jeg maatte optage, desto mere betænkelig blev min hele Fremtid mig. Min Svigerfader havde læst mig en altfor stor og anseelig Bolig, vi fore næsten vild i de vidtloftige Værelser og en Udgift var nødvendig, der satte mig i Skræk. Jeg havde hidindtil næsten bestandigt været paa Reiser; et Bibliotek besad jeg derfor saa godt som slet ikke. De rigtige Bibliotheker i Kjøbenhavn leverede mig Alt, hvad jeg behøvede, og da jeg stod i et venstabeligt Forhold til

Bibliothekarerne, bleve de Bærker, som jeg behøvede, hurtigt anskaffede. Her var Bibliotheket vel rigt nok paa gamle Bærker, men det, som jeg nødvendigt maatte bruge, maatte nu strax og hurtigt anskaffes, Jeg var kaldet som Professor i Mineralogien, og besad ingen Mineraliesamling. Hvad jeg hidindtil havde erholdt, havde jeg foræret bort til større Samlinger. Jeg havde, da jeg modtog min Vocation, ikke skult denne Omstændighed for Vedkommende, En Mineralsamling blev mig lovet, dersom den, der var tilstede, ikke var tilfrættelig. Min første Forretning var nu at undersøge hvad jeg foresandt. Den Samling, som man viste mig, var under en gammel Mandes Opsigt, der hed Hübner. Han havde for været Pedel, havde erhvervet sig gode Kundskaber i Zoologien, og derfor havde man betroet ham den zoologiske Samling, og med det Samme ogsaa den Mineralogiske. Denne Sidste var nu fuldkommen ubrugbar. At holde opfyktognostiske Forelæsninger ved Hjælp af den vilde have været fuldkommen umueligt. Orientalisten Vater havde som Dilettant beskæftiget sig med Mineralogien og var i Besiddelse af en Samling, der, formeret med den Gamle, som tilhørte Universitætet, nogenlunde kunde være tilfrættelig. Hvad jeg oplevede. V.

felig. Han var villig til at afflaae den og hans
 Fordring var yderst billig. Jeg skyndte mig med at
 forestille Ministeren denne Omstændighed og bad ind-
 stændigt om at man vilde skynde sig med at slutte
 Handelen, thi mine mineralogiske Forelæsninger skulde
 begynde om nogle Uger. Ministeren svarede und-
 vigende og henvisse mig til Universitætsets Sam-
 ling, der dog vel vilde være tilstrækkelig for Begyn-
 delsesgrundene. Jeg svarede med Bestemthed, min-
 dede om det Løfte, man havde givet, og forfikkede
 at jeg ikke kunde holde de Forelæsninger, som jeg
 havde bebudet. Dersom man havde ventet, at jeg
 forstod en Mineralogi, der lod sig foredrage uden
 Samling, havde man taget feil. En Saadan for-
 stod jeg ikke og vidste heller ikke at foredrage den.
 For at nu de Forelæsninger, som jeg havde bebudet,
 kunde blive muelige, ventede jeg med Tillid af hans
 Excellence at Professor Baters Samling inden For-
 relæsnningernes Begyndelse maatte være i mine Sam-
 ler. Denne Samling kunde, da den var at erholde
 for en ikke betydelig Sum, blive betragtet som Grund-
 laget for en tilkommende, vistnok høist nødvendig Un-
 videlse, og jeg vilde gjerne være tilfreds med en saa
 tarvelig Begyndelse, omendstjondt Samlingen ingen

lunde svarede til de Forhaabninger, der vare gjorte mig. Professor Schmalz, den Tid Regjeringens Representant, under Navnet Directeur, erholdt det Hæder ved et Udvalg af Professorene at slutte Handelen med Vater, uden at jeg blev taget med. Af disse Mænd forstod nu rigtigtnok Ingen at bedømme Samlingens Værdi, og Ministeren vilde nok, ved at udelukke mig, tilkjendegive mig sin Utilfredshed med min rigtigtnok noget hæftige Skrivelse. Saaledes var vistnok min Hensigt opnaaet, men min Stilling var dog betænkelig. Mine Venner dablede mig, mine Modstandere troede, at den saa ubesindlig Fremmede næppe vilde kunne holde sig ved Universitetet.

Ministerens Misfornøielse yttrede sig ogsaa snart paa en for mig i min daværende Stilling besværlig Maade. Man havde rigtigtnok betaalt mig et Fjerdingaars Løn forud, men denne begyndte først, da min større Gehalt i Danmark ophørte, og jeg maatte bestride Reisen med en ringere Indtægt, end jeg før havde. Man havde givet mig Haab om at erholde en større Sum. Beyme lod Keil give mig det Raad, at jeg ikke skulde gjøre en Saadan til Betingelse ved min Vocation. Jeg var taabelig nok til at følge dette Raad. Nu afflog man mig reent ud enhver

Erstatning. I den Vocation, der blev udfærdiget, blev der udtrykkeligt nævnet, at Afgiften for Bestallingen pleiede at stæntes den Professor, der blev kaldet fra et fremmed Land; kun en lille ubetydelig Sum maatte erlægges af ham. En Foranstaltning af Ministeriet fordrede nu at denne Afgift skulde trækkes fra min Løn. Jeg bad om Fritagelse og minbede om Stedet i Vocationen. Der blev svaret mig, at det ikke indeholdt noget Løfte, og istedetfor at erholde Erstatning for min Reise, maatte jeg betale en for mig betydelig og trykkende Sum. — Saaledes var nu min Stilling til Ministeriet ikke meget venlig og min finansielle Forfatning slet.

Min Stilling til Universitætet og mine tilkomende Collegaer, forekom mig ikke mindre truende. En Tidende havde allerede forkyndt, at jeg og mine Kone vare blevne katolske. Et andet Blad fremstillede mig paa samme Tid som en Atheist. Der var udspreidt alle Slags Rygter om mit uordentlige Liv; det var almindeligt udbredt og afgjort, at jeg ved betydelige Portioner Opium søgte at holde mig i en vedvarende Spænding. Da jeg havde begyndt mine Forelæsninger, yttrede en ung Professor for mine Kone, hvor inderligt han beklagede, at den phant

fliste Exaltation, som jeg levede i og som jeg bestandsigt søgte at fremkalde paa en kunstig Maade, nødvendigt maatte medføre en hurtig Slappelse og en tidlig Død. Nogle Maaneder efter og længere ud paa Vinteren blev jeg overfaldet af min sædvanlige Halsbetændelse og i Reils Nærvaroelse besøgte en Hælsespelagse mig. Denne spurgde om jeg ikke hver Morgen siddende paa Hænderne, førend jeg havde drukket nogle Snapser. Jeg blev saa forbittret, at jeg spurgde ham om han havde Lyst til at erfare hvad disse sittrende Hænder formaaede at udrette. At der herskede en næsten almindelig Misfornøielse med min Ansættelse blandt mine Collegaer, kunde jeg forudsætte.

I det naturvidenskabelige Fag, der var mig saa vigtigt, saae det galt ud. Siden Forsters Død blev der kun holdt Forelæsninger over Zoologien af den ferrige Pedel, Hr. Hübner. Den zoologiske Samling var meget ubetydelig. Gilbert alene foredrog den experimentale Naturvidenskab i dens hele Omfang. Han havde ved Udgivelsen af Annalerne for Physik, ved den Maade, hvorpaa han redigerede disse, og ved den Hurtighed, med hvilken han udbredte betydelige Opdagelser af Naturforskere i England og Frankrig,

erhvervet sig en virkelig Fortjeneste. Men hans Fagur, hans Personlighed overhovedet og hans Foredrag kunde ikke erhverve ham noget stort Bifald hos de Studerende. Hans Sindelag med Hensyn til Naturphilosophien kan man slette sig til. Naturphilosophien begyndte nemlig i Udlandet at blive omtalt hist og her overfladiskt og efter Rygter.

At den i England og Frankrig blev betragtet som noget aldeles Tomt, Vilkaarligt og Phantastiskt var at vente. Gilbert, der var den, der afslagde Betretning om de fremmede Forsøg, og tilsidst næsten syntes at troe, at han havde en væsentlig Deel i de Dydagelser, som han refererede, ansaae ethvert Angreb, der hidrørde fra Udlandet, som et aldeles afgjørende og tilintetgjørende. Han lod en Engelskmand, en vis Richard Chenevix' Bemærkninger over Naturphilosophien, der udbredte sig mere og mere i England, ikke alene afstrykke i sine Annaler, men besættede endogsaa et særskilt Afstryk, der blev solgt til de Studerende for en høist ubetydelig Priis. Man tildelede mig her at indrykke mit Svar paa dette Angreb fra Udlandet, saaledes som jeg lod det afstrykke i den nære almindelige Literaturtidende (Marts 1806). Det var min eneste Polemik, og den kan vel tjene til et

Bevis paa hvor ubetydelige Empirikernes Angreb den Tid syntes mig.

„Endelig have de stakkels forladte, theoriserende Empirikere i Tyskland erholdt en hoist betydelig Understøttelse fra England. Et Medlem af Videnskaberne Academi i London fremsaaer, ligesom de ædle engelske Mylorder i deres Dramaer, nu da Roden er størst, incognito i Tyskland og lader sig trolig referere Alt. — Da jeg havde den Fornøjelse at gjøre Deres Bekjendtskab i Halle (skriver denne Fortræffelige i et af sine aandrige Breve,) kom jeg just til Tyskland — veni. —

Dg vidste aldeles intet om Fichte og Schelling; Navnene paa disse tyske Philosophhøvdinger ere ikke trængte til Udlandet. Jeg var derfor (hvor bestemt) ude af Stand til at forstaae nogle af deres Ytringer. Men siden har jeg erholdt Nøglen til alle de Herligheder, der ere udgaaede fra Zena — Da jeg saa at det var Chemien, man havde i Rigerten (Fichte?) kunde jeg ikke længere holde min Indignation tilbage — vidi. —

Man erfarede ved en Afhandling i Philosophical Transactions og i Annales de Chemie — disse officielle Blade for Naturvidenskabene, paa hvis vi-

denstabelige Authenticitet man kan forlade sig — hvilken fornem Mand der opholdt sig ubekjendt i Tyskland og blev forstræffet. Alt forsamlede sig. Intercognitoet hørde op. En godmedig tysk Lærd blev den høie Raade til Deel at gjøre Publicum bekjendt med den ophøiede Gæst. Med gjentagne Complimenter og dybe Bux introducerede den Lærde ham. — De se her, sagde han, en meget berømt Mand. Han har de største Fortjenester af Videnskaberne (at specificere dem ansaae han for overflødig). Denne Herr gaaer ind og ud hos Berthollet i Paris. De ville mine Herrer! finde ham omtalt med Berømmelse i Pietets Reiseberetninger. Han er høit ophøiet over den smaalige Stræben i den tyske lærde Republik, in se ipso totus, teres atque rotundus. Den store Mand tilvinkede den Lærde taus og naadig, kastede et fornem, indigneret Blik paa den forsamlede, tildeels af respectstridig Naturphilosophi forførte Mængde — og begyndte at tale. Alle forstummede. Lange Steder af Dersteds Materialier til det attende Aarhundredes Philosophi bleve oplæste. Man troede, at dette stæde for at gjendrive dem. Intet mindre. En Mængde Ytringer, der havde den berygtede Naturphilosophi at takke for deres Oprindelse, og som

den fornemme Mand havde fundet trykkede i forskjellige Papirer, Nogle, som han havde ladet sig reservere, bleve blandede imellem hverandre. Vi erføre derpaa, at Phantasien ikke tør være uden Dømmekraft; at Videnskaberne søge Sandheden; at den Uerfærdighed, at ville udmærke sig fremfor de sædvanlige Mennesker, er en mægtig Epore, der driver mange Philosopher; at dette ogsaa var Tilfældet med den Mand, der staa paa Dianas Tempel i Ephesus — og anden saadan i Tyrkland aldrig før hørt Blisdom. Man troede, at disse vise Sententser skulde bringes i noget Forhold til Naturphilosophiens Ytringer, at der nu vilde blive viist, at disse anførte Steder vare udsprungne af Naturphilosophiens sande System, og ikke af saadanne Misforstaaelser, som Phantasi uden Dømmekraft rober. Intet mindre. Manden har Dømmekraft; thi hvorledes kunde han ellers gaae ud og ind hos Berthollet, forekomme i Viciers Reiseberetninger, sønderlemme Palladiummet (hvilket maaskee endog er at forstaae allegorisk). Dette er Præmisserne; Andre giver denne Herre ikke, og Andre ere heller ikke nødvendige. Conclusionen er indlysende: Fordreiede Hoveder, digtede Anstuelser, Injurier mod Menneskeforstanden, Attentater mod

Fornuften o. s. v. Alle Tilhængernes Extravaganter blive, som billigt, paabyrdede de Grundlæggende. De Tyske bliver det alvorligt bebrejdet, at de have understaaet sig at foredrage en Philosophie paa deres Universiteter, som ingen Tilhængere har fundet i England og Frankrig. Den hele pompøse Declamation er rettet mod Schellings Naturphilosophie og mod Wintcrs Chemie, og det kunde rigtigt nok synes mistænkeligt, at saavel den ædle Herr som den ydmyge tyske Lærde indtil dette Diebstahls troede; at den winteriske Chemi var formet efter Naturphilosophien, da den, som Enhver, der har endog den ringeste overfladiske Kundskab om Begge veed, at de ere opstaaede aldeles uafhængige af hinanden i deres Grundsætninger. Men dette hører til den fornemme elskværdige Legeret, der er opført over saadanne Pedanterier. Endelig fremtræder der ved denne Leilighed nogle Steder af Weis's' dynamiske Anskuelse af KrySTALLISATIONEN, der ligeledes er citerede in extenso — dette høit fornemme, alle Modstandere aldeles dræbende, virkelig simple, uovervindelige Palladium for alle Fiender af Naturphilosophien: "Der gives Axiomota af det Evidenttalste (det som Prindsen ikke forstaaer) og det

veed jeg, at Fornuften misbilliger Hr. Doctor Weiß' System (og tillige Schellings philo-
sofiske og Winterls chemiske System). Vici. —

Manden taug og man forbausedes. Hvad de
ærlige, gode, tyske Modstandere søgte paa saa mange
Maader, om ikke altid paa de paa seligste, at erholde,
kunde man have paa en saa simpel Maade. Men
rigtigstnok maatte man være Berthollets Ven, Med-
lem af det Londonner Selskab, og omtaelt af Pictet,
for med Held at kunne være Gaadant.

Og dermed var da Schellings dybsindige Be-
stræbelser og den fortræffelige Winterls trediveaarige
Slid, Gud være lovet, baarne lykkeligt til Graven.

Effecten af denne næsten guddommelige Tale var
utrolig. Den godmodige tyske Lærde søgte at redde
den arme gamle ungeriske Naturforsker derved, at han
havde speculeret og eksperimenteret i Censombheden uden
literairt Gemenstab. Skade at denne velmeente Ud-
sagt ikke hjælper den Gamle. Han viser paa hver
Side af sit Skrift, at han meget vel kjender alle sin
Tids ryere Forsøg og citerer Gilberts Annaler lige-
indtil det sidste Hæfte. En anden berømt tysk Mand
var ulykkelig nok til at have indladt sig med
Doctor Weiß, trækker sig hurtigt tilbage fra ham og

undskylder sig med sin Uvidenhed. Ogsaa vor Literaturvidende, der bliver slem medtaget af den ydmyge Lærde, ganske efter hans Principals Anstuelser, maa see til hvorledes den kan retirere sig itide.

Kort sagt: en lystigere Farce, hvori den naragtige, pedantiske og uvidende udenlandske Prinds, den indfødte, trohjertede Ceremonimester og det omkring staaende Folk — alle bestræbe sig for mesterligt at vedligeholde den latterlige Tone, kan man slet ikke tænke sig. Ikke den mindste Ahnelse om en alvorlig Undersøgelse forstyrrer den behagelige Illusion."

Hr. Chevenix var selv i Udlandet ingen farlig Modstander. Hans Forsøg med Palladiet vakte ingen Opmærksomhed, men hans Analyser havde ingen stor Autoritet, og han gjaldt, især da hans vidtskiftige Reiser intet betydeligt Resultat leverede, ikke meget enten i sit Fædreland eller i Frankrig. Omendstjøndt jeg slet ikke var nævnet i Dypatten og formodentlig var Forfatteren fuldkommen ubekjendt, omendstjøndt mit Navn ligesaaalidet forekommer i de indledende Bemærkninger af Professor Gilbert, var det dog klart nok, at Oversættelsen af Dypatten og dens Udbredelse blandt de Studerende var rettet imod mig. Det Resultat, som han ventede, fandt

rigtignok ikke Sted. Den Tilboielighed til Philosophien, der beherskede den dæsligste Ungdom, var saa afgjort, at ethvert Angreb, endog uden videre Undersegelse, blev skadeligt for Modstanderne. Men endog i Udlandet gjaldt Chevenix kun lidet. Min Kritik blev ved en belgisk Journal, hvis jeg ikke tager feil, ved van Mons, bekendt i Frankrig og England. Man saae ikke ugerne Hr. Chevenix gjort latterlig. Jeg havde snart forglemte denne lille Strid. Jeg saae Gilbert meget ofte i Reichardts Huus, og da han gjerne og med Godmodighed taalde, at man havde ham til Bedste i smaae Kredse, stod jeg udvortes paa den bedste Fod med ham, ja hans Omgang var mig vigtig, fordi han var meget fortrolig med den nyeste Tids Opdagelser og meddeelte dem gjerne og udførligt. Da jeg i Aaret 1819 var i Paris, erfarede jeg af Gay-Lussac, at denne lille Stridighed med Gilbert næsten var det Eneste, som han vidste af min litteraire Virksomhed. Han forudsatte, at Gilbert var en af mine farligste Modstandere, og at jeg levede i en bestandig Opposition til ham.

Saaledes var nu rigtignok denne Opposition af den empiriske Physik, der fandt Sted i min nærmeste Omgivelse, ikke meget vigtig. Men man maa ikke troe,

at jeg miskjendte dens store Magt i det Hele. Naturphilosophiens Forhold til Dagens Physik var endnu paa ingen Maade blevet mig selv fuldkommen klart. Jeg kunde vel tree, at besidde i hiin en ars inter-veniendi, der var i Stand til at udøve en reel Indflydelse paa Physikens Udvikling og paa Maaden at behandle physiske Gjenstande paa. Jeg indsaar endnu ikke med fuldkommen Klarhed, at Naturphilosophien og den empiriske Physik, allerede adskilte ved deres Principper, maatte udvikle sig Enhver paa sin Maade og adskilte fra hinanden; at de dannede to aldeles forskjellige Videnskaber; at enhver Indflydelse af Philosophien i Physikken kun var forstyrrende; at denne Forstyrrelse vilde være farlig, dersom den ikke, hvilket et uhildet Gemyt snart maatte opdage, blev afviiist og det med Bestemthed af de dygtigste klareste og strængeste Naturforskere. Naturphilosophien er ligeoverfor Empirien en aldeles ideal Videnskab og det fordi dens Realitet ligger i Allet. Derfor er den Indflydelse, som Philosophien udøver paa enhver empirisk Videnskab nødvendigt ikke isiefaldende i Particulariteten af den Sidstes Udvikling. Ja, dette gælder ikke blot om den empiriske Physik, men ogsaa om Historiegrandfningen. Al Empiri gaaer forud

for Tingenes givne Sammenhæng og deres Forhold; selv hvor den er rettet paa Opdagelsen af almindelige Love, ere disse i deres Utring betegnede ved ganske bestemte saadanne Forhold, og deres Værd er afhængigt af den strange Opfattelse af disse Betingelser. Hvad der ligger paa den anden Side af den, tør ingen Betydning have for Naturforskeren. Var nu denne Skilsmisse mellem begge Videnskabers mig ikke selv tydelig, hvorledes kunde jeg da vente, at den skulde være indlysende for Naturforskerne? Og dog begreb jeg meget vel, at disse vilde være mine bestemte Modstandere og at de vilde træde op imod mig med den lovmæssige Virkeligheds hele Magt. Min Tillid var imidlertid saa stor, min indre Overbevisning saa fast, jeg fandt mig saaledes hævet ved den Ungdoms Begjæring, der omgav mig, at hverken Modstandernes anerkjendte Magt eller de mig velbekjendte Vanskeligheder ved Videnskabens Uddannelse kunde lede mig vild, eller forstyrre mig.

Næsten farligere syntes den Vanskelighed, der vilde træde mig imøde som philosophisk Docent; thi paa den Tid var der ikke ansat færre end fem ordinaire Professorer i Philosophien ved Universitetet i Halle. De havde Alle erhvervet et Navn som Stri-

benter, og om de end ikke vare virksomme fra et Punkt af og forenede, vare de dog Alle mine Modstandere og tildeels forenede imod mig, ja, de ansaae sig vel endog for forpligtede til at advare Ungdommen. Eberhard, en elskværdig Olding, hørde til den førkantiste Tid, og Philologen Wolf meende, at han havde erhvervet sig en Fortjeneste ved at bevise at Socrates vel kunde blive salig. Den gamle Mann havde allerede for længe siden trukken sig tilbage fra den literaire Virksomhed, og kan rigtignok meget uegentligt regnes blandt mine Modstandere. De Derige vare Alle Tilhængere af Kant. De vare Professorerne Maass, Tieftrunk, Jacob og Hoffbauer. Blandt disse vare de tre Første mine meest erklærede Modstandere, der vel endogsaa ved Leilighed advarede de Studerende. Den nyeste Philosophi fandt overhovedet i Halle ogsaa Modstandere i andre Faculteter. Blandt disse var Niemeyer, der havde en betydelig Indflydelse. Maass angreb den i sine Forelæsninger, og Tieftrunk op slog, da jeg ankom, en Forelæsning, hvis Hensigt var, at bekæmpe mig. Saaledes syntes min første Optræden i Halle ikke at have vigtige Resultater.

Men dog vilde sig her Forhold, der begunstigede

mig paa en Maade, som jeg næppe kunde vente.
 Naturphilosophien havde i de to Aar, da jeg opholdt
 mig i Danmark, udbredt sig mere og mere. Bistnok
 var den ved Ideen af den Organisme, der laa til
 Grund for den, Lægerne nærmest. Men da denne
 Idee tillige var den nyere Tids og den hele Tilvæ-
 relses Livstegn, gjorde den bestandigt et magtigere
 Indtryk paa Ungdommen. Imod denne Begejstring
 hjalp alle Modstandernes Midler slet intet. Da jeg
 kom til Halle, var der allerede to Docenter, der fo-
 redrog den schellingiske Philosophi. Den Almindeli-
 gere, der især beskæftigede sig med at udvikle og
 grunde de almindelige Principper, blev foredraget af
 Professor Kayster. Denne, en født Katholik, der var
 gaaet over til den protestantiske Religion, fandt, da
 han i Breslau blev forfulgt af den katholske Geist-
 lighed, foreløbigt et Tilflugtssted i Halle, indtil det
 kunde lykkes Bedkommende at skaffe ham en Stilling
 i Breslau. Den Anden var Schelver, der mere gik
 ud fra den naturvidenskabelige Side, beskæftigede sig
 mere med det organiske Livs Phænomener, og siden
 som Professor i Heidelberg erhvervede sig et Navn
 ved sine botaniske Kundskaber og som Bekjæmper af
 Sexual-Systemet. Den Sidste maa, saavidt jeg er-

Hvad jeg oplevede. V.

indrer, have forladt Halle kort efter min Ankomst; den Første blev endnu i det mindste et halvt Aar inden han erholdt et Kald til Breslau som Directeur for det daværende reformeerte Gymnasium. Men Begge havde allerede før min Ankomst vækket en levende Interesse for Naturphilosophien, og det var naturligt, at Ungdommen, der ikke kunde høre Schelling selv, ventede meget af mine Forelæsninger. Schelling havde yttret sig saa gunstigt om mine Arbejder, sluttede sig saa afgjort til det, der var mig eiendommeligt, at Naturphilosophien derved næsten viisde sig som et fælleds Bærk af vor Forbindelse.

Men endnu mere blev jeg understøttet og opmuntret ved en Forening af Mænd, der, tilfældigvis deelte i tre Facultæter, og saaledes virksomme i de forskjelligste Retninger, virkelig repræsenterede det elers stagnerende Universitæts levende Fremtid. Physiologen Wolf stod i sin Navntundigheds Blomster, og hans Skole havde naaet den mægtigste Udvikling. Hans dybt grundede Lærdom, hans skarpe Kritik, den Tillid og Etterhed, med hvilken han traad frem, vel ogsaa hans bidende, ikke sieldent ustaansomme Bitterhed, imponerede, og ved Siden af ham gaves der i hans Fag, i det mindste i Halle, Ingen, der vovede

at yttre en anden, men mindst en modsat Mening. Han dannede den absolute Autoritet i sit Fag; man var bange for ham.

Ungdommen bliver sjældent aandigt bevæget i en Retning, uden tillige at være modtagelig for andre Retninger; og Wolfs betydeligste Discipler bleve mine flittigste Tilhørere.

I det medicinske Facultæt stod Reil næsten ligesaa betydelig som Wolf i det Philosophiske. Ogsaa han havde, ligesom denne, opnaaet en afgjort Berømmelse i den hele litteraire Verden. Meckel, den Elbre, den berømte Anatom, var død kort førend min Ankomst; hans Søn, der siden erhvervede sig et saaa stort Navn, var endnu i Begreb med sin Udvikling og reisde med Koreff til Paris. Spengler, den utrætteligt arbejdsomme, kundskabsrige Mand, der uophørligt, indtil i sin høieste Alder, opdyngede Materialier til Medicinens Historie, kunde ikke udøve nogen stor Indflydelse paa de Studerende; dog begyndte Reil, der ogsaa paa de naturphilosophiske Anstuelser temmelig bestandigt var beskæftiget med næsten hjemlige Planer, i Videnskaberne, som i Livet havde faaet i Halle, som hos de høieste Foresatte i Berlin mægtige Modstandere at bekæmpe, men han

beherskede dem ganske. Som practist Læge havde han
 den største Autoritet i Halle, som i den hele Omegn
 og omendkjøndt hans Bestemthed ofte afstraffede de
 forskjælede Patienter, kjendte man dog, naar Egen-
 dommen tog en farlig Retning, ingen Hjælp, uden
 hans. Hans Indflydelse havde kaldt mig til Halle,
 han blev mig uforanderlig tro saa længe han levede
 og omendkjøndt hans Dannelses, hans skarpt udpræ-
 gede Eiendommelighed, og hans videnskabelige, saa-
 vel som practiske Bestjærtigelfer ikke tillode ham, at
 indlade sig i Naturphilosophiens Grublerier, havde
 han dog Sands nok til at indsee, at Livet maatte
 opfattes levende. Han henvisde de unge Læger til
 mig, og ved mig herskede der iblandt dem, som det
 næppe for havde været Tilfældet, en videnskabelig
 Aand, der var saa meget mere gavnlig, som det phi-
 losophiske Studium vel kastede et friere Blik paa de
 Eiendommelige, men ogsaa ved ham, jeg tør sigende
 saavel som ved mig, afholdt fra enhver overflødig
 forstyrrende Indflydelse. Jeg troer ikke, at man kan
 paastaae, at der, saalænge Keil og jeg virkede paa
 de Studerendes Dannelses i Halle, har dannet sig
 eenfaldigt theoretiserende Læger. De Hypotheser, der
 i vore Dage knytte Lægekunsten til relative og een-

bigte Grundsætninger, erholdt først deres Magt, efter at en forsigtig, speculativ Philosophi, der opfattede det Eiendommelige med aandig Frihed og lod det vebefares sin Ret, var forsvundet af det medicinske Studium. Men for mig var Forbindelsen med Keil i høieste Grad vigtig. Jeg tog, saalænge jeg levede sammen med ham, den inderligste Deel i alle hans Undersøgelser.

Men jeg skulde her træffe en Mand, der paa ny gjorde Epoche i mit Liv. Det var Schleiermacher, der tilligemed mig, eller nogle Uger efter, blev kaldet som Professor extraordinarius til Halle. Schleiermacher var, som bekendt, (thi Mange, der have kjendt ham, leve, og erindre ham endnu,) lille af Væxt, noget forvoret, dog saaledes at det næppe stængte ham. I alle sine Betægelser var han livlig; hans Ansigtstræk vare høist betydningsfulde. Noget skarpt i hans Blik maatte maaskee virke frafrodende. Han syntes virkelig at gennemskue Enhver. Haa var nogle Aar ældre end jeg. Hans Ansigt var langagtigt, alle hans Ansigtstræk vare skarpt betegnede; Læberne strængt sluttede; Hagen var fremtrædende, Diet levende og fyrrigt; Blikket bestandigt alvorligt, fattet og befindigt. Jeg saae ham i Livets

mangfoldigste afværlende Forhold, tankesuld og spørgende, munter, mild og forbittret, bevæget af Glæde, saavel om af Smerte: bestandigt syntes en usforanderet Rolighed, større og mægtigere, end den forbigaaende Bevægelse, at beherske hans Gemyt. Og dog var der intet Stiivt i denne Rolighed. En fin Ironi spillede i hans Ansigtstræk; en inderlig Deeltagelse bevægede ham; og en næsten barnlig Godhed trængte igjennem denne tilsyneladende Rolighed. Den herflende Besindighed havde paa en beundringsværdig Maade styrket hans Gemyt. Medens han var i Begreb med den meest levende Samtale, undgik intet ham. Han saae Alt, hvad der foregik omkring ham; han hørte Alt, endog hvad Andre taelde sagte. Kunsten har foreviget hans Ansigtstræk paa en beundringsværdig Maade. Rauchs Büste er et af Kunstens største Meesterstykker, og den, der har levet saae inderligt med ham, som jeg, kan næsten forstrækkes, naar han betragter den. Det er mig ofte, endog i dette Dieblik, som om han er tæt ved mig, som om han vil aabne de strængt tillukkede Læber til en vigtig Samtale.

Vi sluttede os ganske og ubetinget til hinanden, og jeg har aldrig erfaret paa en mere tydelig Maade.

at en ubetinget Hengivenhed befordrer Selvstændig-
 beden, ikke undertrykker den. Saaledes havde Goe-
 the, Schilling, Tieck ganske vundet mig, ligesom nu
 Schleiermacher. Hvad man fandt for godt at kalde
 hans Spinocisme, var netop det, der meest trak mig
 til sig, fordi den ikke viiste sig i Form af en Natur-
 nødvendighed, men meget mere som den meest levende
 Tilbede til en ubetinget Frihed. Hans Kritik der Sit-
 tenlehre var allerede trykt for et Aar siden. Biskop
 var hans Fremstilling dialectisk negativ, men Reali-
 teten af et Positivt, Altomfattende, al Negation i
 Enheden forklarende, gennemtrængte den. Og ved
 min Ven Twisten er det blevet bekjendt, hvoruget
 han indgik paa mine naturvidenskabelige Ansættelser,
 i det mindste forsaavidt som disse udtælte sig i en
 større Almindelighed. Vi levede paa det Underligste
 forbundne med hinanden, vi havde de samme Ansættel-
 ser, Tanker, ja Tilhøieligheder. I Reichardss Fami-
 lie levede Schleiermacher, som jeg; Spadseregange,
 Lykpartier, Selstaber vare fælleds; vore bedste Til-
 hørere, de, der meente det alvorlig, hørte os Begge.
 Hans ethiske Forelæsninger og mine Philosophiske
 syntes at forene Tilhørerne paa det Underligste; de
 supplerede hinanden. Men ogsaa vi ombyttede hvad

vi vidste, med hinanden, og ligesom Schleiermacher herte mine physikaliske Forelæsninger, aabnede han mig den græske Philosophi, og ved ham lærte jeg at kende Plato. Det kan her, hvor jeg vil fremstille mit personlige Forhold til ham, ikke være min Hensigt at bedømme hans høist vigtige Stilling, der udviklede en ny Fremtid i Theologien; jeg mangler de Kundskaber, der ere nødvendige dertil, om en saadan Bedømmelse ogsaa her var paa det rette Sted. Men hvad hans Omgang, og i Færelse med denne hans Skrifter ere blevne for mig, hvor dybt de ere trængte ind i mit eget Livs Udviklingsgang, for maacr jeg næppe selv at gjøre mig klart, langt mindre at fremstille.

Jo dybere, ja alvorligere, jo mere religiøst Schleiermacher betragtede Livet og Videnskaberne, des flomere afgjort vidste han, saavel i videnskabelige Fremstillinger, ham ogsaa i Livet, Alt tilbage, hvad der foresaam ham ubetydeligt og uden Værd. Ja han holdt den Tid vel endogsaa af at drive et Løst Spil med disse Former. Mange, ofte fordrøiede Nygter løb omkring i Staden, og bleve vel endogsaa udbredte videre. Man fortalte, hvorledes Professorerne i Theologien gik og botaniserede i en kort grøn Trøie,

lyse Beekslæder, og med en Blitbaase paa Ryggen.
 Men den niceste Ofsigt varde følgende Begiven-
 hed: En ung Adelsmand, der før havde været Ka-
 valleriofficier, og formedelst et Fald med Hesten, leed
 af en betænkelig Bryststade, havde taget sin Afsted.
 Hans sædelige, ægte ridderlige Tænkemaade, hans
 ubrændte Aand, saavel som hans høie Gestalt, ind-
 tog alle Mennesker for ham. Hr. von Bartholin,
 der nedstammede fra den berømte Bartholinste Fami-
 lie, var den Samme, som blev saa frygteligt aan-
 digt tyranniseret af den i anden Deel omtalte Maste-
 Mosler. Han sluttede sig inderligt til mig under
 mit Ophold i Kjøbenhavn. Et halvt Aar efter min
 Ansættelse i Halle, ankom han hertil, og opholdt sig
 et halvt Aar hos os. Han levede i min Familie og
 nød en almindelig Agtelse. Schleiermacher elskede
 og agtede den aandrige unge Mand, og denne slut-
 tede sig til ham, ligesom til mig.
 Schleiermacher var tillige kaldet til Universitæts-
 præst. En gammel Kirke var indrettet til Universi-
 tætskirke, og da Enkedronningen døde, fulde Schleier-
 macher holde en Sørgetale. Det var i Martsmaa-
 ned, en smuk Foraarsdag loffede os Begge, ledsa-
 ge af Bartholin, Dagen forend Høitideligheden ud

til Petersbjerget. Natten tilbragde vi i Vertshuset i den veltheimste By Ostrow. Denne Nat er bleven mig uforglemmelig. Vi aabnede os aldrig dybere, aldrig inderligere for hverandre. Mig forekom Schleiermacher aldrig aandigtstørre, aldrig sædeligt renere. Den elskværdige unge Mand's Nærværelse, der Nat os Begge saa kjær, kunde ikke forstyrre os. Endnu bestandigt forekommer denne Nat, en af de mærkeligste i mit Liv, mig som hellig. I Baggrunden laa en muntert nydt Dag, den udstrakte, frugtbare Egn med sine Landsbyer oplivet af den første Foraarsluft. Som en høitidelig Tempelhal omgav den uendelige Natur os, gennemtrængte, bevingede enhver Tanke, og det fremkommende Foraar opvarmede Aanden, som det opvarmede Naturen. Jeg har et Bidnesbyrd om det Indtryk, som denne Nat gjorde paa ham, i et Brev til hans dyrebare Veninde Hofraadinde Herz. Det var Gienkinneth af hans egen Reenhed, ved hvilket jeg syntes forklaret i denne hellige Time. Hans Sædeligheds dybe Gienfølelse traadte mig aldrig nærmere. Forsøseren var traadt imellem os, som han havde lovet, hvor Gen eller To ere forsamlede i hans Ravn. Den Tid var det mig klart, at et Positiv i Christendommen

om det end blev uden Navn, dog gjeennemtrængte ham fra hans tidligste Barndom i Brødrevenigheden, og at det, som han kaldte theologisk videnskabelig Følelse, var, hævet til Christelig Bevidsthed, det Evige, Positive af den guddommelige Kjærlighed; og en betømt Philosophs Misforstaaelse var mig ubegribelig, ja faarede mig. Denne Følelse var baade Kjærlighed og Tro; den Sidste pleiede den Første. Det var over Midnat, og den følgende Formiddag Klokken 9 eller 10 skulde Schleiermacher bestige Præstestolen. Gjenstanden for Sorgetalen maatte behandles med megen Følnhed. Efter nogle Timers Søvn vaagnede vi, og havde endnu halvanden Mål at lægge tilbage til Fods. Det havde fræsset om Natten. De forrige Dage havde været varme; Sneen var smeltet og Bøien var ujævn. Schleiermacher, en dygtig Fodgjænger, flæde foran paa den mudrede Vej. Næppe formaaede vi at følge ham. Vi mærkede, at han, uagtet hans hurtige Gang, var henfjunken i en dyb Estertanke, og vi forstyrrede ham ikke. Da jeg kom hjem, kunde jeg blot flæde mig om, for at komme i Kirken til rette Tid. Da jeg mødte blandt mine Collegaer opstod der en almindelig Besærgelse. „Jh!“ — raabte de, — „der er De

jo allerede! Kunne vi da ogsaa vente at see Hr. Schleiermacher? — Hans Fodreise kort for Talerløb, som et Rygte omkring i hele Staden; endogsaa det, at vi havde tilbragt Natten i Kroen, visde man Tidligt om Morgenens havde man sendt Bud til hans Bolig, og da han een Time før Gudstjenesten begyndte, og da Klokkerne allerede begyndte at ringe, endnu ikke var kommen tilbage, syntes man at vente, ja nogle syntes endogsaa at haabe, at han slet ikke vilde komme. Jeg taug, og lod Herrerne tale.

Schleiermacher besteg Præstestolen. Enhver, der har hørt ham, veed, hvormeget hans Personlighed imponerede paa Præstestolen ved befindig Alvor. Hans Tale visde den kunstrige Anordning af alle Dele der udmærkede ham saa meget som Taler. Indholdet var klart, Gjenstanden var værdigt behandlet. Nattet en ydre Rolighed, ja en tilsyneladende Kulde i Foredraget, gjorde han dog et dybt Indtryk, og Enhver maatte forlade Kirken med Overbeviisningen om alle jordiske Forholds, endog de Størstes Forfængelighed i Sammenligning med sin guddommelige Bestemmelse. Alle mine Herrer Collegaer maatte rose denne Mindetale, ja beundre den. Den Tank at den, der uden Hjælp af Papiret havde holdt, at

saadant velgjennemtaenkst, kunstrigt ordnet, klart og sikkert Foredrag, havde tilbragt de Timer, der vare gaaede forud, letfindigt og i Afspredelse, maatte forekomme Enhver urimelig. Jeg troer ikke, at Rygtet gjorde noget varigt Indtryk.

Blandt de Lærere, der i deres Fag udøvede en varig og grundig Indflydelse paa deres Tilhørere, var Professor Horkel. Ogsaa han var fra de nordlige Egne, født paa Den Femern, som dansk Underaar; ogsaa han var bleven ansat ved Universitetet paa Reils Anbefaling. Reil agtede ham høit, benyttede hans grundige Kundskaber i Anatomien og Physiologien, og spurgte ham ikke sjældent til Raads. Horkel levede stille, indtaget, og havde Omgang med faa, eller ingen af sine Collegaer. I sine Foredrag holdt han af at dvæle længe ved en Gjenstand, at betragte den fra alle Sider, ja at udtomme den. Saadanne Foredrag behage rigtig nok ikke Mængden af Tilhørerne. Disse søge i den korte Tid, de have til deres Studeringer, at erholde en almindelig Overblik, men komme derved i det flygtige, Usammenhængende, Uklare og Overfladiske. Jeg har ved Hr. von Børnhaagens Godhed erholdt et Manuskript, der errevet af en ung Mand, der, i Breve til sin Familie,

bestrev, næsten med en Dagbogs Noiagtighed, de Indtryk, som de forskjellige Læreres Foredrag gjorde paa ham. Han var en ivrig Tilhører af Forkel, der lævede i et meget fortroligt, ja faderligt Forhold til sine saa Tilhørere. Disse saa sluttede sig med deres hele Sjæl til ham, og flere videnskabeligt dannede Læger, der siden have erhvervet sig et Navn som Skribenter, skyldte ham meget. Sjældent vil Ungdommen indsee hvormegen Klarhed over det Hele af en Videnskab der udspringer af den noiagtige og bestemte Beskæftigelse med alle en særegen Gjensstands Forhold.

Den omtalte unge Forfatter til Manuscriptet føelde sig først stødt tilbage fra mig, men blev tilfreds en varm, ja en overdreven entusiastisk Tilhører af mig og Schleiermacher. Han var fra Bremen; hans Fader var meget agtet som Directeur for en privat Opdragelsesanstalt; hans Søster er bekjendt som kunstselskabsrig og aandrigh. Müller, saaledes hed han, blev agtet høit af mig og min Ven, ligesom ogsaa af Reil, men døde meget ung og begrædt af Enbyer, der kjendte ham.

Jeg nævner ham, fordi det omtalte Manuscript erindrede mig, da jeg nylig læste det, levende om

den lykkelige Tid, da jeg var virksom i Halle. Af-
 varlende mødte de af vore fælleds Tilhørere, der
 sluttede sig nærmere til os, engang om Ugen hos
 os ved Thebordet. Samtalen blev da paa den meest
 utvungne Maade videnskabelig. Der dannede sig en
 Kreds, som jeg endnu tænker paa med megen Glæde.
 Og dog vilde det være uret, dersom jeg paaastod, at
 denne Kreds indesluttede alle dem, der ved Wolf,
 Neil, Schleiermacher og — jeg tør ogsaa nævne
 mig selv, erholdt en aandig Ansporelse, der gav dem
 en Betydning i deres hele tilkommende Liv. Der
 dannede sig ingen Skole i snævrere Forstand, men
 en Indsigt i speculative Betragtningers høiere Betyd-
 ning gennemtrængte enhver videnskabelig Beskæfti-
 gelse. Enhver, Theologen, Philologen, Lægen, be-
 stræbte sig for at opfatte og erkjende Livet og Viden-
 skaben i en høiere Mening. Lærerne vare ikke de
 ensidigt ansporende, de selv bleve ansporede af det
 Alvor, der gennemtrængte deres bedre Tilhørere, og
 derved satte i en vedvarende Bevægelse. Bore Mod-
 standere syntes at frygte for, at en phantastisk Eras-
 mation, et ubestemt aandigt Drømmeri skulde for-
 trænge alle grundige og bestemte Undersøgelser, alle

alvorlige Studier. Denne Frygt viisde sig fuldkommen ugrundet.

I Halle forsvandt Extravaganterne af en blot uvilkaarligt combinerende Naturphilosophi. Birkelig heden beholdt sin Ret, og jeg kan ikke mindes nogen Discipel paa den Tid, der kunde kaldes en udsvævende drømmerisk Naturphilosoph. Men derimod dannede der sig i denne Tid ikke alene en Mængde Lærere i alle Fag, men ogsaa dygtige Embedsmænd, der paa en betydelig Maade bleve virksomme i høiere Stillinger og endnu i deres høiere Alder mindes med Glæde hiin lykkelige Tid, saa rig paa fælleds Begjæstring. Jeg lever tildeels her i deres Midte, og jeg tør vel vove at nævne nogle af dem, der erindre sig denne Tid og nu leve her. Ikke saa ere døde som udmærkede Lærere og agtede høiere Embedsmænd. Men endnu leve saadanne, som gjerne mindes deres forrige Lærer. I Ministeriet for Underviisningen Geheimeraaderne Schalz og Kortum; i Overtribunalret Hr. von Winterfeld; Geheime-Overjustitsraad von Bosh, Geheimeraad von Barnhagen, forhen preussisk Gesandt i Baden. Ved Universitetet i det theologiske Fag: de Herrer Reander og Strauß; i det Philosophiske Vetter og Boeckh. Der gives en Dpfats af

den i den nye tyske Literatur velbekjendte vilde Börne, skreven paa en Tid, da han ikke kunde være meget vel tilfreds med mig; ogsaa viser Overskriften af denne Opsats allerede hans Utilfredshed med min da-værende Retning. Han kalder mig i denne Overskrift en Kundskabens Apostat, en Troens Neophyt. Men denne Opsats fremhæver paa en levende Maade hin Tid, som en, da Begejstringen gennemstrømmede alle Tilhørere. Det var virkelig en sjøn, levende Tid og den videnskabelige Beskæftigelse kastede en munter Glæde ogsaa paa de selskabelige Forhold. Snart vare vi, alene eller med Tilhørerne forsamlede, i Halle, snart paa Giebichenstein. Blandt de Sidste maa jeg endnu omtale Rogle, der sluttede sig noiere til mig. Karl von Raumer havde allerede fuldkendt sine Studeringer, da min Kaldelse lokkede ham til Halle, hvor han ganske hengav sig til den indre videnskabelige Begejstring, der henrev ham. Jeg har ikke kjendt mange unge Mænd, der syntes saa aldeles bestemte til at gennemløbe inderligt, med Tilværelsens hele Alvor, flere af Udviklingens Epøcher, der udvortes synes saa afstilkte. Geologiens Betydelighed henrev ham især, og den Barme, hvormed jeg anbefalede Berner, drog ham til Freiburg. En religiøs og oplevede. V.

gios Dybde glennemtrængte hans hele Liv. Ingen af mine Tilhørere var det mere om en indre Overbeviisning at gjøre; efter denne kjæmpede han med en saadan Iver, at endogsaa Lærernes Anseelse ikke gjaldt ham noget i denne Kamp. Ingen traad modigere, mere bestemt, ikke sjældent dalende op imod mig. Han blev allerede ved Universitætet en af mine fortrøffelige Venner, senere min Svoger. Selv somt og under meget velende Omstændigheder indvirkede Forholdet imellem os sig i de forskjellige følgende Epocher af vort Liv, og jeg vil ofte finde Leilighed til at omtale det.

En anden, høist mærkværdig ung Mand, var Fr. Marvig, en Broder til den for nogle Aar siden afdøde General. Mindet om hans tragiske Skjæbne rører mig endnu bestandigt. Han var en rank, velvoren Ungling, der allerede, da han kom fra Skolen til Universitætet, havde noget Strængt og Bestemt i sin Væsen; og dog var han i Stand til en grændseløs Hengivenhed. Allerede paa Gymnasiet i Berlin havde han udmærket sig og besad overraskende Kundskaber i Sprogene og i Historien, og en for hans Alder meget sjelden moden og sikker Dommeraft. Johanne Müller blev her opmærksom paa ham og udmærkede

ham. Man kunde kalde ham en Sværmer i Ordets ædleste Mening, der bag et besindigt, roligt, ja skarpt Hjerte skjulde en dyb indre Aand. Jeg maatte beundre og agte den unge Mand, og over sine Benner besad han en stor Magt. Mig var det ofte, naar jeg saae ham, som om en dunkel Ahnelse om hans uløstelige Stjæbne traad mig imøde. Der laa noget Boldsomt i hans Natur, tilbagetrængt af et strengt og ædelt Sindelag. Han forekom mig fornem i Ordets ægteste Betydning, og jeg troede i ham at see en ung Mand, hvis stærke Aand og aandige Betydendehed maatte gribe mægtigt ind i Verdens Forhold. Haab og Frygt bekæmpede hinanden i min Siæl, naar jeg tænkte paa det unge Menneſkes Fremtid og forbrøiede den Interesse, der trak faavel mig, som Schleiermacher til ham. Hans sørgelige Stjæbne traad mig desværre senere altfor nær.

Jeg foredrog Naturphilosophi, Physiologi, Mineralogi, Geognosi, og i det sidste Halvaar ogsaa, opfordret dertil af mine Tilhørere, Experimental-Physik; disse sidste Forelæsninger fordrede en ikke ubetydelig Udgift, endskiøndt jeg ved Keils Godhed erholdt nogle vigtige Instrumenter (en Luftpumpe og en Elektriseermaskine). Min hele Stilling var imid-

Iertid langt gunstigere, end den nogensinde havde været, endskiønt jeg strax efter min Ankomst indsaar, at jeg maatte indskrænke mig betydeligt. Jeg forlod den alt for store, vidtloftige Vøllig, som min Svigerfader havde leiet til mig, og flyttede ind i en Lille, næsten Fattig. Jeg afskedigede mit Tyende, og kunde i det Hele leve mere indgetogent, da de store selskabelige Kredse forsamlede sig hos min Svigerfader paa Giebichenstein. Jeg levede ganske for mine Studier, for mine Forelæsninger og for de Studerende, der sluttede sig til mig.

Saaledes var jeg beroliget i mit Indre og tilfreds, næppe i det første Aar en kort Tid plaget af Næringsforger; og mine Forhold dannede sig saa gunstigt, at jeg, skøndt endnu gjældbunden, med den største Sandsynlighed kunde see en for Fremtiden uvortes ordnet Tilværelse, ja endog en stigende Velstand imøde.

Hvor meget man endog maa hadle alle tykke Universiteter og de Studerendes Liv, saaledes som det den Tid var bestaent, kan man dog ikke nægte, at der var en sund Kjærne, en Modtagelighed for dygtig Videnskabelighed, der brød frem paa en mærkværdig Maade midt igjennem Raaheden. Wolf,

Reits, Schleiermachers og mine Tilhørere dannede en snæver Kreds, der vel vidste at forsvare sig og at forskaffe sig Agtelse, og dersom Skæbnen havde for-
 undt Universitetet Rolighed i en Række af Aar, kunde vi vel ikke have tvivlet om, at det vilde have havt god Fremgang; det vilde have spillet en betydelig Rolle blandt Tysklands vigtigste Universiteter.

Iblandt de Begivenheder, der fandt Sted i denne kun altfor korte, lyttelige Tid, maa jeg ikke forbi-
 gaae Ohlenschlagers Besøg med Taushed. Han havde i Danmark fuldvendt sin Aladdin og tillige rækket Grev Schimmelmanss Dymærksomhed. Dette Dig-
 terværk, i hvilket en lige saa dygtig og sund, som phantastisk rig Eiendommelighed viser sig, har først
 grundet hans Berømmelse i Tyskland; i hans Fædre-
 land havde hele Poesien taget en egen Retning. Oh-
 lenschlager udmærkede sig i sine yngre Aar ogsaa
 derved, at hans Digterværker, saaledes som de dan-
 nede sig, bleve paa en usædvanlig Maade fasthæf-
 tede i hans Sukommelse, endogsaa de større i deres
 mindste Enkeltheder; men ogsaa derfor var det ham
 en fuldkommen Nødvendighed at foredrage dem for

sine Venner. Han havde vistnok det Haab at er-
 holde et Reifestipendium, men dette var endnu ingen-
 lunde sikkert. Ohlenschläger havde hidindtil næppe
 forladt Omegnen af Kjøbenhavn; en Reise paa nogle
 faa Uger til Laaland og Langeland, som han foretog
 sig under mit Ophold i Kjøbenhavn, var ham en
 vigtig Begivenhed i hans Liv, og en digterisk For-
 tælling har givet denne Reise en betydelig Værdi i
 den danske Literatur. Nu, da Aladdin var fuldvoksen
 kunde han ikke modstaae den Længsel at forelæse mig
 den. Jeg erholdt den Efterretning, at han vilde
 komme til Halle, og faa Dage efter kom han ogsaa.
 Næsten eet Aar tilbragde han i mit Huus, elsket og
 agtet af min Familie og af de Vigtigste af mine Venner.
 Den Tilbøielighed hos udmærkede Mennesker, at tilskrive
 deres egne Bestjæftigelser, just fordi de udfylde den
 hele Tilværelse, et absolut Værd, og at betragte alle
 andre menneskelige Bestjæftigelser som underordnede
 udtænde sig hos Ohlenschläger paa en saa nat-
 Maade, som det ikke let er Tilfældet hos nogen Dig-
 ter; men netop denne, jeg kunde sige Udfølgelig-
 meddeelte hans ofte meget selsomme Paaastande en
 høi Ynde. Der gaves ikke let en Mand, der havde
 en dybere Sands for sund Eiendommelighed, end

Schleiermacher. Jo mere hensigtsløst og frimodigt
 Ohlenschläger yttrede sig, jo mindre reflecteret, jo
 mindre han stræbde, ja kun var i Stand til at skule
 Grændserne for sin Dannelses, desto kjarere blev
 han ham.

Medens Ohlenschläger var hos mig, gjorde han
 Bekjendtskab med Goethe, der opholdt sig i længere
 Tid hos Wolf, og nogle Gange besøgte Siebichen-
 stein. Han vandt Goethe aldeles; vel havde Ohlen-
 schläger under sit længere Ophold i Halle endnu mere
 uddannet den Hærdighed at udtrykke sig i det tyske
 Sprog med Letthed, men hans Tale var dog, skøndt
 ustandset, intet mindre end feilsfri. Han vovede umid-
 delbart at oversætte den store Digter Scener af sin
 Aladdin, der endnu ikke var udkommen paa Tysk.
 Maaskee vare netop disse Feil ham pikante; mange
 vovede Constructioner, mange forunderlige Ytringer,
 der aldrig vilde være faldne en Tysker ind, morede
 Goethe ikke alene, men syntes ham mærkværdige og
 betydningsfulde. "De os beslægtede Danske," —
 hørde jeg ham sige, — "kunne vel berige vort Sprog,
 og det som vi, grebne af den eenfaldige Uddannelse,
 kun ere altfor tilbøielige til at dadle, fortjende vel
 ikke sjældent vor Dymærksomhed." Den sunde, oprin-

delige og af en reen Rilde fremsprudlende Eieendom-
melighed behage ham meget. Det er bekjendt hvor
meget saadanne Naturer indtog den store Digter,
hvilke Forhaabninger han pleiede at knytte til en saar-
dan frist Tilværelse, hvor hengiven han var dem.
Paa Ohlenschläger havde en Mands Beraagethed,
som han agtede saa høit, en stor Indflydelse. Han
havde medens han levede i mit Huus, ingen No-
en Masse af Planer, Udfast til tilkommende Digte
trængde sig sammen i hans Hoved; han troede naa-
stoe, at han ikke skulde leve længe, og ansaac det for
sin Pligt at benytte ethvert Dieblit. I Halle skrev
han Baldurs Død, et nordiskt mythologiskt Digt, med
en Magt over det danske Sprog, med en beundring-
værdig Benyttelse af de gamle Former, som kun Rindert
var i Stand til i Tyskland — et af Ohlenschlägers
herligste Digte, men, som begribeligt, uoversætteligt.
Til Bedrøvelse og med en forbaufende Lethed
oversatte han derpaa Goethes Bearbejdelse af Reineke
Bos, og saavel for en tysk, som for en dansk Bear-
bejdelse var Sørgesvillet Hæder Zarl bestemt. Dette
Sidste er tilstrækkeligt bekjendt i den tyske poetiske Li-
teratur.

Jeg levede nu fuldkommen tilfreds; jeg havde de skønneste Udsigter for mig; en ønskelig Virksomhed, hvis Kreds bestandigt udvidede sig mere og mere, og lovede en heldig Udvikling, satte mig i Begrebelse; min Familie, mine Venner, mine Tilhørere gjorde mig lykkelig, og for første Gang i mit Liv kunde jeg ogsaa i mine ydre borgerlige Forhold see den nærmeste Fremtid aldeles sorgløs imøde. Men, den Jordbund, af hvilken et saa behageligt Liv fremvokste, var hul, og det ahnedde mig ikke. Bist nok var Preussens Stilling mig meget betænkelig. Jeg kunde ikke betragte hele Statens Forhold med en Indfødtss Dine. Den Kjempegestalt, der var fremgaaet af Revolutionen, forekom mig truende og frygtelig, og kun med Angst saa jeg Fremtiden imøde.

I Januar 1806 blev Clara født, det eneste Barn, som Gud har ladet mig beholde. Det var sygeligt, men levede og trivedes. Samme Foraar reisde jeg med Schleiermacher, hans Søster (der siden ægtede Moritz Arndt,) og Hr. von Bock til Berlin. Foraa- ret var fortryllende og Berlin i højeste Grad bevæget. De politiske Begivenheder, der endnu ere i friskt Minde, og om hvilke jeg, skøndt jeg deels ved Familieforhold, deels ved Venner var vel underret-

tet, dog som Fremmed ikke formaaer at give nogen betydelig, eller ubekjendt Oplysning, bleve bestandigt mere truende, og jo mere Afgjørelsen nærmede sig, desto mere bestemt fremtraad det mægtige Samdelag, der fordrede en kjæf Modstand.

Humboldt, der Næret iforveien var kommen tilbage fra Sydamerika, opholdt sig nu i Berlin. Bartholdy var nu kommen tilbage fra Grækenland. To Havehuse af samme Skikkelse laae omgivne med Træer bag det georgeste Huses store Have, der nu næsten ganske er besat med Huse. I det første boede Humboldt; i det Andet Johannes Müller. I den store Hovedbygning (nu Friederich Wilhelms Institut) opsøgte jeg Fichte, gik een Trappe op, mødte en meget velklædt Mand og spurgde, om Fichte ikke boede her? Den Mand kjender jeg ikke, svarede Herren, og jeg maa tilstaae at jeg betragtede ham med Forbauselse. At Fichte boede i dette Huus var jeg vis paa; jeg fandt ham ogsaa, da jeg valgde en anden Gang. Men at Fichte, den Tid i sin høieste Berømmelse, ja en af de berømteste Mænd i Tyskland, kunde være ubekjendt for en dannet Mand, der boede i det samme Huus, forekom mig, det maa jeg tilstaae, meget seltsomt; imidlertid imponerede det mig.

Berlin fandt vi i en stor Gjæring; man kan sige, at det var Stadens Glands punkt forend dens frygtelige Ulykke. Mig trak de Lærde, der varde en almindelig Interesse der, meest til sig. Hvad jeg hørde af Bartholdy om Grækenland, Grækernes frygtelige Stilling og Folkets haabefulde Dygtighed, var mig nyt; dette undertrykte Lands Naturscener, saaledes som han fremstillede dem, henred mig. Bartholdy var meddeelsom; hans Fremstillinger vare livlige og lærerige. At jeg nu lærde at kjende Johannes Müller, betragtede jeg som en særdeles lykkelig Begivenhed. Hans Schweizerhistorie kjendte jeg, og havde læst den med den største Deeltagelse. Hans grundige Studier havde vaart min Agtelse; den Aand, der skinne gjennem hans Fremstilling, min Beundring. Siden de toggenburgske Stridigheder syntes en gnavende Orm skjult i dette dristige, simple Folks Underste, længe kun som en Braad, der opslævede alle Kræfter, og forøgede Folkets raske Udvikling til en forunderlig Høide af Magt, der udfoldede sig i den vældige Kamp mod Karl den Dristige og medførte sin Tids mægtigste og meest glindsende Personligheds Undergang. Componister beklage sig over at netop Fortrinnene ved de görbiste Digte gjøre

den musikalske Composition vanskelig. Sprogets fine
 Poesie, paastaar de, indeholder selv altfor megen
 Musik, og fængsler den componerende Kunstners
 Frihed. Saaledes forekom Fremstillingen af Karl
 den Dristiges Kamp og Undergang, skøndt ud-
 sprungen af de gamle Rilder, mig dog saa dramatisk
 stor og mægtig, at en anden, kunsterisk Bearbejdelse
 af Stoffet derved blev gjort vanskelig, om ikke umue-
 lig. Mærkværdigt bliver det altid, at et Stof, der
 synes at ligge saa beredt for Digteren indtil denne
 Tid endnu ikke har loffet Nogen. — Men gyseligt
 syntes det mig at Undergang baade traf Geirber-
 rerne og den Overvundne. Ved det forpestede Sin-
 delag vare hine givne til Priis for Ludvig den El-
 leves lurende Politik, og den dunkle Rat, der stur-
 ler sig bag alle historiske Folks Forhold, greb mig,
 da jeg læste Johannes Müller, først paa en siden
 efter uudslettelig Maade. Denne Historieffriber var
 lærerig, og hans Bekjendtskab var mig ogsaa vigtig
 for mine Studier. Der var udkommet nogle Forseg
 paa at konstruere Historien naturphilosophisk, der i
 høieste Grad havde vækket hans Harm. Som Kritik-
 ker havde han strængt yttret sin Harm i nogle Re-
 censioner i Jenaer Literaturtidende. Endskjøndt jeg

nu erkjendte hans mere kunstige end speculativ for-
 skende Maade, ja indsaae hans suidkomne Udygtighed
 til at rive sig løs fra Forskningens Enkeltbed aandigt be-
 tragtet, maatte jeg dog bifalde ham i mange Ytring-
 ger, og hans Kamp mod den ubesindige Speculation
 traad mig advarende imøde.

Men vigtigst var Bekjendtskabet med A. von
 Humboldt mig. Jeg havde allerede længe anerkjendt
 denne Naturforskers beundringseværdige Talent. —
 Hans underjordiske Flora, hans geognostiske Under-
 søgesser, der først gjorde opmærksom paa en almin-
 delig Gensformighed i Lagene i de ældre Bjerge, en
 Anskuelse, der endstjødnt den i sin oprindelige Gestalt
 fremtraad censidig, dog maa betragtes som det første
 levende Anstød, af hvilket den nyeste Geognosi ud-
 viklede sig; hans udførlige Skrift om de pirrede
 Muskel og Nerve-Baser, der knyttede sig umiddelbart
 til de Phænomenener, der ved Volta skabte en ny
 Physik, med hvis ufuldendte Bearbejdelse Naturvi-
 denskaben i vore Dage er beskæftiget; hans endio-
 metriske Forsøg, der rigtigt nok førte til et Resultat,
 der maatte forkastes, men dog bidroge til at udvikle
 et Rigtigere; — alle disse Arbejder, den betagelige
 And, der med Lethed greb alle sin Tids vigtigste

Problemer, erkjendte deres historiske Betydning og satte dem i en rastløs Virksomhed, lod mig i denne Mand erkjende en af sin Tids første og betydeligste Aander. Noget blinde, entusiastiske Ytringer af yngre Naturphilosofher havde sat mig i en stærk Stilling til ham. Om de, ubetydelige og forbigaaende som de vare, bleve ham bekjendte, vidste jeg ikke, ja jeg ved det i dette Dieklif ikke; men jo mere desto stemt jeg agter ethvert Talent, som jeg ikke selv besidder, jo villigere jeg hengiver mig til det og hører mig for det, desto mere angstes jeg af min derved fremkaldte Stilling imod ham. Men denne Angst var rede kun kort. Jeg saae Humboldt næsten hver Dag. Hans Samtaler vare i høieste Grad lærerige; den umaadelige Rigdom af Jagttagelser, der, udvidende i alle Naturvidenskabens Retninger, mægtigt omfattede alle Naturforhold i en betydelig, hidindtil ubekjendt, ja utilgængelig Region af en heel Verdensdeel, og derved uundgaeligt fremkaldte den Nødvendighed at betragte hele Jorden paa den samme Maade, overvældede mig næsten. Jeg saae Skaberens af den physiske Geographi for mig, den Mand, der endnu i sin høie Alder lærerigt udvider den Videnskab, som han har grundet. Der levede endnu aldrig en Lær-

der saa lidet havde Marsag til at forstrækkes for den uendelige Mangfoldighed af de Gjenstande, der frembød sig for hans Undersøgelse som Humboldt. Alt, hvad han tager fat paa, tilhører ham for bestandigt; staaer ham hvert Dieblit til Tjeneste; lærde Notiser fra alle Tider, saavelsom de mangfoldigste Naturphenomener paa den hele Jord.

Jeg boede i Rottlegaden hos min Forlægger og Ven, Reimer, langt borte fra Humboldt. Humboldt ledsagede mig fra et Selskab, langt borte fra vore Boliger; han fulgte mig lige til Rottlegaden; jeg ham derfra til hans Bolig, han mig tilbage igjen til min; en stor Deel af Natten forsvandt, og han tvang mig med Gedhed til ikke endnu engang at ledsage ham, hvilket var min Hensigt. Harde jeg havt den Lykke at gjøre dette Bekjendskab i en roligere Tid, vilde det have grebet mig endnu dybere og mere udelukkende, men ogsaa saaledes gjorde det Epoche i mit Liv.

Berlinernes Gjaestfrihed er bekjendt. Den, som paa nogen Maade udmærket, kommer som en Fremmed til dem, tør ikke mangle i de bedste Selskaber. Næsten dagligt mødtes jeg med Humboldt, Müller, Fichte og Bartholdy til Middag, ofte igjen til Aften. Da jeg med Humboldt tiltraad den natlige Prome-

nade, forlode vi Hofraadinde Herz, denne Schleiermachers ved Aand, Dannelsse, imponerende Skønhed og elskværdig Personlighed udmærkede Veninde, hvis hjertelige Hengivenhed, forenet med mit Livs rigeste Erindringer, endnu gjør mig lykkelig i min høie Alder.

Af de Selskaber, i hvilke jeg kom i den korte Tid af nogle Uger, erindrer jeg mig endnu i Særdeleshed dem hos Frue von Berg, denne Philologen Bolfs aands- og kundskabsrige Correspondentinde, der især udmærkede sig ved en livlig og interessant Conversation. Hos Bankeur Levi sandt jeg ligesaa til hine mig saa mærkværdige Mand, og hvorledes kunde jeg forglemme disse selskabelige, mig saa lærerige Timer, da jeg endnu bliver erindret om dem ved den fortræffelige, i enhver Henseende udmærkede Enkeltindretning, der endnu bestandigt frisk og aandelig klar viser en hjærlig Deeltagelse og levende slutter sig til Alt, hvad Nutiden frembyder af Betydning.

At Schleiermacher kun sjældent seilede i de selskabelige Kredse, naar ikke hans egne mangesidige Forbindelser fængslede ham til et andet Sted, forstaaer sig af sig selv. Ved ham lærde jeg at kende hans udmærkede Venner, Brødrene Spalding, og den lærde svenske Diplomat Brinkman.

Saaledes havde jeg ingen Mangel paa mang-
foldig, dyb aandig Opmuntring, men denne skulde
endnu sørges paa en anden Maade. Denne mærk-
værdige Tids politiske Forhold ere udviklede paa
saa mangfoldige Maader og oplyste fra alle Si-
der, at det, som en fremmed Lærd, der hidindtil
kun havde levet for sine Studier og kun befynt-
rede sig lidet om Politiken, erfarede, ikke kunde være
andet, end det, som hele Verden vidste, og derfor
uden alt Værd. Men det var en virkelig stor Tid,
det var en magtig Tænkemaades friske Morgenrøde,
der vel greben af en frygtelig Skjæbne, syntes at
gaae under, men kun for efter en lang Prøvelse
at opstaae igjen renset til Folkenes Befrielse, og for
at lægge Grundvolden til en ny Tid, der endnu var
i Begreb med sin første Udvikling.

I de Kredse, som jeg levede i, yttrede National-
enthusiasmen sig, saaledes som den udsprang af de
reueste Riser. Jeg, der, som en Fremmed, havde
betragtet Tysklands Forhold til Frankrig fra et al-
mindeligt Synspunkt, og skjøndt kun lidet bekendt
med de diplomatiske Forhandlinger, dog havde fulgt
Resultaterne med en bestandigt stigende Frygt, var
som Faren nærmede sig til Preussen, ingenlunde fuld-
svad jeg oplevede. V.

af Haab, som mange af mine Venner havde været; men bestemt foresvarede et truende Forhold mig ikke. Om det vilde lykkes Preussen at vinde sig igjennem endnu i nogle Aar, var mig ikke klart, og den virkelige Tid, i hvilken jeg levede, var saa munter at den skjulte den ubestemt truende Fremtid for mig. Mit Had til den Retning, i hvilken Frankrig aandigt havde uddannet sig, og politisk udviklede sin Magt, der truede med at tilintetgjøre al tysk Nationalitet, var paa den tydeligste Maade udtalt. Hvad der forekom mig af den høieste Betydning for Tyskland, hvad der havde bragt mig hid fra mit Fædreland, mit yndreste Livs magtigste Drift, blev rindagtet og besjampet af Frankrig. For mig var den Skat, som jeg bevarede, en Helligdom; de Kiim, som jeg vilde udvikle, bar, efter min Overbeviisning, Forjættelsen om en historisk Fremtid i sig. Denne var, som jeg med Bestemthed forudsatte, vel efter sin indre Betydning den truende Gjende ubekendt og skjult; men en hemmelig Ahnelse om den aandige Magt, der var bestemt til at behandle det, den ansaae for det Høieste, som noget Underordnet, og kun saaledes at taale det, gennemtrængde den franske Revolution, og det, den vilde søndertræde og tilintet-

letgjøre i Tyskland, var netop min Helligdom. Dette
 Had til den franske Nation skulde jeg ikke; jeg yt-
 trede det ikke alene i Samtaler, men ogsaa med Hæf-
 tighed, ja med Eensidighed i mine Forelæsninger. Det
 var mig om at gjøre at forplante det, og fra den
 aandige Berørgelses Side at væbne en Hær imod Fjæn-
 den. Men en saadan Hær tog nu rigtigt nok kun li-
 den Hensyn paa de politiske Forhold. Kampen selv
 var endnu mere en Indre end en Ydre; efter den
 daværende Stilling var det et Sindelag, der vilde
 nedkæmpe den Magt, som Fjenden yttrede i vort
 Inderside. Den kjendte, som den tyske Literatur, ingen
 Forskiel paa Stater, den var nødvendigt en alminde-
 lig tysk, ikke preussisk. For at den preussiske Stat
 kunde forekomme mig som et helligt Fædreland, maatte
 den selv komme i Fare; det maatte blive mig klart
 at min Helligdom var forbunden med dens Redning.
 Og hvor kunde dette være mig skjult? Allerede før-
 end vor Afreise til Berlin var jeg ved Samtaler
 med Schleiermacher paa en saadan Maade vunden
 for Preussen, og den Begeistring, der greb mig i
 Berlin, bestemte mit Sindelag for bestandigt.

Foraarsdagene vare yderst klare og behagelige.
 Træerne »unter den Linden« udfoldede deres første Grønt,

her forsamlede de betydeligste Mænd sig i Middags-
 timen. Naar en almindelig Bevægelse herfter i Ge-
 mytterne, naar det, der hidindtil har affondret Fa-
 milier og indskrænkede Kredse, bliver trængt tilbage
 af en almindelig mægtig Interesse, da synke Stram-
 kerne, ved hvilke vi sole os adskilte; man bliver for-
 trolig, uden før at have kjendt hinanden. Jeg hil-
 sede blandt de Spadserende Mænd, som jeg næppe
 forbigaaende havde seet i Selskaber, og de traad-
 mig fortroligt imøde, som om de vare gamle Venner.

Preussens Stilling var selsom; Hannover var
 besat af preussiske Hære; Hannoveranerne havde i dette
 Dieblit Preusserne næsten endnu hæftigere end Frank-
 mændene. Man ventede en Krigserklæring af Eng-
 land. Rusland var forbittret, Østerrig, i sin farlige
 Kamp hjælpeløs forladt af Preussen, var fornærmet;
 Staten syntes uundgaaeligt solgt til Frankrig; og
 netop i dette Dieblit rorde den Magt sig, der var be-
 stemt til at bekjempe og overvinde Frankrig. Al-
 hvad der var ædelt og aandigt fremmet i Preussen,
 viiste sig tillige paa det Underligste forenet med Eng-
 land, netop som dette Land var i Begreb med at
 erklære os Krig.

Naar de snævre Familiekredse, i hvilke vi leve

og ud af hvilke vor Virksomhed træder i Live, blive understøttede og sikrede af de større Statsforhold, danner Statens Bevægelse, dens Stilling mod andre Stater, en Magt der behersker os; den fremtræder som noget Bydende og tillige med Naturens lovmæssige uforanderlige Magt: Men blive Staterne selv grebne af saadanne Forhold, saa at de ligne vore egne ubestemt vakkende, med uopløste Modsigelser kjæmpende Beslutninger, da tabe de nødvendigt den bydende Magt og træde i et Slags fortrolig Nærhed, og vi troe endnu at kunne beherske det, der paa en saadan Maade synes inderligt beslægtet med os.

Saaledes skeede det da, at det for første Gang i mit Liv begyndte at ahne mig, at ogsaa jeg kunde blive opfordret til en politisk Virksomhed. Hidindtil havde jeg vel ikke været ligegyldig mod de politiske Forhold i Europa; jeg havde været paa Veien til at blive en Jacobiner; en politisk Tænkemaade, som den nu havde dannet sig, stod i en inderlig Forbindelse selv med mine øvrige videnskabelige Anskuelser: men Alt var Doctrin, Theori, Princip, Fremtid; om en politisk Nutid, der skulde opfordre mig til Virksomhed havde jeg hidindtil ingen Ahnelse haft.

Men det, hvorved denne blev levende, var en

Modsigelse, der skulde sig i den til Kamp opfordrede Stats Stilling, og som traad mig, ligesom mange Andre, skjæbnesvanger imøde. Den Magt som vi kunde kalde den lovgivende, fordi den udtælte den almindeligt herskende Tænkemaade og var den meest levende Kilde til Begeistring, rørde sig, endnu kun som Kilder, der intet Udløb have, bedækkede af Bjærget i det Indre. Det var den krigerist, nationale Tænkemaade, som Folkets spirende Livsprincip. Men den viisde sig desværre kun som den for en ubestemt Tid lovgivende, nu tilbagetrængte Magt; den Udværende var endnu adskilt fra den. Vel var det dristige, skjæffe, krigeriske Moment heller ikke fremmed for denne udøvende Magt, men det var indknebet i en Form, der, for mægtig, nu havde tabt al højere Betydning; denne executive Magt var den militair-garnisonagtige, der nærmede sig af en forsvunden Tid's Invaliderereminiscentser. Det national-krigeriske Sindelag, der ikke turde blive lydeligt, blev ved den ydre Tryk spændt mere og mere, bestandigt mere elastisk, og der udviklede sig en stille Bevidsthed, at den folkelige krigeriske Tænkemaade ogsaa maatte gjen-nemtrænge og paa ny oplive det Militaire, naar Staten fra den nu ublevede Form skulde regenereres.

ved en Ny og Levende. Enhver sand preussisk Borger begyndte nu at indsee, at alle høiere aandige saavel som materielle Interesser alene vare knyttede til en frigerist Tænkemaade. Mig var det fra nu af, jeg kan sige, mit borgerlige Livs Axiom, det for mig Allerhelligste, at Tyskland i den eminenteste Forstand alene kunde reddes af den preussiske Stat. Og jeg tør sige, at der fra nu af ikke gaves nogen mere trofast preussisk Undersaat, der var mere redeben til at opoffre sin hele Tilværelse for Staten, end jeg. Man kan vel sige, at der førend det ulykkelige Slag gaves i Preussen et mægtigt, hemmeligt Forbund, endskiøndt Ingen havde nævnet det, og Ingen med en tydelig Bevidsthed erkjendt sig som et Medlem af det; til dette hørde jeg.

Den, der har fulgt Gangen af min Dannelselse, vil let indsee, at det preussiske Militaire i dets da værende Stilling ikke behagede mig. Begivenheder, der havde fundet Sted under mit Ophold i Halle, bidroge til at forstærke de Fordomme, som jeg nærede.

En Son af en Kjøbmand var i Malaga eller Cadix død af den gule Feber; hans Efterladenskaber

vare blevne sendte til hans Forældre. Politiet erfarede det; man ansaae de efterladte Sager, der især bestode af Klædningsstykker, for smittende. Kufferterne maatte ikke aabnes, og paa Forespørgsel besluttede Overmedicinalcollegiet i Berlin at Sagerne skulde med stor Forsigtighed bringes ud paa Marken og opbrændes der, men Kjøbmandens Huus skulde sættes i Quarantainetilstand. Reil drev aabenbart sin Spot med denne voldsomme Forholdsregel; men selsomt var det dog, at en Officier, der var forlovet med Datteren og boede i det asspærrede Huus, fordi denne høistvigtige Parade fordrede hans Nærværelse, blev undtagen fra Quarantainen.

Men dersom denne Begivenhed forekom mig i det mindste selsom, var en Anden dog af større Betydning; den oprørende Gjordom, at Grevskabsalene tilhører Militairstanden og endog udelukkende tør forsvares paa en lovstridig Maade i denne Stand, havde, jeg tilstaaer det, altid ærgret mig. Nogle Exempler paa unge Officierers Overmod, der, roligt betragtet, rigtigt nok ikke havde meget at betyde, ærgrede mig mere end billigt, fordi de, som jeg troede, fandt en Eftergivning, der ikke burde taales. Nu opstod der i Sommeren 1805 en Dyrtd, der be-

standigt bleve mere betænkelig. Folkets Harm mod en Kjøbmand i Halle, som man betragtede som en Kornpuger, steg bestandigt høiere. Der dannede sig en virkelig Opstand, som blev temmelig betydelig. Huset blev stormet af Føbelen og det meget anseelige Oplag af Korn blev plyndret. Militairet kom for at beskytte Kjøbmanden; General R^e var selv tilstede. Der, hvor det gjaldt om at beskytte en Borger, tvivlede jeg nu ingenlunde paa at Militairet vilde træde op med Bestemthed og Strængbed. Men hvor forbauset blev jeg ikke, da jeg erfarede, at det plyndrende Folk var blevet tiltaelt saaledes af Generalen! „Kjære Børn, jeg vil jo ikke forhindre Eder i at bære Kornet bort, naar I ellers ikke tage Noget.“ I den siden paafølgte Undersøgelse beraabde Flere sig paa denne Tilladelse, som Generalen havde givet dem.

Endelig kom jeg selv i en personlig Collision med Militairet. I en stor Bygning (forhen et Jesuiter-Collegium) var den anseelige firkantede Gaard ganske omgivet af gamle, for det meste forfaldne Bygninger. I de inderste Dele af denne Bygning, var det naturhistoriske Museum og Auditoriet, i hvilket jeg foredrog Mineralogi og Physik. En Dag, da jeg gik derhen, traad mine Tilhørere mig forbit-

trede imøde; Bygningen var formeligt besat af Militairet. Mine Tilhørere vare viisde tilbage af de ragthavende Soldater, thi Gaarden blev i dette Øieblik benyttet til en Spidsredølsen. Jeg lod Bagten føre mig til en Officier, forestillede ham Sagen, men modtog ikke Tilladelsen til at træde ind med mine Tilhørere. Paa en alvorlig Forestilling blev det Løfte rigtigt nok givet, at en lignende Begivenhed ikke mere skulde finde Sted, men hvorledes min Fjendskab mod Militairet maatte tage til efter saadanne Erfaringer, er let at indsee.

Sommeren hengik i Halle i en bestandigt tiltægnende Spænding, og dog syntes det ikke at ahne Noget, at den Egn, som vi boede i, skulde blive en Krigens Stueplads; den preussiske Hær vilde, som vi troede, ligesom i den tidligere Krig, vise sig ved Rhinen; Armeeens frigeriske Navnkundighed trostede de Fleste og derisom endogfaa Kampen faldt ud til vor Skade, troede vi vel, at Staten vilde lide et sørgeligt Tab, og komme i en farlig Afhængighed af det mægtige Frankrig, men ikke at de snævrere, borgerlige Forhold vilde blive forstyrrede. Østerrig

Exempel affrækkede ikke, thi Preussierne vare vante
 til at tilstaae deres egen Hær et afgjort Fortrin frem-
 for den Østerrigste. Vi kunde ikke tænke os, at et
 Universitet skulde blive forstyrret i sin Virksomhed.
 Antallet af mine Tilhørere var tiltaget. Jeg foretog
 i denne Sommer for første Gang Experimentalphysi-
 ken. Schleiermachers og mine Tilhørere viisde en
 stor Hengivenhed, og vi lode os saa lidet forstyrre af
 den forestaaende Krig, at det indre eralterede Sind
 meget mere syntes at eplive den videnskabelige Sands.
 Da Efteraaret nærmede sig, rykkede Hæren frem. Hos
 min Svigerfader paa Giebichenstein boede Generaler,
 der vare mig bekjendte fra tidligere Dage. Det var
 nogle af dem, der siden overvældede af Krigens
 Rædsler, have viist det fordærveligste, lastværdigste
 Sindelag; og jeg maa tilstaae, at det Sprog, som
 de førte, forstrækkede mig. Det var ikke den sunde
 Begejstring, der fremvælder af Gemyttets friske Gjylde;
 det var det indstrænkede Overmod, der tilskriver ud-
 leve, i en langvarig Fred forrustede, uden en høiere
 frigerist Sands overleverede militaire Former en Trold-
 domsmagt; et Mod, som Engellmandenes, førind
 Slaget ved Agincourt, der skildres af Shakespeare,
 vilde ikke have mistkjendt Farligheden af sin Stil-

ling. Ingen syntes at have en Abnelse om en tap-
 per Hers frygtelige Magt, som alle Krigsførelsens
 Forhold saavel som den hele Historie havde voldsomt
 omdannet, som var blevet hævet ved Seire, hvis
 Måge Historien ikke før havde kjendt, og nu udsprun-
 gen af et stort Folks indre Bevægelse, væltede sig
 imod os, truende med Undergang. Den syvaarige
 Krigs Gjenfærd, meende de, vilde gribe Kjenden med
 en uhyggelig Rædsel, og han vilde flye ved Synet
 af en preussisk Bagtparade. Den preussiske Soldat,
 denne leiede Træl, nød ingen Agtelse hos Folket. Frygt
 for Straf kæmpede alene med Frygten for Krigens
 Farer; ingen stor national Interessee gjennemtrængte
 ham.

De Tropper, der havde forsamlet sig i Egnen
 omkring Halle, ryttede hurtigt frem; Rygtet om at
 Kjenden nærmede sig igjennem Thüringen, bekræftedes
 mere og mere, og nu opstod den Vished, at Kampen
 vilde finde Sted i Nærheden af os. Mange Studen-
 rende vare blevene i Staden i Ferietiden; mange
 Nye vare ankomne; ingen Universitæts-Lærer havde
 rovet at forlade Staden. I denne herstede der i
 nogle Uger en ængstelig Stilhed. Da ryttede Hertu-
 gen af Würtemberg, der med sit Armecorps dannede

Reserven, ind i Halle. Fra nu af vare alle Indbyggerne grebne af den skjæbnesvangre Kamps Magt. Det er en egen ængstlig Følelse, at maatte lidende og daadløs hengive sig til en fremmed Magt. Endnu vare vi beskyttede af en egen Hær, men, selv uvirksomme, skulde vi kun taale, hvad denne bestemte os. Vor egen Virksomheds stille Rolighed og Orden var opført; med en Følelse af en ængstlig indre Spænding bevægede Mænd og Qvinder sig paa Gaderne. Jeg havde gjort Bekjendtskab med en fintdannet og af et brændende Had til Franskmændene gennemtrængt hannoveransk Diplomats, der meget havde vundet min Hengivenhed. Vi gik sammen gennem Gaderne, og nogle Cavalleriestadroner drog forbi med en stolt Faldning. "Naar de vise sig saaledes for os" — sagde han, — "skulde man da ikke troe, at de maatte seire?" Og en saadan Følelse syntes virkelig forbigaaende at trøste alle Indbyggerne for Diebliffet, omendstjondt en hemmelig Frygt for større Farer gennemtrængte Alle.

At der forestod et stort Slag, var afgjort ved den preussiske og franske Hærs Stilling; man saae i ængstlig Forventning Efterretninger imøde. Da løb først ubestemt, siden bestandigt visere, tilfærd i Avi-

ferne, Efterretningen om den ulykkelige Træfning ved
 Saalfeld. Prinds Louis var falden. Denne ved sin
 Genialitet udmerkede Prinds dannede et Hovedmo-
 ment i den krigeriske Begeistring. Den Tristighed,
 med hvilken han styrkede Sjenden imøde og søgte
 Kampen, opfyldte os med en bange Ahnelse. Harde
 han fortvivlet søgt Døden før ikke at være Vidne til
 det forventede almindelige Nederlag? I uheldsvangre
 Tider bliver enhver ydre Begivenhed i det Indre gjens-
 nemlevet. Den Fortvivlelse, der, som vi formodede,
 havde styrket Prinds Louis og hans Skare i Døden,
 greb os selv. Om den fjendtlige Hærs Marsch for-
 nam vi bestandigt mere og mere. Den ulykkelige
 fjortende October nærmede sig; uroligt bølgede Fol-
 ket igjennem Gaderne; Tropperne havde besat Om-
 egnen. Pludseligt løb Efterretningen om et stort
 Slag. Det var netop paa den ulykkelige Dag. Sla-
 get var fuldstændigt tabt, tilhviiste man hinanden.
 Hvorledes denne Efterretning kunde naae os, syntes,
 formedelst Baldpladsens Trastand, ubegribeligt, thi at
 der blev kæmpet i Eggen af Auerstädt var mig be-
 kjendt. Men denne nedslaaende Efterretning, som
 hver kun frygtsom betroede sin Ven, blev siden for-
 trængt af en Droskeligere, der udbredte sig overalt.

Vi havde, heed det, tilkampet os en afgjørende Seier; Folket jublede; en fortbarig Glæde greb ogsaa mine Venner. Men jeg vilde saa meget som mueligt komme til Biskop. Jeg løb saa hurtigt jeg kunde hen ad Veien til Merseburg; her omtrent paa Halvvejen af Veien, haver Egnen sig og Saltsheensbjerget straaer til Høire ned imod Sletten ved Lauchstädt. Jeg lagde mig med Pret til Jorden; jeg hørte tydeligt Kanenaden langt borte, jeg hørte med Bestemthed hvorledes den bortffjærkede sig mod Nordvest og bestandigt løb svagere. Da man kjendte Hærenes Stilling, hentydede denne Retning af Kanenaden, der bestandigt bortffjærkede sig, paa den preussiske Hærflugt. Jeg rovede næppe at meddele mine fortroligste Venner min Angst. Men den overdøvede alle de Seiersefterretninger, som jeg endnu bestandigt hørte. Disse vedligeholdte sig endnu Dagen efter Slaget. Paa denne Dag blev een fransk Fange ført igjennem Halle; det var den første Gjende, vi saa. Hvorledes han var kommen i denne Egn, om han var en Enkelt, der var affaaen fra Armeen, eller om han var fanget i en Fægtning i Nærheden, blev os fuldkommen ubekjendt; men Synet af ham satte en uhyre Gjæring iblandt Folket. Strigende

og jublende omringede man ham; Soldaterne, der forde ham bort, havde Nøie med at beskytte ham mod Folkets Angreb; det syntes som om man troede at man ved denne ene Fange havde vundet en betydelig Fordeel over Fienden.

Det er, efter min Mening urigtigt, at vise Optrinene i det borgerlige Liv, naar det bliver udfyldt af krigeriske Begivenheder, saa liden Opmærksomhed. Den nyere Tids Krigsspil har i sin haarde Form fortrængt al Poesi, men de i mange tusinde Genstande opflammede Lidenstaber, den hastige Overgang fra Frygt til Haab og omvendt, afverle, voldsomme Vælte og igjen undertrykte; begge lade uden Stranker og Form Phænomenerne af det skjulteste Liv træde for Lyset, og have, skulle vi troe, selv en historisk Betydning. I Fortrolighed erfarede jeg o. n Aftenen den 15de October af hiin hannoveranske Diplomat, at et fransk Armee-korps havde taget Beien til Halle, og da jeg ansaae mig for overbevist om at Slaget ved Auerstädt var tabt, indsaae jeg at man vilde angribe Reserverne i Halle.

Min lille Bolig, til hvilken jeg havde begivet mig fra den Større, var et Hjørnehuus paa Paradepladsen, ligeoverfor Bibliotheksbygningen. Jeg saae hen over Moritzburg og Passendorf til de østlige Høie, der begrændsede Horisonten. I Forventning af Kri-gen saae jeg hele Sommeren igjennem og uden alle ydre Grunde, dog drømmende og vaagen, fjendtlige Høre, der trængde frem over Høiene og bevægede sig paa Sletten. Tidligt om Morgenen den 16de Octo-ber, troede jeg at høre Skud; jeg ilede til Vinduet, saae i det taagede Fjerne paa hiin Side af den lange Bro, der fører over Saalen, henimod Passen-dorf, en urolig Bevægelse, der overtydede mig om, at der her gaves Plankere. Den voldsomme Spæn-ding og dog tillige ubestemte og grændsesløse Angst, i hvilken vi havde tilbragt de sidste Dage, frembragde næsten en Beroligelse, i det nu en bestemt Begivenhed og et Slags Afgjørelse fremtraad. Min Kone havde i disse Dage vænnet et Barn fra Patten, som var sundkommen sundt og rask, og da hun ikke meer kunde tvivle om at Fienden var her i Egnen, syntes hun virkelig at være mere nysgjærrig, end frygtfuld.

Allerede meget tidligt kom Schleiermacher, ledsa-get af sin Søster, min Kones fortrolige Veninde, og hvad jeg oplevede. V.

af en Ben. Det var Gass, siden min Collega ved
 Universitetet i Breslau, der søgte det Armeekorps,
 hvorved han var Feltpræst, og i Halle oppebode
 mere bestemte Befalinger. De vare komne, for fra
 vor Bolig at være Vidner til det krigeriske Skuespil.
 Men snart indsaae vi, at vi vilde erholde en langt
 klarere Oversigt, naar vi gik til Frimurerhaven paa
 den anden Side af Pladsen. Over en paa den til
 Saalen steilt nedstigende Klippe anlagt Muur, over-
 saae vi fuldkommen den hele Slette. Flere Com-
 mandant- og Professorer stode her; enkelte preussiske
 Troppeskeletter bevægede sig over den lange Pro-
 vi saae Angrebene; den afværende Skyden fra begge
 Sider, de enkelte personlige Sammenstød af Rytterne,
 og Alt syntes naturligtvis i Begyndelsen den uty-
 dige Dystner, der kun saae enkelte Angreb, uafgjort.
 Saa forunderligt forblindede af Seierssefterretningerne,
 saa fast stolende paa den preussiske Hærs seirende Be-
 tydelighed vare de fleste, at de saae en Seier endog
 saa i disse Angreb af Franskmændene. "De stakkels
 Franskmænd," — sagde en Collega, — "det gjør mig
 næsten ondt for dem; det er klart, at det er et Korps
 der er forsprængt fra Armeen; forfulgte i Ryggen af
 vor seierlige Armee, og nu angrebne af vor tappe-

Reserve ville disse Ulykkelige lide et forfærdeligt Nederlag lige for vore Dine.

Dog længe kunde vi desværre ikke stusse os, Kienden trængde frem i større Masser; Bore trak sig tilbage; selv ved Bredden af Saalen, tæt ved den Muur, til hvilken vi lænede os, saae vi enkelte Preussere flygte angstligt, og fulde af Stræk ilede nu enhver af os til sin Bolig. Min Bolig, i en af sidesliggende, kun lidet besøgt Egn af Staden blev saavel af mine Venner, som af mig selv betragtet som farlig; vi havde besluttet at tilbringe den Tid, da det første Angreb vilde ske og Faren vilde være størst, i Schleiermachers Huus, der laa midt i Staden. Vi skyndte os hjem for at hente vort Barn. Præsten Gass førte Schleiermachers Søster, Schleiermacher min Kone; jeg gik ved Siden af den Kone, der bar Parnet. Men medens vi opholdt os i vort Huus var der hængaaet en under saa truende Forhold kun altfor lang Tid. Vi maatte i den største Hast gaae igjennem den hele lange Ulrichsgade. I Staden selv blev der stadt; men i Gaderne herskede der ellers en stor Stilhed. Intet Menneske lod sig see; alle Huse vare lukkede; kun paa eet Sted saae jeg nogle Arbeidsmand i største Hast nedrive et til-

lokkende Skildt. Ammen var selv Moder; hun ønskede at komme afsted; hun sittrede og formaaede næppe at bære Barnet. Jeg fastede den sakkiste Børnekaabe over Skulderen, tog Barnet og ilede afsted. Da vi kom der hvor Gaden udvider sig og danner en lille Plads, der gaaer ud til det store Torv, saa vi nu pludseligt den Fare, vi vare udsatte for. Reservekorpsets Tilbagetog gik tværs igjennem Staden; hele Torvet var bedækket med de flygtende, Kanoner og Munitionsvogne; en Mængde Krigere søgte i en Hast at faae dem bort; fra Gaderne, der førde fra Saalen til Torvet, hørde vi Skud, og vi skulde gjennemstjære Retningen af de flygtende Massers Bei, i en ret Vinkel. Hvorledes vi kom igjennem, og det Alle ubestadigede, veed jeg ikke. Et saadant Mement af den største Fare concentrerer al Kraft til sin egen Redning, forvandler Bevidstheden til et mægtigt blindt Instinct, og vi havde, bestandigt trængte frem og angstede af de truende Forhold, der omgave os, intet Die for de Større. Vi vare virkelig lykkelig komne over Torvet. Jeg var nær ved Merkerghaden, i hvilken Scheiermacher boede; denne Gade havde et sælleds Hjørne med den daværende Gallegade, nu Leipziger-Gade, igjennem hvilken Forsat-

ælsen især fandt Sted. Her, hvor den frelsende Gade laa for mig, saa jeg mig et Dieblif om. Jeg var forbauset, da jeg fandt Pladsen tom. Munitionsvogne og Kanoner vare forsvundne som ved en Trolldom, men ud af de Gader, der førde til Saa-len trængde Fjender sig i store Masser; enkelte Preussere flygtede ængstelige, og en almindelig Geværsalve af Fjenden faldt i den Retning, som de toge; Ruglerne hvinede forbi mine Drer. Jeg var vel kun nogle faa Skridt fra den beskyttende Gade, der førde bort fra Flugten, dog var jeg et Dieblif bange for at blive afftaaren med Barnet af de forfølgende Fjender. Da vi vare beskyttede af Husene i Gaden, saa vi de smaa vilde Mænd af Bernadottes Avantgarde (den saakaldte Svovlbande) løbe tæt forbi os, men deres hele Opmærksomhed var henvendt paa de flygtende Preussere. Vi naaede Huset; paa Gaden var alting stille og tomt; det tillukkede Huus blev i en Hast aabnet og tilluftet, og vi vare for det Første reddede.

Men Roligheden varede ikke længe. Gaden laa nær ved den Bei, Førfølgerne toge; enkelte Krigere, Infanterister og Kavallerister, fordeelte sig plyndrende i de nærmeste Gader. Overfaldet traf os, der vare

opdragne i Freden, altfor uforberedte til at vi vidste
 hvordan vi skulde opføre os. Nu blev der ogsaa
 banket paa vor Dør. Det var tre eller fire Kavalle-
 rister, der forlangte at lukkes ind; vi agtede ikke
 derpaa. De raabte til os, at de vare tilfredse, naar
 vi vilde række dem et Par Glas Vin igjennem Vin-
 duct; vi vare taabelige nok til at beslutte at opfylde
 denne Begjæring; men Ingen vilde række Krigerne
 den tilstaaede Gave; jeg tilbød mig til denne Forre-
 ning. Vinduet blev aabnet, og det, som vi ved no-
 gen Erfaring havde kunnet forudsæe, skæde. En af
 Rytterne holdt mig en Pistol for Hovedet, og truede
 med at ville skyde mig dersom Døren ikke i Diebstah-
 let blev lukket op. Denne Fordring blev opfyldt,
 Høverne styrkede ind; jeg maatte for det Første af-
 give mit Uhr; Penge havde jeg ikke i Lommen.
 Schleiermacher samlede i Hast noget Linned og nogle
 Penge sammen; paa den aabne Pult laa Præsten
 Gass' Rejsepenge imellem Papirerne. De ragede om-
 iblandt disse og ubegribeligt nok opdagede de ikke
 Summen; den blev reddet. Fra nu af havde vi No-
 get og kunde fatte os igjen.

At den preussiske Hær ikke blot var slaaet, men
 ogsaa sprængt, maatte være os indlysende; og

den og Universitætet vare paa ubestemt Tid i Hjendens Magt; vort hele tilkommende Liv var forbandet paa en frygtelig Maade. Ingen forhen nok saa vel overveiet Beslutning havde nogen Betydning for den nærmeste Fremtid. Men endnu var den Fare vi levede i, for stor, til at vi kunde fæste et omfattende Blik paa det, der forestod os. Forfølgelsen gjennem Staden var forbi; enkelte Mennesker vandrede sig igjen paa Gaderne: af Hjender saae man i Staden selv Ingen, og jeg vovede om Eftermiddagen at opsoge min Bolig, for at see hvad der var foregaaet. Jeg gik igjennem nogle Gader, der førte til Saalen. Nogle saa Mennesker snege sig ængstelige igjennem dem, dog kun til de nærmeste Naboer. Enaa Grupper dannede sig frygtsonst og tællede sagte sammen. Rygter om gyfelige Mishandlinger i Forstæderne udbredtes, og paa Gaden laa hist og her Egen af stude preussiske Soldater, endnu i fuld Uniform. Hos en saae jeg endnu Geværet ligge ved Siden af ham. I min Bolig havde ingen Hjende været. Jeg kunde redde de Penge, som jeg havde og skjule det jeg havde af Vardi, eller betroe det til den venlige Bert. Ratten tilbragde vi imidlertid hos Schleiermacher. Vi bleve Alle indbudne til Bogtrykker

Schimmelpenning. Flere Benner vare der. I dette Huus boede den dyre Professor Hofbauer: da han boede i Boghuset, havde han ikke erfaret det mindste af det, der var foregaaet. At vi vare i Fiendens Magt maatte vi strige ham i Dret med hoi Røst, og vare Vidner til hans Forsærdelse.

Det er mærkværdigt hvorledes en pludseligt truende Fare, der paa samme Maade træffer alle Beboerne af en Stad, fremkalder en Stemning, der afviger saa ganske fra den Sædvanlige. Hvorledes Fortvivlelsen har en skjærende Vittighed, et Slags frygteligt Lume, erkjendte Shakspeare blandt Alle dybest. Landets frygtelige Undergang, den, som det syntes, redningsløse Odelæggelse af det, der var os helligt og dyrebart, svævede os for Sjælen som en dunkel Masse af de mangfoldigste, mørkeste Forestillinger; de munne, venlige Baand, der sammenbandt Familieme, vare sønderrevne; de nærmeste Gader og deres Stjæbne var adskilte fra hverandre som ved en Afgrund. Dunke Rygter om frygtelige Grusomheder, saaledes som en mørk Phantasi udmalede dem, havde de af Selvbet hørt, der havde voret sig ud paa Gaden; og Ratten, som vi tilbragde sammen, forekom os farlig. Thi hvert Dieblit troede vi at være udsatte for

Brand, Plyndring og de grueligste Mishandlinger. Vi havde især forenet os for at beskytte Truentimmerne. Enhver af os havde besluttet at vove sit Liv; men de Baaben, der stode til vor Tjeneste, vare rigtignok ingenlunde tilstrækkelige. Vi vilde tilbringe Natten vaagen og i Samtaler med hinanden. Hofbauer besad, som vi vidste, en især med Rhinskviin velforsynet Kjalder. Det var bekjendt at han holdt meget af at skaane den. Men vi foresillede ham at hans Kjalder næppe vilde undgaae Fiendens Opmærksomhed; overtaelde ham til at komme frem med et Antal Flasker og tilbragde Natten i et vildt Lune. Senimod Morgen sov hele Selskabet ind, fordeelt paa Stole.

Natten var hengaaet fuldkommen roligt, og vi erfarede hvor ugrundet vor Angst havde været. Den plyndrende Svovlbande hørde til Avantgarden; den maatte forfølge det horddragende Korps og forsvandt hurtigt af den hele Egn. Bernabottes disciplinerede Tropper besatte Staden og man maatte rose den Krigstugt, der herskede i hans Korps. Han lod Indbyggerne i Halle berolige ved at opslaae følgende Bekjendtgjørelse, som jeg her vil meddele Ord for Ord:

Avertissement.

Mr. le Maréchal de Bernadotte, Prince de Ponte-Corvo, vient de faire connaître à l'Université de Halle, que le cours des études ne devait être nullement interrompu; il a en même temps engagé tous les Professeurs à continuer comme par le passé l'instruction des étudiants, et il dispense les Professeurs de tout logement militaire &c. Ainsi les étudiants, qui se trouveraient maintenant en route pour se rendre à Halle, peuvent sans crainte continuer leur route. Mr. le Maréchal a déclaré, qu'il était dans l'intention de son Souverain de protéger l'Université de Halle.

Malgré qu'il y a eu un combat très meurtrier dans la ville, tout est calme, et le moindre excès est réprimé.

Mr. le Maréchal s'est rendu en personne sur la place, pour commander la plus sévère discipline, et a ordonné qu'on punit de mort le militaire, qui ne respecterait pas la demeure des habitants.

Les fonds de l'Université resteront intacts et il est défendu d'y toucher.

Halle ce 19 Octobre 1806.

Jeg ilede med at opflaae denne Proclamation
paa min Gadedør.

Alligevel herskede der naturligviis en stor Angst
i Staden; men for mig og min Kone var en Begi-
venhed, der traf os umiddelbart, ikke lidet smertelig.

I Aaret 1804 udkom et Skrift under den Titel:
„Napoleon Bonaparte og det franske Folk under hans
Censurat.“ Det indeholdt en overordentlig dristig og
i sit Slags træffende Fremstilling af de machiavel-
listiske Kunster, som Napoleon havde anvendt for at
tilkæmpe sig den overste Magt, og forudsatte en me-
get nøiagtig Kundskab om de indre Forhold. Skriftet
udkom anonymt, med Trykkestedet Germanien, og
vakte en usædvanlig Opmærksomhed. Forslaggeren
var Hofmann i Hamburg. I England fandt dette
Skrift saa meget Bisald, at en tysk Boghandler
nedsatte sig i London med den engelske Oversættelse.
Eys Dplag udkom der hurtigt efter hinanden. Dette
Skrift blev tilskrevet Reichardt, og den i høi Grad
forbittrede Napoleon fordrede hans Afstraffelse. Da
denne Fordring blev gjentoget, undgik Reichardt
kun en for ham meget farlig Undersøgelse, der-

ved at Statskantsler Hardenberg erklærede, at han vidste, at Reichardt ikke var Forfatteren. Af Hr. von Barnhagen er Grev Schlaberndorf, der under Revolutionen havde levet saa længe i Frankrig, og var en yderst usiagtigt underrettet Mand, nævnet som Forfatteren til dette lille Skrift. Jeg selv har gjort Grevens Bekjendtskab i Paris. Han saavelsom Reichardt den tyske Mand, der døde som fransk Pair og Grev, have ofte tælt med mig om dette Skrift. Der er ingen Tvivl om at Udviklingen af de Rænker, som Napoleon brugde, tilhørte Grevens; men omendstjondt Reichardt efter sin Bane og ifølge den Letfindighed, han overhovedet viisde som Stribent, havde læst hele Steder aftrykte uforandrede, var han dog ikke alene Udgiveren, men ogsaa Bearbejderen af det ham meddeelte Material. Den sidste Halvdeel af Skriftet er fuldkommen skreven paa hans Maade; og Citaterne om den franske Armee havde han ikke i det mindste ikke alene Grev Schlaberndorf at takke for, men meest sin Stifson, der havde gjort Revolutionskrigene med, og endnu bestandigt, som en ivrig Republikaner, tjende i den franske Armee. Skriftet er, i det mindste for saa vidt som jeg troer at kunne forsikre, aftrykt efter Reichardts Manuscript, og

forledes han behandlede det, som et der var af ham selv, har jeg selv seet, da et med rene Blade gjennemskudt Exemplar med mange Forandringer af hans Haand faldt mig i Hænderne. At Napoleon ikke troede Statskantslerens Forsikkring, var at forudsætte, ja tildeels bekjendt. Under saadanne Omstændigheder vilde Reichardt have været udsat for stor Fare, dersom han var falden i Fjendens Hænder. Endnu under Slaget blev det Nødvendigeste i en Hast stræbet sammen, og han flygtede med sin Kone, tre Døtre og een Søn. Vi havde vel kunnet forudsee dette og erfarede denne farlige Klugt. Det er begribeligt hvor bekymrede vi maatte være, og det saa meget mere som vi i en ubestemt lang Tid ikke kunde vente nogen Underretning om hans Skæbne.

Den følgende Dag forøgede Indvaanernes Angst og Spænding, og det var som om en Tordenstø rugede over den hele Stad. Tropperne vedbleve endnu at drage igjennem Staden. Men vi hørde, at Napoleon selv vilde komme med Garden. Foruroligende Rygter forstærkede, at Napoleon var forbitret paa Staden, men især paa Universitetet. Vi havde virkelig Mæget at frygte for. De Studerende vare i høieste Grad opbidsede; man forstærkede at Rogle havde stor

Lyft til at forsvare den Ret alene at kunde gaae paa
 de brede Stene, endog mod de fjendtlige Officerer
 selv, og Universitetslærerne pleiede in corpore, i de
 farligste og betænkeligste Tider, ikke at være ret i
 Stand til at træffe de hensigtsmæssigste Politisforan-
 staltninger. Jeg gik med Schleiermacher til den da-
 værende Prorector Maass, for at bede ham at sam-
 menbringe en Forsamling af alle, eller af nogle af
 Conciliets Medlemmer, for at træffe de nødvendige
 Forholdsanstalter. Men jeg hørte med Forbaufelse
 at han betragtede en saadan Forholdsregel som far-
 lig og meende, at Fjenden vilde ansee en saadan For-
 samling for en Sammenrottelse. Personligt kunde
 denne Mand visnok ikke imponere Fjenden; han var
 mager, af en elendig Skikkelse, havde ingen Tjenere,
 og de hos ham indkvarterede Soldater havde, som
 man forstikrer, tvunget ham til at pudse deres Støv-
 ler. Kun saa Professorer verede sig ud af deres
 Boliger; kun saa heldt Raad med hverandre i korte,
 angstelige Dieblitte, medens de Studerende ikke sjæ-
 dent drog i større eller mindre Hebe sarmende ijsen-
 nem Gaderne.

Napoleon kom. Han tog ind i Professor Mac-
 tels Bolig, et af de anseeligste Huse i Staden, der

laa paa et Torv, det store Berlin. Garden, opstillet i Parade, gjorde et imponerende Indtryk. Napoleen reed forbi Geledderne, og holdt, som man forstikrer, en Tale, fuld af Roes til disse sine boitagede Tropper. At han var særdeles opirret mod Preusserne vides vi. Halle var den første preussiske Stad, som han besatte, og medens hans Tropper forfulgte den flygtende Armee, besluttede han at hvile sig her i nogle Dage. Jeg var med min Familie endnu i Schleiermachers Huus. Der var en Embedsmand af det keiserlige Krigsbureau indquarteret der; han besad naturligviis de bedste Værelser, saa at Schleiermacher med sine Søstre og sin Ven Gass, saavelsom jeg med Rene og Varn, maatte behjælpe os slet nok. Ingen klædte sig af i denne Tid; Ingen havde om Natten et beqvemt Leie; trætte og udmattede sov vi kun i nogle Timer. Den Indquarterede, hvis Navn jeg ikke mere erindrer, var høflig og forbindelig. Han forsøgte ofte at indlede en Samtale med os, og det en i mange Henseender betænkkelig; da vi yttrede os bestandigt mere og mere tilbageholdne og forsigtige, overede han at opfordre Schleiermacher til at opsætte et Brev, hvis Indhold skulde være et Angreb paa det preussiske Hof og den preussiske Regjering, og det

Haab, som Indvaanerne grundede paa Keiserens
 heldbringende Herredømme. At en Mand af Schleier-
 makers almindelig bekjendte stærke Aand var nødt
 til at tilbagevise en saadan Anmodning med Harm-
 forfærdede mig. Dog er det begribeligt at vi ikke
 vare uden Betyrninger; men Embedsmanden ved-
 blev at være høflig som før. Engang tælte han
 frimodigt om Keiserens grændsesløse Uergjærrighed.
 Det var, meende han, hans Hensigt, at gjenoprette
 Middelalderens rommerste Keiserdømme, der jo op-
 rindeligt var udgaaet fra Frantrig; og naar det var
 lykkedes ham, vilde han i en lang Fred befordre og
 pleie de af ham overvundne Nationers Lykke. Den
 store Nations anerkjendte Cultur vilde forene alle
 Continentets Folkeslag, saa at der ikke vilde gives
 nogen Magt mere, der kunde true ham og forstyrre
 en heldbringende Fred. En grændsesløs Forbittrelse,
 et, desværre i dette Dieblig haabløst Had truede na-
 sten at yttre sig høit, da vi hørde en tyyst Mand tale
 et saa frækt Sprog. Vi forlode ikke Huset, vi
 styede saa meget som mueligt at see de forhadte
 Gjenter. Napoleon blev, hvis jeg ikke tager Feil, i
 tre Dage i Halle. Den anden Dag reed han med
 et glimrende Følge af Marschaller og Generaler

igjennem den Gade, i hvilken vi boede. Den ind-
 kvarterede Embedsmand opfordrede os til at betragte
 Toget. Schleiermacher og jeg afflogte det, og kun
 efter gjentagne Bønner kastede vi et flygtigt Blik paa
 Gaden. Dette var ikke tilstrækkeligt til at adskille
 Personerne. Jeg saa kun Murats noget phantastiske
 Klædedragt, Napoleon har jeg aldrig seet. Embeds-
 manden viiste os alle Personerne, og syntes at for-
 udsætte vor dybe Urefrygt og Beundring. Den an-
 den Dag af Keiserens Ophold i Staden styrkede en
 Studerende i grændsesløs Angst ind i vor Bolig.
 For første Gang i mit Liv saa jeg virkelig, hvorle-
 des en fortvilet Skræk kan faae Haarene til at reise
 sig paa Hovedet. Den Stemning, der herskede iblandt
 os kunde ikke lade en saadan Skræk opkomme endog
 i den meest truende Fare. Jo mere alle ydre Udfig-
 ter og al Hjælp forsvandt, jo mere truende Forhol-
 dene bleve omkring os, desto mere bestyrkedes til
 Trods for al ydre Usandsynlighed, den indre Tillid,
 den faste Overbeviisning, at det Hellige og Store,
 saaledes som det spirede i Tykland, den guddomme-
 lige Magt, der skaltede i Historien, maatte være et
 saa herligt Gode, at seierrige Hæres raac Fodtrin al-
 drig kunde tilstaae det. I denne Forstand vo-
 lde jeg oplevede. V.

vede jeg at yttre hvad der fra dette Dieblif af ogsaa blev min hele Tankemaades ledende Princip, saalænge Franskmændene holdt Landet besat. Slaget ved Jena, paastod jeg, just i disse Saabløshedens Dage, vilde være den første Seier over Napoleon, thi han havde tilintetgjort den Svaghed, der stod i Forbund med ham, og fra nu af fremkaldt i alle Preussere den indre, dybe Forbittrelse, der endelig maatte beræbne sig og seire. Den Visshed at jeg vilde opleve hans Fald, forlod mig aldrig.

Under saa almindeligt truende Forhold vise Dvinderne ikke sjældent det bestemteste Mod og endstjondt den Tilstand, i hvilken den unge Mand vilde sig, rofde Formodning om en frygtelig Esterretning, arde min Kone sig dog over en Angst, der bestjæmmede en Mand. "Hy!" — raabde hun, — "saaledes maa en modig tyft Ungling ikke vise sig, og mindst i en Tid, som denne!" Kun med Røie lykkedes det ham at berette os, hvad der havde sat ham i en saadan Skræk.

En Deputation af Professorer, saa vidt jeg er indrer, bestaaende af Prætor Niemeyer og Schmalk havde begjert Audients hos Keiseren og erholdt den. De havde medtaget Professor Broriep, som den, der

med størst Lethed kunde udtrykke sig i det franske Sprog. Medens de Deputerede vare hos Napoleon, havde en Mængde Studerende forsamlet sig paa Pladsen, og da disse traad frem, har Schmalz holdt en Tale til de Studerende, paa hvilken der fulgde et lydeligt Udbrud af de Sidste; det blev uvist om man havde i Sinde at ytre Bifald eller Utilfredshed. Medens Napoleon red med sin glimrende Omgivelse omkring i Staden, havde de Studerende trængt sig til uden at hilse ham. De tykke Studenters ugenerede Væsen, der ikke havde lært ydmygt og slavisht at vise en seierrig Hjende en hykket Vresfrygt, maatte være ham ubehageligt, ja synes ham betænkeligt. En Student, som han havde tilsaelt, havde, vist mere af Forlegenhed end af Ringeagt, kaldt ham Monsieur.

Nu skulde Napoleon have yttret sig om det fiendtlige Sindelag, der havde hersket paa Universitætet allerede førend hans Ankomst. Han vilde vide, at flere Studenter havde bevæbnet sig imod ham. Men et saadant Sindelag, der siden erholdt en saa stor og mægtig Betydning, fandt virkelig endnu ikke Sted blandt de Studerende. To adelige unge Mennesker, der sandsynligviis vaklede imellem den Beslutning at tage Militærtjeneste og at studere, vare fulgte Armeen.

Men Napoleon maatte troe, at den paa Universitætet forenede Mængde af tyske Unglinger af de bedste Familier kunde foraarsage en om ikke farlig, saa dog besværlig Bevægelse i Ryggen af hans Armee. Ube kjendt med Indretningerne ved de tyske Universiteter meende han, at de Studerende levede sammen i saakaldte Collegier under Opføgt, og blev vred fordi man ikke havde indspærret dem i disse. Nu opbevade han Universitætet og forlangde, at alle de Studerende skulde forlade Halle og vende tilbage til deres Forældre. At mange Studenter kom i Nød var naturligt; men en anden Frygt greb dem med endnu større Rædsel, og af den syntes det unge Menneske især at være gjennemtrængt. Man troede nemlig, at naar de Studerende vare drevne ud af Staden, vilde de franske Krigere myrde de Ubevæbnede paa Landeveien.

Det store Huus, som Schleiermacher beboede, var stærkt belagt med Indquartering. Henimod Morgen under en urolig Søvn hørde vi en Bevægelse i Huset, en urolig Løben op og ned af Trapperne, en høi Samtale i Gaarden, Trin af Heste i Stalden. Da vi vaagnede, var Staden tom; Tropperne vare dragne bort; de Studerende bleve ogsaa i Løbet af

Dagen brevne ud af Staden. Vi Lærere bleve tilbage i den øde Stad: Bort Embede, vor Virksomhed var tilintetgjort, vor tilkommende Stilling endnu ubestemt. Mogle saa ældre Studerende vovede at forblive i Staden. Til dem hørde Hr. v. Barnhagen, v. Marwitz, Bremeren Müller og nogle saa Andre.

I Staden var nu Alt udbortes roligt, Professorernes Concilium forsamlede sig, og vi erfarede nu, at der var lagt Beslag paa Universitetets Fonds. Der var kommet en Skrivelse fra Dessau, fra Berthier, i hvilken han gjorde os bekendte med Keiserens Unnaade. De Lærde, heed det, maatte ikke bekymre sig om Politiken; de vare kun til for at dyrke og udbrede Videnskaberne. Professorerne i Halle havde miskendt deres Stilling, derfor havde Keiseren satte den Beslutning at ophæve Universitetet. Alle Universitetslærerne vare nu satte ud af Virksomhed og de Fleste med deres Familier givne til Priis for Mangel og Armod. At næsten Alle under saadanne Omstændigheder bleve grebne af Forsærdelse, og at den raadslaaende Forsamling sad sammen fuldkommen raadsvild, var begribeligt. Jeg var giennemtrængt af den Overbeviisning, at en saa anseelig

Forening af tyske Lærde vel maatte, under Forhold som disse, vige for Magten, men ogsaa opføre sig værdigt. Der fremkom vist nok kun enkelte Forslag, der røbede et slaviskt Sindelag. Vi skulde, blev der sagt, retfærdiggjøre os med Hensyn til vor Tænkemaade, vi skulde søge at overbevise Napoleon om at vi aldrig havde yttret noget fjendtiligt Sindelag imod ham. En saadan Forsikkring fra min Side vilde have været en Usandhed. Hvorledes vort Sindelag mod Fjenden havde været forend Stadens Besættelse, angik, paaastod jeg, ikke Fjenden; han havde intet Regnskab at fordrø for vor Tænkemaade, vi Intet at afslægge. Men at vi, siden vi vare i Fjendens Magt, havde gjort Alt, hvad der var os mueligt, for at faae de Studerende til at vise Rolighed og taale modig Undertastelse under den seierlige Magt, og ders for ingen Vebreidelse fortjende af Seierherren, turde vi rigtigtnok bejsende med Sandhed.

Især ærgrede jeg mig over eet Forslag og det saa meget mere, som det angik min Familie. Nogle høiere franske Officierer havde forespurgt sig om Reichardt og erfaret hans Flugt. At man nu personligt søgde at overbevise disse franske Militairpersoner om, at Reichardt slet ikke stod i nogen Forbin-

delse med Universitætet, fandt jeg vist nok meget naturligt, og maatte billige det; men at Universitæts Senat, uden at blive spurgt derom, berørde hans Stilling og søgte at gjendrive den Mistanke, at hans forhadte Skrift var et Udtryk af Universitæts Sindelag, fandt jeg fuldkommen uværdigt. Hvorledes nu Skrивelsen til Berthier lod veed jeg rigtigt nok ikke, det var de Frygtsomste let at opsætte og affende en fuldkommen underdanig Skrivelse. I nogle Ugeblade læste man Beretninger om vore Beslutninger, der vare høist frænkende for mig; at gjendrive den offentligt vilde rigtigt nok have været en lastværdig Dumdristighed, men at enhver, endog den uværdigste Idmyggelse vilde være frugtesløs, og at den engang fattede keiserlige Beslutning vilde være uforanderlig, var at forudsee.

Schleiermachers og min Stilling var nu betænkelig nok. Vor Løn var forfalden til første November, og den for de foregaaende Maanedes fuldkommen fortæret. De Forelæsninger, der just skulde begynde, havde allerede nu bragt et betydeligt Havnor i vore Hænder. Jeg havde over 80 Louisd'orer i min Besiddelse. At jeg, efter min Tænkemaade, og da jeg ventede Udbetalingen af min Løn, ikke tænkte

paa nogen Pengesforlegenhed, er begribeligt. Men nu meldte alle mine Tilhørere sig, og jeg maatte satte mig lyffelig fordi jeg ikke havde berørt hin Sum og kunde tilfredsstille Enhver. Jeg beholdt omtrent 10 Rbd. tilbage, og Schleiermacher heller ikke mere. At erholde noget af langt bortsfærmede Benner var for det Første umueligt. Den franske Hær havde bestandigt udbredt sig mere og mere mod Osten og Norden; Krigen aftar os aldeles fra Slægtninger og Benner.

Vi besluttede nu at benytte den lille Sum, som vi havde tilbage, i Forening og at føre en fælleds Huusholdning. Schleiermacher dreg ind i min lille inderfrankede Polig. Min Kone med sit Barn og Schleiermachers Søster beboede et lille snævert Kammer, der stødte op til en større Stue; jeg og min Ven sov i et lignende Kammer, og Enhver af os fortsatte sine Studeringer og Arbejder i en fælleds Stue. I et Hjørne af mit Studerekammer har Schleiermacher udarbejdet sit Skrift om Pauli første Brev til Timotheus. Vi levede overordentligt tarveligt, saae kun faa Mennesker, forlode næsten aldrig Huset, og da Pengene vare oppe, solgte jeg mit Sølvtoi.

Omensfjændt vi nu levede saa høist kummerligt,

var vor Stemning dog ingenlunde nedtrykt. Det var
 den faste Overbeviisning, at Landets Stjæbne fra
 nu af laa i enhver Borgers uforanderlige, faste Tæn-
 kemaade, der havde og styrkede os, og vi kunde
 trods vor Armod, som sædvanligt forsamlde de Ben-
 ner og Unglinger om vort Ihebord, der havde Mod
 til ikke at forlade Staden. Vi havde fort iforveien
 forsynet os med Ibe og Sukker for en lang Tid;
 fra Reichardts Forlagger i Hamburg indtraf der en
 Sendelse af Rom, som jeg i vor Feltleir erklærede
 for et lovligt Bytte. Her kom nu Harscher, Mül-
 ler, von Marwig, von Barmhagen og Ben Blanc,
 Præst ved den franske Menighed i Halle. Denne
 Sidste havde sluttet sig nøie til Schleiermacher og
 mig, besøgt vore Forelæsninger og var, saavel ved
 sin Aand, som ved sin Tænkemaade, bleven en af
 vore fortroligste Benner. Hans grundige og udmær-
 kede Kundskaber, saavel i den ældre som i den nyere
 Literatur ere tilstrækkeligt bekendte; og den ubegrænd-
 seade Tillid, som vi havde til hverandre, kom ham,
 som Læseren siden vil erfare, kun altfor dyrt at staae.
 Sikkert ere disse Aftener os Alle uforglemmelige.
 Vel bestjæftigede den farlige og ulykkelige Nutid, og i
 de første Uger usikre og vakkende Rygter om gyselige

Begivenheder, os paa en sørgelig Maade. Det hurtige, os alle utrolige Tab af Magdeburg forfærdede os. Generalerne W.'s og R.'s Equipager ankom; en Mængde Officierer, der vare løsladte af Fangenskab, vendte tilbage til deres Boliger i Halle. Paa det store Torv udenfor mit Huus var der ellers Bagtparade; nu, siden Staden var rolig, forsamlede Officiererne sig der, paa den Tid, da Bagtparaden ellers pleiede at trække op. Som Spøgelse hvijs Sjæle efter Døden hænge ved en tabt Skat, som de der ikke kunne nyde, forekom disse ulykkelige Stikkeser mig. Hvilke frygtelige Erindringer knyttede sig ikke til dette Syn!

Undertiden havde vi morende Efterretninger om nogle Collegaers overdrerne Frygtsomhed. Man bedømmer saadanne Tilfælde i Almindelighed for haarde; naar fredelige Mennesker pludseligt falde vaabenløse i mægtige Fienders Hænder, uddanne de Foreskillingen om muelige Farer i det Grændseløse. Jeg havde ved en ingenlunde ligegyldig Leilighed, oplevet et paafaldende Exempel paa en saadan Frygtsomhed. De Krudtkarrer, der vare fratagne de flygtende preussiske Tropper, bleve et Par Dage opstillede paa Paradepladsen udenfor mit Huus; flere Krudttønder

vare, mere eller mindre beskædigede, adspredte omkring paa Pladsen. En Vagt af Borgere skulde forhindre at Noget nærmede sig til det farlige Sted. Den ubeskrivelige Læstindighed, som Franskmændene pleie at vise ved saadanne Leiligheder, er bekjendt. Jeg saa Soldater, der traad saa haardt frem med Støvler beslaaede med Jernsøm, at man kunde see Gnisterne i Mørket. Saaledes gik de imellem Krudtkarrerne og rog ikke sjældent Tobak. Man kan tænke sig min Skræk; thi Borgervagten vovede ikke at vise Franskmændene tilbage. Jeg søgde, at gjøre disse Mænd begribeligt, at de jo ikke stode der for Indvaanernes Skyld, om hvem man maatte forudsætte, at de vare besindige nok til at holde sig borte. Forst da jeg gjorde et Forsøg paa at vise de fiendtlige Soldater tilbage og de mærkede at de uden Gjenstridighed fulgte min Advarsel, besluttede de at følge mit Exempel.

Schleiermacher og jeg troede at gjøre vel i at forsyne os med Papper; det var mueligt, tænkte vi, at Forhold kunde gjøre vor Bortreise ønskværdig, og at der kunde frembyde sig en mere gunstig Leilighed. Jeg gik paa Raadhuset og forlangde et Papper, der skulde udfærdiges her og undertegnes af en General-

Intendant. Denne Embedsmand modtog mig høfligt. I den franske Formular anføres dens Størrelse, som Passet lyder paa, ligesom det andetsteds er Stik. Men Embedsmandens Frygt var saa stor, at han forlangde af mig, at jeg skulde lade mig maale som en Recrut, og i Personalbeskrivelsen blev jeg betegnet som en Mand med et sædvanligt Ansigt, en ubetydelig Nase, og som ikke umistænkkelig.

Indvaanernes Skræk blev endnu forstørret, da man erfarede, at den rige Major von Heide, den velhavende Senator Kesperstein og Professor Niemeier vare blevne førte som Gidsler til Frankrig. Man traf alle Slags Anstalter for at overbevise sig om Indvaanernes Sindelag. Naar Officiererne maatte opholde sig i nogle Dage i Halle, kjædede de sig og foranstaltede Baller. Damerne bleve indbudne, men Indbydelsen lignede en Requisition. Som jeg har hørt, mødte Flere. Og saa til os kom der Tilføjelser og vi skrev ligesom under, at vore Damer ikke vilde møde. Der gaves Benner, der gjorde os Bebrejdelser herover; mange Damer toge, ligesom Bore, ingen Deel i Ballerne, men sandt paa en eller anden Undskyldning. Men intet lignede den stræffelige Forbitrelse, der gjennemtrængte os Alle, da vi læste de

Breve, som der foregaves fra preussiske Borgere, der bleve afstrykte i Ugebladene. Neil, hvis ædle og op-
 høiede Tænkemaade yttrede sig aabenbart og bestemt,
 besøgte mig oftere, ikke blot som Læge. Engang
 traad han bleg og sittrende af Harne ind til os.
 Det berygtede Angreb paa den kongelige Familie var
 udkommet. Jeg kan ikke nægte, at Napoleons mæg-
 tige historiske Betydning, der tidligen havde draget
 mig til ham, da han kom tilbage fra Egypten, over-
 vældede Revolutionen og indførte Orden og Love i
 Frankrig, havde efterladt Spor af Hoiagtelse. Jeg
 badede, men beundrede ham tillige; ja, at en saa stor
 og mægtig Personlighed var bestemt til paany at op-
 live vor Nationalbevidsthed, syntes mig haabefuldt
 og vigtigt. Fra nu af, da jeg opdagede det gemene
 Sindelag, var han mig foragtelig midt i hans histo-
 riske Storhed. At Slægtens store Udvikling i sin
 Fremgang maatte tilintetgjøre en saa inderlig forpe-
 tet Tænkemaade, syntes mig vist. De sanguiniske
 Forhaabninger, der vare mig egne, tabde sig. Jeg
 haasted frimodigt, at jeg vilde opleve Napoleons
 Fald og Tyslands Befrielse. Besindige Mænd, der
 hørde mig tale saaledes, smilede og troede vel, at
 jeg ikke gennemstuede saa klart som de det absolut

Trostesløse i Nutidens Forhold. Og dog laa alle det europæiske Continents Staters absolute Hjælpe- løshed, ligeoverfor Frankrig, ethvert Menneske saa nær, at der kun behøvedes liden Skarpsindighed til at opdage den.

Men man maa ikke troe, at vore videnskabelige Studier hvilede. Vore Samtaler vare for det meste speculative. Blanc og Marwig var det, der især op- livede dem; vi oplevede ikke sjældent Aftener, af hvilke Landets og vor egen Nød syntes ganske forsvun- den, og hvordan mit Forhold til Schleiermacher maatte blive paa denne Tid, kan man let forestille sig. En- delig blev Forbindelsen med Berlin paa den ene Side og Kjøbenhavn paa den Anden aaben. Sum- mer fra Forlæggere og Benner indtraf og den nær- meste Nød var afhjulpen. Nu bleve de Skridt, som vi havde at gjøre, omhyggeligt overlagte. Vi maatte sørge for vor nærmeste Underholdning og for en vi- denskabelig Bestjæftigelse. Schleiermacher besluttede med nogen Dødsfrelse at forblive endnu en Tid i Halle, fordi han her i fuldkommen Ensomhed og med ringe Omkostninger kunde fuldende nogle litteraire Arbejder. Men for mig aabnede der sig en anden Udsigt, som jeg troede, at jeg ikke ganske turde opgive.

Mine danske Benner vare i høi Grad bekymrede for mig. Min Ungdomsven Münster viisde det paa en virksom Maade. Min Broder var i Kiel med de Tropper, som Prindsregenten havde samlet for at forsvare en bevæbnet Neutralitet. Forfrættet over min Stilling ilede han til Regenten, og den velvil- lige Herre, der vel ingenlunde var tilfreds med min Virksomhed, saaledes som den før havde fundet Sted i Danmark, svarede, uidentvibet bevæget af Deeltagelse i min Skjæbne, kort, men naadigt: „Lad De ham komme; det er et godt Hoved; vi kunne nok bruge ham.“ Først efterat min Broder havde tælt med Kronprindsen, henvendte han sig til Schimmelmänn. Ogsaa Regenten havde skrevet til ham om mig, og jeg erholdt kort efter hinanden Efterretning først fra min Broder, og siden fra Greven.

Dette Skridt af min Broder, Prindsregentens Svar, Grev Schimmelmänn's Skrivelse satte mig i den stærste Uro. Min Deeltagelse for Preussen, der blev inderligere og varmere ved enhver sørgelig Efterretning, som jeg erholdt, havde hidindtil kun til- ladt mig at tænke lidet paa min egen Nød, som jeg desuden deelte med alle mine Collegaer. Aldrig var jeg mere fast i den Beslutning at slutte min Skjæbne

til Preussens end nu. Jeg ansaae mig, som naturligt, endnu bestandigt for preussisk Embedsmand; jeg kunde ikke tilstaae den forhadte Hjende den Ret at hæve Universitætet og at afskedige Professorerne. Universit tsl rerne havde den Forpligtelse at vise sig nu mere end for ligesoverfor Hjenden som preussiske Embedsmænd, om Hjendens Voldsomhed end skulde sætte dem og deres Familier i en endnu mere bet rkelig Stilling: men tillige var det mig klart, at jeg p a en ubestemt Tid havde mistet alle Midler til at ernære mig; kun altfor sandsynligt, at den seierrige Hjende aldrig vilde give Provindserne p a denne Side Elben tilbage; uvist om Kongen af Preussen vilde, naar den ulykkelige Krig var forbi, henlægge Universitætet i Halle med alt Personalet til et andet Sted. Jeg havde kun i eet Aar været preussisk Undersaat; det var ikke sandsynligt, at man, naar man igjen skulde kalde Lærere, vilde foretrække mig for  ldre Undersaatter; og det var mig ikke ubekendt, at jeg havde mange form aende Modstandere, især iblandt Naturforskerne. Men det, som jeg søgte i Tyskland, det der skulde mig fra mit Fædreland, havde et stort, dybt, ja ofte religiøst Værd for mig: og nu, da Kampen blev alvorlig, skulde jeg forlade Kampen.

pladsen i det betænkeligste Dieblit? Dette forekom mig i ethvert Tilfælde uværdigt. Men i det jeg nu nødsagtigt overveiede alle Forhold med Schleiermacher, indsaae jeg, at jeg ikke ubetinget turde afvise Udsigten til Virksomhed i mit Fædreland. Jeg haabede, at det vilde lykkes mig at stemme Prindsregenten for at lade mig blive saalange i min Konges Tjeneste, til han maatte beslutte sig til at afskedige mig uden nogen Anledning fra min Side. I denne Mening skrev jeg til Ministeren v. Massow. Jeg erklærede, at jeg endnu bestandigt betragtede mig som Professor for ved det af Sjenden voldsomt ophævede Universitet, men foreskillede ham, at jeg i Halle manglede alle Midler til at ernære mig og min Familie og ansøgte ham om at meddele mig Tilladelse til at reise tilbage til mit Fædreland. Denne erholdt jeg.

Emigration.

Efter Julen stildes jeg under saa truende Forhold fra min Ven Schleiermacher. Aarstiden var usædvanligt mild, min Kone og mit Barn vare sunde. Undervejs bleve vi, hvad der ikke rørde mig.

Hvad jeg oplevede. V.

lidet, betragtede med inderlig Medlidenshed som Flygtende. Vi reisde over Hildesheim; hvor jeg opholdt mig i nogle Dage hos min Svoger Stelzer, der var Criminalraad der, og derfra over Hannover til Haarburg.

Da vi om Morgenens tidligt vilde med den saa kaldte Ever sætte over til Hamburg, erfarede vi, at Elben var stegen saa høit, som det ikke havde været Tilfældet i lang Tid, at en Storm fra Vesten paa samme Tid væltede Søvandet ind i Floden, hvorved Bandets Stigen blev forøget, en stor Deel af Derne fuldkommen oversvømmede, og Floden kom i en urolig, ja farlig Bevægelse. Verten raadede os at opsætte vor Overfart til Bandet var sjunket; men jeg lod Everskipperen komme, og han forstikkede, at der slet ingen Fare var paa Færde. Vi gik altsaa ombord, og det ved en lang Landtunge fra Floden adskilte Indenvand (Binnenwasser) ved Haarburg var saa roligt, at jeg allerede glædede mig ved at jeg havde besluttet mig til at reise. Men næppe vare vi ude af dette stille Vand, førend jeg pludseligt saa den Fare, som vi saa ubesindigt havde udsat os for. En saadan Ever er meget slet bygget for en saadan Fare; det eneste kæmpemæssige Seil

lader sig kun slet behandle og styre. Jo længere
 Farten varede, desto betænkeligere bleve endogsaa
 vore Søfolk. Ofte seilede vi over Der, der aldeles
 vare bedækkede med Vand, og imellem Træer; vi
 styrte ud af den ene Brænding ind i den Anden;
 Vaaden truede hvert Dieblis med at fantre, og end-
 skjøndt jeg fra min Un- dom af ikke var ubekjendt
 med at reglere Seilene paa et Skib, kunde jeg dog
 her, hvor Arbeidet var mig fuldkomment fremmed,
 og de største legemlige Anstrængelser udfordredes, kun
 forholde mig lidende. Min Kone var fuld af For-
 særdelse; vort eetaarige Barn havde vel et blødt Leie
 og var indhyllet i en stor Kaabe, men det freg uop-
 hørligt. Ammen vred Hænderne, og en Kone, der
 hver Dag pleiede at sætte over til Hamburg, og,
 skjøndt fortrolig med Faren, dog var meget bange,
 søgde at trøste min Kone paa en rørende Maade.
 Det vedvarende indstyrtende Vand havde gennem-
 blødt os alle lige til Skindet; Kaaben beskyttede ikke
 Barnet mod denne Vandstrøm. Oversfarten, der un-
 der gunstige Omstændigheder næppe fordrer een Time
 varede nu i mere end Fire. Ofte vare vi ganske
 nær ved Hamburg og Altona, men bleve igjen ta-
 stede tilbage. Endelig trængde Everen sig frem imellem

Skibene, der selv vare i en farlig Bevægelse; og vi kunde virkelig først, da vi Alle havde forladt Baaden, og stege op ad Trapperne ved Bomhuset, sige, at vi vare undslupne Faren. Her blev der nu sørget for Bederqvæelse og for tørre Klæder; og jeg ilede til min Kones Bedstemoder saa vaad, som jeg var, thi hun ventede os, og jeg kunde tænke mig hendes Angst. Hun blev hæstigt forstræffet, da hun saae mig alene, hun og hendes Datter, der levede hos hende, havde hidindtil trøstet sig med at vi ikke havde forladt Haarburg; at vi vare komne dertil, vidste de, og fra Hamburg, hvor Elben stedse er aaben, var Faren ved Overfarten tydelig nok.

Jeg maatte opholde mig længere i Hamburg, end jeg havde ønsket, Brevværlingen med Grev Schinmelmann og med min Broder udviklede mine tilkommende Forhold saaledes som de vilde danne sig i Danmark. Det kom an paa at indrette min hele Stilling saaledes, at jeg kun var afhængig af den velvillige Minister. Greven havde oftere fundet Hjelpebidler, der ved det første Diekast maatte være paa-faldende. Et Oekonomi- og Kommerze Collegium var

blevet betroet til hans Styrelse. Mand, hvis udmærked: aandige Evner ikke kunde aabne dem nogen ønskelig Stilling i det lille Land, bleve ansatte som Assessorer i dette Collegium. Saaledes erholdt to i Danmark berømte Digtere dette Embede. Den Ene, Pram, Forfatteren til et stort meget agtet Heltedigt, Starkefodder, en høist original og aandrig Mand, og et sandt Digter-Geni, Schack-Staffeldt, erholdt Pladsen i dette Collegium. Og saa mig var et saadant Embede tiltænkt. Jeg var vistnok paa denne Maade revet ud af de piinlige Forhold, som min Stilling til Grev Rewentlow ved mit første Ophold i Danmark gjorde saa høist ubehagelige. Imidlertid maatte det koste Ministeren Umage, at overbevise Prindsregenten om det Hensigtsmæssige af en saadan Anføttelse.

Jeg var kommen til Hamburg ved Nyaaarstid og maatte opholde mig der lige til Marts. I det Hele gjorde vel mit Bekjendtskab med Hamburgs æbteste Familier, som jeg allerede har omtaelt, mig dette Ophold behageligt, men det Uvisse i min Stilling piinde mig bestandigt.

Der erfarede jeg nu General Blüchers dristige Tog til Lübeck. Med hvilken Enthusiasme jeg som

Preusser sluttede mig til Glandsen af hans Navn, er begribeligt; for mig var hans Navn allerede et Lyspunkt i Fremtiden; alle vegne blev det nævnet med Beundring og Agtelse; thi i Hamburg herskede der et varmt, dybt tykt Sindelag. —

Men jeg skulde her gjøre et andet Bekjendtskab, der ikke var uvigtigt for mit tilkommende Liv. Martin, der havde været ansat som Auditor ved et Regiment i Cassel, søgte mig op. Han var flygtet, da Franskmændene besatte Cassel, og havde reddet en ikke ubetydelig Regimentskasse. Denne Sum bragde han Churfyrsten, der paa den Tid opholdt sig hos sin Broder, Landgreven, der var Stattholder i Schlesvig og Holsteen. Han haabede at blive venligt modtaget af sit Lands Herre. Men dette var ikke Tilfældet, thi det var ikke lykkedes ham at redde den hele Sum. Churfyrsten tog intet Hensyn til Forholdene, og de store Farer ved hans Flugt gienem et af Fjenden besat Land kom ikke i Betragtning. Hessen var, som bekjendt, uden Krigsertklæring bleven overrumplet af Napoleon og taget i Beslag. Fyrsten var forjaget, enhver Hesse havde Ret til at betragte Franskmændene som Fjender, og, ligesom Hannoveranerne, at behandle dem som Saadanne

saavidt deres Kære hode det. Jeg erfarede nu, at et hemmeligt Brev af Hesser og Hannoveranere, understøttede England, virkelig var virksomt, at man i Stil traf Anstalter til saa meget som mueligt at forurolige den i Preussen virksomme fjendtlige Armee i Ryggen, og da jeg havde besluttet, hvorledes mine Forhold end dannede sig i Danmark og indtil jeg efter Freden, uden at jeg gjorde noget til det fra min Side, erholdt min Afsted, at forblive preussisk Undersaat, saa var Bekjendtskabet med Martin mig meget behageligt. Jeg besluttede, ved min Tilbagekomst til Halle at benytte dette Bekjendtskab, og dersom der, som jeg forudsatte, skulde danne sig et lignende Forbund i de preussiske Lande paa denne Side af Elben, at bevirke en Forening af begge disse hemmelige Forbund. Saaledes var jeg nu indviklet i et høist betænkeligt Forhold, der endog i Hamburg ingenlunde var uden Fare for Deeltagerne.

Blandt de krigeriske Begivenheder, der fandt Sted i Nærheden af mig, kan jeg ikke andet end omtale en meget Selsom. Ved Angrebet paa Lübeck vare nogle franske Tropper uden at vide det komne ind paa dansk Gebeet. En lille Fægtning fandt Sted. Det hele beroede paa en Misforstaaelse, og den for-

bigaaende Strid var snart jævnet. En jydsk Artillerist havde især udmærket sig. Da de Andre flygtede, blev han alene tilbage. Det var lykkedes ham at dræbe nogle af Modstanderne, og da Franskmændene bemægtigede sig hans Kanon, fandt de ham liggende paa denne og omslænnende den. Da nu Misforstaaelsen var hævet, og det fredelige Forhold igjen var indtraadt, blev naturligviis Kanonen og Artilleristen igjen udleverede, men hans Gjærning og dristige Opførsel roest. Denne Begivenhed havde en selvom Indflydelse paa det simple, indskrænkede Menneſte. Sandsynligviis havde han intet Begreb om den truſne fredelige Overeenkomst, og kunde ikke forstille sig, at Menneſter, der igaar vilde ſlaae hverandre ihjel, i Dag kunde leve i et fredeligt Forhold. Franskmænd, der vare indkvarterede paa Grænſen, beſøgte hverandre fuldkommen ubekymrede, og naar de forſkjellige Qvarterer vare adſtilte ved mellemliggende danſke Markveie, betraad de diſſe uden Betænking. Men nu fandt man nogle Dage efter hinanden Franskmænd liggende paa diſſe, dræbte eller ſaarede af Geværſkud, og det ſom de Sidſte forklarede, ved Skud fra de nærliggende Buſte. Naturligviis blev der anſtillet de nøiagtigſte Underſøgelſer,

og det fandt sig hvor ulykkelige følger den Gjerning, der havde forskaffet Artilleristen saa megen Roes, havde for ham selv. Der var opsta et en uimodstaelig Lyst hos ham til at skyde Franskmænd, et Slags Jagtlyst, som han ikke kunde overvinde. Hvad man gjorde med det stakkels Wienneffe, erindrer jeg ikke mere ret tydeligt, dog forekommer det mig, at man besluttede at betragte ham som en Banvittig.

I Martsmaaned forlod jeg Hamburg, lod min Familie tilbage og reisde til Kiel. Jeg var selsomt tilmode, da jeg nu under saa forandrede Omstændigheder saae denne Stad igjen. Den var stærkt besat med Militaire. Prindsregenten beboede Slottet. Unirersitetet syntes under de tumultuariske Forhold tilbagetrængt, og de stæbne vangre Begivenheder, der svævede over det hele europæiske Continent og som ogsaa havde grebet mit Indre og forstyrret min hele ydre Stilling, traad mig nu ogsaa her truende imøde. Saaledes saae jeg nu min gamle Belgjører Hensler igjen og med ham ikke saa af mine Venner, med hvilke jeg havde gennemlevet en rolig nydelsesrig Tid af ti Aar i Kiel. Jeg betraad det Huus, som jeg før

havde beboet. Den gamle Bert var endnu der; den gamle Datter syblede endnu som ellers i Huset; den gamle Pige gjenkjendte mig; hun lukkede Stuebøren op for mig; de samme gamle Møbler stode paa de samme Steder, og forunderligt rørt saae jeg, hvortil des den tidligere Forsatning, der i Grindringen førte mig saa munter, havde vedligeholdt sig uforandret. Og hvor langt tilbage i min tidligere ungdom naaede min Grindring ikke; thi Nabbeft havde beboet den samme Stue; Bert, Datter og Pige vare allerede den Tid som nu, og Stuen havde, som den gavelse, vedligeholdt sig uforandret i det mindste i tyve Aar. Dorothæa, Pigen, var endogsaa førend jeg kom til Kiel bleven mig bekjendt ved en, medens jeg levede i Kjøbenhavn, meget bekjendt Drifkevise. Alle disse Grindringer om den forrige fredelige Tid overvældede mig. Hvor fast syntes Staten ikke grundet! Jeg forlod mig paa den, som paa Naturen, der bar og pleiede min legemlige Tilværelse. Nu var det der forekom mig saa vel grundet, paa en betænkelig Maade trukket ind i de store Begivenheder. Jeg syntes mig laa et sønderknuust, forstyrret Kongerige, under hvis Ruiner min egen Tilværelse var begravet. Vel syntes det danske Riges Stilling endnu ikke betænke-

lig. Efterat Krigen havde væltet sig hen imod de danske Grændser, maatte deres Sikkerhed mod tilfældige Fjernermelser og Uordener synes beskyttet. Men den danske Hærs Stilling i Holsteen havde noget Udfordrende, og enhver Forandring kunde bringe Fare. Man havde imidlertid ingen Ahnelse derom, i det mindste ikke i mine Omgivelser. Dog syntes Indvaanernes Stemning at staae i en stærk Modsigelse mod de Danstes, der omgave Kongen; mig traadte denne Contrast paa en paaenlig Maade imøde. Holsteneren var tykt sindet; for ham var Preussens Undergang frygtelig, for de Danske var den i det mindste ligegyldig; ja der ytrede sig iblandt mine danske Venner et Sindelag, der ærgrede mig. Frederik Guldberg, der havde et Navn som dansk Digter, var en Søn af den under Enkedronning Juliane Maria almægtige Minister. Jeg havde levet i et fortroligt Forhold til ham som til de andre danske Videnskabsmænd. Han var nu i Kiel, som Kronprindsens Lærer og nu en Ultradansk. De Franske, syntes det ham, havde erobret det nordlige Tyskland for bestandigt; at det sønderknuvende Klag nogensinde kunde afdæmpes igjen, forekom ham utroligt; Holsteen var nu en fra Tyskland bortreven Provinds af det danske Rige og maatte fuld-

stændigt daniseres; ja han havde det latterlige Indfald, at man maatte indføre det danske Sprog i Holsten. Saa selfomt var han med kun nogle faa af hans Venner henreven i en stiv, indskrænket og enstidig Nationalitet, saa forblindet at han troede, med sit lille Fædrelands Magt og med en forbigaaende Tids hurtigt velende Forhold, at kunne fortræng den tyske Aands Magt, et urkraftigt Sprogs Velstand havde været Urisp oget for hele den nyere Tid i mere end tusinde Aar. Hans Parti var rigtignok kun meget svagt, men han, dets Ordfører tænde høit og ubesindigt. At Ytringer af dette Slags, som den Tyske, der var fjernere fra Danmark kun vilde smile ad, ja ynke som psykisk sygelige, varde en stor Forbittrelse i Holsten, var naturligt. Professor Heinrichen Schlesier, kaldet som Philolog til Kiel, var bekendt for sin yderst drøie Natur. Han blev den forbittrede Tyskers Ordfører. Det var let at vise Ultradanskheden i dens latterlige Lys, og Heinrich skaanede ikke sin Modstander.

Jeg kan ikke berøre denne Strid, der var mig modbydelig som Dansk og som Tysk, uden at tænke paa det ganske modsatte Forhold, der for nærværende Tid ytrer sig. Fra Holsten af er det tyske Sprog

trængt bestandigt videre frem mod Norden og det
 danske Sprog er ved de historiske Forhold, ved den
 danske Tannelses Concentration paa Verne, ved
 Jydernes inderlige Forbindelse i alle Livsforhold paa
 den samme Halvø, deels udsluttet, deels i nogle Egne
 kun blevet tilbage som et underordnet Folkesprog.
 De Sidstnævnte var nu det danske Folk under et
 dansk Herredømme sat i den selsomme Stilling, at
 Gudstjenesten saavel som Retsforhan lingen fandt
 Sted i et Sprog, som Folket ikke forstod. De
 Danske beklagede sig derover, og det Spørgsmaal
 blev forelagt Landets Konge om de indtrængte Præ-
 ster, Skolelærere og Embedsmænd skulde lære Dansk,
 eller det end nu danske Folk under dansk Herredømme
 lære Tysk? Omendstjondt man maa tilstaae at disse
 Egnes Forbindelse med Hertugdømmene, især den
 fælleds Administration og Jurisdiction fremkalder Ban-
 seligheder, saa synes dog denne Fordring, rettet til
 en dansk Konge, at tilintetgjøre en endnu levende,
 om endog tilbagetrængt national Rod, at være fuld-
 kommen urimelig, og med Rette at forkastes af det
 danske Folk. De skandinaviske Sprog ere af germa-
 nist Oprindelse, ligesom det Tyske, ja dets Grindringer
 naae langt længere tilbage end det tyske Sprog.

Hvad Indierne og Egypterne vare for Grækerne, er
 Skandinavien for Tyfterne; de gamle Gothers my-
 thiske Nutid lever endnu i det høie Norden, danner
 endnu den friske Kjerne af en eiendommelig scandi-
 navisk Digtekunst. Det er en Ulykke for Tyskland
 at denne rige mythologiske Verden er forsynden og
 kun sparsomt erstattet ved romerske Sagn, hvis pro-
 saisk=doctrinaire og sædeligt belærende Hensigter
 kun ligger alt for tydeligt for Dagen. Den Tid
 nærmer sig, i hvilken den dybtforstændende Tyster vil
 opdage sit eget Folks viunderlig rige Urtd, det
 dybe Fortids Skat, der er opbevaret i de scandinaviske
 Sprog; det vil blive ham en betydelig aandelig
 Opgave, at erkjende sit oprindelige Hjem i det høie
 Norden og han vil ære og skatte, ingenlunde for-
 trænge den Egn, i hvilken Sprogene bevare hans egen
 Tilværelses Urklange. De Danske have i hine Grænd-
 seprovincer ikke blot en ydre med de historiske For-
 andringer afværlende Ret at forsægte, men meget
 mere en Aandig, paa hvilken et Angreb tillige saarer
 den nationale Tilværelses inderste Kjerne.

Jeg kan ikke undlade at anføre en Begivenhed, der gjorde et stærkt Indtryk paa mig. Man veed hvor historisk betydelig Familien Bernstorff er forekommet mig lige fra min tidligste Barndom. Min Grefsygt var forenet med en inderlig Hengivenhed. Grev Christian Bernstorff var som Minister for de udenlandske Anliggender med Kronprindsen i Kiel. Hans Kone, ung og elstværdig, var tillige en udmærket Stjerner. Den første Barselseng styrtede hende i en dødelig Sygdom. De Læger, der bleve kaldte, havde opgivet Alt Haab. En vis Fjend, vel tildeels foranlediget af hans Collegaer, herskede mod en som tænktende Stribent bekiendt Læge, der blev kaldet til Kiel; det var Brandis. Han blev først kaldet, da Karen var stegen til det Høieste. Sygdommen, som de andre Læger havde taget feil af, blev af ham bestemt angivet. "Det er," — sagde han, — "en tilbagetrængt Skarlagensfeber. Der gives eet Middel, men det er uoveligt; dog uden at det anvendes er det bestemt, at den Syge doer; men bliver det anvendt er Redning muelig, ja sandsynlig, men ikke vis. Han rovede at anordne Barselskonen, der var Døden nær, et koldt Bad. Skarlagensfeberen brød frem og den unge, skønne, almindelig elskede Grev-

inde var reddet. En saadan Kuur i en lille Stad under det kongelige Hofs Dine, forekom næsten som et Underværk, og Brandis blev Dronningens Læge, en Post, som han endnu beklader. Naar man erindrer hvor nær jeg i mine Studier stod Lægekunsten, hvor vigtig den var mig, vil man kunne indse hvor betydelig denne Helbredelse maatte forekomme mig, da den for mig havde en høi national, en reelt menneskelig og tillige en videnskabelig Interesse.

Den Dag kom, da det var bestemt, at jeg skulde have Audients hos Prinds-Regenten. I den store Forsal, i hvilken jeg maatte opholde mig i nogen Tid, fandt jeg nogle Adjutanter. Ved min Broder vare de mig bekendte. De havde hørt Prinds-Regentens gunstige Dom om mig, og kom mig først venligt imøde. Hr. v. B. General-Adjutanten, fornyede med tilspindelende Interesse et tidligere Bekendtskab; Hr. v. H. berørte, som det syntes, med Velbehag, fjernere Familieforhold. Det var, da jeg traadte ind som om jeg var en Begunstiget af Prinds-Regenten. En høi Embedsmand traadte ud. Døren blev aabnet og jeg traadte ind. Det var den første Gang

at jeg kom i personlig Berørelse med Prindsregenten. Han havde i sin Person noget Paafaldende. Han var mager, bleg; Haar og Dienbryn vare blændende hvide; dog vare Ansigtstrækkene de betydelige, der tilhørde den gamle Kongestamme; man erkjendte Herskeren; og fik den reent Menneftelige kjær. Jeg buffede dybt. "Det er mig kjær" — sagde Prindsregenten, — "at De igjen kommer til os; De er et godt Hoved; vi ville kunne bruge Dem: men Foreslåninger maa De ikke holde." — Hverken Grev Schimmelmänn eller min Broder havde ladet mig ahne en faadan Modtagelse. "Jeg beklager, Deres kongelige Høiher!" — svarede jeg derpaa, — "at jeg da maa ansee mig for skilt fra mit Fædreland og dets Tjeneste." — Den første Tiltale ryftede mig faaledes, at jeg ganfte forglemte mig, buffede, og, mod al Belangstændighed, gjorde Mine til at gaae. Da yttrede Prindsregentens personlige Godhed sig. "De er saa kort for Hovedet," — svarede han, — "vi kunne vel dog tale med hinanden!" — Jeg blev staaende. — "Jeg kan ikke lade Dem læse;" — vedblev han, — "De gjør mig mine Undersaatter forrykte." — "Deres kongelige Høiher!" — svarede jeg, — "jeg kjender den ulykkelige Hændelse, som man har
 Hvad jeg oplevede. V.

benyttet sig af for at stude mig i Deres Dine." —
 Jeg fortalte hvad der tidligere er blevet anført om
 den unge Mand (S). "Enhver anstrængende Viden-
 skab kan være farlig for enkelte aandssvage Menne-
 sker," — vedblev jeg, — "hvor mange have ikke mistet
 Forstanden ved det mathematiske Studium og ved
 Bibellæsning; ja, selv Professor Moldenhauers for-
 træffelige Forelæsninger have virket saa ulykkelig
 paa et ungt Menneskes Aandsvirksomhed." — Denne
 Mand havde en betydelig Indflydelse og jeg kunde
 forudsætte, at hans Dom om mig havde været mig
 skadelig. Prinds-Regenten loe og syntes at forstaae
 mig. "Men hvorfor vil De læse?" vedblev han. —
 "De kan jo udarbejde Skrifter i Deres Videnskab;
 hos os er der Pressesfrihed, og naar Deres Skrifter
 ikke indeholde noget imod Staten, Religionen, eller
 mod gode Sæder, vil intet Menneske lægge Dem
 Hindringer i Veien." Jeg søgte nu at vise ham
 hvorledes jeg i Særdeleshed tiltroede mig det Talent
 at holde mundtlige Foredrag og derved at vinde
 Ungdommen; hvorledes netop det levende Bifald,
 som jeg havde vundet i Kjøbenhavn og siden i Halle,
 paalagde mig den Forpligtelse ikke at opgive en For-
 bebane, som jeg havde begyndt med saa meget Feld

Netop dette Fæld, som mine Modstandere syntes at frygte for, var mig en Opfordring til at vedblive denne Virkefreds. Vel troede jeg, at jeg med Samvittighed kunde bestyre et andet Embede; men for Saadanne var der Mange; og jeg kunde ikke opgive den mig forundte Gave for at træde ind iblandt denne Masse; "og desuden" — vedblev jeg, da Prinds-Regenten med den største Taalmodighed og Godhed lod mig tale, — "som Promoveret paa et indenlandsk Universitet har jeg erhvervet mig en Ret til at holde Forelæsninger, hvorfor jeg, ved at opgive den, maatte forekomme som en, der var straffet. Taaler jeg, at man fratager mig denne Ret, aflægger jeg den Betskjendelse, at jeg har forseet mig; og jeg skulde bringe det, der forekommer mig som noget Helligt, i en saa klav Stilling?" — Det lader til at Prinds-Regenten har misforstaaet denne Yttring, som senere Begivenheder vise. Ogsaa nu syntes han at være stødt.

Jeg erindrer ikke fuldkommen Samtalens Gang; men den endte paa en Maade, der paadrog mig Prindsens høieste Misbehag. Han yttrede med Hæftighed, at jeg jo kunde blive tvungen til at antage dansk Tjeneste, fordi jeg havde nydt danske Reiseskændier. Jeg vovede nu, og jeg indseer heller ikke

hvorledes jeg havde kunnet undgaae det, at erindre
 Prindsen om, at jeg ifølge min Pligt havde indført
 det mig og antaget et dansk Embede; at jeg ikke var
 flygtet hemmeligt bort, men var bleven afskediget i
 Naade, "og nu, Deres kongelige Høihed!" — saaledes
 sluttede jeg, — "er jeg kongelig preussisk Professor
 for; har ingen Afsked, men kun Tilladelse til at reise,
 og har førend min Bortreise afgivet den Erklæring,
 at jeg, endog om der i mit Fædreland aabner sig de
 meest glimrende Udsigter for mig, ingenlunde vil
 forlade mine Tjenesteforhold, under Landets betænkelige
 Forsatning. Allerede engang tilforn havde jeg i Lø-
 bet af Samtalen sagt det Samme. Prinsregenten
 yttrede sig paa en for mig krænkende Maade om
 den preussiske Armee, og spurgde mig i en spottende
 Tone, om jeg maaskee vilde blive preussisk Soldat for
 at redde Landet. Ved Slutningen af Samtalen var
 han bleven meget høirostet og afskedigede mig i Brede.
 Da jeg aabnede Døren for at træde ud, saa jeg
 hvorledes Adjutanterne skyndsomt ilede bort. Det var
 klart, at de havde luret, da Samtalen blev lybeli-
 gere. Enhver af dem traad saa langt tilbage for
 mig som muligt; Ingen hilsende mig, og jeg blev ogsaa
 saa af disse Herrer afskediget i Unaade.

Jeg er bleven hæftigt dadlet for denne Samtales Skyld; jeg vil ikke retfærdiggjøre mig; imidlertid tør jeg vel vove en Undskyldning. Man tænkte sig den Stemning, hvori en Mand, der ganske levede for et ham vigtigt og ophøiet Formaal, maatte komme, naar han, efter al ydre Sandsynlighed saae det Folks Undergang imøde, paa hvis Tilværelse hans hele Virksomhed beroede. Mit hele Haab for Fremtiden sluttede sig jo ikke til de nærmeste sandse- lige Begivenheder, men til en usynlig Magt, der be- herkede Historien. Og denne Retning af alle mine Tanker maatte afvende mit Sind for alle sandkelige Forhold. Det havde, dersom Prinds-Regenten havde ytret sin Beslutning, at forbyde mig at læse, for Grev Schimmelmann, været Uret af denne ikke at underrette mig derom; og nu var det første Ord, som jeg hørde af Prindsregenten, den Opfordring til for bestandigt at opgive en Virksomhed, der nu fore- kom mig mere vigtig og betydningsfuld, end nogen- sinde før; en Virksomhed, for hvilken jeg havde be- sluttet at vove min hele Tilværelse; jeg skulde opgive det, der for mig havde en religiøs Betydning, for at antage en Stilling, der maatte forekomme mig intet- sigende, da jeg troede klart at erkjende mit eget

Kalb. Sat i en saadan Stemning forsømde jeg rigtignok de Hensyn, der ikke burde oversees, naar jeg udtraadt af sædvanlige borgerlige Forhold, havde taelt med en Regent, som jeg ærede og hylrede.

Da jeg var alene og overtænkte min Stilling, besluttede jeg at reise til Kjøbenhavn. Det var det eneste Sted, hvor jeg kunde haabe, at erholde en Sum, der i det mindste kunde rive mig ud af den meest trykkende Forlegenhed. Min yngste Broder, hvem jeg meddeelte Samtalen, blev meget forstræffet, og besluttede at ledsage mig, for maaffee under mit Ophold i Kjøbenhavn at være mig til Nytte paa en eller anden Maade. For at kunne tiltræde denne Reise, maatte han søge om Tilladelse hos Prinds-Regenten. Denne blev ham ubetinget tilstaaet, og Prindsen sagde paa en noget spottende Maade: „Ledsag De kun Deres Broder; det vilde jo være haardt om den stakkels Mand maatte reise alene paa denne Tid af Aaret.“ — Vi reisde igiennem Tyskland, hvor jeg opholdt mig i nogle Dage hos min Svoger. Man kan tænke sig med hvilken Forstrættelse min Søster og min Svoger betragtede min Stilling. Med den agende Post reisde vi til Kjøbenhavn, og angrebne af Reisen, besluttede vi i Roeskilde at for-

lade Posten, for Dagen derpaa at reise med Extra-post. Til den Gæstgivergaard, som vi toge ind i, ankom vi netop ved Middagstid. Næppe havde vi tilbragt een Time ved Bordet, førend min ældste Broders Tjener kom og opfordrede mig til hurtigt at komme til ham. Allerede under Maaltidet havde jeg lagt Mærke til, at Gæsterne, der vare forsamlede der, betragtede mig og hvidskede til hverandre. Jeg havde bemærket, at ieg var den almindelige Gjenstand for en spændt Nysgjærrighed. Da vi kom til min Broder, fandt vi ham i fuld Uniform og med Sørgeslor om Armen.

Min Broder syntes baade forbittret og forstræffet. "Svorledes har Du erfaret min Ankomst?" — spurgde jeg, da jeg nok mærkede, at der maatte være forefaldet noget Overordentligt. "Du blev" — svarede min Broder, — "allerede igaar ventet af Politiet." En med Posten ankommen Skrivelse havde altsaa forkyndt min Ankomst fra Nyborg over det store Bælt. Men at jeg i Roskilde havde forladt den ordinaire Post vidsde man ikke. "Hvad har Du gjort, — raabde min Broder, — "Prinds-Regenten er i høieste Grad forbittret. Der er kommet en Befaling til Universitætet, at man under enhver Betin-

gelse skal forbyde Dig at læse; og Dnkel er netop Rector." Jeg var i højeste Grad forbauset. Hvorledes Prindsen havde kunnet troe, at jeg ligesom til Trods vilde opholde mig i Kjøbenhavn og holde Forelæsninger der, var mig ganske ubegribeligt. Jeg havde vistnok yttret i min Samtale med ham, at jeg havde Ret til at holde Forelæsninger i Danmark, og at Tabet af denne Ret vilde være en Straf, som jeg ikke troede at have fortjent. Udentvivl havde han af denne Yttring sluttet sig til at jeg vilde paa en trodsig Maade forsvare min Ret, en Fremgangsmaade, der vilde have været mig fuldkommen uvarerlig i min daværende Stilling, og som Universitætslærer i fremmed Tjeneste. Man kan tænke sig hvor ubehagelig denne Begivenhed var mig, da den maatte gøre mig til Gjenstand for den almindelige Samtale. Jeg vilde i nogle Dage opholde mig stille og ubemærket i Kjøbenhavn; jeg søgte i en betrængt Stilling, og kun med lidet Haab, en Understøttelse, der skulde redde mig. Naar jeg tænkte paa Kone og Barn, gysede jeg for Fremtiden; jeg saae ingen Hjælp; Udsigten til en Ansættelse, der kunde bringe mig det Nødtørftigste, var forsvunden; og dersom jeg vilde ernære mig som Stribent, var ogsaa enhver

Udsigt i denne Retning afflaaren mig; thi ingen Boghandler modtog et videnskabeligt Manuscript.

Og her maa jeg nu fortælle en Begivenhed, der endnu i Erindringen rører mig i mit Indre, og som den Tid overbeviste mig om, at jeg stod under en højere Magts Beskyttelse.

Min Broder traad mig imøde med et Sørgeflor. Han var nylig vendt tilbage fra en Tantes Begravelse. Jeg nævnte tidligere en Broder til min Moder, der traad som Lieutenant i Militairtjeneste og ægtede en rig Enke. Professor Bang, der altid var venligt stillet mod sine fattige Paarørende, havde ved dette Giftermaal tænkt paa dem. Efter en truften Overeenskomst skulde, hvis der ingen Afkom udspiraang af dette andet Egteskab, en betydelig Deel af Formuen tilfalde Mandens Sødsfende og deres Arvinger. Men jeg havde paadraget mig denne Slægtningsskab. Ulykkeligviis yttrede han sig engang i min Nærværelse om min Fader, paa en saa haard og upassende Maade, at jeg fuld af Forbittrelse vilde ham tilrette, og forlod hans Huus med den Erklæring, at jeg aldrig mere vilde betræde det. Alt dette skeede, da jeg var kommen til Kjøbenhavn fra min første Reise, og endnu levede der ugift. En

Sum, der ikke engang beløb sig til 20.0 Rigsdaler og som jeg skulde erholde engang i Tiden, ubestemt naar, var mig altfor ligegyldig til at jeg skulde have græmmet mig over dette Tab. Jeg paaasted vel endogsaa i min Letfindighed, at den gode Morbroder var saa bange for Døden, at han ikke engang vilde see paa det engang opsatte Testamente, langt mindre forandre det. Han havde allerede været død i et Par Aar; Enken blev begravet den Dag, da jeg ankom til Kjøbenhavn, og den eneste Arv, der nogen sinde skulde blive mig til Deel, var virkelig tilfalden mig. Denne uventede Hjælp i en Stilling, der næsten truede mig med at bringe mig til Betlerstaven, rystede mig. Grædende sank jeg paa Knæ og stød trostet og modig op igjen.

Jeg havde i mange Aar været behersket af den Anskuelse, der antager en evig Nødvendighed af Alt, hvad der er til, en Nødvendighed, der vel ved sin Grund hentyder paa en Intelligentses Billie, men paa en Billie, der een Gang udtælt, taber al Frihed. Vel var en religiøs Følelse, der kun kan bestaae, naar det frie Forhold af Kjærligheden mellem Gud og den ham tilværende Personlighed beholder sin Betydning, fra min tidligste Barndom af indplantet

mig som en aldrig ganske forsvunden guddommelig
 Betsignelse, og var aldrig ganske bleven fortrængt.
 Men der gives Begivenheder i Livet, der umiddelbart
 træffe den inderste reneste Kjerne af den endnu ikke
 ganske hensjunkte Personlighed. De erholde en Aaben-
 barings Betydning, de træde os ved den fornyede
 Erindring imøde som indre paamindende Glands-
 punkter i en af en fri guddommelig Kjærlighed be-
 kræftet Tilværelse. Tilfælde formaaede jeg ikke at
 kalde denne Sammentræffen, ved hvilken min Broder,
 der gjorde mig bekendt med min ydre Forfatnings
 høieste Forvirring og Hjælpeløshed, nu ogsaa var
 bestemt til at forkynde den Hjælp, der saa uventet,
 saa aldeles uden egen Medvirkning blev bragt mig
 af en mægtig Haand.

Jeg forlod min Broder og ilede til Professor
 Bang. Han vilde, da han nu var høist utilfreds
 med mig, naturligviis irrettesætte mig; men da jeg
 nu var underrettet om hvorledes Sagerne forholdt
 sig, afbrød jeg ham. Han meende nemlig, at Uni-
 versitetet maatte bekendtgjøre mig det kongelige For-
 bud paa en høitidelig Naade. Jeg fortalte ham
 Samtalen med Kronprindsen og udviklede ham den
 Misforstaaelse, der uden Tvivl havde givet Anled-

ning til den kongelige Beslutning. Kronprindsen havde forudsat, at jeg vilde læse. Imod denne min, som han troede, trodsige Villie, var Forbudet rettet; i ethvert Tilfælde var Universitætet forpligtiget til at oppebie min Beslutning at ville læse. Men indkom der en Erklæring fra Universitætet, ved hvilken et Forbud, der paa enhver Maade maatte komme til offentlig Kundskab, blev bekendtgjort uden nogen Anledning fra min Side, vilde man tvinge mig til, at møde en saa selsom Fremgangsmaade med de alvorligste Baaben baade af Alvor og Spot. At det nu slet ikke kunde være min Hensigt, at opholde mig længe i Kjøbenhavn i den Stilling, hvori jeg befandt mig, og endnu mindre at holde Forelæsninger, maatte være ham indlysende af min Fremstilling. Saaledes forhindrede jeg lykkeligt ethvert Skridt af Universitætet, og at Bang netop paa den Tid var Rector, maatte jeg vel betragte som en selsom Blanding af Diebliffets gunstige og ugunstige Begivenheder i mit Liv.

Men nu kom en anden mig høist behagelig Ojenstand paa Bane. Bang, der havde indlobet sin Broders Giftermaal, kjendte Andelen af Arven, der tilfaldt mig, meget nøie, og det overraskede mig, der

meget vel kjendte hans gunstige Sindelag imod mig, ingenlunde, da han venlig og aldeles forsonet lovede at foranstalte hele Arven udbetalt paa nogle hundrede Daler nar, der endnu kunde blive tvivlsomme. Alle mit Livs Momenter vare i en forunderlig Bevægelse. Glæde og Sorg, Trods og Ydmyghed, Frygt og Haab afværlende i min Sjæl, og jeg var i dette Dieblit ikke i Stand til at betragte nogen Begebenhed efter Tilværelsens almindelige Regler, eller at fatte nogen Beslutning. Jeg blev omgivet af mine Venner og af unge Videnskabsmand, der i Kjøbenhavn til enhver Tid vare tilbøielige til at danne et Slags Opposition, vilde gjøre min Stilling til Gjenstanden for en offentlig Discussion. Imidlertid var, trods det Indtryk jeg før havde gjort, og da jeg her traad op som tytt Professor, disse Herrers Hengivenhed ikke meget stor, og det lykkedes mig let, især i en saa truende og vigtig Tid, at bringe det dertil, at min Sag slet ikke blev omtaelt, men stiltiende forsvandt med den Bevægelse, som den voldte i nogle saa Dage.

Men tungest var mig naturligviis nu Besøget hos Grev Schimmelmänn. Prinds-Regenten havde fortaltde han mig, endnu samme Dag som jeg havde

havt Audients, skrevet ham til og anklaget mig i den
 haardeste Udtryk. Og jeg havde vistnok sat min vel-
 villige Belynder i en meget ubehagelig Stilling.
 Og saa han bebrejdede mig min store Hæftighed.
 "Dersom De" — sagde han, — "harde modtaget
 den Plads, der blev Dem tilbuden, vilde det nok
 have lykkedes mig efterhaanden at overvinde den
 Fordom, der stader Dem saa meget, og at faa Dem
 en mere passende Virksomhed. At det ikke kunde
 være min Hensigt, at lade Dem vedblive at leve i
 en Stilling, der stemmer saa lidet overeens med De-
 res Rald, burde De have forudseet, og at man med
 Klogskab maa søge at overvinde de mødende Hin-
 dringer, der ikke kunne bortfiernes ved et plump
 Angreb, at man ingenlunde ved en betænkelig
 Kamp i et slet valgt Dieblis maa sætte Alt, hvad
 man lever for, paa Spil, troer jeg, De har havt
 Leilighed til at indsee." Jeg søgte vel at undskyld
 mig; jeg forestillede ham, at dersom jeg antog et
 Forbud, som det udtækte, vilde der allerede derved
 være kastet en Skygge paa min hele Personlighed.
 "Man havde" — sagde jeg, — "saa godt som dree-
 vet mig ud af Landet, da jeg foredrog min Over-
 beviisning. Det faar at virke som Lærer i mit

Fædreland, havde jeg maattet opgive, da alle Forhold taelde for mig; da intet kongeligt Forbud standse min Virksomhed. Men nu blev jeg opfordret til at indsmugle det, der forekom mig som noget Høit og Helligt, paa en uværdig Maade, som noget Con-
treband. Og jeg indseer ikke, hvorledes det med nogen Sandsynlighed var at haabe af de Autoriteter, der vare glade, da jeg forlod Landet, og som søgde ved et Forbud, der vilde have hæmmet min hele Virksomhed, at beskytte sig mod de formeentlige Færter, der vilde flyde af min Lære, at de vilde forandre deres engang fattede og saa bestemt udtælte Overbeviisning. „Harde De, høistærede Belynder!“ — vedblev jeg, — „ladet mig vide det mindste af disse truente Forhold, vilde jeg have kunnet forbedre mig derpaa; en Fordring, der jo maatte forekomme mig som den Haardeste af Alle, vilde ikke have truffet mig saa pludseligt og uforberedt; men i ethvert Tilfælde maatte jeg ansee denne Begivenhed som et Beviis paa, at jeg er bestemt til at fastholde den Virketreds, som jeg saa lykkeligt har begyndt i Tyskland, under alle, endog de ugunstige Forhold.“

Ministerens høimodige Tænkemaade henledte snart Samtalen fra smaa personlige Forhold til de Almin-

delige. Den største Deel af det preussiske Rige var besat af franske Tropper; de vigtigste Fæstninger vare faldne; Slagene ved Pultust og Eylau vare tabte efter en hjert Modstand; alle Continentets Handelsforhold vare hævede ved Continentalspærringen, og at den Neutralitet, som Danmark, ligesom i den nordamerikanske Krig og i Revolutionskrigen søgte at fastholde til saa meget Gavn for Landet, snart paa en eller anden Maade maatte ophøre, var let at indse. Ministeren erkjendte virkelig Danmarks truede Stilling og ansaae sig for overbevist om at min Stilling der næppe vilde være mere sikker, end enhver, som jeg var i Stand til at forskaffe mig i Tyskland. Bemodig skildes jeg fra denne fortræffelige og virkelig ædeltsindede Mand; dog indsaae jeg, at mit forlængede Ophold i Kiøbenhavn maatte sætte ham i en piinlig Stilling. Jeg sagde ham, at jeg vilde rejse efter et Ophold af et Par Dage. — Men endnu forrestod der mig en tung Gang. Directeuren for det danske Cancelli, Hr. von Raas, en af de høieste administrative Embedsmænd i Landet, havde, og det ved en Politibetjent, ladet mig befale at møde hos ham. Den Form, under hvilken dette skeede, ærgrede mig. Jeg svarede Politibetjenten, at det vel var

mig bekendt, at enhver Fremmed, der blev til-
 sagt, maatte fremstille sig for Politiet, men at jeg
 ikke troede, at jeg stod under nogen anden dansk
 Embedsmand. Dersom Cancellidirektøren havde no-
 get at meddele mig, vidste han hvor jeg boede, og
 hans Besøg vilde være mig meget behageligt. Jeg
 havde meddeelt Grev Schimmelman dette Svar,
 men han meende, at jeg vilde udsætte mig for store
 Ubegyeligheder, dersom jeg ikke mødte hos Hr. Di-
 rectøren. Dog havde hans Godhed for mig været
 virksom. Jeg erholdt en høflig skriftlig Indbydelse,
 fra Hr. v. Raas, og antog den. Jeg blev modtaget
 med megen Høflighed. At en Politibetjent først var
 kommen til mig, erklærede han for et blot Tilfælde.
 Denne, forsikrede han, havde just været i hans Bu-
 reau; men Grunden, hvorfor han ønskede at tale med
 mig, var en Skrivelse fra hans kongelige Høi-
 heds Indhold det var ham paalagt at meddele mig.
 "Prinds-Regenten" — sagde han forbindiligt, men
 dog, som det lod, tillige forlegen, — "veed vel at
 sætte Deres Talenter, men troer, at Deres dristige
 philosophiske Undersøgelser kunne være skadelige for
 den svagere, ikke saa kraftigt uddannede danske Ung-
 dom." — "Min Herre!" svarede jeg, — "jeg tør,
 hvad jeg oplevede. V.

selv født af en dansk Moder, opdraget og dannet her, næppe tilstaae, at man især i Danmark har noget at træffe saa ydmygende Forsigtighedsanstalter. Men Prindsregentens Forudsætning, at jeg her vil tiltrødse mig den Rettighed, at holde Forelæsninger, maa nødvendigvis beroe paa en Misforstaaelse. Der som jeg nogensinde skulde fatte den Beslutning, at holde Forelæsninger i Danmark, vilde jeg behøve ikke alene en Tilladelse, men ogsaa en udtrykkelig Opfordring af Autoriteterne." Vi skiltes ad. Kun i største Hast kunde jeg tage Afsked med mine Venner, og forlod Kjøbenhavn. I nogle Dage opholdt jeg mig igjen hos den daværende Præst Wynster, og da jeg vilde undgaae at komme til Kiel, reisde jeg over Smaaberne til Heiligenhafen.

Min Stemning var høist nedslaaet; jeg var, det tør jeg paaataa, dybt rørt. Dybt havde min Færfrygt og Trostabs mod Regenten slaaet Rødder i mit Indre. Fra min tidligste Barndom af vare de blevene nærede. Ligesom den religiøse Tro, havde den under saatlige Trostabs til Grundtonen i mit Indre. En saa bestemt og offentlig erklæret Unnaade var mig

frygtelig: dersom jeg havde været for hæftig mod Prindsen i mine Yttringer, saa var min Straf haard og varede længe.

Femten Aar efter, i Vinteren 1824, var jeg igjen i Kjøbenhavn. Den gamle Grev Schimmelmann var den Tid ikke mere Finantsminister, men Minister for de indenlandske Anliggender. Da han var gunstigt og venligt findet imod mig, taelde han med Kongen. Jeg mødte i Audientsalen. Hr. v. B., der i Kiel søgte at ffye min Nærværelse, modtog mig meget venligt. Jeg blev indladt og stod nu ligeoverfor Kongen. Mit Forhold til ham: den udmærkede Naade, som han havde viist mine afdøde Brødre, den nedsladende Godhed, med hvilken han modtog mig, men fremfor Alt den haarde Skjæbne, der havde truffet ham og hans Land, overvældede mig. Jeg kunde ikke tilbageholde mine Taarer. Hvad jeg sagde, hvad han svarede ved jeg ikke mere, kunde næppe erindre det, da jeg forlod Audientsalen. Men den dybtfaarede danske Undersaats Pierte aabnede sig: den Høielse, der gjennemtrængte alle Landets Borgere, der efter saa mange haarde Provvelser paa det inderligste forenede Undersaatterne og Herfteren, fandt Ord, der ogsaa syntes

at behage Kongen. Han lod mig ikke gaae; mine to afdøde Brødre omtaelsde han med Berømmelse. Den Yngste, der var død som Gouverneur i Guinea, var den Sidste, som jeg havde at tabe; jeg stod lige overfor ham som den eneste Tilbageblevne. Audientien varede næsten i een Time. Han rakke mig naar digt Haanden, og da jeg traad ud, jublede mit indre Bæsen. Det var mig, som om en mangeaarig Forbandelse, der hvilede paa mig, i dette Dieblit var tagen fra mig. Jeg blev i tre til fire Uger i København, og førend min Afreise erholdt jeg Befaling til endnu engang at komme til Kongen. Han havde efter den første Audients yttret sig med megen Tilfredshed om mig. "Man seer" — havde han sagt efter sin Maade, — "hvad Aar og Erfaring kunne udrette; Steffens er jo bleven en ret fornuftig Mand." Den sidste Audients var nu vel roligere end den Første; Kongen forelagde mig adskillige Spørgsmaal. Det var den ubehagelige Tid, da den Mistanke, der hvilede paa de tyske Universiteter, havde naaet sin høieste Spids. Jeg selv havde som Rector for Universitetet i Breslau været indviklet i disse pinte Undersøgelser. Rygtet gik at den berømte Pbyfiker Pfaff, der, hvis jeg ikke tager Feil, havde gjort en

Reise til Belgien, var bleven mistænkt formedelst en eller anden stødende Yttring, og blev forfulgt af Politiet. Han var lykkelig undgaaet Forfølgelsen, havde naaet sit Hjem i Kiel og blev her beskyttet af Kongen. "Det er dog" — sagde han, — "slem, naar Landets bedste Ungdom er mistænkt. Seer De, hvorledes jeg lever med mine Studenter; de ere og mangen Gang overmodige, og snakke noget taabeligt Tøi uden Eftertanke; men jeg forhindrer ikke en Forbindelse af de Studerende blandt hverandre, og de vise mig den største Tillid. Man maa forsaae at vinde Ungdommen, ikke skræmme den." Jeg søgte at forklare Kongen Forskjellen mellem Forholdene, for at gjøre ham en Fremgangsmaade, som jeg rigtignok ikke kunde billige, begribelig. Den Naade, som Kongen havde vist mig ved at stede mig to Gange til Audients, blev bekjendt i Staden, men den Naade, hvorpaa mine Venner modtog mig, bliver mig uforglemmelig. I et stort Selskab, der blev foranstaltet, mødte, det tør jeg sige, mit Fædrelands meest udmærkede Mænd. Ved det store Bord sad paa høire Side af mig den herlige Minister Schimmelman, nu en Olding langt inde i de Halvfjerdsfindstve; paa venstre Side Sønnen af min afdøde Morbroder

Bang, den Tid Universitætet's Rector. Og saaledes trængde sig alle min tidligste Barndoms og min lykkelige Ungdoms Erindringer sammen i dette en usfortjent Hylbings Dieblif. Saa forunderligt contraherede denne ærefulde Modtagelse med den sørgelige Stilling, i hvilken jeg for femten Aar siden forlod Staden.

Men Lykken begunstigede mig endnu mere, ligesom om Alt, hvad jeg havde lidt, skulde gjøres godt paa en isiesfaldende Maade. Arveprinds Christian, som jeg troede at burde gjøre min Opvartning, indbød mig til Sorgenfri, og her blev den første Grund lagt til det naadige Sindelag, der har udbredt en Glæde over min Alderdom.

Den høie Raade, hvormed et fortræffeligt Kongepar paa en saa udmærket og sjelden Maade fremhævede mig og min Familie, de muntre og lykkelige Dage, som vi, indbudte til Kroningen, henlevede i Nærheden af Kongen og Dronningen, satte mig i en Stilling i mit Fædreland, som jeg aldrig havde kunnet vente, og som var ligesaa sjelden, som usfortjent. En saadan Stilling har netop i Fædrelandet den skønneste Betydning; den viser sig som en Forpælgelse af Barndommen og Ungdommen, som en Afslutning af henfarne Tider, og skøndt aldrig før af-

net, dog som Opfyldelsen af sangviniske Dromme, der ofte i forrigfulde Tider formløse drage igjennem det Indre. Men Kongen og hans høie Gemalindes Puls erholdt et dobbelt Vard, da det blev mig forundt, ogsaa i Hamburg og Altona at tilbringe nogle Dage i deres Nærhed. Man vilde erindre sig i hvilken trostesløs Forladthed jeg havde henlevet Maaneder i denne Stad. Nu var jeg, havet ved Kongens Gunst, i Selskab med de Mægtigste og Rigeste i denne Handelsrepublik og turde tage Theel i alle Føitidelighederne. Men især traad Modfatningen mellem denne forbigaaende Stilling og et betænkeligt Tidspunkt i min Ungdom frem paa en stjerrende Maade. Fra Haven i Neumühlen, før min fortræffelige Veninde, Frue Siwefings Eiendom, hvor den rige Bangvier Donner havde foranstaltet et glimrende Maaltid, turde jeg ledsage Kongen paa en Fart med en Dampbaad til Blankensee. Bredden, langs med hvilken vi seilede, var besat med jublende Indvaanere; Mængden af dem tog til jo nærmere vi kom den nysnævnte rige Landsby, og en utallig Skare omringede Kongen, da vi steg ud. Man vil erindre, at jeg i November 1794, altsaa fem og fyrgetve Aar tidligere, først betraad den tyske Jordbund,

som en Skibbrudden, der var henkastet til et fremmed Land, at jeg, blottet for Alt, i en laant Riold, med nogle Skillinger i Lommen, forrignfuld betraad denne By. Jeg havde vel siden været i Blankenese, men kjort dertil paa Landeveien. Nu besteg jeg den samme Høi, æret ved Kongens høie Gunst, midt iblandt hans Hof, omringet af den jublende Mængde af mange tusinde lyffelige Indvaanere, der paa mange Maader hylbede Landets elskede Herre. I den rige Etatsraad Bauers pragtfulde Have nød jeg i Rødheden Udsigten over en her overraskende Bjergsø indtil langt hen over den med Skibe bedækkede Skærsom. Et prægtigt Palads optog de kongelige Gjestes saavel som mig, og omgivet af denne den glimrende Nutids Trylleri, tænkte jeg paa den Tid, da jeg kummerfuld og forladt, træet og fuldkommen udmattet, sneg mig i Mørket ind i Landsbykroen. Her syntes det nu som om min Barndoms Land og min senere Virksomheds Land forenede sig, for at udbrede en Glands over mit hele Liv, der skulde kaste et nyt Lys paa alle mine tidligere mørke Timer.

Jeg har ved en forunderlig Mødsætning ladet mig forlede til at fremhæve en Tid af min høie Al-

berdom, og maa nu igjen vende tilbage til den da
værende Nutids sørgelige Stilling.

Jeg kom tilbage til Hamburg. Hvor betænkeli-
gor Stilling end var, angstede min Kone sig dog
mindre, end jeg havde troet. Den tidligere Erfaring
havde ikke gjort hende det meget onskværdigt at vende
tilbage til Danmark, og hun holdt sig med et mun-
tert Sind for overbeviist om, at der vilde aabne sig
en sikker Stilling for os i en Deel af Tyskland, som
hun haabede, endogsaa i Preussen. Derimod vare
mine Venner i Hamburg kun lidet tilfredse med min
Opførsel, og jeg hørde mig næsten allevegne dadles,
fordi jeg priisgav min Familie paa en, som det syn-
tes, saa utilgivelig Maade. Mit Forsvar, Udviklin-
gen af min Overbeviisning, blev kaldet overspændt,
og naar jeg vovede at paastaae, at Mennesket ikke
levde for at ernære sig, men snarere skulde ernære
sig for at føre et betydningsfuldt Liv, taug de
fleste, betragtede mig medlidende og rystede paa Ho-
vedet.

Bed Rift og Gries var jeg traadt i en venstabe-
lig Forbindelse med flere unge Lærde, der, fremgaa-
ne af Fichtes Skole, toge levende Deel i Bevægelsen i
Philosophien. Personligt vare de mig ubekjendte;

kun med Berger havde jeg tilbragt nogle Dage, der
 dog forenede os paa det Inderligste. Han beboede
 paa den Tid Godsset Seekamp, i Nærheden af Kiel.
 Han var ganske bleven Landmand, og førde med sin
 elskværdige Kone, en født Grevinde Holt, et ret idyl-
 listt Liv. Kun den Omstændighed formørkede dette
 lykkelige Hgteskab, at det blev ufrugtbart. Frue von
 Bergers Søster var gift med Portalis, hvis Fader
 spillede en saa vigtig Rolle i Napoleons Tid, og
 endog var Minister under Restaurationen. Frue von
 Bergers Fader havde i sin Ungdom spillet en vel
 glimrende, men ikke meget priselig Rolle. Han var
 den unge Kong Christian den Syvendes leifindige,
 fortrolige Ven, og blev fortrængt af Struensee.
 Min Ven Berger indbød mig til Seekamp og jeg
 henlevede der nogle lykkelige Uger. Vi forglemte
 alle almindelige og personlige Uheld, fordybede os
 ganske i fælleds speculative Undersøgelser, og omtæn-
 skjødte hver af os siden fulgde sin egen Vej, tør jeg
 dog forudsætte, at denne paa fælleds Studier an-
 vendte stille, eensomme Tid ikke er bleven uden Ind-
 flydelse paa hans senere videnskabelige Virksomhed.
 Han har erhvervet sig et betydeligt Navn blandt de
 tykke Philosopher, og hans senere Skrifter, da han

blev Professor i Kiel (Allgemeine Grundzüge zur Wissenschaft, Thl. 1. 1817. 2ter Thl. 1821. 3ter Thl. 1824.) have et varigt Værd. Landlivets stille Ensomhed, Samtalerne med den ubeskrivelig fine, elstverdige og aandrige Kone gjorde mig de i Seesamp henlevede Dage uforglemmelige.

En anden Ven, af hvem jeg ogsaa blev indbudt, var Hülsen, en høist mærkværdig Mand, som jeg allerede tidligere har nævnt. Han var flere Aar ældre end jeg. Født af ringe Forældre var han (en Marker) i sin Ungdom flygtet som værnepligtig, og turde ikke vende tilbage til Preussen. Han havde henlevet sin Ungdom under de meest levende Forhold og først i en modnere Alder opoffret sig til Studier. Hülsen var en eiendommelig Natur. Dyb, dristig, paradox. Det berlinste kongelige Academi havde ved Hovedstadens fuldkomne uphilosophiske Stemmning compromiteret sig ved et selsomt Priis-Spørgsmaal. Opgaven var „at eftervise Metaphysikens Fremstridt i den nyere Tid.“ Hülsen vakte en almindelig Opsigt ved et lille Skrift, i hvilket han beviste, at den Videnskab, hvis Fremstridt de Lærde bleve ved det akademiske Priis-Spørgsmaal opfordrede til at vise, havde ophørt at eksistere siden Kants Tid.

Dette Skrift grundede hans Berømmelse; han stode
 den Armé, der i sit Fædreland blev betragtet som en
 Undvegen, scierrig ligeoverfor sit Lands Akademi.
 Hvis jeg ikke tager feil, bidrog dette Skrift til en
 angergiven Selverkjendelse hos Hovedstadens davæ-
 rende Philosopher og tjende til en forberedende In-
 ledning for en Epoke, der var bestemt til rigtigst
 mange Aar senere at uddanne Berlin til et Hoved-
 sæde for Speculationen. Hülfsen drog senere til sin
 Ven Berger i Holsteen ægte der en adelig Frosten med
 en lille Formue, købte en anseelig Bondegård i
 Angeln, indrettede den simple Bondebolig ret venligt
 og førde, som en velhavende Bonde, et virkelig idyl-
 list Liv. 3 Angeln ere Bønderne rige; flere leve
 der som velhavende Borgere i Stæderne; og den mæ-
 gelige, sorgløse Tilværelse har udviklet og understøt-
 tet Tilboieligheder, der ellers vel kun sjældent finde
 Næring blandt Bønder. En Bonde i Angeln lede-
 t. Ex. i lang Tid, af en meget compliceret Sygdom;
 han gjorde denne til Gjenstand for en videnskabelig
 Undersøgelse, studerede, overladt til sig selv, Medicin-
 nen i dens hele Omfang, underkastede sig i Kiel en
 streng Prøvelse og practiserede i Egnen som en an-
 erkjendt Læge. En Anden blev paa sin egen Haand

Philosoph. Den kantske Kritik var ham nøie bekendt og Fichtes Videnskabslære havde han grundigt gjen-
 nemarbejdet. Han var en erklæret Fichtianer. At
 Hülfsen kjendte ham nøie var at forudsætte, og end-
 skjøndt en saadan Autodidact naturligviis geraader i
 en stiv Eenfædighed, endskjøndt han manglede den aan-
 dige Bevægelighed, maatte jeg dog, da jeg lærde at
 kjende ham, beundre hans Dybsindighed. Mænd af
 dette Slags have dog bestemt den Fordeel ligeover-
 for dem, der ere offentlig virksomme som Skriben-
 ter og Lærere i Videnskaberne, at de ganske uden
 Hensyn kunne hengive sig til Løsningen af en Op-
 gave. Saaledes var Hülfsens Liv i denne Egn min-
 dre paafaldende. Han var ikke den eneste Landmand
 der i Egnen, der beskæftigede sig med Videnskaberne,
 han kunde boe som en Bonde, og dog anstændigt og
 begremt, og dog nyde sin Dage i stille Tilfredshed.
 Frue von Berger udmærkede sig ved sin Skjøn-
 hed. Hülfsens Kone derimod var ikke smuk, men lille,
 forvoren, dog fint dannet, stille, mild, og jo nøiere
 man lærde at kjende hende, desto mere velgjørende
 og behagelig var hendes Nærværelse. Hun blev
 barnløs, ligesom hendes Veninde i Seckamp.

I Nærheden af Hülfsen boede Müller, ligesom

hiin, en ved Studeringer dannet Mand, der, gift med en adelig Frøken, beboede en Bondegaard. Det var en vis Uafhængighedsdrift, en Tilbøielighed til uden Tvang at hengive sig til deres Studeringer, der formaade disse Mænd til at gjøre Afkald paa ethvert Embede i Staten og at henleve deres Tid i stille Ensomhed. Angeln, der ligger imellem Elben og Østersøen, er i mange Henseender en interessant Egn. Den bærer endnu bestandigt Navn af sine Urindvaanere, de berømte Angelsachser; den er meget frugtbar; Egnen om Cappeln ved Østersøen er en af de meest fortryllende i Norden; naar man undtager i Marstegnene, finder man intetsteds en saadan Mængde rige, selvstændige Bønder, som her, og Opholdet der havde for mig en ganske særegen Vnde. Men tilfældig og længst opholdt jeg mig hos Thaden, en ivrig Discipel af Fichte. Godseier i Nærheden af Glensburg, og kongelig Huusfoged. Denne var forskjellig fra alle de Øvrige. Bergens, Hülsens og Müllers Røner vare fint dannede. En Tilbøielighed til aandelige Beskæftigelser, der vel ikke overskred Qvindelighedens Grændser, et stille, digterisk Sværmeri deelede med deres Mand, og de toge levende Deel i vore Samtaler. Denne Retning af deres Dannelsse havde

givet Anledning til deres Egtteskaber. Anderledes forholdt det sig med Thadens Kone. Hun var ligeledes rig, af borgerlig Herkomst; en forstandig, hjælpsom Veninde og Huusmoder, samt en Moder for flere Børn, og for Andet vilde hun heller ikke gjælde. Thaden selv var en aldeles practisk Natur; en ivrig Landmand, en dygtig og tillige frimodig Embedsmand. Han blev vel mere ved sine Benner, end ved en oprindelig Tilboielighed vunden for de philosophiske Studier og fastholdt ved dem. De yttrede sig mere ved Sindelag, end ved Grublen. Jeg var næsten i to Maanedes i hans Huns; han vilde aldeles ikke tillade, at jeg forlod det, førend min Fremtid viede sig nogenlunde sikker. Men den blev desværre i høieste Grad usikker.

Jeg sluttede nu erfare, at en Stilling, der trænger til Hjælp, paa samme Tid fremkalder en uvenlig Dadel, og den Tilboielighed at beherske vore Beslutninger, for at byde over os. Jeg veed ikke hvorledes jeg havde fattet den Tanke, at Fichte, der havde opholdt sig nogen Tid i Berlin, havde nogen Indflydelse. Jeg henvendte mig til ham, forestillede ham min Forsætning, og spurgte ham om jeg vel kunde haabe paa nogen Maade at beholde min Ansættelse i

Preussen saaledes at jeg igjen vilde blive sat i Birt-
sombhed. Jeg erholdt et meget uvenligt Svar. Han
harde været i Kjøbenhavn, og der havde man vel
yttret sig dadlende om min Dpførsel. Han bebrejdede
mig Hovmod og Forsængelighed; han søgte at dadle
mine videnskabelige Bestræbelser, og at fremstille dem
som fuldkommen indholdsløse og ubetydelige; og
som jeg siden hørde, havde han ogsaa i Berlin yttret
sig paa en lignende Maade om mig; kun at han rig-
tigt nok føelde sig forpligtet til ligesaa bestemt at an-
erkjende min Hengivenhed for Preussen, min Beslut-
ning ikke, om min Stilling i Danmark endog var bleven
den gunstigste, at stille mig fra det Land, som jeg tjende.

Endnu værre gik det mig med Bøß. Tietz havde
skrevet mig til og besvoret mig ikke at forlade Tyss-
land. "Du kan" — skrev han, — "leve billigere i
det sydlige Tyssland, end paa noget andet Sted.
Det er saa billigt der, at man kan komme ud af det
med det Halve." Naar man Intet har, er en saadan
Billighed ikke synderlig tillokkende. Han nævnede Hei-
delberg. Det faldt mig ind, at jeg maaskee, ved det
Rygte, som jeg havde erholdt som Docent i Halle,
der kunde erhverve mig et tarveligt Udkomme som
Privatdocent. Bøß havde i lang Tid været en af

min Svigerfaders Huusvenner. Da mine videnskabelige
 Beskæftigelser slet ikke berørte hans, troede jeg,
 at han i denne Henseende vilde være upartist; men
 især forudsatte jeg, at hans mangeaarige Vens Dat-
 ters høist betænkkelige Stilling vilde opfordre ham til
 Deeltagelse. Om hans Forsatning i Heidelberg vidste
 jeg aldeles intet. Jeg opfordrede ham kun til at un-
 derrette mig om enten min Formodning at kunne
 holde Forelæsninger der med Held, uden at være an-
 sat ved Universitætet, var grundet eller ikke. Om
 Richte havde jeg forudsat, og det ikke uden Grund,
 at han havde nogen Indflydelse; det Modsatte var
 ulykkeligviis Tilfældet med Bosh. Han beherskede ved
 en Mand, i hvis Hænder Universitætet Heidelbergs
 Skjæbne den Tid laa, næsten alle Forhold; og ved et
 selfomt Selvbedrag forvandlede han min venskabelige
 Forespørgsel til et Slags ydmyg Ansøgning, som han
 havde Ret til at afvise. Han havde ogsaa erholdt
 en Beretning om min Audients hos Prindsregenten,
 irrettesatte mig som en rector scholæ for mit Over-
 mod, og haabede at Regenten, naar besindige Mænd
 gik i Forbøn for mig, nok vilde tilgive mig min
 Overiselse, og igjen modtage mig naadigt. Tillige
 advarede han mig paa en høist faderlig Maade.
 Hvad jeg oplevede. V

„Lad de Dem“ — skrev han — „ikke føre bild af Hr. Afs Fortaler.“ Meningen af denne Ytring var mig længe en Hemmelighed. Da jeg var altfor meget beskæftiget med mine egne Arbejder, vare Hr. Afs Skrifter blevne mig ubekjendte. Først senere erfarede jeg, hvor meget denne maatte være Bøfs forbød, medens han omtalte mig med Roes. Den taablige Maade, paa hvilken en invalid Skolelærer ikke kjendte noget til mig og mine Studier, troede at kunne behandle mig som en Skoledreng, maa jeg tilstaae, frænkede mig dybere, end Alt, hvad jeg hidindtil havde oplevet. Den sørgelige Erfaring, at den Stilling, hvori Professorerne fra Halle vare komne ved en usædvanlig fjendtlig Boldsbehandling, fuldkommen blev miskjendt, og slet ingen Deeltagelse valderebode en saa slev Nationalaand, og det endog hos udmærkede Mænd, at jeg blev hæftigt forstræffet derover. Jeg var vistnok tilbøielig til at lade et endnu herskende Standpunkt i Videnskabeligheden, der behandlede Alt, hvad jeg drev, som noget Intetfigende og Ubetydeligt, gjælde i sit Slags. Jeg havde fuldkommen forberedt mig paa et saadant Udfald af mine Beskrævelser i Literaturen. „Saa længe Du lever“ — sagde jeg til mig selv, — „ville Dine Modstand-

dere mistjende dine Bestræbelser i deres Sandhed og
 Bigtighed; og naar de havde kraftigt udviklet sig og
 ikke mere lade sig afvise, vil Taleren ikke mere være
 om din ubetydelige Begyndelse." I den stille daad-
 løse Eensomhed, i hvilken jeg nu levede fuld af Sor-
 ger, uddannede denne tragiske Anskuelse af min hele
 Tilværelse sig saa bestemt, at jeg siden den Tid al-
 drig har kunnet fortrænge den. Denne Ringeagt for
 mine videnskabelige Bestræbelser var mig derfor in-
 gensunde uventet; men at min nærværende Forsat-
 ning slet ingen staaende Deeltagelse havde, oprørde
 mig i højeste Grad. Jeg sønderrev fuld af Harmes
 Brevet, og besvarede det med den tilintetgjørende Haans
 skarpeste Udtryk. Vel kan min Dom over Philologen,
 hvis store Fortjenester jeg ikke formaaer at statuere, siden
 den Tid være bleven haard og eensidig. Kun en af
 mine Venner var ivrig og virksom for mig; det var
 Schelling, der den Tid, understøttet af Grants Baa-
 der, gjorde sig den største Umage for at forskaffe mig
 en Plads ved Akademiet i München. Ofte troede
 han, at kunne give mig Haab, men det forsvandt
 ligesaa ofte, og tilsidst bleve alle hans Bestræbelser
 frugtesløse.

Min Forsatning var nu i højeste Grad trykkende

Ofte, naar jeg sad hos mine Benner i den eensomme Stue, blev jeg greben af en Modløshed og Fortvivelse, der var dybere, end den, der nedtrykte mig efter mit Stikbrud i Hamburg. Især var dette Tilfældet under mit Ophold hos min Ven Thaden. Her indtraf Fichtes og Bos' trøstende Svar, her de snart trøstende, snart nedtrykkende Svar fra Schelling. Thaden og hans Kone overvældede os med Velvilje, men Manden var paa mange Maader besjæftiget som Økonom og Embedsmand; jeg søgte med Videnskab Eensomhed. Jeg holdt min indre Angst skjult baade for den venlige Bert og for min egen Kone. De Jarer, endog de meest truende, der umiddelbart opfordre os til Virksomhed, have noget Opmuntrende og Styrkende; men hvor et høist forstandigt Overlæg byder en passiv Venten paa Udsaldet af vore Benners Bestræbelser, opstaaer der en Sammeelse af alle vore Kræfter, der tillige og uundgaaeligt frembringer en sløv, fortærende indre Smerte. Ofte naar jeg stod alene og stille i Stuen, greb en piintig Fortvivelse mig. Den stille Indretning i Stuen, Maaden hvorpaa Stabe, Borde, Speile vare ordnede, behægede mig. Jeg lyttede til Uhrets Piffen og pludseligt traad den Overbeviisning mig med en forfærd-

lig Følelse piinsligt imøde, at en saadan stille huus-
lig Indretning var bleven nødvendig for min Tilvæ-
relse. Min elskede Kone, min Datter forekom mig
da som livløse, næsten som Spøgelser. Jeg har i
denne Tid lært at kjende den borgelige Tilværelses
dybeste Nød. Det var som om dette nordlige Tyst-
land ved og paa hin Side Elben, min Faders Fø-
deland, nu, ligesom i min tidligste Ungdom, var be-
stemt til at række mig Jammerens bitterste Kalk.

Ehi ogsaa ved de historiske Forhold, saaledes som
de udviklede sig frygteligt, skulde jeg her opleve det
Frygteligste, for at intet Punkt af min Tilværelse
skulde forblive usaaaret.

Det kan ikke være min Hensigt at bedømme de
politiske Grunde, der kunde tvinge England til at be-
gaae en Gjærning, der bestandigt kaster en Skygge paa
Landet og bliver beklaget af de Vdledte blandt Fol-
ket. — Der er desværre næsten ingen Tvivl om, at
en Modstand var umuelig, dersom Napoleon havde
styrket sig over Danmark; Keiseren vilde sandsynlig-
vis have opbejlet Vinteren, for, uden at blive for-
styrret af Engelskmændene, at besætte Halvøen, og

twinge Danmark til at slutte sig til Continentalliga-
 ringen og at udlevere sin Flaade. Det danske Hoff
 Sindelag kunde vistnok ikke komme i Betragtning
 her. Forekommer der nu virkelig Tilfælde, ved
 hvilke det bliver klart, at den saakaldte Folkeret egent-
 lig kun er et mildt Udtryk for den retsløse Tilstand,
 i hvilke Staterne leve mellem hverandre; paatræn-
 ger der sig Forhold, under hvilke en lovmæssig Krig
 tør forvandle sig til et roverist Overfald: saa flulde
 man ogsaa troe, at en saadan ulykkelig Rødvendig-
 hed i det mindste maatte indledes og udføres paa
 den meest skaansomme Maade. Men dette var nu
 ingenslunde Tilfældet. En betydelig Flaade blev ud-
 rustet i London; det var let at holde Hensigten af
 denne Udrustning skjult, endogsaa i Landet selv; for-
 berebt var den, ved det at man vilde fra Østerboen
 af understøtte Rusland og Preussen imod Frankrig.
 Ogsaa nu efter Tilfiter-reden var det let at holde
 Hensigten skjult. Den fjendtlige Flaade var allerede
 paa Kjøbenhavns Rhed, da Jackson viiste sig for
 Prinds-Regenten i Kiel. Man maa bebreide En-
 gelskmændene den fornærmende Maade, paa hvilken
 de ikke sjældent drive deres Forhandlinger; saa me-
 get mere forkastelig bliver den, naar den udøves mod

Stater, hvis Kræfter ikke kunne maale sig med deres. Saaledes viiede Gesanten Jackson sig nu i høieste Grad plump i Kiel. Prinds-Regenten kom under Samtalen med ham i den hæftigste Brede. Han lod Gesanten gaae, i det han med Foragt forkastede alle Engelskmændenes Forslag, men opholdt ham saalænge i Kiel, at han før han, kunde naae Kjøbenhavn, for saa længe at forhindre Engelskmændenes Landing. I det næste Dieblik efter Samtalen var det skjæbne-
svangre Indhold af den bekjendt i Staden; Rygtet gjennemsløi hele Landet, og det Land, som Freden havde velsignet næsten i firehundstyve Aar, var nu ikke alene greben af den truende Krigsflamme, der havde antændt hele Europa, men ogsaa, hvad der især rystede mig dybt, uvilkaarligt kaster ind i et Forbund med Frankrig.

I Kjøbenhavn opholdt Kronprindsen sig kun i kort Tid; den gamle lundsøge Konge, der i nogle tredive Aar, havde henlevet den ene Dag som den Anden paa en stille eensformig Maade, maatte forlade Kjøbenhavn. Prindsregenten indsaae vel, at Staden ikke lod sig forsvare ret længe. Med fuldkommen Tillid til England vare Tropperne bortfjær-
ne og forsamlede i Holsteen. Hovedstaden var

blottet og vaabenløs. Man har endog saa offentlig bebreidet ham, at han ikke selv forblev i Kjøbenhavn. Den sidste danske Beleiring i Aaret 1657, der blev tilintetgjort ved Indvaanernes store Tapperhed, levede endnu i Erindringen. Da den svenske Konge Carl Gustav, efter en utrolig hurtig Marsch fra Polen, gennem det nordlige Tyskland, Holsteen, Schleswig og selv over den paa den Tid stærkttilfrusne Øeris gennem Sjælland, viede sig for Kjøbenhavn, laa der en venskabeligtfindet hollandsk Flaade udenfor Staden. Admiralen tilbød Kong Frederik den Tredie et Tilflugtssted og foresillede ham den Fare, der trueede ham og hans Land, dersom han saldt i Fjendens Hænder. Men han svarede: "Jeg vil dø i min Bede!" og disse for de Danske evigtmærkværdige Ord, der, som en gnomisk Masse ere indprægede i Historien, ere bekendt for ethvert Barn. Kongens Nærvarrelse opflammede Indvaanerne til en forviblet Modstand. Selv da det lykkedes Svenskerne at trænge ind fra den ene Side af Staden, i den Gade, der endnu, for at betegne det farligste Moment, kaldes Stormgaden, bleve de flaaede tilbage og nødte til at ophæve Beleiringen. Ogsaa Studenterne ved Universitetet bleve den Tid med Hæder nævnte som taps-

pre Krigere, og omendstjøndt det hele øvrige Land var i Fiendens Hænder, og Freden til Roeskilde, der blev sluttet Aaret derpaa, for bestandigt berøvede Danmark alle Besiddelser paa den scandinaviske Halvø, havde dog Kongens personlige Deeltagelse i alle Beleiringens Farer saaledes erhvervet ham alle Danstes Tillid, at han ti Aar senere turde vove at berøve den overmodige Adel Herredømmet over Landet, omstyrte hele Statsforfatningen og (i 1660) indføre Souverainetæten.

Da nu Prindsregenten viisde sig i Kjøbenhavn oplevede dette glindsende Moment i den danske Historie paa ny; Indvaanerne modtog ham med en gløbende Begeistring, og man kan tænke sig deres Hølelser, da han nogle Timer efter igjen forlod Hovedstaden og førde sin gamle sindsfrage Fader med sig. Denne Undvigelse havde en sorgelig Bigtighed; førend Kampen var det udtælt, at Staden ikke lod sig forsvare, og desværre, af Preussens sørgelige Erfaring havde man intet lært. En gammel svag Mand, der var bleven graa i Freden, var Gouverneur i Hovedstaden.

Hvor naturlig denne Bebreidelse end synes, er den dog ugrundet. Dersom Prinds-Regenten og

hans Fader den Tid vare komne i Fjendens Magt vilde Landet være blevet styrtet i den grueligste Forfatning. Man maa ikke glemme, at et Forbund med Napoleon fra nu var blevet nødvendigt, men at den fangne Regent vilde være bleven tvungen til at frasi sig dette, at hele Landet i dette Tilfælde vilde være blevet fiendtligt besat af Franskmændene og Glemmigheden og den indre Forstyrrelse af alle Forhold da vilde have naaet sin højeste Spidse; ja, at ethvert Spor af Selvstændighed vilde være forsvundet, naar de Engelskmændene holdt Regenten fangen og naar de havde borttrovet Flaaden medens Landet var besat af Franskmændene. Den første Høielse kunde derfor ikke vare længe, og den modige Modstand blev lammet. Regenten ilede igjennem Sjælland, han og hans Fader forklædte over det store Bælt. Der vare engelske Skibe stationerede, aabenbart i den Hensigt at opfange Regenten, naar han vendte tilbage. Det Skib, paa hvilket Kongen og Kronprindsen seilede over, blev virkelig anholdt og visiteret. Regentens store Aandsnærværelse reddede Begge. Den gamle Kong blev bragt til Rendsburg og Krigen erklæret.

Jeg anfaae mig for overbevist om at Kongens Liv blev vedligeholdt netop ved hans stille tilværelse.

uforstyrrede Tilværelse. Uden nogensinde at komme i indre eller ydre Bevægelse, aabendende i den samme Omgivelse, bevæget halvslumrende ind i den samme Tankerække, var det den usforandrede Tilværelse, der vedligeholdte hans Planteliv. Det er meget sandsynligt, at han vilde have opnaaet en meget høi Alder, dersom denne Tilstand var vedbleven. Den pludselige Forandring af alle indre og ydre Forhold, Ahnelsen om en Fare, som han hverken formaaede at opfatte klart, eller paa nogen Maade at afværge; maatte psykiskt og fysiskt forvolde en mørk Uro, der gnavede dræbende paa Tilværelsens Rødder. Jeg ventede, da jeg erfarede hans Reise, hans Død. Dog indtraf den først otte Maaneder senere.

Krigen blev nu, som begribeligt, ført med stor Forbittrelse. Napoleon havde ingen mere trofast Bundsforvant. England havde bragt mange af Indbyggerne i en sorgelig Forfatning. I alle store Havne laa der engelske Skibe; disse bleve naturligviis alle erklærede for gode Priser og Besætningerne paa dem holdte fangne. Dagligt indtraf der Esterretninger fra den beleirede Hovedstad. Engelskmændene gjorde Landgang, omringede Staden, og denne blev i flere Dage efter hinanden beskudt med Rugler, Bomber og

congrevisse Raketter. Indbyggerne grebe til Vaaben, Borgerne og de Studerende voxede dristige Udsalmen, men de kunde ikke udrette noget af Betydning. Fæle Dele af Staden kom i Brand. Taarnet paa vor Frue Kirke, det Høieste af dem Alle, styrte ned. Man indsaae, at Staden ikke kunde holdes. Men det var heller ikke Engelsen om denne at gjøre. Hvad han vilde have, var Landets ældgamle Ede, fien, var den store nationale Helligdom, til hvilken, som Symbolet paa Folkets Selvstændighed, alle historiske Grindringer knyttede sig lige fra de allerældste Tider, fra Normannernes dristige Tog, der overvandt det sydlige Europa og efter Erobringen forlænte de forskjælede Indvaanere ny Kræfter — det var Flaaden. At mange fredelige Borgere tabte Modet, at en stor Hovedstad, sat i en saadan Stilling ved Baaben, hvis tilintetgjørende Magt en tidligere Tid ikke kjendte, bævede i sit Indre, er begribeligt. Medens Ungdommen paa Boldene og ved Udsaldene kun levede modigt for Kampen, og henreven af det store Moment forglemte alt det Dyrige, sad den ældre Borger med Kone og Børn i sit Huus i flere Egne af Staden og ventede hvert Dieblis sin Families Død. At Haabet om at ende disse rædselsfulde Dage ved

at overgive Staden yttrede sig ved Siden af den
 hjætte Kamplyst, der vilde vove det Sidste, vel først
 sagte, men siden bestandigt høiere, er begribeligt. Man
 maatte jo dog tilstaae, at den fortsatte Modstand kun
 vilde befordre Stadens Udelæggelse, uden at kunne
 forhindre dens Fald. Fjendens Affendte gjorde de
 Kjennefte Løfter. Kun i nogle faa Dage skulde Sta-
 den og Landet være besatte, naar man blot lod dem
 føre Flaaden bort. Da traad en dristig Somand
 frem og gjorde det Forslag at børe Krigsstibene i
 Sønt og derpaa at aabne Portene. Men Stadens
 Gouverneur var en svag gammel Mand, der frygtede
 for de Følger, som en saadan Daad vilde have for
 Staden, naar Fjenden drog ind og fuld af Forbit-
 telse saae sin Hensigt tilintetgjort. En ung dygtig
 Commandant vilde have indseet, at en unyttig Gru-
 somhed vilde have bedækket den fjendtlige Hærfører
 med Skjændsel, ikke alene i hele Europas Dine, men
 ogsaa i sit eget for store Følelser saa modtagelige
 Lands. En saadan Tænkemaade maatte vække hans
 Beundring. Men fra hvilket Synspunkt Fæstningens
 svage Commandant betragtede Forholdene, sees alle-
 rede af en Anekdote, der er bleven bekjendt i Dan-
 mark, og som jeg saa meget mere har Ret til at for-

tasse, som min egen Broder spillede en Rolle derved. Han havde som Ingenieurmajor Opsigt over Kyststrækningen langs med den flade D Amager. Lige overfor denne Kyst ligger den lave D Saltholmen, der ofte er ganske overskyldet af Havet, men om Sommeren bliver, formedelsst sine rige Græsgange benyttet for de i Nærhedenboendes Dvæghjorde. Denne D var naturligvis besat af Engellsmændene. Indvånerne roede hver Dag over for at mælke deres Køer, og min Broder gjorde opmærksom paa at denne Communication med Sjenden ikke burde taales. Dvæderne og Mændene kom paa Torvet i Hovedstaden, thi Kjøbenhavns Fæstningsværker naaede til Bredden og Stadens Port i denne Retning var ikke lukket. At Sjenden ingen Hindringer lagde dem i Veien, der roede til Saltholmen, var naturligt; han kunde ved dem bedst faae Efterretning om Stadens Tilstand. Denne min Broders Beretning blev forhandlet i Krigsraadet. "Denne Communication," yttede Gouverneuren, — "kan jo slet ikke forhindres, thi hvordan skulde Kjøbenhavnerne ellers hver Morgen faae deres Fløde?" —

Portene bleve aabnede; man faae Engellsmændene beskæftigede med at udruste Krigsskibene med

den dem egne Behændighed, og at bortføre dem; og Danmarks gamle Glorie blev et Rov for denne formastelige Handling.

De danske Krigsskibe udmærkede sig blandt alle Europæiske; de kunde, som Engellsmændene selv erkjendte, maale sig med de Bedste af Deres. De danske Søfolks Berømmelse var grundet i hele Europa. Da de norske og danske Matroser, der vare i engelsk Tjeneste, bleve opfordrede til at forlade denne, skildes flere end 10000 fra den fjendtlige Flaade. De hørde, som man erkjendte til den bedste Deel af Besætningen. Den danske Søofficier var med Rette stolt af sin Stand; der gaves to Institutioner i Landet, hvis øgte Gedigenhed var almindeligt anerkjendt. Danmark underkastede sig med stolt Nationalsølelse den høieste Rets selvstændige Retfærdighed, og Landet, følsomt sig hævet ved sin dygtige Marine. Naar man kunde tænke sig, at det var mueligt at nedsænke en tapper fjendtlig Hær ved en Søvedrik i en uovervindelig Søvn, naar da Fienden sneg sig til og berøbe den indsovede Hær alle dens Baaben, naar nu den om Natten tillistede Seier blev bekjendtgjort for den indslumrede Hær — da kunde man af de Dydaagnendes Sølelser gjøre sig en Forestilling om

den sørgelige, tilintetgjørende Følelse, der gjennemtrængte den danske Sømand.

Men Regenten havde selv fattet den Beslutning, at sende en Befaling til at bore Krigsskibene i Søen til Gouverneuren i Kjøbenhavn. Det farlige Værende at snige sig med denne Befaling ind i den beleirede Stad, erholdt min yngste Broder. Det lykkedes ham virkelig at komme ubemærket gjennem de engelske Tropper til i Nærheden af Kjøbenhavn; her blev han oftere anholdt; nogle Attester, som han havde erholdt af Embedsmændene, bleve ikke anseete for gyldige, og han blev bragt som Fange til de engelske Skibe. Depefchen havde han lykkeligt tilintetgjort, og udgav sig for en Huuslærer, der opsogte sin Principal. Man var allerede i Begreb med at lade ham løse som umistænkelig, da en eensoldig Bonde, der som en permitteret og igjen indkaldt Soldat, befandt sig paa Krigsskibet tilligemed nogle andre Fanger, gjendte ham fuld af Forundring og raabde i al Udsigthed: "Jh, det er jo vor Lieutenant!" — Dette blev strax meldt til Commandanten, og min Broder kom, som det syntes, i stor Fare. Man truede med at dræbe ham, men forandrede snart sin Opførsel mod ham, da man saae, at Trusler ikke udrettede noget.

og behandlede ham fra nu af som en fangen Officier, med Agtelse. Desværre erfarede jeg ved et Tilfælde det Grinde, som min Broder havde erholdt og antaget, og den Fare, som han var i, foruroligede mig meget. Men en anden Efterretning forstørrede Ulykken, der syntes at ville concentrere sig om mig. Saa stor var Tilliden til det engelske Hof, at den danske Gesandt var reist bort med Tilladelse. Man vil erindre hvad Rist var for mig: tilligemed Münster og min yngste Broder den fortroligste Ven, som jeg besad. Hidindtil havde jeg virkelig ikke saa fuldkommen betroet mig til noget Menneske, som til ham, Han var Legationssecretair i London, og i Gesandens Graværelse Chargé d'affaires; og nu hørde jeg hvorledes haarde Bebreidelser traf ham: Han havde, sagde man, givet Anledning til at Overraskelsen var lykkedes; af ham burde man have erholdt Efterretning om Udrustelsen og dens Hensigt.

To Dage laae nu mellem Modtagelsen af Efterretningen om Fredsstipulationerne i Tilfiet i London og den almindelige Embargo, der forhindrede enhver Meddelelse. I den Beretning, der er bleven bekendt af Grev Münsters Correspondents, paastaar den tyndige Hornmayr endog: først den 22 Juli 1807 er: hvad jeg oplevede. V.

holdt det engelske Cabinet Efterretningen ved d'Artraignes. Den i en anden Hensigt udrustede Expedition erholdt Befaling til at seile til Kjøbenhavn den 24 og den 26 seilede den. Først den 31 blev Embargoen hævet, og en Meddelelse var mulig. Dog havde Rist gjort opmærksom paa Udrustelsen. Kongen erkjendte ved et noiere Overlæg, og efterat den første Overraskelse havde tabt sin Magt, Umueligheden af en Meddelelse; Rist erholdt netop i denne Tid efter den ulppkelige Begivenhed en høiere Rang og blev ansat igjen, og ved hans første Audient sagde Kongen: „For at troe paa en saadan Stjændelsbaad af en kristelig Magt, maatte man være ligesaa gesaa slet som de engelske Ministre.“

Men hvorkid det min Ven end havde at bebreide sig, var det dog noget Skrækkeligt at see sig personligt trukken ind i et saa mørkt Moment af Historien. Der hviler endnu et Mørke over hine Dages politiske Hændelser, og, saavidt jeg veed, formaaer Rist at adspredde det. Jeg vover at opfordre ham dertil — og hans Skrifter om vor afdøde Ven Berger og om Schönborn vise, hvor betydelige saadanne Fremstillelinger bleve under hans Pen. Der er hængaaet saa mange Aar siden den Tid. Kjendsgjærningerne kunne

nu betragtes som hørende til Historien, og for den klare, rolige, fuldkommen ulidenffabelige Fremstilling tør jeg indestaae.

Mig gjorde denne Efterretning paa en Tid, da Alt udenfor mig, saavel som inden i mig laa i Ruiner, den Nat, som saa rædselsfuldt omgav mig, endnu mere mørk. Rist var i Holsteen. Jeg ilede med at opsoge ham, og erfarede at Skarlagensfeber og Frislinger herskede i hans Familie. Jeg havde tidligt været Bidne til at min ældste Datter blev smittet af Righosten. I Angelen mødte nemlig en fattig Kone os paa en Spadseregang. Hun betlede; et Barn, som hun bar, var angrebet af Righosten. Min Datter gysede, da hun saae Anfaldet, og Dagen derpaa brød Sygdommen ud hos os. Den blev meget hæftig. Min Ven, Professor Weber den Yngre i Kiel, var hendes Læge og han fandt hendes Tilstand betænkkelig. Hun var næppe endnu kommen sig igjen; jeg var paa denne Tid mere ængstelig, end nogensinde før, og jeg bebrejder mig endnu at jeg vendte om igjen. Jeg saae ikke Rist igjen før end i Aaret 1824.

Det var mig, da jeg erholdt disse Efterretninger, som om min Tilværelse styrte sammen med alle dens inderste Støtter, og den natlige Melancholi, et

mig hidindtil ubekjendt Onde, begyndte at gnave paa
 mit Inderside. Og dog oprørde min hele Natur sig
 mod denne mig fremmede Sygdom, og ethvert Øjeblik
 af Haab blev grebet med Lidenstabs. Ja, jeg søgte
 med Hæftighed en videnskabelig Beskæftigelse, og en
 Ofsats over Vegetationens Betydning, som jeg skrev
 for Schellings Journal für die Medizin als Wissenschaft, blev udarbejdet i denne Tid. — Ritter, der
 ved Schellings Indflydelse var reddet ud af sin be-
 drøvelige Stilling i Jena, erholdt et Kald som Med-
 lem af Akademiet i München; der havde han indladt
 sig med en saakaldet Vand og Metalsøler, og troede,
 at have gjort de selsomste Opdagelser. Siderismusk
 kaldte han den nye Lære, som han troede at kunne
 begrunde ved disse Opdagelser; og et lille, nu ganske
 forglemt Skrift, som han den Tid udgav, blev vel
 forsmaaet og forkastet af de empiriske Fysikere, men
 vandt i visse Kredse, især iblandt dem, der vare til-
 bøielige til at betragte Naturen speculativt, stor Op-
 sigt. Endstjondt nu en kosmisk Tilværelses lette
 Oscillation, der i uklare Bøvelser bevæger vort In-
 dre, aldrig er bleven negtet af mig, tvivlede jeg ikke
 desto mindre dog bestemt paa Mueligheden af at
 kunne gjøre denne skjulte Naturvirkelse til Gjen-

stand for klare videnskabelige Jagttagelser; og om jeg
 endog ikke ganske forkastede denne Retning af Under-
 søgelserne, nærmede jeg mig kun dog med den største
 Betænkelse til den. Til de Forsøg, som Ritter
 gjorde opmærksom paa, og som han selv anstillede i
 Mængde, ligesom han ogsaa med Lethed lod dem
 gjentages, hører især følgende: Ved et Haar, eller
 ved en Silketraad, der er saa fin som muelig, bliver
 der fastgjort en Guldring. Traaden bliver holdt let
 imellem Fingerspidserne, og naar den bliver holdt
 over forskellige Legemer, især over Metaller, op-
 slaar der bestemte Evingninger, deels i lige Li-
 nier, der da lade sig adskille ved deres Retninger ef-
 ter forskellige Verdenssegne; deels med forlængende
 Ellipser fra Høire til Venstre og omvendt. Ritter
 troede i disse Bevægelser at opdage en hemmelig
 Lov efter de Gjenstandes Natur, over hvilke Eving-
 ningerne fandt Sted. I flere Egne af Tyskland
 bleve disse Forsøg med lidenskabelig Iver anstillede
 baade af Mænd og Kvinder; de vare formelig i
 Mode. Ogsaa blandt mine Venner i Holsteen vakte
 de en levende Interesse. Jeg vilde ikke sige imod,
 og tog, endssøndt hovedrystende, Deel i disse For-
 søg. Jeg opdagede snart at Experimentatørens sub-

jective psykiske Indflydelse aldrig bestemt lod sig stille fra Gjenstandens Objective; og anstaae mig for overbevist om, at et reent Forsøg paa denne Vej ikke var mueligt. Men nu skulde mine Benneres Beskæftigelse ser ende paa en for mig høist lærerig Maade.

Jeg har ofte bemærket, at Philosopher, der have udviklet sig fra en reen abstract Begyndelse, lettest blive tilfredsstillede ved ubestemte Phænomena, der lettest søie sig efter Abstractionen; saaledes som den nøiagtigste mathematisk Calcul vel ikke sjældent har tildeelt de usikkerste Sagttagelser en tilsyneladende Fasthed, og som netop de flettteste og plumpeste Digte ninger blive hævede ved den fortræffeligste musikaliske Composition.

IBlandt dem, der fortsatte disse Forsøg med den største Iver og virkelig Skarpsindighed, hørde ogsaa Hülfsen. Medens jeg opholdt mig hos Thaden, havde han skaffet sig en Mængde Metalstykke, tildeels af Metalblandinger i afværlende, altid i mueligt nøiagtigt bestemte Forhold. Han betragtede nu med den størst muelige Nøiagtighed Svingningerne over en nøiagtigt mod Nord orienteret Linie, der blev gienemskaaen af Andre i alle Compassets Retninger. Efterat han en Tid lang havde beskæftiget sig med

disse Forsøg, holdt han sig for overbevist om at have fundet et virkeligt System for alle disse Bevægelser, efter hvilket de enkelte Metaller og deres Blandingers sideriske Betydning lod sig bestemme. Disse Bevægelser, deres Retninger, og Ellipsernes Dreninger til Høire eller Venstre bleve nøiagtigt optegnede og Rækker af disse Forsøg dannede en lang Fortegnelse, der virkelig ikke kunde betragtes uden Overraskelse. Jeg havde just forladt Thaden og reisde over Seekamp tilbage til Hamburg. Hülfsen, der var glad over sin Dydagelse, som det syntes ham af de ofte gjentagne Forsøg, som altid havde det samme Udfald, var fast grundet, kom ligeledes til Seekamp, for at gjøre mig bekendt med sin Dydagelse. Alle Metastoffene bleve ordnede i en bestemt Række, eftersom Retningerne af Oscillationerne fulgte Stregerne af Compasset fra Norden til Osten heelt omkring, og eftersom Ellipserne ved ethvert Støg bevægede sig til Høire eller Venstre. Den vidtløftige Fortegnelse, der indeholdt Resultaterne af næsten hundrede Dagtagelser, blev overgivet til mig. At gjentage alle Forsøg, vilde vistnok have været for vidtløftigt, men en Trediedeel af dem blev virkelig anstillet, vilkaarligt efter alle Compassets Streger.

Hver Gang, naar et bestemt Metal var taget, sammenlignede jeg Resultatet med det, der var angivet i Fortegnelsen. At nu Experimentatoren havde behøvet Resultaterne af saa mange saadanne Forsøg, der bleve vilkaarligt udføgte af den hele Række, for et hvert Tilfælde klart i Hukommelsen, aldrig havde taget fejl deri, havde orienteret sig ved sin sikkre Vidstthed og saaledes stuet os, var vistnok en Hypothese, der med Bestemthed maatte forkastes, deels fordi vi kjendte den redelige Mand, deels fordi et saadant Bedrageri syntes fuldkommen umueligt. Jeg fulgte i Taushed Forsøgene, men i stor Spænding og med stigende Forundring. Min Ven Hülsen troede at finde Grunden til denne Forundring i Opdagelsens Bigtighed, og blev tydeligt nok mere tilfreds, jo mere Mængden af Forsøgene tiltog. Imidlertid havde jeg en hemmelig Forstaaelse med vor Bert Berger, og da Rækken af Forsøgene var endt, vendte jeg mig til Hülsen. "Ven!" — sagde jeg, — hvad jeg her har oplevet, er virkelig beundringsværdigt. Det er blevet mig en Opgave, der sandsynligviis vil beskæftige mig mit hele Liv igjennem, uden at jeg ganske kan løse den; men den er bleven mig en psykisk og ikke en fysisk. Du er mig dette Underværk,

iste Metalstøffene — „thi der“ — sagde ieg, og pegede med Fingeren — „er Norden, og ikke der, hvor Du mener.“ — Han havde rigtigt nok lagt det med Streg betegnede Papir efter Compasset; at han ved disse Forsøg troede, at maatte rette sig efter den magnetiske Pol, var naturligt. Medens han nu gik bort for at hente sine Metalstøffe, blev Papiret tilfældigviis fladt afløst ved et Stød. Berger og ieg forenede os snart siltende om at iagttage Følgerne af denne Feil, og opdagede nu med den største Forbauselse, at den objective ydre Pol vel var forrykket, men at Sjælens subjective Pol havde beholdt den samme Retning, saa at alle tilsyneladende lovmæssige Forhold ordnede sig om denne med en instintmæssig Sikkerhed.

Følsen blev vel forstræffet, da han paa denne Maade erfarede, at han, istedetfor at udvide sine fysikalske Kundskaber, ja Videnskaben selv, var bleven sig selv en uforklarlig Gaade. Men han var allfor meget Philosoph, til ikke at betragte Sagen fuldkommen reen objectivt; men om Pendulforsøg var Tælen fra nu af ikke mere i denne Rreds.

Endnu havde der ikke aabnet sig nogen bestemt Udsigt til en tilkommende Virksomhed; Efteraaret nærmede sig; min Kone ventede sin Redkomst; Bestemmoderen, hvis Indling hun var, vilde aldrig have været rolig, dersom hun ikke havde tilbragt denne betydelige Tid i hendes Huus i Hamburg, og den fortræffelige Frue Sieveking indbød mig til at tilbringe Efteraaret i hendes herlige Have i Neumühlen. Vi stildes med Bæmder fra vore hollandske Venner og tiltraad denne Reise. En dunkel Skygge havde været under vort Ophold i denne skønne Kreds, hvilket var den forbigangne Tid, men dyrebare Venners venlige menneskelige Tilbøjelighed, oplyst ved en aandelig Nærmedelse, dannede en klar Baggrund, over hvilken Særmodigheden vel dannede sig og fremkaldte mærkelige uventede Dage, men som dog forsvandt som Skyer.

Jeg maa endogsaa tale om Veiriget, thi det var i denne Sommer mærkværdigt. Det høitidelige Tordenveir herskede og satte os to Gange i Stræde. Hos Thaden slog Lynilden ned i en Mølle, der stod i en farlig Nærhed af Baaningshuset. Vort Sovekammer vendte ud til Møllen, Flammerne rettede sig mod Huset; jeg saa her for første Gang hvorledes de brændende Veirmølle-Binger kom i Bevægelse, og

hvorledes Omsvingningen bestandigt blev hæftigere, jo mere Luerne tiltoge. Man kan tænke sig min Vens Stræk. Kun Møllen brændte. — Da vi for end Afreisen opholdt os i Seekamp, bleve vi igjen bakkede af et hæftigt Tordenveir i Nærheden. Et Tordenslag, der fulgte umiddelbart paa Lynet, syntes næsten af ryste Huset. Vi saae ud af Vinduet. Ligesom flere Herregaarde i Holsteen var ogsaa denne omgivet af en Grav; paa hiin Side af Graven stod en Huusmands Bolig i Luer. Anden Gang fremtraad altsaa denne frygtelige Begivenhed.

Den stævkefingste selskabelige Kreds havde i mange Aar hørt til de meest Udmærkede i det nordlige Tyskland. Handelsherren var allerede død for mange Aar siden, og jeg havde ikke lært at kjende ham; han hørte til Stadens meest udmærkede Mænd, betødte de anseeligste Embeder, blev brugt til de vigtigste Gesantskaber, og stod i virkelig betydelige Forhold saavel til sin Tids Lærde, som til politiske Notabilitæter i Frankrig, England og Tyskland. Paa en Tid, som den efter Revolutionen, og formedelst hans rige Handelsherres store Gæstfrihed, var derfor hans anseelige Huus en Samlingsplads for de vigtigste Selskaber. Hans Kone var et Barnebarn af

den i sin Tid saa berømte Reimarus, Forfatteren af de af Lessing udgivne Wolfenbüttler Fragmenter. Datter af en Mand der hidrog saa meget til at gøre hverre Hamburg en literair Berømmelse i Tyskland. Han har, som bekendt, især erhvervet sig et stort Navn ved sine Skrifter om Tordenaflederne, saavel som ved et Andet om Dyrenes Kunstdrift. Jeg har fundet Leilighed til at omtale denne elskværdige Olding, der i en høj Alder endnu med stor Iver blev at følge Naturvidenskabens Fremstribt, fra en anden Side. Elberling og Busch havde i mange Aar været hans Huusvenner; det samme var Tilfældet med den almindeligt bekendte Voigt, Besidderen af det store Haveanlæg i Flotbeck, der nu tilhører Senator Jänisch og er vigtigt for Botanikens Studium ved sin store Rigdom af de sieldneste Planter. Voigt lagde Grunden til Stadens berømte Fattiganstalt, der siden tjende som Mønster for lignende Anstalter i mange andre store Stæder. I denne Kreds kom Pool næsten hver Dag. Han var Gæst af Altonaer Merkur, en Mand af det praisværdigste Sindelag, der med megen Sagkundskab oversaae sit Lands politiske Begivenheder, udforskede dem med Grundighed og ved sine Forbindelser kjendte dem nøje.

Han stod i Forbindelse med sin Svigerfader og var Udgiver af et Maanedskrift under den Titel „Frankrig,“ der endnu bestandigt maa betragtes som en Hovedkilde til Revolutionens Historie. Min Svigermoder var fra sin Barndom bleven opdragen med Lønen i Huset; Reichardt hørde, saa at sige, til Familien. Da jeg i min Ungdom levede i Hamburg i den sorgeligste Forfatning, opholdt han sig der med sin hele Familie. Han beboede om Sommeren et Hus i Neumühlen, der grændsede op til Siebekings Have. Hans Ophold i Hamburg paa den Tid var blevet foranlediget ved Kjøbet af et betydeligt Gods i Holsteen. Han var bleven sat i Stand til at kjøbe dette Gods ved en aldeles platonisk Forbindelse med en høi Dame, ved en af hiin Tids Bildfarelser, da Mændenes og Qvindernes gjensidige Beundring ytrede sig paa en virkelig naiv Maade, der ved sin sørgelige Sentimentalitet dannede en stærk Modsatning til den sunde Maade, paa hvilken Goethe opfattede saadanne Forhold. I Jacobis Baldemar er denne Eegdom dreven til det Høieste. —

Gudsset i Nærheden af Kiel var vel kjøbt. Reichardt og hans Familie opholdt sig der i nogle Aar; men han forstod sig kun lidt paa en saadan Forret-

ning; han havde betaelt Eiendommen altfor dyrt, og var glad ved at sælge Godsset igjen med et betydeligt Tab. Da han igjen havde forladt det, opholdt han sig nu i Hamburg og Neumühlen. Men ikke blot de, der vare nøie forbundne med Familien, gjorde denne Kreds mærkværdig. Dumouriez og Lasapette have, saavelsom Claudius, Bop, Stolbergerne og Philosophen Jacobi taget Deel i den.

Jeg kan ikke slutte denne Fremstilling af de tidligere selftabelige Forhold i det gjæstfrie sievekingste Huus, uden at omtale endnu en Begivenhed. Min afdøde Svigerinde nemlig, den som Componist agtede Louise Reichardt, sluttede her et nøie Venstreb med en mærkværdig Pige Felicité Fernay. — 3 Sønner af Brüßel levede Fernay som Besidder af et forpagtet Gods, under Revolutionens hæftigste Bevægelser, eensom med tre Døttre; Sønnen, der tjende i den franske Armee, var fraværende; Huset blev overfaldet af vilde Røvere; der var ingen Beskyttelse. Da her væbnede de to ældste Døttre sig, kæmpede mod Røverne og frelst deres gamle Fader. De indsaae, at det faderlige Huus ingen Sikkerhed ydede. Faderen blev med den yngste Datter bragt til Brüßel; de to Ældste toge Mandfolkeklæder paa, gjorde i Dumour-

rley's Armee Adjutanttjeneste, og udmærkede sig ved
 deres Dristighed. Da denne General adskilte sig fra
 den franske Sag, ledsagede de ham. Faderen, der
 havde mistet Alt, opholdt sig i Altona som Sprog-
 lærer, og Dottrene, der igjen traad op som Fruen-
 mer, kom i den sievekingske Kreds, og det som blide,
 fintdannede, elskværdige Piger. De boede i det samme
 Huus som Reichardt i Neumühlen, og Felicité førde
 en bestandig Brevværling med min Svigerinde. Bro-
 deren, General Fernay, er ofte bleven nævnt med
 Berømmelse i Revolutionstidens Krige, og, hvis jeg
 ikke tager feil, ogsaa som Kriger i Algier; uden
 Tvivl lever han endnu. Den yngste Søster, der var
 bleven tilbage i Brüssel med sin Fader, blev gift med
 General Guilleminot, der blev berømt i de neapoli-
 tanke Felttoge, og siden spillede en stor Rolle som
 fransk Gesant i Constantinopel. I Befrielseskrigen
 fulgte jeg, efter Slaget ved Leipzig, de voldsomste
 Kosaker, der satte efter den flygtende Fiende. Jeg
 kom med nogle faa Kosaker til Weissenfels, der
 endnu var besat af nogle flygtende Franskmænd; i
 Forstaden saae jeg Døren paa et Huus betegnet med
 General Guilleminots Navn, og da det var paalagt
 mig her i Staden at oppebie de blücheriske Troppers

Ankomst, kunde jeg ikke modstaae min Lyst til forlebigt at indquartere mig i et Huus, som den Mand der var bleven mig saa interessant, nylig havde forladt som flygtende Fjende og i en betænkkelig Forfatning.

Siebeking havde i flere Aar været død, men det selskabelige Kreds havde beholdt den samme, jeg vel sige, historiske Betydning; og Konen var med hendes i blomstrende Sundhed opvoksende Børn den Ziir. Aldrig har jeg kjendt en Kone, der beherstede mig saa ganske, hvis bestandige Mildhed udøvede en saa uimodstaaelig Magt over mig. Fra sin tidlige Ungdom havde hun levet i en betydelig Omgivelse. Alle Europas historiske Bevægelser, Aandige saarede som Politiske og Commercielle, omgave hende og værdige Repræsentanter. Vel var den religiøse Overbeviisning, der herskede i denne Kreds, ikke min. Den Anskuelse, der begyndte med Reimarus og i vore Dage ved Strauss har naaet sin højeste Spids dannede, om endog mindre udviklet, dog Grundlaget til deres Religiositet, og dog herskede der i denne Kreds en Pietet, ja en Andagt, som jeg med fulkommen Overbeviisning maa kalde en Christelig. En

mangfoldigt afværlende Liv, der var hævet ved Tidens betydeligste Personligheder, havde frembragt en fin, i den ædleste Mening fornem Fremstilling af Selstabelighed, en Sikkerhed i enhver Ittring, et sømmeligt Maal, der aldrig blev overstredet, og netop det, der syntes at være meest værgeløst, den kvindefulde Fiinhed, viisde sig her som det Bydende. Det var en forunderlig Blanding af borgerlig oprigtig Fortroslighed, ved hvilken de frimodigste Tilstaaelser bleve fremsloftede, med de høiere Kredsens sikkreste Former, der stedse styrede Omgangen og gjorde den begavelig. Denne herlige Kones ubestrikelige Godhed maatte henrive Enhver; hun syntes mere at leve for Andre, end for sig selv; enhver fremmed Sorg bar hun som sin egen, og det Betænkelige ved min Stilling tyngede paa hende som paa mig selv. Aldrig vil jeg forglemme den Fiinhed, med hvilken hun som Beninde behandlede Gæsten. I det hamburgske Glaselotteri var der blevet en betydelig Mængde store Gevinsten tilbage fra den sidste Trækning. Da Trækningen var til Ende, sagde hun: „Børn, jeg havde fuld af Haab taget et Lod for Eder, men I have ingen Lykke.“

De Forhold, hvori jeg opholdt mig i Neumünster, hvad jeg oplevede. V.

len og min Kone sig hos sin Bedstemoder, havde fremkaldt nogle Forviklinger, der vare mig høist ubagelige. Man meddeelte mig Yttringer af den gode Kone, der, hvis de havde fundet Sted, vilde have tvunget mig til at forlade hendes Huus. Jeg lod kaste dem vel, men de bleve mig meddeelte paa en Maade, der foruroligede mig. Jeg henvendte mig til hende selv, og aldrig vilde hun sig elskværdigere end nu. En simpel Forfikkning af hende vilde fuldkommen have beroliget mig, men en Saadan var hende ikke nok; det var hende om at gjøre at bortfjerne enhver muelig Mistanke.

Heller ikke det politiske Sindelag, saaledes som det blev repræsenteret af Pool, var ganske overensstemmende med mit; det var overveieende demokratisk; men at de vilde Yttringer af et raat Demokrati vare bandlyste af denne Kreds, forstaaer sig af sig selv.

Til de paa den Tid udmærkede Mænd, som jeg traf i det sievekingiske Huus, hørde Reinhard, der døde for nogle Aar siden som fransk Pair, og som den Gang var kommen tilbage fra Jassy, hvorhen Napoleons Unnaade havde forviist ham. Han havde som bekjendt, da Sieyès traad ind i Directoret, en

kort Tid havt Portefeuillen for de udenlandske Anlig-
gender, og overhovedet en meget mærkværdig Skjæbne.
Som württembergsk Præsteson havde han studeret
flittigt, han var ogsaa bekendt med Philosophiens
Uddannelse og søgte at gjøre sin Lykke i Paris. Her
blev han bekendt med Sieyes, der den Tid var et
Slags fransk Metaphysiker. Denne overdrog ham
Udarbejdelsen af en kort Fremstilling af den kantiske
Kritik, der blev aftrykt paa Tyt i en af Reichardt
udgivet Journal „Deutschland.“ Sieyes, der efter
denne Fremstilling forstod den kantiske Philosophi li-
gesaa godt som i vore Dage Cousin, Schelling og Hegel,
forstod vel at han ikke erfarede noget Nyt af
Kant. „Alt dette“ — yttrede han høist naivt, —
„have vi allerede længe vidst;“ — og det er vel
høist tvivlsomt om Kant nu bliver opfattet rigtigere i
Frankrig. Hvorledes Sieyes end nu var bleven til-
fredsstillet ved Reinhardts Fremstilling, var denne dog
bleven befordret ved sit Bekendtskab med denne mæg-
tige Mand. Reinhardt havde et meget roligt Udvor-
tes; han tælte langsomt og hans Dom havde noget
Bestemt og Skjærende. Som jeg lærde at kjende
ham, begreb jeg nok, at han kunde imponere. Som
bekendt var Talleyrand hans fortrinligste Belynder.

Iblandt dem, som han benyttede i de udenlandske Anliggender, stattede han vel Ingen høiere, end ham. Men nu vilde han sig hos sin Eviigerinde — hans Kone var Søster til Madame Sieveking — intet mindre end behagelig. Han taelde næsten aldrig var bestandigt knarvurren og hans Nærværelse var altid besværlig og forstyrrende. Naar han høist sjældent syntes mere tilgængelig end sædvanligt glævede man sig almindeligt. "I Dag" — sagde da den venlige Kone, — "er Reinhardt ganske allertjæreste!" — naar han blot opførte sig saaledes, som man under alle Omstændigheder kunde vente det af en nogenlunde høflig Mand. Biskop kunde han være neppe trykt af en dyb Kummer. En Masse af frygtelige Erfaringer kunde nedbøje ham; han havde, som jeg senere erfarede af ham selv, Napoleon, hvis Magt han med Harm saae tiltage, og den tykke Mand havde dog ikke kunnet opgive Kjærligheden til sit Fædreland. Han indsaae vel klarere, end de fleste hvor tilintetgjørende i alle Tilværelsens Retninger Napoleons Magt vilde være for Tyskland. Hans egen Stilling i Frankrig var heller ikke usikkert, og da han endelig vendte tilbage fra sit Exil i Jassy opholdt han sig nu uden Ansættelse hos sin Kone.

Familie. Jeg havde endnu ikke forladt Hamburg, da Napoleon kaldte Reinhardt til Paris, for at ansette ham som Gesant hos sin Broder Jerome i det nyoprettede Kongerige Westphalen. Paa den ene Side maatte Keiseren troe, at den indfødte Tysker kunde være ham nyttigere, paa den anden Side røbede denne Ansættelse vistnok en vis Tillid fra Napoleons Side, og denne Kaldelse fremstillede sig vel i et smigrende Lys for ham. Men at han nu, da han kunde leve som en fri, aldeles uafhængig Mand, paa sit fortryllende Landsted ved Remagen ved Rhinen, igjen begav sig i en Afhængighed, der paa enhver Maade maatte være trykkende, mishagede hans Svigerinde aldeles. Blandt sine Fortrolige yttrede hun sig endog ikke uden Sorger om sin Søsters Skæbne; jeg derimod begreb meget vel Reinhardts Beslutning. Han var endnu i sine bedste Aar, vant til at gribe kraftigt ind i et mægtigt Riges vigtige Forhold, og kunde smigre sig med det Haab, at være sit Fædreland nyttig i en høist betænkelig Tid. Den fattels Præsteson maatte det være vanskeligt at glemme, at han engang havde været fransk Minister. — Jeg traad ham paa denne Tid ikke nærmere; han havde noget, der var mig frastødende. Siden lærde jeg at

kjende ham nærmere og fik ham meget kjær. Biskop saae vi hinanden igjen under Forhold, som Anger af os den Tid troede saa nær.

Med de øvrige Lemmer af Familien levede jeg paa en fortrolig Fod. Oldingen Reimarus traf mig især til sig, og jeg hensatte mig gjerne paa det Standpunkt af Naturvidenskaben, paa hvilket han be vægede sig, hvorvel det syntes mig forældet, men det omgav mig med alt en ungdommelig Grindring og Trylleri. Hans Kone selv er ikke ubekendt i den tyeste Literatur. Hun var uagtet sin høie Alder rask hendes Ansigtstræk havde noget Strængt, og hun besad et betydeligt legemligt Omfang, der ikke sjældent er sædvanligt hos Koner af en høi Alder i Hamburg og Holsteen; hendes Paastande vare fiarende hendes Anskuelser uddannede i det attende Aarhundredes saa kaldte Philosophies Retning, og hendes Domme om Mennesker, som hun var utilfreds med, vare haarde. Mig staaende hun ikke, og hun saam og saa nok hos mig at dable; hvad hun leiligheds viis erfarede om mine philosophiske Anskuelser, kom hende uforstaaeligt og derfor forkasteligt. Jeg ved min badelværdige Strid med den danske Regjering, satte min Familie i en saa betænkkelig

ling, syntes hende taabligt og aldeles ikke at undskyldes. I min daværende Stemning var jeg da ingentunde tilbøielig til at høre paa saadanne Yttringer i Tausshed. Jeg erindrer, at jeg engang traadte hende bestemt imøde. "Det kan" — sagde jeg, — "umueligt være deres Alvor, at forsvare hvad De der paastaar imod mig." Hun havde nemlig tilføjet, at Manden maatte bringe sin Overbeviisning ethvert Offer, naar han blot havde at sørge for sig selv; men anderledes forholdt det sig, naar Kone og Børns Stjæbne var afhængig af hans Opførsel. "De, min Naadige!" — yttrede jeg, — "den dristige Kæssings Correspondentinde, skulde tilstaae, at en Kone tør ryste den mandlige Overbeviisnings Grundpiller? Hun skulde finde det roesværdigt, naar en Moder holdt sine tappre Sønner tilbage fra en Kamp for Fædrelandet? De sætter deres Kjønns Værdighed for høit, fremstiller den for bestemt i sin Reenhed, og vilde selv, ligesom de spartanske Mødre i en farlig Kamp, saaledes ogsaa som Kone opmuntre Manden til med hende at vælge Elendighed, naar det er en Kamp for hans Overbeviisning. Foragten for en Mand der solgte sig til en i hans Dine slet Sag,

for at frelse sig selv, vilde forekomme Dem frygtelige, end Armod og Forsølgelse." —

Det, der ved denne Strid hurtigt forsonede mig, var den virkelige Godhed, med hvilken hun taalte et saadant haardt Svar, og omendstjondt hun udovede et anerkjendt Herredomme i Familien, dog tillod mig, som Gæst et friere Sprog.

I det fjerde Kingste Huus kom ogsaa Grev Wallmoden, der i Aaret 1803 sluttede den ulykkelige Capitulation ved Elben, med ham Arveprindsen af Lippe-Bückeburg og Friherre von Steins Søster. Jeg har ikke let seet en Kone, i hvis Ansigtstræk der mere udtælsede sig et imponerende, ægte adeligt Sindelag. Disse betydelige Menneskers Stilling vare i højeste Grad betænkelig; deres Lande vare i Fiendens Magt, deres Eiendomme i Fare. Fernadotte holdt Hamburg besat, og hans Dpførsel blev i det Hele roff. Destomere blev Bourrienne dattet. Napoleon paastod man, hvem han var besværlig, vilde bortfjerne ham fra hans Post, men tillige kjøbe hans Tausbed, da han vides meget, som Keiseren ikke turde lade blive bekjendt. Det var let at forudsee, at den meest udvidede Smugbandel blev, ved Continentspærringen, nødvendig, for en Handelsstad som Ham-

burg, dersom ikke alle Handelsforhold skulde blive forstyrrede. Denne blev nu befordret ved en Overeenskomst med Bourrienne; alle betydelige Handelsbuse stode i Forbindelse med ham, og han maatte tjenes med betydelige Summer. Hans Finantser vare som bekendt, i den største Uorden, og han skal, efterat han havde opholdt sig i nogle Maanedere i Hamburg, have sendt mere end een Million Francs til Frankrig. Bernadotte havde, fortalde man, ved et offentligt Taffel i Bourriennes Nær- værelse ytret sig strængt og frimodigt om en saa foragtelig Dyrkelse.

Hamburg var den Tid naturligviis i en meget ubehagelig Stilling; flere af de største og rigeste Handels herrer vilde have trukket sig tilbage, dersom deres Fortgang ikke vilde have medført Stadens fuldstændige Ruin. Især vare de betydelige Summer, der laae i Banken, i Fare, men al Handelsstadens Credit vilde have været forsvunden, dersom man havde ladet sig udbetale de Kapitaler, der hvilede her. Jerome Bonaparte var allerede den Tid forbunden med det russiske Hof ved betydelige Finantsanliggender; han tænkte vel paa den Muelighed, at forlade Hamburg, dersom Staden skulde blive længe i de Franskes Magt, og

Continentalsspærringen vedvare, og at trække alle sine betydelige Kapitaler til Petersburg. Men Kærlighedsbøden til hans Fødeby holdt ham endnu bestandig tilbage fra denne Beslutning. I de store Handels- huses selskabelige Forhold mærkede man vel ingen Forandring, ved Bordet herskede den samme Lurmen, men en indre Orm gnavede paa denne ydre Glæde, og de Huse, der vare mig bekendte, Sillem, Hambury og Sieveking, skulde ikke, at de hvert Aar led betydelige Tab.

I Staden fandtes der, foruden den franske Besætning, en Spansk. Regimentet Princeesa, et af de fortrinligste i den spanske Armee, var af Napoleon blevet bragt fra Spanien til Norden, og herde til et Armeekorps, der, kommanderet af General Romana, bestod af de bedste spanske Tropper, hvis nationale Tænkemaade især var den nye fransk-spanske Konge Josefph mistænkelig. Disse Spaniere vare meget afholdte i Hamburg, tildeels vel fordi de aldrig dulget deres Had til Franskmændene. I Landsbyerne paa Hamburgs Gebeet, hvor de i Begyndelsen laae sammen, sandt hæftige Stridigheder ikke sjældent endte ofte fra Spaniens Side endte med et Dødsfald. Man var nødt til at holde dem omhyggeligt bort.

fjerne fra Franskmændene. I Husene i Hamburg der-
 imod, hvor de vare indquarterede, viisde de sig ven-
 lige, fortrolige og lode sig tilfredsstille med Lidet:
 de forstode for det meeste at indsmigre sig hos Fami-
 lierne, ja at gjøre sig nyttige ved alle Slags Tjeneste-
 beviisninger. De Misforstaaelser, som det fremmede
 Sprog tildeels gav Anledning til, endtes, saavidt-
 som jeg erfarede, altid paa en venstabelig Maade.
 Naar de drog igjennem Gaderne, siddende paa de-
 res Muulæsler paa Qvinderis, gave de sig villigt
 og uden at føle sig fornærmede, til Priis for de jub-
 lende Drenges Latter. Især morede det Indbyggerne
 at betragte deres Forbauselse, da Elben og Alsteren
 i den temmelig stränge Vinter vare belagte med
 Is, og det brogede Liv paa de stærkttilfrusne Flo-
 der nu begyndte. Slæder forsynede med Mast og
 Seil bevægede sig for Binden; Telte, i hvilke alle
 Slags Lernetmidler vare opdyngede, bleve oprettede
 hist og her, og frembode mange Bederaagelser for
 den paa Skoiter løbende Mængde. Spanierne be-
 tragtede dette Vinterliv med en umiskjendelig Glæde
 og yttrede deres Forundring paa den naiveste Maade.
 Mange lode binde sig Skoiter paa Fødderne, men
 faldt strax og syntes at more sig, naar de Omkring-

staaende loe ad deres Ubehændighed. — Men især erhvervede de sig Familiernes Tilbøielighed ved deres rørende Hengivenhed for Børnene i Huset. De vare de omhyggeligste Børnevogtere, og naar de paa en saadan Maade toge fortroligt Deel i Familielivet, udbrød deres Hjemmee, der rystede Tilskuerne dybt, endstjøndt de ikke forstode deres Sprog. Overborte det viisde der sig ved Siden af disse Mands sybligt Ild og lette, forbigaaende, muntre Bevægelighed, hos Mange en dyb Kummer, der især udtælte sig i deres Nationalsange, som de ofte lode høre, deels enkelte, deels flere tilsammen, og som altid vakte den dybeste Deeltagelse.

Perthes besad paa Jungfernstieg et Bogasfortiment af en sjelden Godhed. Han forsynede ikke alene det nordlige Tyskland, men hele Scandinavien og Rusland, især med Bærker af den udenlandske Litteratur. Ikke blot med den nyere Litteratur var han vel forsynet, men ogsaa med den Eldre, og Hr. von Rumohr kunde paa een Gang anvende nogle hundrede Daler, som han fordrede for sjældne spanske Bærker. Jeg besøgte meget flittigt hans Boglade, ikke blot for de Bærkers Skyld, som jeg foresandt der, men ogsaa fordi Perthes hørte til mine betydeligste Ben-

ner. Hans Samtaler vare altid lærerige og indholds-
rige; hans Fædrelandskjærlighed i disse betænkelige
Tider erkjendt og varm; jeg har ham at takke for
mange skønne og lærerige Timer. I Perthes' Bog-
lade fandt jeg ofte en lille Mand, klædt i en simpel
Overkjole, der især tiltrak sig vor Opmærksomhed.
Det var en Udlænding, dette hørde man vel af hans
Sprog, endstjændt han taelde temmelig færdigt Tysk;
hans Physiognomi røbede Sydboreen og var høist
karakteristisk. Endstjændt han var venlig, syntes
han fornem, bydende, og hans Venlighed havde no-
get Redsladende. Men hvad der satte os i Forbau-
selse var hans nøiagtige Kundskab om den tyske Li-
teratur, stjændt ikke om den Nyeste. Denne Mand
var længe os Begge en Gaade. Engang traad et
Par spanske Officierer ind, og, saasnart de saae ham;
rettede de sig ærbødig og gjorde Front. Han gik
forbi dem med en Befalingsmands bestemt Mine,
og forlod Bogladen. Vi erfarede nu hvem denne
Mand var. Vi havde lært at kjende General Ro-
mana. Han kom oftere, og da jeg engang forlod
Bogladen, tiltaelde han mig som en gammel Bekjendt.
Da jeg yttrede min Forundring over hans Bekjend-
skab med den tyske Literatur, erfarede jeg, at han i

sin Ungdom havde studeret i nogle Aar i Leipzig, hvor den bekjendte Garve havde meddeelt ham den første Underviisning. Bore Anstuelser af Literaturen vare rigtigtnok meget forskellige, men dette Betskjendtskab interesserede mig dog meget, endstjondt han var yderst forsigtig i sine Ytringer og afbrød pludseligt enhver Samtale, naar den berorde politiske Gjenstande. Det var klart, at Romana havde den stolte Hensigt, at udmærke sig ved spansk Edelmødighed, og i denne Henseende at overgaae den franske Besatlingsmand Bernadotte. Hans Bolig var hos en rig Handelsherre i Staden. Denne tilbød han en særdeles Stadesløsholdelse, som han naturligviis aflag i det han forsikrede, at ikke han, men Staden, bar Omkostningerne for Indquarteringen. Nu henvendte han sig til Konen i Huset, og opfordrede hende til at besørge ham et Smykke. "Det er —" sagde han, — bestemt for en Dame, som jeg har megen Agtelse for. Jeg overlader Valget af Gjenstanden til deres Smag, og beder ikke at see paa Omkostningerne. Da Smykket var færdigt, viisde han sig meget tilfreds, takkede for den Umage, som Damen havde gjort sig, roesde hendes Smag og betalte den betydelige Sum. Men hvor overrasket var Damen ikke

da Romana overraskede hende selv den anseelige For-
æring som Zulegave, det satte hende vel i For-
legenhed, men dog rovede hun ikke at afflaae Gaven.

De spanske Tropper bleve siden, som bekjendt,
forlagte til Danmark, og fordeelte i Jylland og paa
Derne. Jeg har, ved mit Besøg i Danmark mange
Aar senere, hørt meget om disse for de Danske saa
selsomme Gjæster, men især om den snilde og hem-
melighedsfulde Maade, paa hvilken de forstode at
indlede deres Underhandlinger med Engelskmændene,
der foruroligede Landets Kyster, og hvor forbausset
man var, da alle Troppernes dristige Undvigelse gik
for sig paa samme Tid i alle Egne. Som bekjendt
har General Romana efter sin Tilbagekomst især bi-
draget til at organisere den for Franskmændene saa
farlige Guerillastrig i Spanien. Ved Romana blev
nu min Interesse for det spanske Folk først vækket,
og naaede siden sin høieste Spidse da Modstanden
mod de Fiender, der havde besat Landet, blev bestandigt
mere bestemt og vigtig. Naar man erindrer hvor
levende Gemytterne i Jylland den Tid interesserede
sig for den spanske Literaturs glindsende Epoche;
hvorledes Cervantes og Calderon tilligemed Shake-
speare, Dante, Ariost og Tasso betegnede en Tid,

hvis aandige Dannelsse kastede en Pysslands over Lande, i hvilke de levede og digtede: vil man begribe hvorledes Enhver, der levede for det nemme Aandige i Historien, netop vilde redde sig fra et Folks raade Magt, der formedelsst en overfladisk Dannelses stive Ensidighed, ingen Ahnelse havde om Værdien af de Skatte, som det truede med at tilintetgjøre; og hvorledes Enhver maatte føle sig hen draget til et Land, i hvilket den forsvundne Tids dristige Kraft syntes at leve op igjen. Det var mig jeg vil ikke nægte det, som om den gamle forsvundne Aand maatte opstaae igjen ved denne mægtige Kamp som om Fortidens mægtige Skabning, os vel fremmed, og gaadefuld, men i sin Eiendommelighed fuld af en uudgrundelig Dybde, igjen vilde blive levende, og næsten uundgaaeligt forekom de dristige Hæere de rastløstjæmpende Guerillesbander, de beleirede Stæder, naar de med et fortvivlet Mod forsvarede ikke alene Boldene, men ogsaa Gaderne mod de indtrængende Fiender, mig som et mythiskt Folk, det strengt straffende, men ogsaa opmuntrende, traad op ligeoverfor alle de andre undertuede Folkelag i Europa. Og hvormeget har Tyskland ikke virkelig Spagnierne at takke for? Kampene paa Halvøen, under

fløttede af Engellandsmændene, kan man betragte som den dristige Erobrers første Nederlag; og ingen ægte Tysker, der gennemlevede hiin Periode, vil nægte, at Spanien foreskrævede ham som et advarende Mønster i høieste Forstand, og fremmede og styrkede det Sindelag, der skulde bevirke Tysklands Befrielse. Hvor gyselig bliver Nutiden, i hvilken de tidligere Aarhundreders afdøde Spøgelses, i Forening med indtrængte Meninger uden Skranker have antændt en meglende Kamp i ethvert Gemt, en Kamp, hvis frygtelige Følger aabenbare sig ved det ulykkelige Lands bestandigt hæftigere Forstyrrelse, naar den bliver sammenlignet med vore dristige Forhaabningers Tid!

Saa mange betydelig Personligheder, der bestandigt hændte min Opmærksomhed paa større Forhold, holdt mig i en stor Spænding, og i en saadan Omgivelse maatte ogsaa det, jeg erfarede ved den først omtalte Hesse Martin, være mig meget vigtigt. De hemmelige Selskaber i Hessen holdt sammen, men de vare ogsaa allerede blevne en Gienstand for det vestphalske Polities Opmærksomhed og Forfølgelser. Jeg erfarede at et Medlem af det hessiske Forbund var bleven greben som Spion og skudt i Nærheden af Hamburg. Dog vorde Forbundet bestandigt, og

hvad jeg oplevede. V.

jeg hørde her først Emmerik nævnes, med hvem jeg siden kom i et nærmere Forhold, og som kan betragtes som Forbundets fortrinligste Stifter, ligesom han ogsaa forberedte de adspredte Medlemmers tilkommende Virksomhed. Han var hannoveransk Officer, havde udmærket sig meget i den nordamerikanske Krig, og var bekendt som Skribent ved sit militære Strid „om den lille Krig;“ en høist udmærket Personlighed, nu en Olding. Hvad jeg siden har at berette om ham, vil, troer jeg, ikke være uden Interesse.

Philipp Otto Runge, der ved mine tidligere, saavel som senere Ophold i Hamburg, levede i den fortroligste Omgang med mig, var tredive Aar gammel. Hans første Bekendtskab havde jeg gjort flere Aar tidligere i Dresden, hvor han levede i den fortroligste Omgang med Tieck. Denne altfor tidligt døde Kunstner vakde paa sin Tid en stor Deeltagelse og da Mindet om ham er blevet fornyet ved Udgivelsen af hans efterladte Skrifter, anseer jeg mig for saa meget mere forpligtet til at levere, saa godt jeg kan, et Billede af denne i mange Henseender mærkværdige Mand, saaledes som han forekom mig.

Det Billede, der er aftrykket foran hans Skrifter, er efter et Oliemaleri, som han selv har malet og man kan sige at det er vel lykket. Han var af Middelskørrelse, rank bygget, men udmærkede sig især ved stærke Knokler, hvilket man erkjendte af Hænder og Fødder, men ogsaa af Ansigtet. Hans Ansigtstræk vare alligevel høist indtagende og meget sigende; Enhver, der saa ham, aabnede i ham en phantastisk Digternatur. Hans store levende, tankefulde Pine vare sædvanligt vendte indad, og havde en ubestriktlig tillokkende Magt. Hans tættillukkede Læber vare overordentlig fine, og af deres sagteste Bevægelser udtalte der sig noget Tankesuldt og Aandrigt. I Selskab med Mennesker, som han ikke kjendte, var han indsluttet i sig selv og tankesuld; men i fortrolige Kredse var han gjerne aabenhjertet. Han levede i Hamburg som en lykkelig Egtemand, og jeg behøver kun at omtale dette Forhold i Korthed. Brevene til hans Kone, før og efter deres Giftermaal, ligesom mange Breve til hans Venner, der nu ere trykte, afløre os Dybden af den med alle hans digteriske og kunstneriske Tanker inderligt forbundne Tilværelse. Der gives saa Mennesker, der saa ganske fremstillede sig som Fremmede paa Jorden, som han.

Alle hans Tanker, digteriske saavel som kunstneriske, bevægede sig i en høiere, aandelig Verden, i hvilken han levede, og af hvilken enhver Ytring udsprang. Naar unge Mænd ikke sjældent gjøre sig Umage for at give en i alle ydre Hensyn fængslet sandelig Tilværelse en høiere Betydning, at overkalste det Gemeneste og Ringeste med store, men tomme Ord — et Forsøg, der altid mislykkes paa en uholdbar Maade — saa viisde Runge sig derimod med en oprigtig, ukunstlet Sandhed. Han ledte aldrig efter Ord; jeg hørde aldrig et Menneske tale, der yttrede sig med stor Dybde saa simpel som han; særvanlige Mennesker oversaae ham ganske, men han erhvervede sig for bestandigt ethvert Menneskes varmeste Tilhøielighed, der engang var blevet nærmere bekendt med ham. Der opstod næsten uundgaeligt en Følelse hos hans Venner, der tvang dem til at tjene ham virksomt, at ordne Alt i hans Omgivelse saaledes, at den indre Tilværelse kunde udvilde og yttre sig frit. Dette at Enhver, der traad ham nær, maatte tjene ham, viisde sig som en uundgaelig Fordring, fordi de forskellige Retninger af hans Arbejder laa langt fra hverandre, og dog vare saa aldeles giennemtrængte af et forenende Livsprincip, at hans Ven-

ner med den meest spændte Forventning saae den rige, levende Skikkelse imøde, hvis Fødsel var bebudet, og som nu maatte komme frem. Dette erkjendte hans Venner, hans Familie, men især Udgiveren af hans efterladte Skrifter, hans Broder, der ganske levede og opoffrede sig for ham.

Naar Runge sad iblandt sine Venner, viisde han sig i den egentligste Forstand barnlig. De ringeste, sædvanligste Begivenheder erholdt et digteriskt Ansøg og det Ubetrydeligste forekom ham æventyrligt. Jeg har paa denne Maade oplevet Aftener, der vare saafølsomt hævede ved den Underholdning, der udgik fra ham, at der, hvis det var mueligt at fremstille dem, som de vare, vilde fremkomme en Digtning, der maatte regnes til de Allerfortræffeligste. Det Phantastiske og Barnlige i det plattyske Sprog traad da frem med et uimodstaaeligt Tryk; de to i den tydske digteriske Literatur almindelig bekjendte og agtede Æventyr hørde jeg i saadanne Aftener fortælles af ham, endnu førend de vare trykte, ja førend de endnu vare opstrevne; og de forekom mig da saameget mere betrydelige, som de ikke traad isolerede, omtrent som et forfærdiget forelæst Digt, fremmede ind i den prosaiske Verden, men fordi vi saa meget mere vare som Børn

grebne af Livets viunderlige Gru, saa at disse Væsen-
tyr forekom os næsten som det Naturligste, men den
sædvanlige Reflexion som noget Usandt og Forfæ-
geligt.

Hvor forskjellig Novalis end ved Dannelse og
Livsanskuelser var fra Runge, blev jeg dog altid er-
indret om ham. Novalis levede i en rig Myt-
verden, som der havde dannet sig historiskt; han le-
vede forstende, grublende, dannende i den, og taale
kun ud af den. Men her troede jeg umiddelbart at
iagttage det mythesfrembringende Organ midt i en
kold reflecterende Tid.

Det var virkelig mærkværdigt, naar man nu ved
Siden af denne reent phantastiske Retning af hans
Aand, iagttog den Skarphed, hvormed han opfattede
bestemte Gjenstande, som han efterforskede i alle de-
res Hensyn og stræbde at følge. Som Maler vare
Farvernes Natur og Betydning ham høist vigtige,
men omendstjondt ogsaa disse bleve opfattede i en dy-
bere næsten mystisk Betydning, glemte han dog in-
genlunde de aldeles ydre, for det Techniske rigtige
Forhold. Det vilde virkelig have været onskeligt,
dersom de Undersøgelser, som han anstillede, de For-
søg, ved hvilke han forsøgte paa at meddele Far-

verne Barighed, selv naar de ikke lyffedes, vare
 blevene almindeligt bekiendte. Da Malerkunsten i de
 sidste Decennier igjen begynder at leve op, efterat
 den næsten ganske var gaaet under, eller havde be-
 skjæftiget sig med underordnede Gjenstande og var
 fængslet i underordnede, eenfidedige Manerer, har man
 beklaget, at man har bemærket, at mange af den
 nyeste Tids fortriinligste Billeder ere blevene matte.
 Den Kunst, med hvilke de Gamle saa godt for-
 stode at forstaae Farvernes Friskhed og Glans,
 Barighed i deres Billeder, synes virkelig forsvunden,
 eller kun at være nogle saa Malere egen som ved et
 Tilfælde. Paa denne Gjenstand var Runge's Op-
 mærksomhed omhyggeligt rettet. Prad Albrecht Dür-
 rer og fornemmelig Leonardo da Vinci havde skrevet
 om Farverne, var ham vel bekiendt. En gammel
 kemist Laborant i Altona, der beskæftigede sig me-
 get med Forsøg i Farvechemien og troede at være i
 Besiddelse af bestemte Hemmeligheder, havde han
 lært at kjende personligt. Sine Hemmeligheder ud-
 gav han ikke for egne Opfindelser, men meget mere
 for Overleveringer, og Runge forsmaaede ikke at
 inblade sig med ham. Den store, levende Interesse,
 som han viisde, erhvervede ham den gamle Adepts

Tillid. Runge selv anstillede en Mængde Forsøg. Hvorvidt disse Arbejder førte til noget betydeligt Resultat, er blevet mig ubekjendt. Vanskeligheden bliver altid, at den afgjørende Dom først kan falde efter en betydelig lang Tid.

Men med hvilken stræng og skarp Sagttagelse han behandlede en bestemt Gjenstand, beviser hans Skrift: "Farvekuglen," i hvilket han søgte at konstruere Forholdene af alle Farvers Blanding til hin andre og at eftervise en Afledning af Harmoni i deres Sammensætning. Dette Skrift, der indskrænker sig strængt til sin Gjenstand, er at betragte som et Monument for en i sig selv afsluttet Undersøgelse, endog for Naturvidenskaben.

Runge henvendte sig til Goethe, der, som bekendt, lod afstrykke et af hans Breve i sin Optik. Jeg har seet af hans efterladte Skrifter, at jeg, i det mindste i lang Tid, var Mellemmanden for denne Correspondents; jeg havde aldeles forglemmt det. Men Fremstillingen af Farvekuglen, saaledes som Runge giver den, er ganske uafhængig af enhver foregaaende, nærværende eller tilkommende Farvetheori. Naar enhver saadan Omværling beholder den sit Værd.

Endskjondt nu dette Arbejde i sin Afsluttede

ligger ligesaa affondret fra Runges flore, kunstneriskt digteriske Foretagende, som fra den theoretiserende Physik, lig et fuldendt Faktum, er dog Betragtningen af det af stor Betydning for Enhver, der rigtigt vil fatte Runge. Der gives ingen Kunstner i den nyere Tid, der saa ubetinget hengav sig til sin rige Phantasi, og ved det første Diekast synes hans Producter mere lig en vilkaarlig Drom, i hvilke alle bestemte Gestalter ved usikre Forvandlinger dukke ind i det Gestaltløse og true med at forsvinde. Men naar vi nu see, hvorledes denne tilsyneladende drommende Kunstner formaaer med den koldeste Besindighed at fatte en forviklet Gjenstand i alle dens Forhold, kunne vi da forudsætte, at han i sine Fremstillinger har mistet al Besindelse? Maa man ikke meget mere troe, at den forunderlige Frihed vover saa meget fordi den bliver trygt baaren af en besindig Selvtillid? At en tilfløret, dyb Hensigtlighed er skjult i det tilsyneladende vilkaarlige Spil? Hans Producter kunne forekomme os gaadefulde, men Gaaderne ere findrige, de støde ikke tilbage, de tiltrække meget mere, og vi kunne ikke forlade dem, uden med al Anstrængelse at søge at løse dem.

Hvor glædelig Kunstens Gjenoplivelse i vore Dage

er, hvor gjerne vi dese Beundringen for de betydelige Talenter, der ere komne tilsyne: maae vi dog tilstaae, at en saa dybt aandigt bevæget Tid, som vor, fordrer en ny, den tilhørende eiendommelig Kunst. Hvad vi besidde, er mere eller mindre en Gjentagelse af det Forhenværende; af denne Overbeviisning var Runge giennemtrængt, og i denne Henseende ret egentligt et Barn af den levende nye Tid, der fremtraad; i sin rene Oprindelighed lig den Dybeste, der den Tid yttrede sig.

Al Kunst er Mythe; ja denne finder først sin rene fuldendte Fremstilling i Kunsten. Bistnok har enhver Religion, endog den sandeste og helligste, sin mythiske Side, men Ingen, end ikke den meest vidtfarende, udspringer af Mythen. I Religionen bevæger alle Tilværelsens Momenter sig, og i denne Alles levende Eenhed gaaer den en høiere, over den blot sandfelige Tilværelse gaaende Udvikling imod; men den vil, ja, den skal ogsaa fremstille sig sandelig, den skal erholde en fuldendt Stikkelse indenfor det sandfelige Udviklingsstrin, paa hvilket vi leve; den skal blive af jordist Natur, det vil sige, Kunst. I denne Retning bliver Tilværelsen vel, som ethvert historiskt Phænomen, hvor det beholder en sand Be-

tybning, hvor det altsaa viser sig som en Forklarelse af Historien, i sin Rilde religiøs. Religionen er Kunstens Samvittighed. Men Retningen mod Kunsten er i den sig fremstillende Histories Bevægelse ikke en Bevægelse af den hele Tilværelse, som Religionen, den er Poesi, Mythe. Saaledes er den christelige Religion ogsaa i Katholicismens levende Tid bleven digterisk, og denne Digtning har fundet sin Fuldbendelse i den mythiske Kunst. Christendommen er ikke besyndt med en Mythe; den, der fremsætter denne Paastand, mistjender aldeles dens guddommelige Oprindelse. Men et bestemt jordiskt Udviklingsstrin sluttede med en Saadan, som med en bestemt Dannelse af Videnskaben, Folkelivet og Staten. Vi have Ret, naar vi beundre den dybe guddommelige Hensigtlighed der skjulde sig i saadanne Frembringelser; men de danne alle vor Fortid, der ikke kan blive fortrængt, men vil føres en høiere, nye Metamorphose imøde og skal i denne selv erholde en dybere Betydning.

Runge har selv yttret sig om sin Anskuelse af en ny Kunst, og disse Ytringer ligge nu for os i al Udsferlighed. Men saaledes som vi have dem nu, vare de ikke bestemte for Publikum, det var meget mere en indre dyb Opgave, der søgte Forstaaelse, Dyplos-

ning og Meddelelse hos de nærmeste Venner. Den Righed, der laa i denne ny Kunsts Begyndelse, stemmede overeens med hele Tidens aandige Bevægelse. Rimet til denne nye Udvikling indsluttede ikke Mennesket som en isoleret, legemlig, sandelig Skabning i sig, men meget mere det selv med dets Verden; alle Naturdannelser fulde fremstille Mennesket med dets indre Kampe og Scire; og Mennesket fulde igjen være den hele Natur. Jeg selv hørde til dem, da de efterladte Skrifter kom ud, vare tilbøjelige til at dable den store Udsørlighed. Men jo mere jeg beskæftigede mig med disse Skrifter, desto mere bestemt fremtraad den Overbeviisning, at Intet turde mangle. Hvem vilde vove at lægge en forkortende Haand paa disse Confessioner?

De Araber, han begyndte med, indeholdt de levende Rim til en ny Kunst; men i et saadant Rim ligger der en overvættets Dannelselskraft, en rig men ubestemt Fremtid, der kan spaaes, antydes, men ikke fremstilles. Dagstiderne, saaledes som de først kom ud, viisde i deres Composition noget Architectonisk; det Bevægeligste erholder derved en hvilende Charakter, og bliver plastisk, og alle Kunstens retninger træde i denne Begyndelse frem i deres

Genhed. Den dybe Hensigtlighed, der udtaler sig i
 Fremstillingerne, er let at opdage. Den hede Dag,
 den kjolige Aften, den drømmende Nat, alle disse
 Fremstillinger tiltale os umiddelbart i deres Eien-
 dommelighed; men den dybe, skjulte Mening, ved
 hvilke disse Billeder forvandle sig til Skrifter af et
 rigt Indhold, Gestalterne blive til Ord og de betydningsfuldeste Ord til Gestalter, træder først efter et
 langt Studium den Betragende imøde. Udtrykket
 Symbol vilde her være et svagt og skjævt; i dette
 ligger der nemlig altid noget af de ydre Hensyn
 paa Gestalt og Ord; det falder Ingen ind, at
 kalde Ordene Tankernes Symboler, og ligesom det
 træffende Ord er Tankernes rene Udttryk, saaledes
 ere i disse Fremstillinger Gestalterne Ordnes rene Udttryk. Børres har i Heidelberger Jahrbücher rovet
 en vellykket Fremstilling af disse Billeder, og om-
 endstjondt Udtydningen med den værlende Personlig-
 hed selv bliver, formedelst den herskende Mangel paa
 Tyde til fuldkommen at forståe et saadant Billed-
 sprog, en afværlende og vilkaarlig, kan man dog
 paaståe, at et længere Studium af disse Billeder,
 endog naar det begynder hypotetist, altid paa ny
 ansporer til en dybere Gransking, og at der op-

staaer en Ahnelse om en fuldkommen klar Opfatning af alle Udtrykkene, saa at ogsaa al Bilktaarlighed forsvinder hvor Gaaden er løst.

Jeg har ovenfor blandt Dagstiderne ikke nævnet Fremstillingen af Morgenens. Runge var ikke tilfreds med denne. En senere, i sig selv klarere Fremstilling sendte han mig i en Tegning kort førend sin Død. Det er det eneste Billede, der ogsaa blev udført som Oliemaleri. I dette traad ogsaa Zerne frem i deres mythiske Betydning. Materialet er i hans Broders Besiddelse, og om det end ikke kan som Oliemaleri sammenlignes med store Mestres Bærker, maa man ikke forglemme, at disse Bærker ere en henseenden Lids kunstneriske Fulbendighed. Men min Vens Maleri den første af fuldkomne Begyndelse af en ny Kunst; den for mig udfæstede Tegning, som jeg gjæmmer som en stor Skat, er lithograferet i Hamborg. Det, hvorpaa jeg ved denne vil gjøre opmærksom, er Modsætningen mellem Morgenrøden og en paa Ryggen liggende Dreng. Bærenets naturlige Stilling, hvorved det adskiller sig fra alle Dyr, er, at det ligger paa Ryggen; at Gangen saa hurtigt udvikler sig hos de nyfødte Dyr, beviser netop, at de endnu ikke ere unddragne fra Naturens

Formynderskab. Men det hjælpeløse Barn, som man
 beklager, er frigivet af Naturen; det er hensat i en
 høiere Verden; det er født til at bæres paa Kjærlig-
 hedens Arme. Naar det nøgne Barn henimod En-
 den af det første Aar, blottet for enhver Bedækning,
 ligger frit og legende paa Ryggen, gives der intet
 helligere Udtryk for Morgenrøden, end det, der er
 udtælt i denne Skikkelse. Barnet er allerede ved
 at die blevet fortrolig med Armene; Organer, der ere
 virksomme, ere allerede ved Gjæringen undløbne Re-
 flexionen, og naar et Barn beskæftiger sig for meget
 med Betragtningen af Hænder og Fingre, kan man
 næsten forudsætte en Sygdom. Venene og Fødderne
 derimod forblive i de første Maanedes ubirksomme;
 de synes næsten ikke at tilhøre Barnet; men en in-
 dre Ahnelse hendirager Opmærksomheden paa disse
 Lemmer, ligesom senere paa andre Børn, i hvilke
 Ainet til den gjensidige Udvikling paa det samme
 Trin ahnelsesfuldt udvikler sig. Betragtningen gaaer
 nu over i en levende Bevægelse; disse to Bevægelser
 synes endogaa endnu bestandigt umuelige, og dog
 synes de i en Nutid, der udelukker den bestemte Virk-
 somhed, at skjule en dunkel Bevidsthed om den til-
 kommende Krypben og Gaaen, Forøvelserne, jeg gad

fige, Studierne til en senere Virksomhed. Barnet kan ikke tale; dets Falden indeholder ligesaa lidt Elementerne til Sproget, som dets Spillen med Bædderne Elementerne til Gangen. Hvad er nu denne jublende Falden, der slet ikke vil ophøre? Den er Sprogets endnu luffede, men opsvulmende Knap. — Enhver Moder, der saaledes betragter det legende Barn, bærer en Himmel af Tillid og Haab i sig.

Man fortæller om den græske Skeptiker Pyrrho, at han engang i en hæftig Storm, da han seilede paa et Skib, medens Undergang truede og Mandsskaber var i Fortvivlelse, pegede paa et sovende Sviin og optræde, at saaledes maatte en Philosoph være. Pyrrho ganske anderledes viser en Moder sig, der henfjernet i sit jublende Barn, ligesom dette i sig selv, glemmer alle Livets Storme og i stille andægtig Betragtning seer den opgaaende Morgenrøde, der af sit uudgrundelige Dyb lover Kjærligheden en ny og klar Dag. Beskyttende Aander omgive Barnet; den moderlige Kjærlighed fremmaner dem, og holder dem faste i sin Nærhed som tjenende; Barnets Tillid, Livets værelsens Jubel, svanger med en Fremtid, forkynder Dagen, og saaledes frembyder det, hvilede paa Jorden, det skønneste Billede af en spirende Verden.

I Billedet bøie tilbedende Engle sig for Uudgrundeligheden i den af hinanden sammensflettede Engleflare, der opstigende som Morgenrøden just i Barnet er bleven Menneſte; og Moderen, der svæver imellem Begge, er den meglende Stikkelse, thi hele Tilværelsen er bleven Barn, og det legende og lallende Barn bærer en Verden i sig.

Men et ſaadant Barn er Forfatterens Kunſt, og man maa ſelv blive et Barn, for at fatte ham i hans Dybde. — Kunſten, ſige vi, viſer ſig i ham barnlig, men Tilkommelfens Verden, Barnets Gaaen, Griben og Talen, ligger i Kunſtneren, han er jo en eſſende, pleiende Moder og Barn tillige. Det omfattende Studium, den beſindige Gransſning er mere end en abſtraet Muelighed, og derfor erholder ogſaa denne Omgivelfe ſin egentlige Betydning af Kunſtens fremſtridende Udvikling ſelv.

Saaledes ſom et med Fodderne legende, med Tungen lallende Barn, men ogſaa med Barnets Udviklings Prunkløſhed og opfyldt af det nye Gaa, maa man betragte diſſe Runges Begyndelſer af Kunſten; denne Legen mellem Barn og Blomſter, der gjenblygt forklare hinanden, ſkal en Dag indføre Kunſten, men fremſtiller den ikke endnu; men at dette tilſyneladende jeg oplevede. V.

dende unyttige Spil ikke er et tomt, beviser den dybe Hensigtlighed, der ligger skjult i det, ligesom i Barnets Organisme.

Mit Bekjendtskab og min inderlige Forbindelse med Runge fremkaldte først Betydningen af en ny Kunst, en ny Poesi, som jeg ventede; den svævede mig endnu bestandigt som et tilkommende, levende Haab for Sjælen, endstjøndt Poesiens første Toner, der skulde forkynde og oplive Mythens kunstneriske Fuldbendelse, ligeledes med den tieftste Eventyrverden hentlang i dens barnlige Falden. — Runge var indviet til Døden; den heftigste Constitution yttrede sig bestemt; de røde Pletter paa Kinden forkyndte at hans sidste Time nærmede sig, og en dyb vemodig Gjelte gjennebrængte mig, da jeg sidst skiltes fra ham.

Mit Bekjendtskab med Runge og hans fortrinlige Meddelelser lige til hans Død havde først rettet min Opmærksomhed paa Kunstudviklingen, og naar jeg betragter hans vel vidtløftigt anlagte, men endnu bestandigt adspredte, meget lovende Arbejder, der saa tidligt bleve afbrudte ved hans Død, maa jeg sige mig selv, at de indeholde den ene Halvdeel af Gjenstandene for en tilkommende Kunstudvikling, men at den anden Halvdeel endnu mangler. Det var

mig tilladt ogsaa at fremstille denne, saaledes som
 jeg troede at opdage den i dens første Rim, og det
 saa meget mere som den, hvor jeg vovede at ytre
 den, rigtigt nok kun forbigaaende og i en Samtale
 næppe nogensinde i en bestemt Opfatning, fandt me-
 gen Modstand. Dette var naturligt, thi jeg bestræbde
 mig for at henvende Opmærksomheden paa Livsfor-
 hold, der blive ringeagtede og forsmaaede af den
 Digteristfæindede, og som virkelig ogsaa stille sig fjendt-
 ligt mod det, vi have erholdt af Middelalderen som
 digterisk Overlevering.

Jeg vovede nemlig i den Elegante at eftervise
 de næppe erkjendelige Betingelser for et tilkommende
 Skjøn. Bistnok er dette underkastet Tidens afver-
 lende Luner og den saa kaldte Mode. Denne har i
 sine afverlende Former rigtigt nok intet digterisk Bærd,
 den er et Udtryk for det i enhver Retning Ringeste,
 den bliver kun avlet af det ubetydelige, forsængelige
 Subjectivale, og af det kan der ligesaa lidet opstaae
 Skjøn som et Liv af en kemisk Proces. Moden op-
 staaer meget mere som denne til enhver Tid kun af ydre
 Forhold, saaledes af ydre Hensyn og viser sig derfor al-
 deles vaklende. Den tilsyneladende Nærmelse til det
 Skjønne er til enhver Tid tilfældig, og det meest

Bizarre, ja det aldeles Uffjønne og Barbariske kan i det næste Dieblisk træde frem, ligesom vi jo opleve det i vore Dage; men dog indeholder Moden noget Høiere og i sin med Nette ringeagtede Yttring noget Gaadesfuldt. Det er dens Opkomst, man veed ikke hvorfra, dens i visse Former almindelige Udbredelse over alle Lande i den cultiverede Verden, og den Magt, som den, næsten som Naturen, udøver paa al Anskuelse. Den, der er fortrolig med Kunsten, er næsten altid nødt til at stille sig ffendtlig ligeoverfor Moden; han erklærer den da for uffjøn, han kalder den barbarisk og dog bukker han mere eller mindre under for dens Magt. "Man tør," — siger han, — "ikke unddrage sig fra den, ikke vise sig som en, der ved Selsknheder vil adskille sig fra Andre," og netop ved denne Tilskaaelse viser Moden sig som noget Bydende, som man maa give efter for; ja, naar vi ere fuldkommen oprigtige, ville vi finde, at vi til Trods for vor bestemt udtæelte Kunstdom, ikke blot taale en herskende Mode, men og paa en vis instinktagtig Maade ere forbundne med den og den hengiven. Den, der paa en levende Maade tager Deel i den nærværende Tid, er paa samme Tid trukken ind i dette Forbund, thi Moden er ligesaa vist, som Lige

raturen i dens afvexlende Form, i hvilken denne ogsaa
 viser sig forsængelig, et bestemt, omendstjondt forbi-
 gaaende Udtryk af den i sig selv forsængelige Nutid. Men
 altid viser en saadan forbigaaende Form i vor Om-
 givelse og Klædedragt, saavelsom i Literaturen, sig
 saasnart den er forsvunden, som modbydelig og for-
 sængelig. At en Nærmelse til Mændenes Allongepa-
 rykker, til Qvindernes Fiskebeensskjorter igjen vil
 finde Sted, derfor ere vi visnok ikke sikkre; men,
 saa meget er vist, at den gamle Form aldrig fulds-
 kommen vil vende tilbage; thi den er ganske bestemt
 draget ind i en i dens Metamorphose forskjellig Tid,
 og Ligheden er kun tilsyneladende. Betragte vi dette
 Tidens foranderlige Subjective, der hvor det er mere
 beslægtet med det Aandige, i den digteriske Literatur,
 ja selv naar en Aand fremtræder, der er kaldt til
 mægtigt at beherske alle blot ydre forbigaaende For-
 holds Skranker, at nedrive dem og at skabe en ny
 Tid; saa vil man opdage, at den forbigaaende Nu-
 tid i hvilken han lever og som han bekæmper, om
 ogsaa kun svagt, dog ingenlunde har i Sinde at fra-
 sige sig sin Magt over ham; men at netop denne ene
 højere Aands Magt, som hos Shakespeare og Goethe
 medfører det Forbigaaende et blivende Værd, me-

dens vi efter nogle faa Aar finde de Bærker, der ere aldeles beherskede af Tidens Mode ligesaa uubstaaende lige som en forældet Dragt. Saaledes kunde ogsaa et sagte Spor af noget høiere Aandigt ligge skjult i dette faa Ubetydelige.

Men Elegantsen, naar den bliver opfattet efter sin dybere Betydning og sit Væsen, er den afværende Modes høieste Moment. Vi bygge ingen Templer meer, thi de Bygninger af dette Slags, der ere lykkedes, ere ligesaavel som Malerierne, Copier af en henrunden Tid; men der opstaaer Boliger for Kammerier af et ganske eienbommeligt Slags; ogsaa den nærmeste Omgivelse, Gemakernes indre Indretning og Udsmykkelse er traadt i Stedet for Templernes indre Pragt. Vi kunne ikke nægte, naar vi undersøge disse vore Dages Boliger, der, hvor de helst udtrykke en historisk Hensigt af Tiden, at de yde os en mageligere og behageligere Tilværelse, end den gamle Verdens Boliger, eller de fra Middelalderen og de nærmest henrundne Aarhundreder. Grækerne selv Athenienserne i deres skønneste Tid, boede ogsaa bekvemt som vi. Romerne i Reifertiden synes virkelig at vise en stor Nærmelse til vor Tid. De søgte at redde sig fra en tilintetgjørende Almindelighed

heds bestandigt betydningsløse Magt, og Huse og Gemakker viisde sig som i Hertulaneum og Pompeji; men det var Blomster i Esteraaret, og omendkjendt de bare Sporrene af en forsvunden Skjønhed, en hensvunden varm Sommers Klima, vare de dog ikke bestemte til at bære rige Frugter, thi den lange altforstyrrende Vinter laa for Dem.

I Elegantsen ligger Begrebet af Hensigtsmæssigheden; jo renere denne bliver udtrykt, desto bestemtere fremtræder hiin. Jeg gjør i denne Henseende opmærksom paa vore Dages astronomiske og fysikalske Instrumenter, ja endog paa de større mekaniske Maskiner, saasom Dampmaskiner og Andre; de ere aldeles opstaaede af vor Tid, Produkter af vor eiendommeligste Tid. Der gives ingen Frembringelser af den menneskelige Kunstflid, i hvilken den klare Hensigtlighed saa aldeles er trængt ind i Sammensætningen af de enkelte Dele, som i disse. Den exakte Tanke finder indtil i de mindste Dele det strængeste, rene Udtryk, og man vil maatte tilstaae, at denne Hensigtlighed, denne strængt forbrede Præcision i Sammensætningen slet ikke kan stilles fra Bygningens Elegants. Vel vil et saadant Instrument til enhver Tid kun vise sig som et Elegant; et Skjønt i Kun-

stens høiere Betydning kan det aldrig blive. Og saaledes maa vi viftnok tilstaae, at der ingen Overgang gives fra det Ene til det Andet. Men disse Kunster producerer afslagge Bidnesbyrd om en ordnende, Historien tjenende Magt over den os fængslende Natur; og ligesom en rigtig Kundskab om Geologien overbevise os om en større Orden i alle organiske Elementer, der alene fandt sit indre Foreningspunkt i den menneskelige Gestalt, saa at en mere raa Bevægelse af alle Naturkræfter i den tidligere Epoche kun frembragde ringere Organisationer — saaledes bevise hine Frembringelser, der allerede nu udøve en saa mægtig Indflydelse paa det selvstændige Liv, og spaae en uberegnelig stor Fremtid, en forvelet, Historien tjenende, ved en høiere Anordning Skjønheden bærende anorganisk Natur. Den ydre Hensigtsmæssighed skal være en Idee; Klædning og Bolig skal føie sig efter Personligheden, som et Organ; Mennesket skal føie sig frit i denne Naturomgivelse som i sit Legeme; den borgerlige personlige Tilværelse skal bevæge sig som i et udvidet Legeme.

Viftnok forekommer denne Overgangsepoche uvenlig og synes mere at forstyrre Fortidens Herlige og Skønne, end at fremkalde Nyt og Gnistlevende. Viftnok

nok er denne Stræben efter Elegants, det er, i den høiere
 Betydning, efter en snævrere og mere hensigtsmæssig
 Omgivelse af Nutiden, i vore Dage høist betænkelig;
 den Tilbøielighed at undbrage sig Naturens Magt
 viser sig kun i Udviklingens første Momenter, der skal
 vige for en Høiere og selv henvisne. De sig affon-
 drende Gestalter besidde endnu ingen kraftig, concentre-
 ret indre Udviklingsdrift; og saaledes opstaaer der en
 Forkjælethed hos de Stænder, der især ere istand til
 at indrette sig beqvemt d. e. elegant og mageligt.
 I tidligere Tider fandt der virkelig endog ved den
 strænge og haarde Forskjel paa Stænderne, en større
 Lighed i Livsforholdene Sted, end i vore Dage, da de
 lavere Stænders Fordringer ere stegne meget høiere
 og blevene mere lydelige. Nu hersker, som vi vide,
 Pengearistokratiet. Thi indtil Magten over Naturen,
 saaledes som den stræber at udvikle sig i alle Retnin-
 ger, er bleven en mere almindelig, vil Besiddelsen
 af Penge alene fremkalde hiin indre Hensigtsmæssig-
 hed af en udvidet personlig Organisation. Men byg-
 get paa dette kun ydre livløse Grundlag er den en-
 felte, begunstigebe Tilværelse endog i sit indre Væsen
 død, men i sin ydre Fremstilling ufsjon, blot elegant.
 Men betragte vi denne endnu raace, industrielle Tids

Fremtid, ligger det for os, at de Frembringelser, der danne en høiere, enhver Personlighed tjenende Tilværelse, vise sig i en bestandigt større Almindelighed, og ere at erholde af Enhver med en Lethed lig den, med hvilken vi erhverve os de nødvendige Næringsmidler til at opholde Livet.

Der gives en Erfaring, som Enhver der har opnaaet en høiere Alder, af sig selv kan anstille. Der er nemlig i de sidste halvtredstredstindstyve til tredstindstyve Aar ved Klædefabrikernes Fremstridt og ved Behandlingen af Klædet opstaaet en Lighed mellem de høiere og lavere Stænders Klædedragt som i Eldre i vor Ungdom ikke ansaae for muelig. Dette gjælder baade med Hensyn til Fruentimmeres og til Mandenes Klædningsstykker; de ringere Stænders Stræben efter i denne Henseende at ligne de høiere, har og for største Delen mistet den moralsk skadelige Betydning, efter at den har ophørt at kræve badelovlige Opoffrelser. Men dette er kun en Begyndelse. Fremtiden, der ligger for os, vil paa en lignende Maade gribe alle Naturforhold og faae dem til at tjene enhver dygtig borgerlig Personlighed. Kun den Fjortorpne, den, der opgiver sig selv, vil blive udelukket fra denne personlige Udvikling. Forskjellen

mellem Stænderne vil derved ingenlunde blive hævet. Borger, Bønde, aandige Capaciteter og Adel blive som de levende Organer for de i den høiere historiske Fetydning sig udviklende Stater, oplivede af den alt gennemtrængende, men tillige befriende Hertermagt. Men jo friere, jo personligere Kongen er, desto selvstændigere ere Corporationerne som dette ene Livs Organer; jo personligere Organerne, desto friere enhver Person i dem. Jeg kalder denne Fremtid den seiende Protestantismes allerede i vore Dage spaaede Epoche, i hvilken Tilværelsens høieste Opgave henviser paa det indre Sindelag, d. e. paa Personlighedens Evige, altsaa paa et umiddelbart Forbund med Gud. Dette Sindelag vil ogsaa fordre en fremstillende Sands, og af denne udspringer den tilkommende Kunst."

Man har vel spurgt mig: hvorledes nu Architecturen, hvorledes overhovedet de forskjellige Fremstillinger af Kunsten ville være? Og hvor forsængeligt det var at tale derom, naar man ikke vidsde at angive hvordan Fremstillingen vilde være. Det er jo at indsee, at dersom dette var mueligt, maatte jo den forventede Kunst allerede være en nærværende, og med dem, der ikke troe paa nogen Spaadom, kan

man rigtignok ikke tale om nogen Fremtid, der fort vil udvikle sig. Men at vi ere forpligtede til at bevæge os i den gamle Kunsts Retning, indtil den nye Udviklings Magt uimodstaaeligt griber os, at en i Løndom vorende Drift til en maadeholden Opposition mod den tilkommende Udvikling vil og skal danne sig, er ligesaa let at indsee. Hvorledes vilde det see ud med Philosophiens høieste Opgave, der er den reent aandige Spaadom om den historiske Fremtid naar Blikket paa det Forbigangne, selv som bemænde den altfor hurtige Udvikling ophørde med at optræde mod Fremtiden? Og det der i Fortiden trængde igjennem til en Natursikkerhed i Dannelsen skal jo ogsaa i Fremtiden beholde et blivende Værd, ikke fortrænges, men vel blive forklaret i en højere Eenhed.

Hr. von Rumohr var just kommen tilbage fra Rom, hvor han havde opholdt sig i nogle Aar og levet i et noie Forhold til Brødrene Niepenhausen og Overbeck. Skjondt han endnu var ung, havde han dog erhvervet sig en allerede udbredt og sikker Kundskab om Billeder, og var den misundelsesværdige

Stilling ganske at kunne overlade sig til sin Tilbøielig-
 hed. Jeg gjorde hans Bekjendtskab i Hamborg og
 han indbød mig paa et Par Maaneder til hans
 Slot i Nærheden af Lübeck. Jeg havde nu erfaret,
 at Universitætet i Halle igjen skulde oprettes. Nie-
 meyer, der var bleven bragt som Gidsel til Frankrig,
 besøgte, da han efter Freden erholdt Tilladelse til
 at forlade Staden Pont à Mousson, der var anvist
 ham til Opholdsted, førend sin Afreise Paris. Han
 var der ikke ganske ubekjendt som Skribent, vidsde
 at knytte vigtige og indflydelsesrige Bekjendtskaber,
 og Halle havde ham at takke for Napoleons Tilla-
 delse til at gjenoprette Universitætet. Den Fortje-
 neste, som han erhvervede sig derved, maa man med
 Billighed erkjende. Derved bleve ikke alene alle Pro-
 fessorer med deres Familier reddede ud af en meget
 sorgelig Forsatning, men det samme var Tilfældet
 med Universitætet. Da Napoleon var saa forbittret
 paa det, vilde han maaskee have besluttet dets fuld-
 komne Ophævelse. Universitætet's Midler vilde uden
 al Tvivl have været det nye Kongerige Westphalen
 velkomne og blevene benyttede til andre Fornødenheder;
 om der da nogenfinde mere skulde være blevet opret-
 tet et Universitæt i Halle, var høist uvisst, og næppe

sandsynligt. Derfor maa man aldrig forglemme hvor meget Staden har Niemeyer at takke for.

Da jeg erholdt den officielle Efterretning om Universitætet's Gienoprettelse og Opfordring til at forsøge mig derhen, besluttede jeg at gribe denne for mig eneste muelige Udvei til at ernære min Familie i det mindste for det Første; men mine Børns Sundhed tillod mig ikke at tiltræde en Vinterreise, og min Nærværelse var ikke nødvendig før om Foraaret, da Forelæsningerne skulde begynde. Indtil den Tid forblev min Familie i Bedstemoderens Huus i Hamburg og jeg fulgte Hr. v. Rumohr til Lübeck.

Lübeck.

Vinteren 1808.

En Grund, hvorfor jeg især fulgte min Vens hjærlige Indbydelse, var det især, at jeg ønskede at gienfinde Rolighed for mine Studier, og dette lykkedes mig paa en udmærket Maade. I den unge Mand's eensomme Huus herskede en stor Rolighed; ogsaa v. Rumohr var bestandigt og med usædvanlig

Over beskæftiget med sine Kunststudier. Jeg erindrer
 at han den Tid foretog sig det moissommelige Arbejde
 grundigt at giennemgaae Plinius' store Værk, for at
 samle og sammensætte alle hans Efterretninger om
 de Gamles Kunstværker. Min ængstlige Tilstand og
 mit adspredte Liv havde hidindtil dog forstyrret mig
 meget, og jeg behøvede den Tid og Rolighed, der
 blev mig forundt, nu, da min nærmestforestaaende
 Skjæbne, endstjondt paa en kummerlig Maade, havde
 taget en bestemt Vending, for at gøre mig bekendt
 med den nyere Literatur i mit Fag og at orientere
 mig i mine egne Ideer. Min venlige Bert og jeg
 saae kun hinanden en halv Time ved Frokosten Klof-
 ten 11, og derpaa et Par Timer ved Middagsbordet
 efter Kloften 5. Den hele øvrige Dag tilbragde vi
 eensomt paa vore Bærelser, og naar ingen Fremmede
 fra Lübeck vare der, fik jeg, naar jeg ønskede det, min
 Thee paa mit Bærelse. Denne Ensomhed var mig
 nu i høieste Grad velkommen, jeg søelde mig derved
 styrket, de alvorlige Studier meddeelte min Aand
 den oprindelige Elasticitet og med denne den Tillid,
 ved hvilken Skjæbnens indre Kampe begynde at
 forsvinde.

Foruden de Kunststudier, som v. Rumohr drev

med stor Iver og som han ved sit langvarige Ophold i Italien, ved sit nøiagtige Beksendtskab med alle derværende Kunstskatte, saavel som ved sit Talent til at opfatte med Skarphed og Sikkerhed, uddannet til en Autoritet, der erholdt en levende Betydning for Kunsthistorien og er anerkjendt i hele Europa, beffjæftigede han sig allerede paa den Tid ogsaa med Kogekunsten. Et saadant Studium tør en Mand, hvor vigtigt det end kan være, kun drive som et Slags Spøg, og det er bekjendt, hvor mesterligt og aandrigt han har forstaaet at fastholde denne Tone i sit berømte Værk om Kogekunsten.

Det er virkelig mærkværdigt, hvorlidet Videnskabeligt der endnu er udkommet i denne Retning. Læggerne burde indsee hvorledes Næringen dog virkelig danner Hovedgrundlaget for vor hele Sundhed; og jo mere Kogekunsten, ligesom Poesien arbejder løst paa Effecten, paa Diebliffets pikante Nydelse, desto omhyggeligere burde de med en samvittighedsfuld Opmærksomhed følge disse forfærdelige Udfeielser. Det vilde da blive nødvendigt at inspicere Kjøkkenernes chemiske Laboratorier ligesaa nøiagtigt som Apothekerne. Disse Sidste, inddukede i det medicinske System, have næppe en virkelig videnskabelig Betyd-

ning, naar de staae løsbrevne fra Kjøffenerne og en-
 kelte. Chemien kjender jo næppe Kogningens og Bag-
 ningens Proces. Bistnok ligger Banffeligheden her i
 at trænge ind i Dvindernes Jordomme og den paa
 disse grundede seige Opposition. At have fremhævet
 Princippet for en simpel Kogekunst, ved hvilken de
 forskjellige Næringsstoffer i deres rene Eiendommelig-
 hed vise sig behagelige for den naturlige Tunge og
 tjenligere for den usfordærvede Mave, skulde vi virkelig
 v. Rumohr. I denne Henseende bliver hans Kjøffen
 med Rette kaldet Urkjøffenet i Modsætningen af
 Bortkjøffenerne.

Jeg selv var ingenlunde ligegyldig mod Bordets
 Nydelser; bestemte Retter kunde jeg næsten sammen-
 ligne med det Behagelige i en underholdende Sam-
 tale, og jeg bildte mig endog vel ikke lidet ind
 af mine Kundskaber i denne Retning. Og dog maatte
 jeg i min aandrige Bens Dine være en fuldstændig
 Kjøtter, thi det, han badlede stærkest, og uden al
 Tvivl med Rette, var blevet mig til en anden Na-
 tur. Det er mine Venner almindeligt bekendt hvor-
 meget Nydelser af skarpe Kryderier er bleven mig til
 Bane, og den, der første Gang seer den Mængde
 Capennepeber, som jeg er i Stand til at nyde,
 hvad jeg oplevede. V.

pleier at forstrækkes derover. Det var Stjærnens Ironi, der bragde den berømte Botaniker, min Ven Kunth, der var ubekjendt med min syndige Tilboielighed, til at betegne en af ham bestemt ny Art af Peberfamilien med mit Navn.

Der kunde formedeltst vore gjensidige Studier ikke mangle os en lærerig Underholdning i de saa Timer, som vi tilbragde sammen. For mig var det meeste, som jeg erfarede af min venlige Vert, nyt og interessant, thi hans ungdommelige Sands, der var sat i Berørgelse ved Kunst og Poesi, var ogsaa meget tagelig for andre Retninger.

Ogsaa de Mænd i Lübeck, som vi levede med, vare mig velkomne og interessante. I Staden selv havde Blücher forsvaret sig med stor Tapperhed. I den ulykkelige Krig, der saae saa mange Nederlag, havde han erhvervet sig den største Roes, og grundede de største Forventninger for Fremtiden. Under denne haarde Kamp havde Staden lidt meget; Borgere vare blevne dræbte, Staden var plyndret, og Børnene, der kæmpede med Blücher, formaaede sig alene at standse Afstygelighederne. Endnu levede den Tids Rædsler i Indvaanernes Minde. Hadet mod den indtrængte Fjende var yderst levende, og de

Benner, der forsamlede sig hos Hr. v. Rumohr, sluttede et Forbund mod de Franske, der den Tid uden Indhold og Følger, som det maatte være, rigtignok ikke kunde indeholde andet end Forsikringer og Forpligtelser for en Tid og Handlemaade, der endnu ingen Bestemthed havde. Dette Forbund skulde vi nu udbrede i alle Retninger, styrke det tykke Sindelag, og hvor en sindig Handling var muelig, med Iver gribe Leiligheden til at befordre den. Jeg erindrer at et Medlem af Forbundet foreslog, at indføre Frimurerens Tegn, som Gjenkjendelsestegn for de Medforbundne. Min Opposition derimod valde den første noget hæftige Strid imellem os, og jeg omtaler denne Omstændighed her, fordi det var den første Åttring af en Polemik imod Frimurerne, der siden traad mere bestemt frem, som lod sig høre ved denne Leilighed. Jeg trængde igiennem ved en meget simpel Bemærkning; jeg gjorde nemlig opmærksom paa, at det hemmelige franske Politi udentvivl ogsaa havde Frimurere til Spioner, og saaledes ogsaa Midler til at tilsnige sig de ubesindige Medlemmers Tillid.

IBlandt de Mænd, der dannede dette Forbund, var der flere, der udmærkede sig og tillige ellers havde opnaaet et betydeligt Navn. Et stort Indtryk

gjorde den i religiøs Henseende, ved sit trofaste Sindelag saabelsom ved sin Lands Eiendommelig-
hed, udmærkede Præst Geibel. Jeg havde hidindtil
ikke saaledes lært at kjende den store Magt, som en
uroffelig Tro udøver; han er siden den Tid bleven
mig uendelig kjær, omendstjændt vore religiøse An-
skuelser ikke stemmede ganske overens. Suabedisten
der siden døde som Professor i Philosophien i Man-
burg, var den Tid Lærer, og hvis jeg ikke tager fejl
Director ved Gymnasiet. Han var en noget svage-
lig, betænksum, sagttalende og høist beskedn Mand.
Vi nærmede os til hinanden; jeg fik ham meget
 kjær, men vanskeligere var det mig dog at sætte mig
i Overensstemmelse med ham, end med Geibel.
En Franskmand, der paa sin Tid besad et stort Ravn-
Billers, hørde vel ikke til vort Forbund, men var ikke
ubekjendt med vor Tænkemaade. Han havde under
den hæftige Kamp i Staden med meget Mod, Sin-
dighed og Held viist sig virksom for at redde Ind-
vaanerne; han levede i Lübeck i stor Anseelse og be-
sad i høi Grad Indvaanernes Pengivenhed. Hans
smukke Skikkelse imponerede; hans mandige Frimæ-
dighed havde noget overordentligt Tillokkende, og
hans ikke blot franske, men ogsaa grundige tyske Dan-

nelse maatte gjøre ham de tyske Lærde kjær og dy-
 rebar. Det er bekjendt, at han, ligesom Frue von
 Stael, havde i Sinde at gjøre Franskmændene op-
 mærksomme paa den tyske Literaturs egentlige For-
 tjenester. Han erholdt derved et betydeligt Navn i
 Frankrig som i Tyskland, men han opnaaede ikke sin
 Hensigt; thi den tomme Snak i de franske Journaler
 bar i denne Henseende ingen varig Betydning. Jeg
 underholdt mig gjerne med Willers, og det var en
 let Sag at vinde hans Tillid. Jeg kjender kun saa
 Mænd, som ved en alvorlig indre Stræben, saavel-
 som ved en tidligere historisk Dannelse, samt ved de-
 res Personlighed viisde sig saa indtagende i Om-
 gang, som han. Men jeg lærde her paa en bedrø-
 velig Maade at kjende en Svaghed hos de tyske
 Lærde, der virkelig forstrækkede mig. Han besad
 Breve fra fortjenstfulde Lærde, der ofte vare skrevne
 i en Tone, der ingenlunde var deres Berømmelse
 værdig. De betlede nemlig paa en nedværdigende
 Maade om Anerkjendelse i Frankrig. — Schlözers
 Datter, Frue von Rodde, lærde jeg ogsaa nu at
 kjende. Det er bekjendt hvor bizar hendes tidligere
 Opdragelse var. Hun nød en lærd Underviisning,
 hørte sin Faders Forelæsninger og promoverede i det

philosophiske Facultæt. En Anden Doctorinde (rettere sagt qvindelig Doctor) var bleven mig bekendt fra min tidligere Barndom. Det var en Erleben i Marburg, der promoverede som Doctor i Medicinen i Midten af det forrige Aarhundrede. Det er mærkværdigt hvorledes den bedre Natur formaaer at tilintetgjøre alle saadanne taabelige Forsøg. Frue von Rodde havde forglemte al sin tidligere Barndom, og viisde sig som en høist elskværdig, aldeles naturlig, og endnu smuk Kone, og jeg erindrer endnu med Glæde de Timer, som jeg tilbragde i hendes Selskab, deels i hendes Familie, deels i Fr. v. Rumohrs Bolig.

Saaledes havde jeg ogsaa nu, og det uventet gjort Bekendtskaber, der vare mig vigtige og lærerige. Tyssland er udmærket derved, at saa mange mindre Stæder danne betydelige aandige Middelpunkter, en Fordeel, som vi have den Omstændighed at takke for, at vi ikke have nogen opslugende Hovedstad som Paris og London.

Jeg bragde min Familie til Lübeck. Den opholdt sig et Par Uger hos Fr. v. Rumohrs høist elskværdige og aandrige ugifte Søster, og vi forlod i Foraaret 1808 Lübeck, for, gennemtrængte af angste

lige Ahnelse, at naae Halle, hvor jeg med mit uud-
 sløttelige Sindelag, maatte give mig til Priis for
 en fremmed Herskers forhadte Magt.

Ved Hjælp af en for min Stilling meget betydelig
 Sum, som Hr. von Rumohr paa den fineste Maade
 overlod mig, kunde jeg see den nærmeste Fremtid
 imøde uden Sorger.

Schreib Tisch

Handels-Verzeichniss

Handels-Verzeichniss

Verlag

Verlag des Verfassers

Verlag des Verfassers

Verlag des Verfassers

Verlag

Henrik Steffens'
samlede Fortællinger.

Syttende Bind,

oversat

af

Frederik Schaldemose.

Kjøbenhavn.

Forlagt af Bog- og Papirhandler C. Steen.
Trykt i det Schlesinger'ske Bogtrykkeri ved N. P. Stenderup.
1842.

Hvad jeg oplevede.

Redskrevet efter Hukommelsen

af

Henrik Steffens

Oversat

af

Fr. Schaldemose.

Sjette Deel.

Kjøbenhavn.

Førlagt af Bog- og Papirhandler C. Steen.
Trykt i det Schlesinger'ske Bogtrykkeri ved N. H. Stenderup.

1842.

Handels- und Fabrik-Verzeichniss

der in der Provinz
Pommern bestehenden

in

Verwaltung des G. Kellersen

Verzeichnis

der

Handels- und
Fabrik-Verzeichnisse

der Provinz

Verzeichnis der in der Provinz
Pommern bestehenden
Handels- und Fabrik-Verzeichnisse
des G. Kellersen

1841

Halle; Foraaret 1808 til 1811.

1. Universitætet.
 2. Studier.
 3. Almindelige literaire og selskabelige Forhold.
- Hemmelige politiske Foretagender.
Kaldelse til Breslau; Reise til Jena
og Berlin. Sidste skjæbnesvangre
Begivenheder i Halle.**

Alle; Forordnet 1808 til 1811.

1. Universitetet.

2. Amtet.

3. Almindelige Literature og skriftlige Forord.

Sammenlignende politiske Forordninger.

Almindelige til Bredde; Høje til Bredde

og Berlin. Sidste Hæftning

Regierungsbehold i Halle.

**Halle. Foraaret 1808 til Efteraaret
1811.**

1. Universitætet.

Den ubestemte Angst, der pleier at overfalde mig, naar jeg efter en lang Fraværelse vender tilbage til den gamle Bolig, og gjenfinder mig selv blandt mine Bøger og Papirer, overfalder mig ogsaa denne Gang i den høieste Grad. Allerede paa Reisen, der var begunstiget af det skønneste Veir, blev min Kone, ligesom jeg selv, bestandigt mere og mere stille efter som vi nærmede os til Halle. Massen af Husene forekom mig, jo mere tydeligt den fremtraad, bestandigt dunklere, og dens skjæbnesvangre Stilhed truende og mørk.

De første Dage forøgede Angsten, der ikke lod sig fordrive. Saaledes vil en rig Mand, der ved en Ildbrand har mistet alle sine Rigdomme, vende

tilbage til Brandstedet, for at opsoge de usle Tæ-
ninger i den udbrændte Aste og mellem Ruinerne;
og jeg fandt ikke blot et Brandsted: Hese den Egn,
hvori Huset laa, havde forandret sig; onde Aander
vare dragne ind der, hvor Skuepladsen for min tid-
ligere Virksomhed forekom mig hellig, og der, hvor
et dristigt Liv med frisk Ungdom i den tidligere Tid
traad mig imøde, der syntes nu Alt mat, sløvgjort
af Kummer, Tænkemaaden vaklende, og medens
Fiendens Kraft, der truede med Undergang, blev
mægtigere; dannede det ydre Liv efter sin Maade og
forpestede det Indre.

Det reichardtiske Huus stod endnu ligesom ode;
Reichardt havde erholdt en Post ved det nye vestphalske
Hof, og var draget med sin Familie til Cassel; han
dirigerede Operaen; Forfølgelsen fra Napoleons Side
havde ophørt, men man vilde have ham i Nærheden
og under Opsigt. Til sin Lykke fandt han der gamle
Benner, der advarede og beskyttede ham. Johannes
von Müller var Statsraad og ledede Underviisnings-
departementet. Reinhardt var den Gesant, der con-
trolerede Regenten, og i visse Forhold befalede.
Den mægtige Broder havde sendt ham did for at
veilede og have Opsigt. — Wolf havde forladt Halle,

og var draget til Berlin, hvor allerede den Tanke at oprette et Universitet i Hovedstaden begyndte at pttre sig mere og mere ibeslænt. Man troede at indsee, at det undertrykte Preussen nu ikke mere kunde hæve sig ved Baaben, men ved Aand og denne der var kaldet til at forynge og fornye Staten, syntes bestandigt at fatte sig mere og mere vigtig. Wilhelm von Humboldt, Niebuhr, Schleiermacher, Grev Dohna kunne vi vel nævne som de Hovedpersoner, den pleiede denne Tanke og lode den modnes til Udførelse. Schleiermacher var endnu blevet en Tid lang i Halle og det i min gamle Bolig. Jeg fandt den saaledes som han havde forladt den med sin Søster, og hvor meget jeg savnede ved hans Fraværelse, følte jeg netop derved desto dybere. Ogsaa Professor Froberg var gaaet til Berlin, men Reil var endnu her, og jeg begyndte at håbe, at han ikke vilde forlade det sjunkne Universitet, hvor megen Lyst han end maatte have dertil, thi hans borgertlige Stilling, saavel som hans store Praxis syntes at holde ham fast her. Reil og Blanc vare nu virkelig de Eneste, der vare blevne mig tilbage fra den gamle Tid, og til disse sluttede jeg mig nu af mit gamle Hjerte. De øvrige Professorer vare mig næsten fremmede;

de fleste vare for mere eller mindre mine Modstandere. Horkel sad, indsluttet i sin Stue, hans Selvfab var en Skildpaddel; Neil besøgte ham som sædvanligt, men han fordybede sig i sine Studeringer. Mere haablost er vel intet Halvåar blevet begyndt paa et Universitet efter en saa truende Afbrydelse som dette. Der vilde slet ikke yttre sig nogen Glæde over Universitetets Fornøjelse, og da Forelæsningerne begyndte, var rigtigt nok den store Forskel mellem den forrige blomstrende Tid og den nu saa sørgelige, meget paafaldende. Antallet af Studenterne, der havde forsamlet sig, var yderst ringe; det kan næppe have beløbet sig til 300; og dette Antal var endnu ikke Fjerdedelen af det forrige. Forelæsningerne slæbde sig hen i de gamle nedarvede Formers sædvanlige Gang; Sandten, den aandelige Kjærlighed, der før bar og hævdede mig, og slæbde mit Livs flønstreste Blomstertid, var forjaget af den raue, forstyrrende Tid. Ingen opmuntrende Tilbøielighed traadte mig imøde; jeg maatte hver Dag føle tydeligere, at jeg var fuldkommen unyttig og oversflødig paa et Universitet som dette dengang var. Antallet af mine Tilhørere var i det mindste i Begyndelsen saa ringe, at jeg kunde forsamle de Sex eller Syv, der indsaad

sig, i min lille Stue; om nogen speculativ Retning
 var Talen nu slet ikke. Og dersom mine Forelæs-
 ninger over Experimentalphysiken og Mineralogien
 ikke havde loffet nogle Tilhørere, vilde jeg have havt
 det fuldkomneste Øium til mine eensomme Stude-
 ringer. Nogle af mine Tilhøreres Dom over mine
 naturphilosophiske Forelæsninger i denne sørgelige
 Epoche, og som jeg siden har erfaret, er bleven mig
 meget mærkbar. "Jeg havde" — sagde man, —
 "en overordentlig Overtalelsesgave, saa at de An-
 stuelser, som jeg udviklede, udøvede en stor Magt,
 saalænge jeg holdt mine Foredrag; men det hele Ind-
 tryk, som derved fremkaldtes, lignede en Ruus; naar
 man sammenlignede det, man havde hørt hos mig,
 med de andre Professorers kolde og besindige Lære-
 sætninger, tabte hiint rigtigstnok al sin Kraft. Jeg
 oplevede her hvad der tidligere mødte mig i Freiberg,
 men hvad jeg erfarede der, var den Modstand, som
 jeg maatte vente af et technisk Institut, Begyndelsens
 Modstand, og denne vækker en uendelig Kraft og er
 fillst tilfreds med det ringste Held; men nu saae jeg
 et tidligere, blomstrende, haabefuldt Liv, grebet af
 en fortærende Sygdom, gaae Døden imøde.
 Jeg vil her alene fremhæve det, der nærmere

vedkommer Universitætet, og siden fremsille min ind-
dre videnskabelige Stræben og min politiske Stilling,
saavel som de Erfaringer, som jeg i denne Henseende
gjorde.

Det var, hvis jeg ikke tager Feil, ved Begyndelsen af det andet Halvaar, at man besluttede sig til at fejre Universitæts Jernpylse ved en høitidelig Act. Som bekendt havde Halle lige indtil den nyeste Tid ingen egen Universitætsbygning. En gammel stor Bygning, der tilhørte Staden, med nogle vidt løstige, øde Sale, forenede med mørke Gange, havde i mange Aar været overladt til Universitætet mod en Leie. Denne Høitidelighed, der fandt Sted i denne Bygning, udmærkede sig ikke fremfor de sædvanlige formelige Universitæts høitideligheder med deres lange latinske Taler, og jeg vilde slet ikke have omtalt den, dersom Niemeyer, det fornyede Universitæts rector perpetuus, ikke havde gaaet det Indsats, at give denne Festsighed et gammeldags Ansæg. Facultæternes forskelligtfarvede Talarer, og Baretter, sandtes endnu i saa stor Mængde fra gamle Dage, at alle de ordentlige Professorer kunde klæde sig i deres gamle Costumer til denne Fest. Vi saaa formeligt ud som Spøgelsfer, der vare staaede op af Graven;

det var i egentligste Forstand en Ligstare, dannet af Lig, og det Hele gjorde et frygteligt Indtryk paa mig. Jeg troede at mærke en forraadnet Tilværelses Ligstamt.

Man maa imidlertid ingentunde troe, at Fædreslandskjærligheden var udslukket hos Professorerne; enhver Festsilighed, der blev anordnet, blev høitideligholdt med Harm. Der gaves maaskee ingen Stad i Kongeriget Westphalen, hvor alle Borgerne i Ulyk- tens Tid vilde en mere trofast Hengivenhed for det forrige kongelige Huus, end Halle. Et Par Mænd bleve, — jeg har ikke erfaret om med Rette, — betragtede som Espioner og almindeligt affpæde. Engang skulde Kongen af Westphalens Fødselsdag høitideligholdes; der skulde ringes med Klokkerne som til Gudstjeneste; men Dagen gik fuldkommen ubemærket forbi, thi lykkeligt var Befalingen til Anordningen af Høitidelighederne afgaaet til Halle i Westphalen, og vi erholdt den først da Fødselsdagen var forbi.

Der gaves vel ultrapreussiske Patrioter, der beskyldte Niemeyer for, at han var fransk findet; men denne Beskyldning er meget uretfærdig, og saa lidet som jeg i videnskabelig Henseende stemmede overeens med ham, saa sandsynligt det endog kan være, at

han, i det mindste i Stilhed, virkede som min Modstander, er jeg ham dog den Retfærdighed skyldig, at modsigte denne falske Mening. At han med Klogskab benyttede Alt, hvad Forholdenes uundgaaelige Trøst tillod, for at gavne Staden og Universitetet, kan ingen Besindig bebreide ham, men han maa snarere billige det. Personlige Fordele har han i al denne sørgelige Tid hverken søgt eller erholdt. Ved flere Leiligheder yttrede han ligesom sin Hengivenhed for det preussiske Kongerige, og da Efterretningen om den elskede Dronnings Død opfyldte den hele Stad med Sorg, yttrede han sin Smerte paa en offentlig, ja paa en høitidelig Maade. Men albrig forekom Stadens Indbyggere mig i et skønnere Lys, end den Gang; der var en Bevægelse i Staden, der kun kan sammenlignes med den, der fandt Sted i de første Dage efterat den var bleven overvældet af Fienden. Smerten stod malet paa alle Ansigter; den dybeste Sorg herskede i alle Huse, og een Kælelse syntes at gjennemtrænge Enhver, som om det sidste svage Haab var forsvundet med den tilbedte Dronnings Død. Selv Fienden syntes at dele disse Kælelser, men han ahned ikke hvilket fiendtligt Sindelag der sammen trængte sig ethvert Gemt og traad i Stedet for

den bedøvende Smerte. I Usmindelighed tilskrev man Landets ulykkelige Stilling Dronningens Død. "Fienden" — sagde man — "har dræbt Folkets Stytskudinde!" og en Høielse af Havn og sen Eed, der vel ikke blev udtælt, at ære hendes Minde, med en uroftelig Hengivenhed styrkede det patriotiske Sindelag, der vilde gribe enhver Leilighed til at afskaffe det forhadte Aag. Dronningen blev efter sin Død hvad hun var i Live, Heltinden i en Kamp, der bestandigt samlede Kræfter for det første gunstige Dieblit.

Johannes von Müller var sat over alle westphalske Universiteter. Han havde, som man paastod, overvældet af Krigens frygtelige Begivenheder, efter en Audients hos Napoleon, viist sig svag, men da han igjen kom til Besindelse, unddrog han sig fra Indflydelsen af Fiendens nære og trykkende Magt. Han forlod Berlin, for at stude sig, som Professor paa Universitetet i Tübingen, men blev paa Reisen, man kan vel sige, opsnappet og slæbt til Cassel som Statsraad. Sikkert var denne glimrende Befordring, der stillede ham i Spidsen for alle videnskabelige Indretninger i det nye Kongerige, ingenlunde behagelig. Saaledes som han var beskaffen, kunde han

ingenlunde tiltroe sig det trodsige Sindelag, der nu forredes for at kunne beskæde en saadan Post, og at ingen Embedsmand vilde indtage en mere ubehagelig Stilling end han, lod sig forudsæe. Vi erfarede virkelig ogsaa, at han aldrig viisde sig saa bestemt som det forredes; og en Lærd i Göttingen, den berømte Heyne, traad, rigtig nok beskyttet af sin Celebritæt saavel som af sin høie Alder, — han var Senior for alle tyske literaire Notabilitæter — langt trodsigere og dristigere frem. Man frygtede Göttingen, thi det var det eneste Universitæt, som man agtede; alle de Andre vare Franskmændene ubekjendte, og Heynes bestemte Opposition var, som vi erfarede, dette Universitæt ved mange Leiligheder gavnlig.

Den nye Konge Jerome beærede Universitæter i Staden Halle med sit Besøg. Han blev ledsaget af flere Generaler og Embedsmand, og iblandt disse af sin Statsraad Johannes von Müller. Jeg havde fast besluttet ikke at møde iblandt de Profesorer, der skulde forestilles ham, men kunde dog ikke modstaae den Lyst at see dette Menneske, der fra et altsedes ubetydeligt og daadløst Liv, efterat han havde forstødt sin Kone for at ægte en tysk Prindsesse, var, blot ved sin Broders Billie, bleven en tysk

Konge. Alle Professorerne og alle Staden's Embeds-
 mand vare forsamlede hos Niemeys. Den Port,
 som Kongen skulde komme igjennem, for at træde
 ind i de for ham bestemte Værelser, var bestrøet med
 Blomster; pyntede Piger fra Staden stode færdige
 for at modtage ham med Digte, og jeg tilstaaet at
 jeg ælledes ved disse Høitideligheder, hvormed man
 havde bestemt at modtage ham. Det forekom mig
 som om et saadant Slags Hylsing, ved hvilken den
 rene Uhyldighed skulde afslægge Bidnesbyrd om en
 dyb Underwingelse, vanhelligede Trelserens hellige
 Ord: „Bliver som Børn!“ som om en lignende
 Hylsing ikke mere turde finde Sted ved Modtagel-
 sen af en retmæssig Konge, der var berettiget til at
 forbre Trost og Hengivenhed, efterat den ved en
 saadan Vanhelligelse havde tabt alt sit Værd.

Medens vi temmelig tæt sammenpræsede ven-
 te paa Jeromes Ankomst, blev der tælt Allehaande.
 Mange Professorer yttrede sig dristigt nok; jeg taug
 ja, jeg var greben af en Skamsfuldhed over at be-
 finde mig her, der nedtrykte mig. Min Harm over
 det hele Optrin, saavelsom imod mig selv, var syn-
 lig, mit Sindelag, som jeg aldrig skulde, var al-
 mindeligt bekjendt.

Hvad jeg oplevede. VI.

Iblandt Professorene i Halle var der en selv som Mand Rüdiger, Professor i Cameralistiken; han var kjæmpemæssig stor og udmærkede sig ved sine underlige Luner. Ofte gjorde han, klædt i Blouse og en Dragt, der paa den Tid endnu var meget usædvanlig — og forspjætt med en mægtig Tjernerstok, lange Fodreiser, og skal da ikke sjældent have deels ved sin Kjæmpesikkertelse, deels ved sin Bevæbning, indjaget de Mennesker, som han mødte. Stræk, endstjødnt han var det godmodigste Menneske af Verden. I Hundedagene blev han overfaldet af en Lyst til at lade trykke selsomme Floveblade, disse indeholdt altid Bemærkninger over Dagens ubetydelige Gjenstande. Undertiden forekom der Yttringer i dem, der ikke vare uden Bid. Han gjorde sædvanligt en hæftig Opposition mod Keil. Da denne anlagde et stort Bad ved Saalen, kaldte han det i et af disse Skrifter et Saalbaderi (Charlataneri). Denne Rüdiger, der ragede ud over alle Professorene i Forsamlingen, yttrede nu paa sin plumpe Maade høit nok og saaledes at vi Alle kunde høre det: „I Dag ville vi faae Staden Halles Baertegn at see!“ Jeg kjendte det ikke og spurgde ham derfor

hvordan det saae ud. "Nu," — svarede han, — "det
 er et Mødel, der gaaer paa Roser." Jeg omtaler denne dristige Vittighed, der vel i
 højeste Grad forfærdede Mange, men inderligt glæ-
 dede mig, ogsaa fordi Professor Rüdinger flere Aar
 senere nægtede den. Jeg havde meddeelt min Ven,
 Professor Bachler i Breslau, den, og han havde ved
 en vis Leilighed ladet den trykke uden mit Vidende.
 Det var sket paa en Tid, da en saadan Yttring
 aldeles ikke var farlig, ja da den ført efter den seier-
 rige Kamp maatte finde almindeligt Bifald. Pro-
 fessor Rüdiger traad nu til min Forbauselse i Li-
 teraturtidenden op imod mig og Bachler, og for-
 sikrede, at han aldrig havde yttret Saadant. Han
 troede allerede at bevise dette derved, at det i den
 Bachlerske Fortælling paa Roser dansende Mødel blev
 kaldt Stadens Baaben. Men det var Baertegnet,
 der kun har en Betydning blandt de vandrende Gaande-
 beriktsvende; og han, som Cameralist, havde aldrig
 kunnet gøre sig skyldig i en saadan Forværling.
 Men at jeg, der i mit hele Liv aldrig havde tænkt paa
 en saadan Forskiel, havde ved at fortælle Historien
 i al Ufskyldighed let kunnet forværlø Baabe-
 net med Baertegnet fandt ham ikke ind. Det er let

mueligt, at han har forglemt sin Vittighed, maaffet
 fort efter at han havde yttret den. Da han sædvan-
 ligt var confus har dette vel ikke hendet ham saa
 sjældent. De Omkringstaaende pleiede ikke at til-
 lægge hans Vittigheder noget stort Værd; men for
 Sandheden af Ytringen taler Indholdet; jeg kunde
 ikke opfinde den, thi at der existerede et saadant Bæ-
 tegn erfarede jeg først ved denne Feilighed.

Kongen kom; det varede endnu længe førend de
 forskjellige Klasser af de Forsamlede bleve stæbte til
 Audients. Den daværende Underpræfect, klædt i
 Statsuniform, med trekantet Hat under Armen, sto-
 tæet ved Døren, der skulde aabnes, som den, der ven-
 tede og forbrede at blive indladt først med sine Un-
 bergivne. Vi havde truffet os bestemt tilbage.
 Døren blev aabnet; en af Kongens fornemste Ledsa-
 gere, om en Hofmarschal, eller en Kammerherre, eller
 en Adjutant, veed jeg ikke, og vidsde det ogsaa næppe
 den Tid, traad nu ind. Præfecten havde allerede
 gjort et Skridt frem, men blev standset. Kongen
 vilde først modtage de Lærde. Det er, som betjener
 en Skik i Frankrig, at give den Corporation, der
 repræsenterer det Aandige Forrang. Geistlighedens
 havde efter Revolutionen mistet det Fortrin, der til-

kom den. Vi traad ind. Midt i sin Omgivelse stod Kongen der, en virkelig jammerlig Skikkelse; et intetsigende Physiognomi; ungdommelige Ansigtstræk, skjæmmede ved Udsvævelser; matte Dine; en usikker Holdning; man erkjendte den Mand, der ingen egen Tilværelse havde, og folde, at han, baaren af Andre, var aldeles uden Betydning. I en kort Tale forstrebte han os, at han ganske fortrinligt elskede Videnskaberne og vilde beskytte dem og Universitetet.

Men en Skikkelse i Kongens Følge havde grebet mig med dyb Bemod; det var Johannes von Müller. Han var stor, bred, noget plump i sin Holdning; hans Ansigtstræk vare vel betydningsfulde, men intet mindre end sjonne. Som jeg troede at bemærke, var han yderst forlegen, som om han skammede sig. I den stive med brede Guldtræsser besatte Statsraadsuniform, lignede han kun altfor meget Schweizeren i et Hotel, og jeg savnede blot den sølvbeslaaede Stav.

Efter Audientsen aflagde jeg Statsraad Johannes von Müller et Besøg. Der var hengaaet mere end tre Aar siden jeg gjorde hans Bekjendtskab paa en Tid fuld af store, dristige Planer og glimrende Forhaabninger, og nu saae vi hinanden saaledes

igfen. Begge, som det lod, uden Redning overgavne
 til den samme fjendtlige Magt, lignede vi forsaarbt
 hinanden; det var den grændseløse Ulykke, der gjorde
 os lige. At Forskjelligheden af vor Stilling, hans,
 som min højeste Dyrighed, min, som hans Under-
 gikne, ingen Betydning havde, var naturligt. Vor
 Samtale dreiede sig om hin Tid, og om den fryg-
 lige Nutid. For ham var alt Haab forsvundet; han
 var i sit Indre misfornøiet med sig selv og skjulte
 det ikke, og, som naturligt, kunde han i sin Dug-
 velse ikke opdage det Sted, der fastholdt et tilkom-
 mende Haab og lovede at uddanne det til Daad.
 Men her var jeg hjemme, som det Følgende af min
 Fremstilling vil vise. Han advarede mig, han havde
 hørt meget om mine uforsigtige Ytringer; han syntes
 at ahne farlige, hemmelige Forbindelser, men dog
 ikke at kjende dem. "Jeg kan ikke beskytte Nogen,"
 — sagde han, — "jeg er nødt til i Taushed at taale
 de Ubefindiges Undergang." Da jeg havde tilbragt
 omtrent en halv Time hos ham; rakte han mig re-
 modigt Haanden; Taarene stode ham i Pinene. "De
 maa gaa bort," — sagde han, — "en alt for lang
 Samtale kunde synes mistænkelig." Det var den
 Mand, der havde bevaret og udsælt den mægtige

germaniske Tankemaades store Fortid! En Erfaring, som denne, var mig straffelig. Det var mig gyselig haardt, at maatte forvandle den Grefsygt, som jeg havde for ham, til Medlidenhed.

Universitætet i Helmshädt blev ophævet og tildeels forenet med Halle; en Deel af Professorerne blev forsat til Marburg. Universitætet i Halle beholdt derved nyere Lærere og nogle Berømte. Gesenius, hvis store Celebritæt som Orientalist, allerede den Tid begyndte at udvikle sig, blev ansat her, men intet formaaede igjen at fremkalde det berøvegne Liv. Dagen snege sig hen i stille Sorg; iblandt de Studerende vistes der sig hist og her et Spor af videnskabelig Stræben, men det var fuldkommen isøleret. Jeg forenede mig bestandigt mere inderligt med Keis. Mine Studier vare i disse Aar stille; de vare fuldkommen adskilte fra min Universitæts virksomhed; jeg havde Tid nok, forsaavidt som den ydre Rød, der omgav mig, ikke hvilede trykkende paa mig. Hvor levende jeg endog fastholdt Haabet om en bedre Fremtid, blev jeg dog overvældet af den nærværende Tid, og den westphalske Regjering for-

stod ogsaa at forværre Professorernes finantsele Stilling. Det aldeles nedfjunktne Universitet formindskede mine Indtægter betydeligt; de Studerende bestode for det meste af fattige Landets Børn, og i Honorar kom der saa godt som Intet ind. Men ogsaa vor Lon forlod Regjeringen tildeels at trække til sig. Ved et tvunget Laan tilbageholdt man en betydelig Deel af den. Vi erholdt Papir, som Gjaldsbeviser, som Ingen vilde stille os af med. Forvirringen i min Forfatning, der endnu ingensinde var forsvunden, da Universitetet blev ophævet, og den Omstændighed, at jeg havde været nødt til at leve i to Aar i et andet Land og at gjøre bekostelige Reiser, havde formeret min Forlegenhed, og jeg levede daglig i store Sorger, uden at noget Haab om en bedre Stilling var i Stand til at opmuntre mig. Kun mine Studier og en Virksomhed, der styrkede mig i en bestandig Spænding og i øiensynlig Fare gav mit Liv nogen Elasticitet, der ellers vilde have været ganske forsvunden i en elendig Tilværelses Sløvhed.

Om et Foretagende, der dog satte mig i nogen Bevægelse, maa jeg endnu tale. Jeg foreslog nemlig den vestpalske Regjering at oprette et videnskabeligt Bjergværksinstitut i Halle. Dette Forslag fandt i

Begyndelsen en stor Modstand; det gik nemlig ud paa, at giere Institutet gjældende for det hele Kongerige. Det var naturligt, at Bjergværksæmbedsmændene i Harz i Begyndelsen protesterede derimod; dog siden erklærede de et saadant Institut for høist vigtigt. Bjerghauptmann von Meding og Bjergraad Jordan ønskede Institutet forlagt til Clausthal. Dette Forslag kunde man nu let træde imøde, thi Udførelsen af dette fordrede at der skulde ansættes flere Lærere, og tillige Indretninger af videnskabelige Samlinger, og altsaa Udgifter, til hvilke den westphalske Regjering ingen Lyst havde. Der kunde, hvis mit Forslag skulde antages, kun være Spørgsmaal om Göttingen eller Halle. Paa disse Universiteter fandt man allerede Samlinger og Lærere, der kunde benyttes til Bjergelærernes Uddannelse. I det jeg nu foreskillede hvormegret Halle, der dog ogsaa laa midt imellem betydelige Bjergværker, havde lidt, trængde jeg, understøttet af Bjergraad Gerhard, — den for nogle Aar siden i Berlin afdøde Oberberghauptmand, — virkelig igiennem. Bjergværksinstitutet blev bifaldet og oprettet. Jeg blev skjældt ud for dets Director; man vilde vinde de flendtlighedsfænde ved at bifalde et saadant Forslag, og mit Sindslag var bekjendt,

da jeg slet ikke skulde det. Men just denne min Stilling ligeoverfor Regjeringen tvang mig til at frasiage mig de Fordele, der kunde udspringe af denne Udnævnelse. Fra min Side fandt der ingen Forbringer Stod, fra Regjeringens intet Tilbud. Jeg troede derfor at staa mere frie og uafhængig, naar jeg kun antog det af den westphalske Regjering, som jeg havde erholdt som preussisk Professor, og som den westphalske Regjering var forpligtet til at udbetale mig efter Genoprettelsen af Universitetet i Halle.

Den Fordeel, der opstod for mig af denne Anstalt, var kun fortrinligt Udvidelsen af Mineraliesamlingen, ved Stuffer fra Harzen, og en levende Correspondents med Embedsmænd ved Bjærgværkerne og med dannede Mineraloger, der ligeledes bidroge til at udvide Mineraliecabinet. Især erindrer jeg hjærne den derved foranledigede venskabelige Breveværling med den fortjensfulde og udmærkede Mineralog Hausmann, hvis lærerige Breve jeg endnu opbevaer. Han blev udnævnt til Oberberghauptmann i Kongeriget Westphalen, men trak sig nogen Tid efter tilbage fra denne anseelige Post til sit stille Professorat i Göttingen. Hans videnskabelige Iver, hans dygtige Kundskaber og hans redelige Sindelag gjorde,

at jeg agtede ham høit. Ethvert Brev, som jeg erholdt fra ham, havde især mig noget høit Opmun-
trende, og jeg beklager meget, at jeg ikke havde den
Lykke at gjøre hans personlige Bekjendtskab.

Omendstjondt det nu ingenlunde lykkedes mig at
falde det beslattede Bjergværksinstitut til Live, vare
disse Bestjæftigelser mig dog kjære. De bragde mig især
til at bestjæftige mig levende med Mineralogien, og
det lykkedes mig virkelig at vække Interesse hos nogle
Elskere. Blandt disse var en Baron Harthausen,
der siden vil blive omtaelt. Det var især ham, der
ved sine gjentagne Opfordringer bevægede mig til at
udarbejde en Haandbog i Dryktognosien; Enteprofes-
sorinde Bathe, der eiede den curtiske Boghandling,
Reils Søster, blev min Forlæggerinde. I hendes
Hus erholdt jeg en venlig Bolig, og denne velvil-
lige Hones Venstreb hidrog ikke lidet til at gjøre min
ellers saa ubehagelige Stilling mere taalelig i sel-
stabeligt Henseende.

Nu Bjergværksinstitutet qvaldes i Fødselen;
Intet kunde trives i de ulukkkelige Forhold, som vi
levode i. En teknisk Bjerggæmbedsmand maatte rig-
tigt nok ansættes for at foredrage den practiske Deel
af Bjergværksvisten og at gjøre den anstuelig ved

Excursioner. En saadan Ansættelse fandt slet ikke Sted, endstjøndt jeg havde foreslaaet en Bjærgmedsmand, der ogsaa var villig til at modtage denne Post. De vrangvillige Hærzer havde saameget mere Ret, naar de ingen Bjærgelever sendte til Halle. Universitetet viisde slet ingen Interesse for Oprettelsen af dette Institut, Reil undtagen, der med sin Ven Gerhard gjorde Alt, hvad han formaade. Een eneste Bjærgelev, der ingen store Forhaabninger havde, mødte, og jeg kaldte ham af Spot: Bjærgværksinstituttet.

En anden Begivenhed, vistnok en personlig, maa endnu omtales her. Professor Meckel, hvis store og velfortjente Navnkundighed, som comparativ Zoolog, og Grunder af den pathologiske Anatomi, begyndte mere og mere at udvikle og udbrede sig, var min Ven, og i denne ogsaa for Naturphilosophien saa vigtige Retning, min Lærer. Hvor meget jeg skylder ham, vil Enhver, der har interesseret sig for mine videnskabelige Foretagender, vide. Han havde en yngre Broder, der endnu opholdt sig ved Universitetet som Studerende, allerede havde erhvervet sig

grundige anatomiske Kundskaber, gjorde sig siden be-
 kjendt som Stribent og døde ung som Professor i
 Bern. Denne sluttede sig inderligt til mig, og jeg
 blev hans Discipel i Anatomien. Han besad noget
 af hiin mørke Natur, der ogsaa var hans ældre
 Broder egen, og en ulykkelig Begivenhed tjende til
 at forstærke denne Stemning. Der fandt en Duel
 Sted. Meckel og en anden Student, hvis Navn jeg
 ikke mere erindrer, vare Secundanter. Denne anden
 Secundant vilde afstille de Duellerende, der vare
 komne for hæftigt sammen, og rendte sig derved Mod-
 standerens Kaarde i Livet. Han døde og Meckels
 Andeel i Duellen blev bekjendt. Sagen saae meget
 farlig ud. Niemeyer paastod Relegation, der var saa
 meget mere ubehagelig, som Meckel allerede havde
 meldt sig til Promotion. Jeg paastod nu, at han
 som Doctorand ikke mere kunde behandles som om
 han var en blot Studerende og henvendte mig umid-
 delbart til den daværende westphalske Justitsminister,
 siden fransk Pair, Simeon. Jeg forestillede ham
 hvorledes det forholdt sig med Studenterdueller; hvor-
 ledes de sædvanligt vare uden Fare, og hvorledes
 det ulykkelige Dødsfald her var aldeles tilfældigt,
 omtrent som Døden naar et Gevær uvilkaarligt gaaer

af. Ved de Franſkes Auſkuſſe, af Dueller, og da Tan-
 len her ſlet ikke var om noget Politiskt, lykkedes det
 mig at vinde Miniſteren for min unge Ven. Jeg
 holdt en meget udførlig Skrivelse fra Simon; Mo-
 ſkel promoyerede, og Relegationen blev forpandlet til
 en flere Ugers Carcerſtraf. ~~Men nu da jeg nu~~
 Endſkjøndt jeg nu med Held havde taget mig af
 min unge Vens Sag, gjorde dog denne Begivenhed
 et dybt, rædselsfuldt Indtryk paa mig. At et Men-
 neſtes Mord i de rolige menneſkelige Forhold, og i
 det ſelſkabelige Livs ſtille Orden, bliver betragtet ſom
 en Gjerning, der ryſter Enhver dybt i hans Andet-
 ſte, at vi ere forpligtede til at betragte ethvert Men-
 neſkeliv ſom en Helligdom, ſom vi aldrig maae beſtaa-
 dige, at vi ere forpligtede til at beſkytte de Bedre,
 forekom mig ſom et væſentligt Element i Dannelsen,
 at Dueller, i en Alder, i hvilken ſaa vel min Stilling
 ſom min Tankemaade holdt dem borte fra min Per-
 ſon, forekom mig ſom en ſaa modbydelig Lærning af
 det tidligere raade Barbari, at Udryddelſen af den vil-
 deſte Overtro og Hereproceſſerne kun forekom mig
 ſom et halvtlyſket Værk. Og dog blev det mig be-
 ſtandigt klarere, at en Fordom, der hverken hidrørte
 fra Overtro eller Uergrjærighed, men meget mere

med historisk Magt havde sine Hoveder endog i den bedre Ungdoms Tænkemaade, ikke kunde tilintetgjøres ved ydre Love. Disse rammte aldrig et dybt indre Sindelag, hvorved Straffen, om den end er nok saa haard, ingen Skam er; Straffen forekommer, meget mere selv, som Barbarisk, jo strengere den er, og bliver derfor, hvor et bestemt Factum fordrer dens Anvendelse, næsten altid vaklende, og usikker i sin Udførelse, og derved tillige unyttig, hvad en retfærdig Straf aldrig bør være. Den ulykkelige unge Mand's Død svævede bestandigt for mine Dine; min unge Ven forekom mig som en Anden, og en Gysen forenede sig med min Sengivenhed for ham, der ikke blev ringere. Jeg tænkte mig ham selv som høist ulykkelig, som uafsladeligt forfulgt af den Døendes Billede, og det, der hidindtil kun havde været en ydre Opgave for den kolde Reflerion, en almindelig historisk, som saa mange Andre, blev mig nu en indre, rystende, personlig Opgave, som det dybt saarede Sindelag lige saa lidt formaaede at løse, som den kolde Reflerion. Jeg oplevede strax derpaa en lignende Begivenhed, der i nogle Timer foruroligede mig i høieste Grad. En ung Student kom paa et Val i Trætte med en fransk Officier, og Følgen var en Udfordring.

Duellen fandt Sted med Pistoler, og en ung, bristig
 preussisk Officer, der efter Krigen studerede i Halle med
 meget Held, var hans Secundant. Den unge Mand
 var dog noget angstelig da han skulde stille sig hen paa
 Liv og Død, og i sin urolige Stemning troede han
 at burde betro sig til mig. Min Stilling var ved
 denne Tilfældighed vanskelig. Som Profesør var jeg for-
 pligtet til at forhindre Duellen, og dersom den skulde
 have fundet Sted imellem Studerende, vilde jeg have
 sendt Bud efter Viceden og beholdt Studenten hos
 mig, indtil denne kom. Men nu forholdt Sagen sig
 anderledes. Enhver uuelig Hindring fra vor Side
 vilde have besvæmmet den hele tyske Ungdom i den
 forhadte Hændes Dine, og denne Anskuelse fik i den
 Grad Overhaand, at jeg svarede det unge Menneske:
 „At det var hans egen Sag, og at jeg vilde tie med
 det, som han havde betroet mig.“ Han havde nævnt
 mig Reilsberg som Stedet, og tillige sagt mig
 Timen. Da denne nærmede sig, var jeg sat i en
 Stemning, som jeg ikke var i Stand til at overvinde;
 jeg bebrejdede mig hæftigt min Opsørsel ved denne
 Leilighed; jeg forestillede mig det unge Menneske som
 et Offer for en raa, fjendtlig Kriger, ud af hvis
 Kloer jeg havde kunnet rive ham. Jeg saae den

franske Officier, hvorledes han med koldt Blod, i Bevidstheden af sin egen Dygtighed, nedskjød det unge Menneske. Jeg havde indsluttet mig i min Stue, for at min Familie ikke skulde mærke den frygtelige Berørelse, som jeg var i. Jeg var tilmode som en Forbryder, og naar jeg hørte Fodtrin paa Trappen, i Nærheden af min Stue, eller paa Gangen, blev jeg greben af Forsærdelse. Nogle Timer hengik paa denne Maade; da hørde jeg en hurtig Loben paa Trappen; fuld af Angst aabnede jeg Døren; det var Secundanten, der traad mig seende imøde. De to Duellanter, fortalte han, havde værlet et Stud; derpaa var det lykkedes begge Secundanterne at forsonde de Stridende. Duellen var overhovedet ikke forekommet ham som noget farligt; Ingen af Duellanterne havde morderiske Tanker. Kort derpaa kom ogsaa det meget lykkelige unge Menneske. De franske Officierer søgte ved denne Leilighed, efter deres Maade, en vis dramatisk Effect. De foranstaltede en Fægt; Duellanter og Secundanter vare tilstede ved den; en høitidelig Udsoning fandt Sted, og at en ung tykt Student have været at maale sig med en bristig fransk Helt, blev roest høit.

2. Studier.

Saaledes vedblev jeg nu at leve i en meget mætt og udvortes ubirtsom Tilværelse. Den store ydre Virksomhed, Forelæsningerne midt imellem en livlig Ungdom, der i nogle Aar havde holdt mig saameget i Spænding og gjort mig saa lykkelig, vare næsten nedstunkne til en fuldkommen Betydningsløshed, og jeg lærde at føre et videnskabeligt Eremitliv, henvisst med alle mine Tanker til mig selv. Thi ligesom de Tilhørere vare forsvundne, der opmuntrede mig, saaledes var ogsaa den videnskabelige Omgang, det store, skønne, fælleds aandige Liv, der ogsaa i en lang Tidsstand forenede de Ligesindede, forstummet; den muntre Samtale med Skrifter, som med Breve, lod sig næppe mere høre. En Lummerhed, som ferend et Tordenveir, hvilede over det hele Land, og ikke blot det frie borgerlige Sindelag, men ogsaa det videnskabelige syntes bandlyst i sin dybeste Eftendommelighed. Altfor meget var det, som jeg kaldte Tystand, opfattet i sin ophoiede Eenhed; jeg formaaede ligesaalidet at fatte den legemløse Sjæl som det sjæløse Legeme, og naar endog en af mine inderligste og betydeligste Venner vilde trøste mig

med, at vort videnskabelige Rige jo ikke var af denne Verden, saa traad, ved en saadan og lignende Ytringer, Ulykken og den Nat, der omgav mig, mig først ret bestemt imode.

Men man vilde tage feil, naar man troede, at denne sørgelige Stemning maaskee sløvgjorde mig, eller qvalde det aldrig forsvundne Haab. Jeg begyndte altid mere og mere at indsee, at det tidligere Liv, endskiøndt fuldt af levende Kraft, dog havde været et vildt aagrende. Ikke Livsprincippet var angrebet, men Tiden havde domt og truffet de vilde Skud, og det, som paa denne Naade var henvisnet, skulde kun tjene til at trænge Livstimene sammen, og vise dem tilbage fra den yderste Begrændsning, mod hvilken de utaalmodigt stræbde, for at de maatte lære at kjende deres dybeste, ja guddommelige Betydning, deres Eenhed med det Høje, ligesom Jorden sin Eenhed med Universet i dets Middelpunkt.

Jeg havde i den lyftelige Tid i Halle ladet trykke „Grundzüge der Naturphilosophie in Aphorismen;“ den indre Sammenhæng mellem disse tilsynende adskilte Samlinger vil som jeg haaber, af sig selv være klar for Enhver, der gjør sig den Umage at læse dem. Dette Skrift opstod under mine Fø-

læsninger, og er vistnok at ansee som et Produkt af den Begeistring, som den Tid gjennemtrængte mig og mine Tilhørere.

Jeg vil ikke nægte, at en saadan Enthusiasme fører til Excesser, og at jeg selv ogsaa har gjort mig skyldig i Saadanne. Jeg har ikke undslaaet mig for at afslægge denne Tilstaaelse offentligt, og man har misforstaaet mig saa taabeligt, som om den indeholdt en Anger, der berøvede Videnskaben og Kunstens al Værd. Jeg har endog maattet høre denne Bebreidelse af Venner, med hvilke jeg troede at være inderligt aandigt forenet.

En sand Anger styrker, forfrisker, opliver, men fløvgjør aldrig; og naar den Overbeviisning, at vi have opfattet vor Opgave falskt, løst den feilagtigt, forvandler sig til Ringagt for den, ere vi de Forkastede. Vi ere da selv de Forkastede ved det, som vi fordriste os til at forkaste; og det, der, udsprunget af den rene Ailde, skal udsolde et fornyet aandigt Liv, fører kun Eygdommen. Det er det nu, som jeg har kaldt Dumbhed. Det bekom mig, som jeg allerede før har berørt, meget ilde, da jeg ogsaa engang vovede at kalde det Slet.

Men en sand Anger, der ikke forkaster sin Gjen-

stand, men meget mere omfatter den inderligere, vil ogsaa betragte det, som den har at bekjæmpe, blot med Hensyn til Udviklingens ædle Rim. Jeg kalder al sand Selvkritik en saadan Anger. Denne vil er-
 kjende det Sygdelige og Tilintetgjørende for Udviklin-
 gen, den Dm, der hemmer og forstyrrer den, men
 aldrig forglemme, at Sygdommen kun er muelig i
 det Levende; at Forstyrrelsens Proces vorer lidt efter
 lidt, ja at denne, som i Plantelivets snævrreste Skran-
 ker, og ligesaa i Historiens dristigste Proces ogsaa
 fremkalder i enhver Aand, der udvikler sig, en gunstig
 Virken i de første Stadier, der overvunden formaaer
 at udfolde et nyt sandt Liv. Vi vilde indsee, at
 Planten ikke vilde kunne udvikle sig skønnere, naar
 den ingen Insecter nærede, men at den netop bliver
 opmuntret ved disse og næres bedre. Kun naar Plante-
 livet hengiver sig til den aagreende Insectdannelse bliver
 det forstyrreret. Alexander, Julius Cæsar, ja selv
 Napoleon havde saadanne spirende Epøcher, der havde
 aabnet Historien en ny Verden, og al mægtig Bild-
 forelse var i sin Oprindelse et Rium til en ophøiet
 Udvikling.

Disse Grundtræk kom ud kort førend Udbruddet
 af den ulykkelige Krig. De vilde som Grundlag for

mine Foredrag have erhøldt en bestandigt mere vorende Betydning for mig selv, men de forudsatte et bestandigt deeltagende Auditorium, og nu var dette forsvundet. Saaledes blev mit tidligere Værk i den Maade, hvorpaa det var opstaaet og skulde uddanne sig, mig næsten fremmed; og var dette Tilfældet med mig selv, turde jeg saa meget mindre undre mig over, at det fuldkommen blev forglemt i Literaturen. Og dog har jeg siden maaskee aldrig skrevet noget, der var rigere paa frugtbare Ideer, end dette lille Værk. Det kan ikke være min Hensigt her, eller i et Skrift som dette, at udføre denne Paaastand videre. I Aarene 1808 og 1809 begyndte Schelling allerede at beskæftige sig mere med at grunde en høiere og mere levende Anskuelse af Philosophien og havde overladt det til mig alene at udarbejde Naturphilosophien videre. Jeg kan sige, til mig alene, thi den af den grundede Skole kunde aldeles ikke betragtes som en Naturphilosophisk i egentlig Forstand. Noget speculative Ideer stillede i Epidisen, for at tjene til Stige for en sandelig Betragtning af Naturen, og høre deres Fremstriden med at være Philosophi. Denne vil nemlig i det Sandkelige blot erkende et Aandigt og ved denne Retning af det Sandkelige, selv fra

dens Fremtrædelse, bliver den først, hvad den efter sit Væsen skal være. Og dog beviser netop Oten hvor følgerig en levende Opfatning af Naturen kan være for Betragtningen af Organismen. Den rev ham løs fra en Enkeltbed af Undersøgelserne, den vilde ham mere omfattende Hensyn, hvor den sædvanlige Jagttager ikkun saae Indskrænkning. Hans Talent til at opfatte og benytte disse, er virkelig beundringsværdigt, og der gives ingen Physiologer, der have virket mere paa en betydeligere Uddannelse af Anatomien og Physiologien, selv hos Saadanne, som ikke udbortes sluttede sig til ham. Ogsaa hans Modstandere vare, naar de bekæmpede ham, tvungne til at stille sig paa et mere omfattende Standpunkt, end det Sædvanlige; og det er bekjendt, hvor mange udmærkede Mænd i denne Retning der ere udgaaede af hans Skole. Ganste anderledes forholdt det sig med mig. Jo mere jeg nu i min Stilhed overveiede Forholdet af mine Bestræbelser, desto klarere blev det mig, at Alt, hvad jeg vidste og hvorefter jeg stræbde, var det Samme, som i min tidligste Ungdom satte mig i Bevægelse, som jeg havde søgt at hæve i Erindringen fra mine spirende første Unglingsaar ved en efterhaanden modnet Drengs Billede, da

det almindelige Naturliv henrev mig og fattede mig i Bervagelse, og at denne Drift, endog i mine tidlige Aar, ifølge sin Natur, havde en religiøs Kob. Risikof opstod der allerede tidligt mange Slags Tvivl, fortrinligt nærede derved, at den daværende teleologiske Anskuelse af Naturbetragtningen tilfredsstillede mig saa lidt, og forekom mig, opfattet som gudelige Betragtninger, altfor ubetydelig. Men den Urolighed, der opstod derved og som lod mig vakle mellem en blot sandfelig Klarhed, der henrev mig uden at tilfredsstille mig, og en dunkel Ahnelse, der holdt mig fast uden paa nogen Maade at kunne danne sig til en Stikkelse, beviste tydeligt, at jeg ved de naturvidenskabelige Grandstninger, dog kun, efter den dybeste Betydning, vilde løse en religiøs Opgave.

Naar jeg nu skal sige, hvad jeg skyldte Schelling, og det saaledes, at det ikke var mig noget Laant, men maatte kaldes noget Oprindeligt, udsprunget af min egen Natur, saa troer jeg tydeligt at kunne betegne denne mig forlenede Gave, naar jeg opfatter den som en anskuende Erkjendelse af den hele Tilværelse som en Organisation. Saaledes som Alt, endog den ringeste Skabning i enhver organisk Gestalt kun kan begribes i sin Eenhed med det Hele,

saaledes var Universet, selv historiskt opfattet, blevet mig en organisk Udvikling, men en Saadan, som først erholdt sin Fuldendelse med den høieste Skabning, Mennesket. Derved var der nu vistnok opstaaet en Teleologi, der, dybere grundet, erstattede den tidligere Hersmaaedes Plads. Thi som noget, der organisk udvikler sig, kan Tilværelsen kun begribes, naar Udviklingens Fremtid allerede foresvæver os som en fuldendt, og kun, betragtede i denne afsluttede Fuldeendthed, erholde de tidligere Momenter en levende Betydning.

Dette, der udviklede sig, opfattede og oplivede Naturen og Historien paa samme Maade, var mig nu vel en guddommelig Åabenbaring, i det jeg bestandigt stræbde at tilegne mig det dybere, under enformige Betragtninger i denne ulykkelige Tid; og det var mig ofte, som om jeg saae det Haab opfyldt, der ti eller tolv Aar før gjennemtrængte mig saa levende, da jeg først læbde Schellings Skrifter; som om den strengtbydende spinozistiske Substant, Billien der tilintetgjør sig selv i sin Fuldendelse, virkelig var bleven noget i det Hele, som i enhver Form vedvarigt villende. Men denne Opfatning af en personlig Gud, som vi blot kunne tilegne os ved en fuldkom-

men Hengivelse, blev endnu fængslet ved den speculative Egentlighed af en construerende Bevidstheds frie Bestemmelse, der ved Speculationen greb sig i sin e en Nødvendighed. Det var endnu bestandigt hin Constructionens Magt, der selv fastholdt min Gud, som om han var fastmanet af mig, og ved min Tankens strænge Lov var bleven tvungen til at aabenbare mig, næsten mod sin Villie, sine inderste Raadslutninger og Tanker. Mod den Anskuelse, at den sig udviklende Gud dog ikke var andet, end den sig udviklende Bevidsthed selv, at al Sandhed, saavel som ethvert lærende Kiim til en aandig Fremtid, derfor laa i denne alene, stred vel en religiøs Følelse, der aldrig ganske forsvandt, fordi jeg selv i Momenter, i hvilke jeg forekom mig som en Titan, dog ikke kunde ophøre med tillige at være et Barn. Paa dette Standpunkt havde jeg allerede bevæget mig i flere Aar og lært at indsee, at Philosophien begyndte der, hvor de uopløselige Modsigelser af en sandelig Forstand søgte deres Opøsning ved en reen Aandig. Denne Overgang fra en Erkjendelse af blot sig vekselsviis betingende til en høiere, altomfattende, men sandelig utilgiængelig Lov for bestemte Forhold til Speculationen forudsatte det Hele som et aandigt Fulbendt,

og dog Børbende; vi maae hengive os til det Gode, for frit at bevæge os i og med Loven, som Bevidsthedens Eiendom. Saaledes traad vi ind i den skjulte Lov frem og blev Fornuftens Selvbestemmelse. Jeg jublede, da jeg nu føelde mig befriet fra en uerkiendt Lov, da denne maatte afløre mig min selvstændige Aands Natur og tjene mig istedetfor at tvinge mig; men min hele Dannelse var ingen oprindelig abstract. Naar den levende Tilværelse ogsaa bevægede sig i Tænkningens nødvendige Former og søiede sig efter disse, saa laa der dog Noget i dette Liv, — dets levende Gyldne og dets rige Fremtid, Birkeligheden af en indholdsrig Fortid, der saaledes som den var der, i det Mindste, som i det Største, indeholdt, uagtet af tilskyndende Forvirring, tillige en betydningsfuld Efterskæbning. Alt havde under mine Hænder forvandelt sig til en historisk Birkelighed, der omslyngede den ydre Natur, som det Indre af den personlige Bevidsthed, og Tilværelsens Fuldendelse, fra hvilken den gik ud, ved hvilken ethvert Erkjendelses Moment først erholdt sin Betydning, forvandlede sig til en Gæst, ikke ved Tilværelsen tilkæmpet. Saaledes blev jeg nu ført paa et høiere Standpunkt, paa hvilket den tidligere Kamp mellem Forstand og Specu-

lation gjentog sig med en dybere Betydning. Det som jeg kunde tilkæmpe mig ved en Selvbestemmelse af Bevidstheden, skulde fremstille sig som Fuldbendelsen af en endnu ikke afsluttet Udvikling, altsaa som noget endnu ikke Erkjendt, som noget Givet, og endnu engang skulde jeg have mig over den blot sig selv bestemmende Tænkens Virksomhed og erholde dens Frihed ved en indre ubetinget Hengivelse. Men at opoffre det, som vi mene at have erhvervet ved stor Anstrængelse som en stor Skat, falder Menneſtet tungt. Jeg skulde afslæppe den Tilstaaelse, at jeg vel med den hele Tilværelse, der bevægede sig i mig, erholdt min hele aandige Betydning af et Levende, at dette ikke kunde betragtes som et adskilt Fragment af det Hele, fordi Udviklingen ellers ophørde med at være en levende og organisk, og al sand Erkjendelse i mig derfor ogsaa kun kunde udspringe af dette levende Hele: men at alligevel mit hele aandige Væsen og dets Sandhed blot kunde begribes som Momentet af en Udvikling, hvis indre immanente Princip var virksomt i mig, uden i sin Fuldbendelse at kunne blive bragt til Virkelighed af mig. Jeg var aldrig inderselig skilt fra denne tilkommende Virkelighed; jeg har aldrig formaaet at lade mig noies med Muelighe-

dens Consequent, og den Bildfarelse, at hiin kunde opgaae i denne, kunde ikke vare længe: og dog blev det mig tungt, at opgive den. Det Stive i en alt omfattende, i sig selv affluttet Tænken fængslede endnu bestandigt min Gud, selv da et høiere Livs levende Pulser truede med at sprænge Constructionens Værker.

Man vil i Grundtrækkene erkjende denne en spirende religiøs Anskuelses Epoche, der dog ikke vede at rive sig løs fra et blot eensidigt Tænksystems Consequent; men især er i denne Henseende et lille Skrift „über die Idee der Universität“ blevet mig selv mærkværdigt ved Gjennemlæsningen. Der viser den al Verden bærende Tro sig aabenbar som Tilværelsens Grundlag, og tillige som dens hellige Kilde, Christus som den, i og med hvilken Gud aabenbarer sig, selv Gud; men dog bliver Troen betinget af en altomfattende Viden, og den personlige Kresler henflyder i det af Speculationen frembragte Ideal for Menneskeheden, som det først, men redeligt blev opstillet af Kant og efter sin Personlighed psykologisk forklaret; ligesom det har vedligeholdt sig, indtil det i vore Dage forvandlede sig til et ved Tænkfunster tilskaaet Ideal, i hvis fuldendte Gestalt Tænkfunstnere tilbyder sig selv. Jeg vil faae

Leilighed til siden at tale om dette lille Skrift ved en anden Leilighed.

En mere indskrænket Beskæftigelse, der blev mig vigtig, maa jeg omtale saaledes som den opstod.

I Universitetets lykkelige Tid vliste den i sin Tid saa berømte Doctor Gall sig i Halle. Han havde holdt Forelæsninger i Berlin, gjort stor Opsigt der og fundet mange Tilhængere og Modstandere. Gall var en meget udmærket Personlighed og hans exoteriske Lære om Hjerneskallens Dannelse og dens Indflydelse paa Talentet, ligesom ogsaa paa Menneskets Tænkemaade, var, som bekendt, grundet paa en Anskuelse af Hjernedannelsen, som fremgaaende af Rygmarven, der saaledes, som den først udtælte sig ved ham, erholdt en videnskabelig Betydning. Gall hørte til de Mennesker, der i eensidige sandfelige Jagttagelser og deres Combinationer mene at finde en stor Sikkerhed i Erkjendelsen. Jeg har kjendt saa Mennesker, der saa libet lode sig forstyrre af noget Slags Tvivl. Han syntes ingen Abnelse at have om Mueligheden af en saadan Tvivl og traad op med en Selvtillid, der var beundringer-

værdi. Over han kom hen trængde der sig ikke blot en Mængde af saadanne Mennesker til ham, som ofte, foruroligede af Problemer, som de ikke kunde afvise, ikke søgte en indre, selvtilhjælp, men meget mere en mageligt tildeelt Overbeviisning, men ogsaa af de betydeligste Mænd. Det er vanskeligt, at gøre sig en Forestilling om den Bevægelse, der opstod paa den Tid. At besidde et saa mageligt og fastslaaende Kjendetegn som Ophøielsen af Hjerne-
 skallen hist og her, for af dette at erkende Menneskets Talenter og Tilhøieligheder, var tillokkende for de Fleste. Den frie sædelige Dom over andre Mennesker er en saa dyb, at den altid lader Noget i Baggrunden, der maa dybere bestemmes, naar vi ville dømme om Andre, end naar Dommen træffer os selv. At den sædelige Dom ikke kan finde sin Afslutning i det Synlige, men ligger høiere end dette, havde Kant allerede eftervist med stor Bestemtbed og ethist Klarhed. Desuden ligger denne Anstuelse saa dybt i ethvert ikke ganske fadeligt fordærvet Menneske, at den aldrig ganske lader sig fortrænge. Og dog vilde Mennesket gjerne ogsaa her komme til en Afslutning og dersom det lykkedes ham at finde sikke Kjendetegn for Menneskets uimodsaagelige Tilhøieligheder,

der ikke forandrede sig som Ansigtstrækkene, vilde han vel troe, at han i det mindste forelobigen kunde berolige sig. De efter Gall numererede Hjørneskaller borde den Tid, som de yndede Skribenter, til Huses Aneusement; ja man fandt dem paa Damerens Toiletter. Istædfor at læse en Skribents Bærter, at høre en Musikers Compositioner, var man allerede tilboielig til, hvis det var mueligt, at gjøre den Lærdes eller Kunstnerens personlige Bekjendtskab, at undersøge Dannelsen af hans Pande, og naar der skulde mangle ham et Organ, der blev betragtet som Grundlaget for det for hans Bærf nødvendige Talent, da strax at bedømme det som ubetydeligt. Moderne befølede deres Børns Hoveder, fulde af Frygt for at opdage en tilkommende Tyv eller Morder, lykkeligviis vare Forhøiningerne selv for det meeste utydelige. Over Mordlystens og Tyvesandsens Drager gled Moderens lette Haand hen og erkjendte dem ikke. Hævede der sig derimod et eller andet tilkommende Talents Organ under den elskende Moders Fingre, saa føelde hun allerede den Forhøining, paa hvis glindsende Hoide Fremtiden vilde stille den elskede Dreng som Lærd, som Kunstner, som magtig Lovgiver eller Helt. Nu vil der kun findes saa saa

danne Gibspander med gallste Nummere i Familiernes, eller man maa opsoge dem blandt gamle unyttige Møbler i Pulterkammeret. Phrenologer finder man kun endnu, som et Slags Sect, i England, især i Skotland, men næppe i Frankrig.

Gall traad op i den store Sal i en Gæstgivergaard, omgivet af Hjærnekaller baade af Mennesker og Dyr. Hans Foredrag udtælte hans egen Overbeviisning og han yttrede sig aldeles med Conversationens Lethed. De imponerede og Sammenligningen mellem Hjærnekaller af Mennesker og Dyr havde noget Overraskende. Saaledes bleve berygtede Tyves Hjærnekaller sammenlignede med dem af Stader og Ravne; de farlige Morderes med dem af Tigre og Løver. En gyselig, i Vilfarelsen skjult Sandhed paanødte sig endog saa den Dyberetænkende, og det der tilfredsstillede de mere Overfladigste, formaaede i det mindste at forurolige de aandigt Dybere.

Jeg maa endnu her fremstille et Dyrin, der havde noget Overraskende og tillige Mørende for mig. Goethe var kommen fra Weimar og det var at høre Gall. Han havde ogsaa været min Tilhører i Halle, men useet. Wolf havde overladt mig sit Auditorium. Rathedret var anbragt foran

hvad jeg oplevede. VI.

den Dor, fra hvilken han pleiede at bestige det. I den tilgrændsende Stue tæt ved den lukkede Dor sad nu Goethe uden at jeg vidste det. Hvorledes mine Anstuelser interesserede ham, hvorledes han snart folde sig tiltrukken, veed man af hans egne Skrifter. Jo mere jeg udviklede mig selvstændigt, jo mere bestemt Resultaterne af egne Problemer fremstillede sig, desto hæftigere maatte saadanne Svingninger af afværlende Tilbøielighed og Miltbøielighed opstaae. At Goethe paa en saadan Maade oftere var min Tilhører, erfarede jeg af Wolf og hans Datter, og det havde for mig noget interessant Tilseende.

Jeg ønskede nu at see Goethe som Tilhører, om end ikke som min Egen. Et Menneskes ydre påvisende Pytt er mig altid interessant. Den stille, forbeholdningsfulde Dyrskedsfuld, nogle Tilhørers intensitet, i sig selv indtrængte Pytt er, naar vi betragte dem ubemærkede og nøie, høist lærerig. Noget aandelose Hengivelse, der kun leve af fremmede Tanker, lader sig da ikke sjældent paa en paafaldende Maade stille fra den altid gjærende levende Udvikling, der skjuler sig i den tilsyneladende passive Dyrskedsfuld. Goethe sad nu paa en høist imponerende Maade iblandt Tilhørerne. Selv den stille

Opmærksomhed havde noget Bydende, og Roligheden i de uforandrede Ansigtstræk kunde dog ikke skjule den stigende Interesse ved Udviklingen af Foredraget. Paa høire Side af ham sad Wolf og paa Venstre Reichardt. Gall beskæftigede sig just med at fremstille Organerne for de forskjellige Talenter, og, ifølge sin frimodige Maade at ytre sig paa, var han ikke bange for at vælge Exemplarerne, til at bestyrke sin Lære, blandt sine Tilhørere. Han taeldte først om saadanne Vandestaller, som ikke frembød nogen i een Retning udmærket Ophøielse, men vel en stön betydningsfuld Symetri af Alle, og et lærerigt Exempel paa en saadan Danrelse erkjendte man naar man betragtede den store Digters Hoved, der bærede hans Forelæsning med sin Nærværelse. Hele Auditoriet saae paa Goethe. Han forblev rolig; en næppe mærkelig forbigaaende Misfornøielse tabde sig i et undertrykt ironiskt Smil, men hans Ansigtstræks stille, ubevægelige imponerende Rolighed blev ikke forstyrret derved. Han kom derpaa til Forestillingen af Tonesandsen. Min Svigerfader havde det magerligt. Den Forhøielse, der antyder dette Organ ligger henimod Tindingerne. Hos Reichardt var det virkelig udannet paa en paafaldende Maade; des-

uden maatte det, efterat det var blevet efterviist ved Vandeskaller, og, hvis jeg ikke tager feil ved Robbers fik af flere Komponister, falde meget i Dinene hos Reichardt. Thi han havde en fuldkommen flad Vand; kun nogle faa tynde Haar vare blevene tilbage bagtil. Det nøgne Hoved pleiede han at beskytte med Pudder og Pomade, og da Gall henpegede paa dette udmærkede Exemplar, fremstillede han virkelig en for denne Forelæsning udtryffeligt præpareret Vandeskål. Endelig kom Røden til Wolf. Som bekjendt sidder Sprogskundens Organ efter Gall over Dinene henimod Næseroden; det er ligesaa afgjort, at Wolf besad dette Organ uddannet paa en paaafaldende Maade. Men Wolf bar Briller; da nu Gall begyndte at demonstrere Sprogskundens Organ, kunde Wolf vel vente at han vilde benytte hans Vand, ligesom Goethes og Reichardts. Nu var det ret moersomt at see hvorledes den store Philosoph lærerens Hensigt imøde. Han tog med den største Høilighed Brillerne af, vendte Ansigtet til alle Sider og blev saaledes momentant forvandlet til en Vandeskål i Demonstratorens Haand, der mere blev sat i Bevægelse af ham, end af den Person, der endnu bar den og saaledes fremviist for alle Tilhørerne. Omvend-

Skjødte dette hele Optrin havde noget Comiskt og Moersomt, forseilede Gall dog ingenlunde sin Hensigt. Den iøiefaldende Bekræftelse, som hans Være erholdt ved disse paafaldende Personligheder, virkede aabenbar med stor Magt paa Tilhørerne.

Da Gall havde sluttet sine Forelæsninger, indbed han alle sine Tilhørere til at bivaane nogle offentlige Foredrag, som han vilde holde over Vandelæren i det samme Lokale. Jeg troede ingenlunde, at denne populaire og almindeligt beundrede Vandelære, saaledes som den her blev fremstillet, var af den Bigtighed at den fortjente nogen alvorlig videnskabelig Gjendrivelse. De Svagheder, der viisde sig i den galliske Fremstilling, vare saa iøiefaldende, at den dybere liggende Sandhed slet ikke kom tilsyne. Saalænge Gall opholdt sig i Halle, saae vi ofte hinanden i Selskab. Jeg var den Tid meget tilbøielig til høit og frimodigt at ytre mig om det, som jeg ansaae for urigtigt. Jeg troede, at maatte gjøre Gall opmærksom paa, at Sandsørganernes Analogie ingenlunde tillod en Anvendelse paa hans Hjerneforhold. Og naar man ogsaa lod den gælde, viisde Organets nervøse Side sig kun; men Scenærverne vare intet Nie, Hørenærverne intet

Dre, men Organets Hjernefide fordrede meget mere et Andet i hvilket det aabenbarede sig. "Jeg er forbauset," — sagde jeg engang til ham, — "over at erfare at en saa skarp og besindig Sagttager af Naturen, som De, troer paa Spøgelsener!" — "Jeg?" svarede Gall forbauset og forbittret, — "Hvorledes kommer De paa det Indfald?" — "De har jo en Sands for Andeaabenbarelser," — svarede jeg, — "og naar De nægter Andeaabenbarelser, maa De tilstaae den Blindfødte Ret til at nægte Lysets Eksistens. Vi To, De og jeg, ere at beklage; vi see ingen Aander, fordi vi i denne Henseende ere blinde."

Physiognomiet, meende jeg, lod sig langt lettere udvikle ved andre Organer, fordi Modellerne langt lettere kunde anstafes; jeg havde, paastod jeg, for længe siden lagt Mærke til de i lang Tid baarne Hattes Physiognomi, men især til Handskernes. Nu kunde Enhver lettere erholde gamle Handsker, der vare bedre, jo længere den samme Person havde båret dem, i Mængde og klart nok langt lettere end Vandestaller. Morderens forstyrrende Hander, Kunsterens producerende, Tyvens stille og varsomtgrubende Fingre maatte aabenbart lade sig fremstille

med Bestemthed, især da de lode sig finde ved en ubestemmelig stor Mængde Erfaringer.

Svorledes, foruden Ansigtstrækkene, ogsaa den Maade, hvorpaa man gaar, staaer, sidder, fører sig, formaaer at give et Udtryk af vor Levemaade og Dpførsel, er Enhver bekendt. Der forekommer et Sted i Tiecks *Levenner*, der, hvor let henkastet og ironiskt det end er, dog indeholder høist interessante Bemærkninger over Fødderne og Gangen. Den Tilbøielighed at forbinde en Mand's Haandskrift med hans Billede, der nu tager mere og mere Overhaant, beviser, hvormegit Interessen for udmærkede Personligheds Physiognomier, i begge deres, jeg maatte sige dybeste Retninger, tiltager. Jeg selv havde i en tidligere Epoche af mit Liv, og det nogle Aar efter hinanden, nemlig under mit Ophold i Halle, saavel før, som efter Krigen, en instinctagtig Drift til at bestjærte mig med Physiognomier og med Beirliget. Begge havde noget med hinanden beslægtet, thi saavel i Physiognomien, som i Beirliget finder man en Blanding af det Foranderlige og det Faststaaende, der ved ingen Reflexion kan kaldes fast og adskilles, her af Egnen, som hist af Personligheden, tilligemed en Mængde af bevægelige Oscillatio-

ner, i langsommere, længere varende og bestandig hurtigere Epøker, indtil de korteste, ja øieblikkeligste; og i ethvert Moment af Jagttagelsen maae alle disse Evingninger opfattes tilligemed Egnens og Personligbedens faststaaende Character. Men netop derfor er ogsaa denne Opfatning aldeles instinctagtig og visionair.

Men jeg har erfaret hvorledes dette Instinct virkelig hviler i ethvert Menneſke og udvikler sig, naar man roligt overlader sig til det; hvorledes en instinctagtig Skjæbne lidt efter lidt uddanner sig, uden man kan gjøre sig Regnskab for hvorledes; men hvorledes Tryllet, hvorved en vis Sikkerhed i Forudsigelsen formaaer at træde frem, pludseligt forsvinder, saasnart det bliver nævnet. Ordet fordriver det. Næsten alle Venderregler for Veirriget ere falske. En af mine Venner, den afdøde Professor Brandes, der en Tid lang beskæftigede sig med Jagttagelser af Barometer og Temperatur-Forandringer, saaledes som disse ved mangeaarige Jagttagelser lode sig oversee og bestemme i de forskjellige Egne, havde, paa min Opfordring, den Godhed at sammenligne Resultaterne af sine nøiagtige Undersøgelser med de sædvanlige Vondespaadomme. Af alle disse fandt han kun een bekræftet, nemlig Eftervinteren, som vi

kunde vente nogle Dage igjennem, snart mildere, snart strengere, snart hurtigtforbigaaende, snart længere og varende, i den første Halvdeel af Mai Maaned. Og dog blive vi ikke sjældent ogsaa overraskede ved Opfyldelsen af saadanne Spaadomme.

Jeg havde, medens jeg hengav mig til et saadant bevidstløst Instinkt, virkelig erhvervet mig den Færdighed, at forudsige den nærmeste Tids Veiragt, og at bestemme ubekjendte Personers Stand og Beskæftigelse af deres Gang og deres Ansigtstræk. Jeg holdt af ved Lyspartier med et Slags Dristighed at bestemme hvilket Veir vi vilde faae den Dag, og det paa en Tid, da Daniels Hygrometer endnu ikke var opfundet. Jeg erindrer, at jeg satte en østerrigsk Læge, der var kommen til Halle med Gall, i Forbauselse ved mine Veirspaadomme, og ofte havde jeg moret mine Benner, ved at see ud af Binduet, betragte de Forbigaaende, bestemme deres Stand, og fremkalde den Overbeviisning hos mine Benner, at jeg havde bedømt dem rigtigt.

Jo mere ubekjendt et Menneske er os, jo mere fordomsfrit vi opfatte hans Personlighed, desto sikkrere bliver Instinktet; dets Virkning er rigtigstnok ofte meget indskrænket og dog, man kan sige, uundgründelig

i dens Sikkerhed. Uvilkaarligt hengiver ethvert Menneske sig til dette Instinkt, og i alle Livets Forhold, i de Ubetydeligste i den daglige Omgang, saavelsom i de Største og Mægtigste, ved hvilke Folkenes Skæbne bliver bestemt, spiller denne uudslettelige Drift til physiognomiske Fordomme en uforgængelig Rolle. Ja, man kan kalde den ufortrængelige physiognomiske Fordom der ligger til Grund for enhver Dom over Menneskerne, en Fordom par excellence. Denne første rene Ittring af Instinktet bliver i de første Momenter, da den opstaaer, her, som ved Bedømmelsen af Beirliget forplumret af en Mængde Forhold, der ere opstaaede af en Masse Erfaringer. Jeg har kjendt Mennesker, hvis Bekjendtskab jeg gjorde uventet, der paa en eller anden bestemt Maade ved en afgjort eensidig Indskrænkthed saavelsom ved mangfoldige paafaldende Fortrin gjorde et stærkt Indtryk paa mig, der havde noget Afgjort. Traad jeg nu enten ved selfstæbelige Forhold, eller ved Embedsforhold i en nærmere og længere varende Forbindelse med dem, søgte jeg vel igien at fremkalde det første Indtryk, men det lykkedes mig aldrig. Paa en lignende Maade forsøgte jeg vel ogsaa, efter et længere Ophold i Stæder, at fornye det Indtryk, som de gjorde paa

mig ved min første Indtrædelse. Det lykkedes mig
 ligesaa lidt. Saa Mennesker gøre saadanne Foran-
 dringer i deres Anskuelse af Livet til en Gjenstand
 for en moden Betragtning. Men de berøse den Magt,
 som Sjælen udøver over den ydre Natur, og vi lære
 at kjende en inder Erfarings dybe Afgrund hos Men-
 nesket, ved hvilken den hele uendelige Natur i His-
 oriens forskjellige Epocher synes anderledes for Men-
 neskenes afværlende Slægter; vi kunne næppe tænke
 os ind i denne forandrede, bag os liggende Fortid.

Og dog bliver det Ledende noget Permanent;
 den første fra alle Hensyn adskilte Doms Magt for-
 svinder aldrig, endog indduffet i alle senere usikre
 Uvisheder; den danner den personlige Atmosphæres
 mellemste Temperatur, der behersker os, saasnart vi
 træde ind i den, omendstjondt ikke et eneste virkeligt
 Moment af den gjensidige Berørelse svarer til den,
 ja de fleste endog staae i en skjærende Mod sætning
 til denne Grundtemperatur. Alle Sympathier og
 Antipathier beroe paa dette umiddelbare Grundele-
 ment for den dybe physiske Tiltrækkelse og Frastø-
 delse. De barnlige Sjæles Yttringer, Uskyldighedens
 ofte overraskende Domme beroe paa den mere exacte
 Yttring af denne permanente Grundtemperatur af al

personlig Berørelse. Dvinderne besidde den misundelsesværdige Evne at erkjende og fastholde denne Physiognomiets dybere Grundcharakter i al Bakslen, langt oftere, end Mandene. Disse blive altfor ofte førte vild ved en Reflexion, der tilskriver det Forbigaaende et altfor stort Værd. Derfor troe vi ofte, at Dvinderne have taget feil, hvor Fremtiden vil give dem Ret.

Horatius nihil admirari, dette saa ofte beundrede Udtryk af den dræbte Beundring, af den sloveste Plaseerthed henviser kun paa den fuldkommen indstrængede Afhængighed af Personens i Livets mangfoldige Reminger indbragne Grundtone. Det ligner Dommen over en Egns Clima, naar den bliver sammensat af en Mængde enkelte, hver Dag glentagne Beiragttagelser. De Mand, der paa denne Maade bedømme Menneſterne, blive vel sjældent bedragne, men have dog langt oftere Uret, end det ofte tilsyneladende bebragte barnlige Gemyt.

Den ægte Digter er det lykkelige Menneſte, der ledsager denne dybere Grundtone af den menneſtelige Eiendommelighed i dens rene Klang glennem alle den glensidige Berørelses falske Toner, i grundede Apathier eller Sympathier. Derfor tvinger han Men-

næstene, selv hvor Forstillelsen ytrer sig med rædsel-
 fuld Virtuositet, til at afløre deres Indre, og derfor
 formaaer han med nogle faa Træk at male Perso-
 ner, hvis dybe Physiognomi udtaler den aandige Be-
 tydning med en staaende sikker Typus. Maleriet i
 Særdeleshed beroer paa Physiognomiet og vi kunne
 betegne den store Maler som den egentlig dertil kaldte
 Mester. Galls Forelæsninger havde imidlertid en
 for Vidensfaberne gavnligere Virkning; det var i
 Særdeleshed dem, der formaaede Reil til igjen at
 optage sine Undersøgelser om Hjerne- og Nervesyste-
 met. I den ulykkelige Tid under det franske Herre-
 domme blev dette Arbejde fuldendt. Især vare, som
 bekendt, hans Dydage ser med Hensyn til den lille
 Hjerne, der danne Grundlaget til alle Senere, af
 stor Bigtighed. Disse vare vel under mit Ophold
 i Holsteen stredne meget langt frem, men erholdt
 deres Fuldendelse under mine Dine. At udvikle den
 store Hjærnes Structur, lyffedes ham vel ikke i samme
 Grad, dog erkjendte Ingen den bedre end han. Hvor-
 lidet vi kunne kalde denne Udvikling fuldstændig er
 Enhver bekendt, og den Anstuelse, efter hvilken Se-
 boiene blive betragtede som dens Centralpunkt, bød
 dog for første Gang Anatomien et Begyndelsepunkt

til en sikker Orienteren. Det er bekjendt, at den franske Anatom Vicq d'Azyrs Pragtværk over Hjernens Anatomi, lige indtil Galls og Reils Tid, blev anseet for det Fortrinligste. Den Methode, der blev brugt, for at fremstille dens gaadefulde Structur, var virkelig selsom, og man maa forbauses, naar man betænker, at den kunde holde sig saa lange. Den store Hjerne blev ovenfra skaaren i horizontale Skiver, man kom ved disse Snit efterhaanden til Hjærnens Grund, og fastgrundede ved ethvert Snit Structurens Sammenhæng. "Man behandlede," — sagde Reil, — "Hjærnen som en Ost."

Disse Undersøgelser interesserede mig ubestrideligt; som Indhyllelsen af en guddommelig Intelligents i en sandelig Masse, Philosophiens dybeste Gaade overhovedet, saaledes træder ogsaa Hjærnens Bygning, i hvilken Opgaven og dens tilkommende Oplosning paa samme Tid synes at ligge skult, dog frem som det Gaafuldeste af Alt. Hjernedannelseens organiskt regelmæssige Fremstriden fra Fiksen og lige op til Mennesket, som den næsten gientager sig i samme Form i et Embryo, indtil der hvor Hjernene ophører med at vore, er et saa dybt henrivende, man kunde sige, mysteriøst Phænomeen, at det træffer

Grandsteren uimodstaaeligt ned i sit Dyb. Jeg har med stor Deeltagelse fulgt disse Undersøgelser lige fra den Tid, da Keil begyndte dem indtil vore Dage, ja tildeels selv anstillet dem, men jeg tør ikke her indlade mig paa Resultaterne eller paa det, de ere i Stand til at yde for at gjøre det skjulte Liv forstaaeligt. Kun dette tillade man mig at bemærke, at Drogens Væbning, som Undersøgelsen af Hjernen tydeligst viser, ikke kunde ligge i anatomiske Undersøgelser, hvor vigtige disse end vare. Man var allerede overrasket, da Camper meende, ved sin Anatomi af Orangutangens Stemmeridse at have fundet, at denne ikke var forskjellig fra Menneskets. Men det, som man her først troede at erkende, ligger dog den fordomsfrie Grandster meget nærmere. Estimoens Dreder sig ikke anatomiskt adskille fra en Hændels, Bust-Gottentottens Die ikke fra en Raphaels; og hvilket Trin af rige, aandige Udviklinger stiller ikke det ene Organ fra det Andet! At vi aldeles maae løsrive os fra Massen, at den selv, hvis den skal forstaaes, maa blive noget i en høiere Bevidsthed aandsigt bevæget, indsaac jeg paa ny med en større Klarhed.

Keil opfegde til Fremstillingen af den lille Hjærne

den omhyggeligste Kunstner, der arbejdede under hans Dine; det var den ogsaa som Digter og Romanstriver bekendte Eberhardt, der senere overtog Bestyrelsen af en Boghandel. Med Rette tør vi vel paastaae at disse Fremstillinger af den lille Hjerne bære til de Bedste, som vi endnu have.

En anden Række af Undersøgelser, der bleve begyndte, men ikke udførte, vil jeg her omtale i Korthed. Gehlen, Udgiveren af den kemiske Journal, var ved Reils Indflydelse bleven forsat til Halle. Det var kort før den ulykkelige Ophævelse af Universitetet, og hans Ansættelse blev foranlediget ved et Udkast, der ogsaa havde foresværet Reil og mig. Jeg blev af ham en Tid lang gjort opmærksom paa Sygdomsphenomenerne, og Reil troede at Diagnosen især var i Stand til en betydelig Udvikelse. Man opholdt sig, meende han, mere ved Sygdommens indre Symptomer, der dog i mange Tilfælde vare høist ubestemte, og ved stor ydre Lighed kunde udspringe af ganske forskellige Rulder. Derimod forsømte man ydre Symptomer, der, i det mindste saaledes, som de vise sig, formaaede ved chemiske Undersøgelser at levere et mere bestemt Resultat, og som, naar man kjendte dem noiere, vel ogsaa

saa maatte henvise paa indre bestemte Tilstande. Saa-
 ledes roesde han de tidligere Lægers Opmærksomhed
 paa Urinens Bestaaffenhed, der rigtigt nok blev over-
 brevet, og blot kunde opfattes ubestemt. Han havde
 anstillet en Mængde usædvanlige Zagttagelser af dette
 Slags, f. Ex. Reglenes Bestaaffenhed hos Svindsotige.
 Nu haabede han, ligesom jeg ogsaa tidligere havde
 fattet den Tanke, at det vilde være mueligt, naar
 man med mere Nøiagtighed end hidtil havde chemist
 undersøgt Legemets mangehaande Phænomer, saa-
 som Sveden, Taarerne, Urinen o. s. v. at opdage
 Reagentier, der vilde være i Stand til at gjøre at
 vi kunde erkjende de Forandringer, der i Løbet af be-
 stemte Sygdomme fandt Sted i saadanne Afsondrin-
 ger, hurtigt og endogsaa ved Sygeleiet. Rigtigt nok
 forudsatte denne Anvendelse en foregaaende Undersø-
 gelse af saadanne Afsondringers Bestaaffenhed i for-
 skjellige Sygdomme.

Gehlen kom til Halle. Han var døv og tillige
 mistroisk, dog sluttede han sig med stor Venlighed
 til Reil og mig. Ogsaa denne stjerne Plan stræn-
 dede paa Tidens Ulykke. Gehlen erholdt et Kald som
 Akademiker til München og forlod Universitætet.

Reil, hvem store Planer foresvævede i Alt, var
 død jeg oplevede. VI.

ogfaa, som bekjendt, en af de Første i Tyskland, der paa en omfattende Maade bestjæftigede sig med den psykiske Lægekunst, og omendstjøndt han i denne Retning ingenlunde var i det Klare, indsaas han dog, at den Maade, hvorpaa de psykisk Syge hidindtil vare blevne behandlede, grændsede til Barbari. At følge denne Retning af hans Virksomhed var mig nu af høi Interesse. Han erkjendte fuldkommen sin egen Uklarhed; og derfor henvendte han sig til Enhver, hvis Interesse for denne vigtige Gjenstand han var i Stand til at vække. Den indre Uro, mod hvilken han søgte Hjælp og stræbde at erholde Oplysning, snart ved denne, snart ved hiin, den Opmærksomhed, med hvilken han fulgte enhver Tanke, der lovede at give ham Lys, var virkelig beundringsværdig. Han vidste med sig selv, at hans store Planer i alle Retninger af hans Fag ikke kunde blive udførte af ham alene, og omendstjøndt hans Fasthed og alvorlige Strængbed beherskede Mængden og ikke sjældent vakte Misfornøielse, var Ingen mere bescheiden end han. Ved sine psykologiske Foretagender havde han især forenet sig med Hofbauer. Ogfaa han var fuldkommen dog, en indskrænket Kantianer; men dog troede han, at han ikke kunde undvære ham. Vi stybde vi

kelig Hofbauer mange enkelte dybsindige psykiske Bemærkninger og i ethvert Tilfælde er han mere betydelig end Friedrich og Consorter i vore Dage. Og saa mig søgde han at vinde for den psykologiske Vægekunst. En Opsats „über die Geburt der Psyche“ i Reils og Hofbauers Beiträgen zur Beförderung einer Kurmethode auf psychischem Wege, er en Frucht af denne Virksomhed. Men blev hans Hensigt, der aldeles forbrede Anvendbarhed, kun lidet fremmet ved Hofbauers abstracte Betragtninger, saa bød min Behandling af Psychologien ham endnu mindre Hjælp. Naar jeg gjennemseer min ovenomtaelte Afhandling, er det klart, at den almindelige Bei, som jeg valgde, aldeles ikke kunde føre til noget Slags nyttig Anvendelse. Hvor lidet gavnlig jeg nu var min Ven, var denne Opmuntring mig dog meget vigtig.

Det er bekendt, at det, ved den nye Uddannelse af Philosophien siden Kant, især var denne om at gjøre, bestemt at afvise Psychologiens Indflydelse, som den havde dannet sig i det attende Aarhundrede og endogsaa fremtraad med den Fordring at være Philosophi. Det var naturligt, at Videnskaben selv, der var hæmmet ved denne Annækselse, blev paa en ubillig Maade ringeagtet og afvist. Nu var den

mig paa ny vigtig, og siden den Tid Gjenstanden for et alvorligt Studium. Ved Reil var vistnok Antallet af mine Tilhørere næsten ganske indskrænket til Medicinen, men en tidligere og lykkeligere Tid Mand var ogsaa forsvunden iblandt disse. Dog vidste Reil at vinde de unge Læger for videnskabelige bestemte Gjenstande. Hans Archiv for Physiologie var det vigtigste Foreningspunkt for alle den Tids Undersøgelser i dette Fag.

Selsomt var det, at denne Mand, der altid var beskæftiget med vigtige Ting, dog, endskiønt han var utilfreds med sin Stilling i Halle, anvendte en stor Deel af sin Formue til betydelige Anlæg, der virkelig kun havde en Betydning, forsaavidt som han vilde firere sit Ophold i Halle. Det nøgne Reiskjærg blev forvandlet til en yndig Have; Billaen var rigtigt nok bygget i en mere lykkelig Tid, men Huset blev udsmykket, Haveanlæggene bleve udbudede, som om han vilde sørge for mange Mæns umiddelbare Nødværds.

Bed Siden af disse private Anlæg havde han den Driftighed at opføre betydelige Bygninger til Anlægget af et Bad; dette var sat i Forbindelse med kunstige Bæde, paa en Tid, da Efterligningen af na-

turlige Bade ikke, som siden, var kommen i Anvendelse.

Da jeg saae Professor Reil paa en saadan Maade virksom for et stadigt Ophold i Halle, begyndte jeg at haabe, at i det mindste han, der var den eneste Støtte, som jeg endnu havde tilbage ved Universitætet, vilde forblive i Halle. Men dette var ikke Tilfældet. Oprettelsen af et Universitet i Berlin kom til Udførelse; hvor Alt skulde indrettes fra Ny kunne man ikke undvære en saa virksom Mand. I Aaret 1810 forlod han Halle, og jeg blev nu tilbage fuldkommen forladt.

3. Almindelige litteraire og selskabelige Forhold.

Den muntre og tillige vigtige Tid, der udmærkede sig ved en aandig Forbindelse mellem betydelige Naturer, og aabnede det nye Aarhundrede, bar vel, ligesom alle saadanne Forbindelser jo mere historisk betydelige de ere, desto flukkere, Rimet til Afstillelse og indre Strid i sig, og jeg har ikke forsømt at antyde dette Rim midt i det muntre Liv. Novalis var død;

Friederich Schlegel var bleven katolsk; hæftige Stridigheder og Kampe havde adskilt Fichte og Schelling. Modstandere, der i Begyndelsen fandt sig overraskede og overvældede ved en ny Landsvirkfømheds Magt, havde fattet Mod; Tænkningens Selskændighed og Lysten til at skabe noget Nyt havde frembragt en Mangfoldighed af videnskabelige Former, der hver Dag tiltog mere og mere. Om ogsaa betydelige Eiendommeligheder udtælte sig i disse Former, laa der dog et Adskillelsesprincip mere eller mindre skult i Alt. Ofen, Wagner iblandt Naturphilosofierne; Krause, Bouterwek, Fries og flere iblandt de abstractere Philosopher, opfandt hver for sig andre Maader at fremstille Videnskaben paa; og omendstjondt de ikke kunde undgaac den mægtige Lands Speculationens Indflydelse, men meget mere bleve revne bort af den, mærkede man dog denne Adskillelse endog af Principerne, ja den gjensidige Udelukkelse var saa meget mere bestemt, som det Absolute var blevet Tidens Opgave, og Enhver gjorde sig Umage for enten at fremstille et Saadant i sin Form eller den dog nødvendigviis absolut bleve Indskrænkelse af det Absolute. Ogsaa de gamle Kantianere bovede sig nu frem og fandt hist og her Bisald. Et

Forbund af de forskjelligste Anstuelser forenede sig om
 Jacobi. Den af ham paastaede Uundgaaelighed af en
 farlig og forkastelig Philosophi, mod hvilken kun en ube-
 stemt og dog sig selv tilfredsstillende Følelse bød den
 eneste muelige Udvei, tillod og loffede til den Beslut-
 ning, og den erhvervede sig en, hvorvel kun forbi-
 gaaende Magt, indtil Schellings berømte Skrift mod
 Jacobi kom ud, der, rigtigt nok fremkaldt ved Angreb
 der ikke kunne undskyldes, indeholdt en skaanselløs
 haard Dabel, men dog maa betragtes som et af sin
 Forfatters vigtigste og dybeste Bærker. Schelling
 selv havde, som ikke let nogen Philosoph for hans
 Tid, udviklet sig under Publikums Pine. Jo større
 Antallet af hans Tilhængere var, desto mere bestemt
 traad hans Stræben efter at grunde Speculationen
 endnu dybere, frem. Han adstiller sig, man kunde
 sige, fra næsten alle Philosopher i enhver Tidsalder
 derved, at han, efterat han havde udtælt det Dybeste
 og øvet en Indflydelse paa sin Tidsalder, der ikke
 mere kunde forsvinde, ikke som Andre traad frem med
 et færdigt System, der, engang for Alle afsluttet,
 skulde afrunde sig i sig selv; et System, der, som el-
 lers i Philosophiens Historie, ikke finder sin Stadfæ-
 stelse i denne Fuldendelse, men sin Død. Han var

Philosoph i den sandeste Forstand, allerede derfor, at han forde et fremstridende indre speculativt Liv, og medens man bekæmpede ham fra alle Sider, havde at bestaae den betydeligste Kamp med sig selv. Opsatsen over den menneskelige Friheds Væsen udkom i 1809 i hans philosophiske Skrifter, og maatte vist nok overraske dem, der troede Philosophien for bestandigt grundet ved Afslutningen af et absolut, men dog tilfidsit logiskt Tænkessystem. Mig var denne Opsats saameget desto vigtigere, og den forenede mig saameget desto inderligere med Schelling, som Anskuelsen af en Naturen og Menneskeslægten paa een Gang omfattende Historie var bleven mig det Høieste, som Speculationen var i Stand til at opnaae. At denne Anskuelse laa til Grund for mit første Skrift (Beiträge zur innern Naturgeschichte der Erde) havde Friedrich Schlegel allerede ytret kort efter at det var kommet ud. At den Tvedragt, der skilte Menneskerne fra Naturen, og fra dem selv indbyrdes, efter sin Sandhed ikke blot kunde være en logisk, maatte være indlysende for mig, der tænkte og forstode i og med den altomfattende Historie. At Friheden som saadan ikke kunde være indbegreben i en abstract Tænkens Nødvendighed, var mig i og for sig selv klart, jo mere de

gamle Erindringer fra et tidligere religiøst Liv vaagne i mig. En Tanken der blot bevægede sig i sin indre abstracte Consequents, trak mig til sig, og medens jeg troede at opfatte den Tids berømte Professorens Bestræbelser, et Absolut som abstract Tænkeproces, dannede Alt sig dog anderledes i mig. Jeg er en aldeles practisk Natur; en productionsløs Tænken i sin uvirkelige, formentlige Sikkerhed havde for mig intet Værd og saaledes fandt jeg mig ingenslunde forstyrret men opmuntret ved den schellingste Opsats, der, som det maatte være indlysende for Enhver, naar han betragtede den med Opmærksomhed, var den betydelige Begyndelse til en ny speculativ Udvikling. Jeg har indseet, at jeg gik ud fra et senere Trin af en speculativ Udvikling, og var inderligt forenet med den endnu foren den havde udtælt sig. Af mig var det forudsat udviklet, som han et heelt langt Liv igiennem har søgt at grunde.

Af Hegel kjendte jeg intet andet, end hans Opfatter i Journalen for den kritiske Philosophi; hans System var endnu ikke udkommet offentligt, da jeg forlod Halle. Da der nu var opstaaet saa betydelige Stridigheder blandt Forederne for Philosophien, var det naturligt, at Indflydelsen bestandigt mere

og mere aftog der, hvor Speculationens Magt skulde udtale sig i Virkeligheden. De davyste og seebeckste Opdagelser beskæftigede Physikerne; Naturphilosophiens Indflydelse paa Medicinen forsvandt bestandigt mere, og enhver Stræben efter Adskillelse i Videnskaben blev understøttet ved Sondersplittelsen af det nationale Liv. At en betydelig Poesi kun udspringer af et friskt Folkeliv, er saa ofte blevet påtræt; men den mægtige aandige Daad, i hvilken en vigtig Tids Bevidsthed sammenfatter sig, kan ikke opstaae i et i sig sondersplittet Moment af Tilværelsen. Den, der overseer den philosophiske Litteratur i Underkuelsens ulykkelige Dage med nogen Opmærksomhed, vil Forskjellen mellem den og den Tidligere, med hvilken det unge Aarhundrede begyndte, paa en smertelig Maade falde i Pinene. Der manglede him Ungdommens skønne almindelige Deestagelse, der manglede den Frihed, den Sundhed, der selv i de hæftigste Kampe tilkjendegav Eenheden af det kommende Livs kraftige Udvikling. Og saa i denne Retning traad Forskyrrelsen mig tragisk imøde, saasnart jeg saa mig om; den skønne Tid, som jeg havde oplevet, forekom mig som Babels Taarnbygning, der blev opgivet, fordi Arbeidernes Sprog forvirredes og

Arbejderne gjensidigt ikke mere forstode hverandre. Men ogsaa her var Følgen af denne smertelige Anskuelse af min Tilværelse ingenlunde en Fortvivlelse. I de gjensidige Kampe holdt jeg det levende Kim til en mægtig Udvikling uforanderligt fast; Historien, der sammensatte den hele Tilværelse, Natur og Historie, saaledes vil jeg denne Gang kalde det, kunde ikke blive forstyrret af det forbigaaende Moment, i hvilket jeg sandseligt iagttog den, og jeg havde allerede begyndt at betragte med et bestandigt stigende Haab endogsaa Opdagelser og Grandstninger, der syntes at gjendrive mine specielle Anskuelser, og som af Modstanderne vel endogsaa bleve benyttede dertil, ligesom Krigen med Østerrig og Napoleons Seire ingenlunde vildledte mig.

En Green af Literaturen havde imidlertid uddannet sig i en bestandigt mere bestemt Rationalitet; efterat Tieck havde gjort opmærksom paa Middelalderens Poesi tiltog Begejstringen for denne Skjone Tid. Man studerede det gamle tyske Sprog mere og mere; von der Hagen udgav Nibelungen-Lied; Tieck en Samling af Minnesangere; Underhornet udkom, udgivet af Brentano og v. Arnim. Gamle Folkesange bleve samlede; ved Wilhelm Grimm var

man bleven gjort opmærksom paa de gamle flandernske Folkeviser; hans Samling af Eventyr fandt Indgang i alle Familier; og den vorende Tilbøjelighed til denne dybe nationale Erindring, der vel aldrig ganske var udslettet, men som nu vakte almindelig Deeltagelse, har siden den Tid bestandigt udbredt sig mere og mere; i alle det kultiverede Europas Lande har en egen Literatur dannet sig i denne Retning, der altid bliver rigere og mere mærkbar. Der gaves vel et Land, der aldrig ganske havde opgivet Erindringen om sin Fortid, fordi det bestandigt levede i og ud af sin Fortid og uddannede alle Momenter af sin nationale Tilværelse af denne; det var det engelske Land og det engelske Folk, som der ved adskilte sig paa en mærkbar Maade fra alle andre Folk. Og dog er ogsaa her den nyopvaagnede Kjærlighed til det Hensvundne, som den fremtraad i Tyskland, ikke forbleven uden Indflydelse. Det er næppe mueligt at følge Virkningerne af dette Nutidens vigtige Tilbageblik i Fortiden i alle Retninger. Selv historiske Undersøgelser ere derved blevene vækkede og oplivede, og om disse end have tabt sig i et mangfoldigt adspilte og tilintetgjort Detail, naar den ubestemte digteriske Følelse kun som en Aande

overtrækker den døde Masse af adspredte Undersøgelser, uden at gennemtrænge og oplive den, saa vil dog den nøiagtige Forfatter erkjende Livskimet i de tilsyneladende døde Fragmenter, og, som den digteriske Følelse, længes efter ophoiede historiske Billeder.

Denne Retning af den tyske Literatur paa den Tid, der udtælte sig deels i Samlinger, deels i egne Digtninger, der mere eller mindre bære et nationalt Præg, forekom mig ikke sjeldent som det tyske Folks sørgelige Svanesang, som jeg hørde paa med Bæmød, men gjerne. Jeg traad nu ogsaa i personlig Berørelse med nogle tyske Mænd, der bestjæftigede sig paa ovennævnte Maade; men førend jeg fremstiller disse, maa jeg bestjæftige mig noget noiere med min Kones Families Forhold.

Hvor glimrende det ydre Forhold end saae ud til at være, under hvilket min Svigersfader var ansat i Cassel, glædede det mig dog, da jeg erfarede, at det var opløst. Han blev sendt til det sydlige Tyskland og til Wien, som det lod, for at udsøge og hvarve Sangere og Sangerinder til Operaen i Cassel; men i Grunden paa hans Benne's Foranstalt-

ning, for at faae ham bort. Reichardt var ikke flittet til at leve med den behørigte Forsigtighed i Nærheden af det westphalske Hof. Jeg er vel aldeles ikke bekendt med de Forhold, i hvilke han levede der, men at han havde Fiender, erfarede jeg nok. Da han ved Franskmændenes Komme forlod Halle, blev hans Familie i Berlin; han selv drog med Armeen til Preussen. Hans Ven, General Grev v. Kalckreuth, erholdt det Hverv at forsvare Fæstningen Danzig, og Reichardt har været yderst virksom derved. Disse Anstrængelser paadrog ham en Sygdom, som den kraftfulde Mand beholdt sit hele øvrige Liv, og som tilsidst forvoldte hans Død. Collisioner i hans Embedessilling med det westphalske Hof og med Embedsmændene, Sygdomme, som opstode deraf, ubesindlige Ytringer, der undslap den Fornærmede, vakte Fiendskab, og de gamle Beskyldninger, samt hans Pengivenhed for Preussen, som han aldrig lagde Dølgemaal paa, gjorde hans Stilling bestandigt mere og mere betænkelig. Han reisde til det sydlige Tyssland, for ikke mere at vende tilbage, og hans Kone og Døtre drog til Siebichenstein. Det øde Huus, den forfaldne Have gav kun et meget forgeligt Opholdsted, og ogsaa her traad den mørke Ruin af

en tidligere lykkelig Tilværelse mig imøde. Da jeg beboede den større Bolig i Staden, havde jeg Plads nok for min Kones Familie; de forlode Giebichenstein og droge til mig.

Min Svigermoder var indtil i sin høiere Alder en af Lykken forkjælet Kone. Berømt for sin Skønhed i sin Fødeby, Hamburg, opdragen under sin tidligt afdøde Faders udmærkede Venners Dine, blev hun meget ung gift med Digteren Hensler den Yngre. Han var Syndicus i Staden Stade, døde nogle faa Aar efter, og efterlod to Døttre og een Søn, der forlod Universitætet og gjorde som fransk Officier de tidlige Krige i Pyrenæerne og siden Napoleons Krige med. Begge Døttrene leve endnu, og ere gifte i Berlin. Den unge Enke ægtede Reichardt, der selv som Enkemand medbragde to Døttre; og min Kone er den ældste Datter af dette nye Egtekab. Min Svigermoder var vant, til at blive understøttet ved Børneopdragelsen og Huusholdningen af sine Søstre. Hun levede bestandigt i en magelig Rolighed; alt Ubehageligt blev fortiet for hende. De mangfoldige Fortrædeligheder og Forviklinger, i hvilke Reichardt ikke sjældent geraadede, vidste han for det meste at skjule for sin Kone. Endogsaa naar han blev plaget

af Creditorer, levede hun fuldkommen sorgløs. En Søn druknede som Gymnast i Magdeburg ved Skoiteløben, men selv denne Dødsmaade, der var saa rystende, vidsde man at skjule for hende; man lod Sønnen blive syg. Sygdommen tiltage og tilsidst medføre Døden i en mildere Form. Først nogle Aar senere erfarede hun hvorledes hun havde mistet sit Barn. Paa Giebichenstein levede hun i en lang Række af Aar som en Hustru, omgivet af sunde Børn, i en for en Privatmand glimrende Selskabelighed, og forlod næsten aldrig Huset. Hølle var hende kun lidet bekendt; hun besøgte undertiden, men kun sjældent, Beninder i Staden, men da kjørde hun ind og igjen ud, og hendes eneste Bevægelse bestod i at spadserere i den fortryllende Have. Endstjøndt hun var hæftig, havde der dog ved hendes Levemaade uddannet sig en ydre Rolighed, der havde noget Værdigt. Ligeindtil sin højeste Alder imponerede hendes ranke Skikkelse hver Gang den vilde sig. En saadan Tilværelse, der dannede sig saa magelig og behagelig og uagtet den afværlende Selskabelighed grundede en permanent Tilstand, fremkaldte nødvendigvis en høj Burdering af Omgivelsen. Naar vi arrangerede Smaapartier paa Saalen og i den be-

behagelige Omegn, var hun altid utilfreds; hun kunde
 ikke begribe hvorledes vi kunde finde nogen Glæde
 udenfor Haven. Biskop var denne meget behagelig.
 Reichardt havde ladet give sin Kudst og Tjener Un-
 derviisning i at blæse paa Baldhorn, hans Døtre
 dannede tilsammen Sanghore, der ved deres Sim-
 pelhed gjorde et stort Indtryk. Man hørde dem ikke
 alene giærne naar de sadde ved Claveret. Naar, ofte
 i skønne, varme og stille Sommeraftener den gamle
 vemodige, lyriste tykke Sang lød i den stille Have,
 ledsaget af Baldhornet, var Indtrykket fortryllende.
 Haven var simpel; en Mængde udenlandske og nord-
 amerikanske Træer smykkede den; opstigende Høie og
 smaa Dale gav den en behagelig Mangfoldighed;
 Sletten, der sluttede sig til Huset, en rolig Magelig-
 hed; det i denne milde Egn saa mægtige Reilsberg
 hævede sig tæt bag ved Haven. Kjøkkenhaven var
 afstiftet fra den behagelige Park, og anlagt i en Krog.
 I denne Have turde intet Skud falde; alle Pattedyr
 og Fugle, der betraad den, vare beskyttede; Harer
 gnavede paa Urterne; en Flok Algerhøns udlagde
 uforstyrret sine Unger i Kjøkkenhaven; en Mængde
 Rattergale byggede Reder i Bustene; en stille, frede-
 lig idyllisk Rolighed herskede paa dette hellige Sted,
 hvad jeg oplevede. VI.

og det var, som om Besidderens urolige og ustablige Liv her skulde finde en forsonende Mægling.

Min Spigermoder havde, som denne skønne Eiendoms høitærede Hersterinde, henlevet mange Aar her i stille Ro. Vist nok havde hun gjort nogle Reiser med Reichardt; hun havde været med ham i London og Paris, men ogsaa der vidste han at hende sætte hende i en rolig Omgivelse. Hun levede i behagelige Familier, der optog hende med Gjæstfrihed, medens han drev omkring blandt Kunstnere og Store mænd og forde et uroligt og bevæget Liv. Da de levede i Paris, var Revolutionen endnu ikke udbrudt. At dette fra alle Sider magelige Liv tilligemed en værdig og rolig Holdning fremkaldte en vis Utaalmodighed, en indre Harme, naar Alt ikke gik efter Ønske, og tildeels en ikke sjældent meget paafølgende Reithed, naar hun ikke befandt sig i sin albedes sædvanlige Stilling, var naturligt.

Nu kan man tænke sig hvor uforberedt denne Kong blev revet ind i en stormerisk Tid, i hvilken hun blev berøvet alle de Bequemmeligheder, som hun var vant til. Vel søgde Døtrene saa godt som muligt at ordne alt omkring deres elskede Moder og at være hende behjælpelig; men altid var dette ikke muligt.

I mit Huus levede hun vel indskrænket, men dog roligt paa sin sædvanlige Maade. Men naar hun vilde aflægge et Besøg, eller vel endog see efter Huset og Haven paa Giebichenstein, stod der nu ingen Equipage til hendes Tjeneste. Jeg forde hende, og har endnu aldrig kjendt nogen ubehændigere og angstligere Jodgjængerste. I en lang Række af Aar havde hun boet ved Halle og dog vare Gaderne i Byen hende fuldkommen ubekjendte. Hun gik med meget smaa og frygtsomme Skridt; enhver Naslen af en Vogn, endogsaa langt borte, satte hende i Stræk: og da hun nogle Gange var gaaet igjennem den Gade, som jeg boede i, kunde hun, saasnart vi vare ude af Døren, istemme lange Klager over den betænkelige Stilling, som hun vilde komme i, naar hun langt borte naaede en Kendessteen, der overførte Gaden, og som hun maatte stride over.

At min gode Svigermoder var fuldkommen raadsløst i ethvert ydre Anliggende, er begribeligt, og dog holdt hun meget af at opponere imod ethvert Raad, som hun dog tilsidst maatte følge. Hun havde i en usædvanlig hoi Alder født en Dreng, der paa den Tid var sex Aar gammel. Hun selv var sund og rask, og havde, ligesom hendes Mand, aldrig været

ret syg; hun havde født en Mængde funde Børn, men ved sin Mands Side, understøttet af sine Søstre, indfandt Alt, Opdragelse og Pleie, sig som af sig selv. Nu var hun, endstjændt beherstet af Sviersoner og Døtre, greben af en grændsesløs Enghed. Vi forestillede hende, at Drengen maatte besøge en Skole; denne laa i den samme Gade, nogle saa Huse borte fra Bort; Moderen var for tvivlet naar hun tænkte paa at den fersaarige Dreng skulde henleve nogle Timer under fremmed Opfigt. Fuld af Angst saae hun ham gaae over Gaden, og græd naar han forsvandt. Den ældste Stidsdatter var den ved sin Compositioner bekjendte Louise Reihardt; hun var rank bygget og man kunde have kaldt hende aandrigh Stjøn, dersom hendes Ansigt ikke havde været skjæmmet af Smaakopper. Alligevel tiltrak hun sig mere Opmærksomhed, end alle de andre Husets Døtre, der udmærkede sig ved deres Stjøn; ligesom hun ogsaa udøvede den største Indsigelse i Huset. Hun havde svære indre Kampe at bestaae, og hvor tilbøielig man end ikke sjældent er til at betragte en lidende qvindelig Tilværelse med et Slags overmodig Ironi, var det dog ikke let muligt at nægte hende en stor Deeltagelse. De betyde-

ligste Mænd, endog de meest forskjellige Naturer, hængte hende den største Opmærksomhed. Hun saae sig almindelig æret og agtet. Det er ikke at nægte, at hun fra Faderen havde arvet det Herredømme, der maatte udvikle sig mere og mere med den stigende Alder under de Forhold, i hvilke hun levede. Men dog laa der saa megen Godhed og Giinhed i hendes Sindelag, at man villigere underkastede sig hendes Herredømme, end det ellers pleier at være Tilfældet under saadanne Forhold. Hvormegit hun havde indre Kampe at bestaae, røbede sig endog igjennem det rolige Væsen, ved hvilket hun aabenbart havde overvundet en oprindelig rast bevægelig, ja hæftig Natur. I den Maade, hvorpaa hun fremstillede sig, var hun rolig og stille, taelde sagte, og hendes Stemme havde, endog i hendes Tale, en klangfuld Ynde. Hun sang smukt og foredrog sin Faders og sine egne Sange med en overordentlig Giinhed. Det musikalske Talent var Reichardts Dotter mere eller mindre medfødt; de besadde ogsaa Alle gode Stemmer; Louise var den Ældeste, der alvorligt uddannede dette Talent til Sang og Composition. De af hende componerede Sange have noget aldeles Eiendommeligt, og kunne ingenlunde betragtes som en

Efterklang af hendes Faders; og at hun især komponerede Sange af yngre Digtere, ligesom hendes Fader Göthes, var naturligt. Saaledes valgte hun dem af Tieck, Arnim og Brentano, Digtere, der var fortrolige med Familien. Mange af hendes Compositioner fandt, ved deres eiendommelige Dybde, en almindelig Indgang, og de ere blevne mere populære end Reichardts, sande Folkesange, saa at man vel endog, uagtet deres store Siinhed, hørde dem synnes paa Gaderne af Tjenestpiger og Bønderpiger, og endnu ere de vel næppe ganske forglemte. Saaledes Melodien til den tiende Sang: „Geliebter, wo zaudert dein irrender Fuß?“ og den til Brentanos: „In Sevilla, in Sevilla“ o. s. v. Jeg forglemmer aldrig det voldsomme Indtryk, som Louise gjorde paa mig, naar hun fulgte os til en Skovegn og sang ledsaget af Harpens simple Toner, Brentanos understjonne Sang: „Durch den Wald mit raschen Schritten“ efter hendes egen Melodi. Skoveensomheden, med dens viunderlige Trylleri, greb mig, naar jeg hørte paa hende, og hun sad som en Skovgubinde, der havde Magt til at aabenbare alle Skovens Hemmeligheder. Det var hende der først aabnede mit nordiske tillukkede Øre for Sangens Trylleri, og Hæ-

tebe mig, en rig Verden af forhen ubekjendt Nydelse, som endnu bestandigt er til for mig, som henrykker mig desto helligere og dybere, jo ældre jeg bliver, løser Tilværelsens Jnderste i sine Dybder, og magtigt forkynder, men dog tilhyller det meest Skjulte af mit Væsen.

Det var naturligt at flere af de ærnestke Sange behagede baade Faderen og Datteren, thi det lader sig ikke nægte, at omendstjondt den Tanke, som de stulde udtrykke, er saa forflygtigt i dem, at den næppe, ja i Mange slet ikke, lader sig gjentjende, ere dog de slange, der bringe os nærmere til en forunderlig abnet Tanke, endog naar den ikke er til at naae, netop derved stikkede til Composition.

Til Schleiermacher sluttede hun sig med stor Hengivenhed, og han havde havt en afgjort Indflydelse paa hendes religiøse Dannelse; især havde hans Monologer gjort et stærkt Indtryk paa hende. Omendstjondt hun var mig uendelig kjær, og jeg ofte tabde mig med en stille Beundring i hendes lidende Væsens Hemmeligheder, var jeg hende dog i Begyndelsen mere fremmed. Den lidenskabelige, ja voldsomme Enthusiasme, den frimodige, ja ofte hæftige Yttring af den, syntes at skræmme hende. Forholdet til hendes

Søstre var forskjelligt, omendstjondt hun beherskede dem Alle mere eller mindre; hun var de Ingred Opdragerinde. Men min Kone, mod hvilken hun vilde udøve en Lærerindes Authoritæt, stod hende for nær i Alder, og der opstod deraf en Opposition der vel i en tidligere Tid og førend mit Bekjendtskab med Familien, kan have været hæftigere. Efter mit Giftermaal var den næsten ganske forsvunden; men Louises Indflydelse paa de ældre Søstre var dog naturligvis i det Hele ringe, saavelsom ogsaa paa hendes Søesøster, der kort efter mit Giftermaal var bleven forenet med Stelzer og forlod Huset. Men desto bestemttere kan man betragte hende som begge de to yngre Døttres Opdragerinde, og forholdet til begge disse var saa ømt og inderligt, blev med Aarene stærkere og stærkere, og vedligeholdte sig hendes hele Liv igjennem paa den saa sjelden opoffrende Maade, at et Skjønnere og Kjærligere vel aldrig har fundet Sted.

Det var meget naturligt, at en saa interessant Pige, stjondt skjæmmet af Kopar, dog blev bemærket af de unge Mænd midt iblandt hendes smukke Søstre, ja vakte et Slags Tilbøielighed hos dem. Naar hun sang af sin fulde Sjæl, eller taelde, greben af

en dyb Følelse, forvandlede de Ar, der bedækkede hendes Ansigt, sig til et let gennemsigtigt Slør, gennem hvilket man gienkjendte Ansigtstrækkenes behagelige Skønhed og aandrige Dybde; og de ubestridelige herlige Dine syntes at have den Magt at løste det gennemsigtige Slør og at lade et yndigt Bælsens hele Trylleri fremtræde. En ung Mand, Eschen, fra Eutin, kom i Reichardts Huus. Han satte en Tilboielighed til Louise, der var gjensidig og lovede at føre til en nærmere Forbindelse. Han reisde til Schweiz. Man ventede meget af ham. Bøss agtede ham som en af sine fortriinligste Discipler. Nogle Digte, der vare udkomne, havde vundet meget Bifald, og udmærkede sig ved deres Ynde. Han reisde munter bort. Den gysselige Død, som han ført derpaa fandt, vakte en almindelig Opsigt. Han vilde bestige Ruet ved Genf; mellem Jismarter, og ført vild af en usyndig Veiviser, kom han paa en stor Sneebro, der gik itu under hans Fødder, saa at han styrtede ned i et mere end hundrede Fod dybt Svælg. Denne Gletscheregn blev slet ikke anseet for farlig; man havde ingen Hjælp for at bringe ham op; endogsaa Strikker manglede man; en Ven, der ledsagede ham, var nødt til at lide til-

bage til Servoz, der laa sex Mile borte. Man fandt den unge Mand udstadt indklemt imellem Isen med Hænderne over Hovedet; i sin Fortvivelse havde han villet bore sine Negle ind i Isvæggen, og havde fradset dem af Fingrene. Han var frusnen ihjel. En Granitstøtte paa Landeveien i Nærheden af Servoz, forkynder Sorgen over hans Død, og er en Advarsel for de Reisende. De hyppige Reiser til Schweiz have bestandigt vækket Mindet om denne unge Mand's Død paa ny. Efterretningen om den styrtede den stakkels Luise i den dybeste Tungesind, som hun aldrig siden blev befriet fra.

Der var hengaaet nogle Aar, da der opstod et nyt Forhold. Det var en ung meget lovende Maler, ved Navn Gareis, hvis Bekjendtskab jeg tidligere havde gjort i Dresden hos Tieck. Hans Talent var udmærket iblandt de yngre Kunstnere. Han holdt af, især i Familien, at udkaste nogle Malerier prima vista, og den dristige Sikkerhed, med hvilken de opstode under hans Hænder, vækkede almindelig Beundring. Hans under Samtalen let hentede Haand-Tegninger (min Kone besidder en temmelig Mængde af dem) have en betydelig Fortjeneste, baade ved Tegningernes Correcthed og Indse, og ikke sjældent

ved Compositionen. En Kopi af Raphaels Maleri Transfigurationen i formindstet Maalestok, en af de heldigste, som jeg nogensinde har seet, sendte han sin Bruud fra Rom. I Florenz blev han angreben af en meget hæftig Dysenteri og døde nogle Dage efter. Dette dobbelte Slag forbittede nu den stakkels Luises Tilværelse for bestandigt, og dog fattede hun sig nok til ikke at falde besværlig; ja en smertelig Rydelse, en dyb Bevidsthed af en mørk Sorg, der hviler over Tilværelsen, vidste hun ikke sjældent at forvandle til en Jortyndelse af den fremstridende Glædens og Munterhedens Morgenrøde. Jeg troede at opdage noget Preciøst i hendes Kummer, noget Bittert i hendes Stemning, noget Tilsnøret i hendes Opførsel, som jeg vel vidste at forklare mig af hendes Stilling, og undskyldte, men som dog forekom mig som en Skygge, som jeg havde at kæmpe med. Hendes Klager lode sig ofte høre som Utilfredshed; den Maade, paa hvilken hun sluttede sig til betydelige Mænd, som til Schleiermacher, forekom mig som en sygelig Jørfølsomhed, og hendes Umindelighed syntes mig dog ikke sjældent for fin; kort sagt, jeg var, omendstjondt jeg ofte havde hende at takke for de skønneste Toner, omendstjondt jeg beundrede hen-

des Hjerte, hendes Talenter og beklagede hendes Stilling, dog ikke sjældent tilbøielig til at bedømme hende haardt. Vi kunne ved saadanne Leiligheder blive uretsfærdige, ja grusomme; vi stætte vore egne indre Kampes Magt for høit, og forstaae kun alt for lidt et qvindeligt Væsen, der har lidenskabeligt ondt og haabet, og nu maae opgive disse Ønster og see disse Forhaabninger uopfyldte, og dog næsten aldrig finder den rette Deeltagelse enten hos Mænd eller Qvinder. I Begyndelsen af mit daglige Samliv med hende, steg, jeg tilstaaer det, denne Uilfredshed. Der fremtraad fra min Side en Haardhed, som jeg fandt Aarsag til at angre, thi det kom fra hendes Side til en Erklæring, der rystede mig, der maatte overbevise mig om Sandheden af hendes Kummer, paa hvilken jeg dog mangengang begyndte at tvivle.

Hun forlod siden Familien og gik til Jerome Sillems Moder i Hamburg. I denne Stad var den musikalste Opdragelse indtil den Tid meget forfæmmt. Det lyffedes hende her at danne en musikalst Skole blandt Damerne, der bestandigt blev mere og mere vigtig. Hendes egen udbredte Virksomhed virkede velgiørende paa hendes Stemning; et dybt religi-

glost Sindelag udviklede sig bestandigt mere; hendes
 Lærlingers store Hengivenhed opmuntrede hendes el-
 lers saa mørke Tilværelse; hun turde sige sig, at hun
 ikke blot virkede paa den musikalske Underviisning,
 men ogsaa ellers velgjørende paa sin ungdommelige
 Omgivelse. Hun var, omendstjondt selv sygelig, en
 fortrolig Veninde af Runge, der nærmede sig mere
 og mere til Graven, og af hans Broder. Hendes
 Underviisning indskrænkede sig ikke blot til hendes
 Discipler. Den alvorligere Musik, Kjærligheden og
 Beundringen for dens Heroer Händel og Bach, be-
 gyndte at udbrede sig mere og mere, blev i det
 mindste hørt og her hørt ved Siden af den Trivole,
 der blot søgte en forbigaaende Nydelse, ja blev et
 væsentligt Dannelsesmiddel i dybere Forstand. En
 stor Musikfest i Lübeck, foranstaltet af Musikere fra
 Rigets Stæderne og fra den rigtbefolkede Omegn, blev
 tildeels ledet af hende og gav Anledning til en glim-
 rende Anerkjendelse af hendes Fortjenester. Jeg har
 siden i Hamburg hørt Leilighed til at erfare hvor
 stor og varm hendes Lærlingers Hengivenhed var, med
 hvilken inderlig Agtelse de bevarede hendes Minde.
 Den ved sin utrættelige Velgjørenhed i christelig
 Forstand saa udmærkede Amalie Sieveking tilstaaer

selv hvormeget hun havde denne Veninde at takke
 for. Hun var af et svagt Helbred, og hendes Ege-
 dom der stod i en nøiagtig Sammenhæng med hen-
 des hele lidende Væsen, tiltog i Hamburg. Her
 lærde hun nu ganske at leve for Andre. Det hun
 fortjende syntes slet ikke at tilhøre hende. Den høi-
 modige Gærmildhed, der dannede et ædelt Træk i
 hendes Faders Charakter, havde hun aldeles arvet,
 men den var renset ved et venligt, ægte christeligt
 Sindelag og bleven frugtbringende. Hun besørgede
 sin yngste Broders Underviisning; hun forblev i en
 inderlig Forbindelse med de to yngste Søstre, paa
 hvis Dannelse hun allerede tidligere havde øvet
 en saa stor Indflydelse. De sidste Aar af hendes
 Liv i Hamburg vare saa aldeles helligere Andre,
 saa ganske opoffrede til Andres Nød, forenede med
 saa mange beundringsværdige Savn, at man saae en
 høiere Tilværelses stille og muntre Fred fremstaae
 af Alst. De, der den Tid især vare Gjenstande for
 hendes sig selv opoffrende Deeltagelse, og fortjende
 den, ville aldrig forglemme, hvor ædel og sjon, med
 hvilken bestandig virksom Hengivenhed hun viisde sig
 hjælpsom. Hun svæver bestandigt for mig som en af
 de Nigestbegavede, de Fortræffeligste af hendes Kjon.

Hendes hele Tilværelse henklang i en Melodi, der vistnok ikke kunde opfattes med Roder, ikke holdes fast i hørlige Toner, men som lader et heelt Liv bære i sit Dybeste, og løser Tilværelsen i sit Jnderste.

Bed Reichardt og Louise var jeg bleven bekendt med nogle Digtere især fra den nyere Tid. Iblandt disse nævner jeg Achim von Arnim, der sørend Kri-gen og i den skønneste Tid af mit Liv opholdt sig meget paa Giebichenstein og levede i det venstabeligste Forhold til Reichardt og hans Familie. Han var en ædel, ægte fornem Skikkelse, han taelde kun lidet, viisde sig aldeles rolig, ja tilbageholden, og dog var hans milde Væsen saa tillokkende, at han i enhver Henseende erhvervede sig Tillid. Han havde først med et Slags Videnstabs opoffret sig til Physi-ken, og i Gilberts Annaler staaer der nogle Opsatser af ham, der paa den Tid vakkede Opmærksomhed. Da jeg lærde at kjende ham, havde han vel selv gaanske opgivet disse Studier, men fulgte dog Opdagelserne med en vis Deeltagelse. Han var gaanske bleven Digter. Naar den aandige Frihed, som Schelling havde forkyndt, avlede, endog i den strengere

Bidenstab, en uløstelig Tilboielighed til ved Afslut-
telse at tilkæmpe sig Selvstændighed, saa at den op-
høiede Eenhed, der skulde forherlige de forskellige
Aander og forene dem i deres tilsyneladende Afslut-
telse, syntes at forsvinde, maatte dette endnu mere
finde Sted i Poesien.

I den poetiske Literatur dannede der sig et For-
hold, den afveeg paa en mærkværdig Maade fra det
i den Philosophiske. I dette kunde man vel ikke
nægte, at Kant havde lagt den egentlige Grund til
en ny Skole, at den Opdagelse, at de synlige Ting
bevægede sig efter bestemte Løntelove om Besidsthe-
dens uforanderlige Soel, havde frembragt en Foran-
dring i selve Maaden at tænke paa, der, i det den
greb hele Slægten, var ligesaa afgjørende for Philo-
sophiens Fremtid, som Copernikus' Anskuelse for
Physiken; men dog blev Kant fortrængt af sine Ef-
terfølgere, og de saakaldte Kantianere spillede en un-
derordnet Rolle i den philosophiske Bevægelse, der be-
standigt blev mægtigere. Det var saaledes nødven-
digt; thi den kantiske Fremstilling syntes, endstjøndt
den aldrig ophørte med at være Grundlaget for en
høiere Udvikling, dog, naar den blev holdt fast, at
være en Forhindring, der maatte overvindes.

Anderledes var det i Poesien. At Gøthe skabde en ny Tid blev i Almindelighed tilstaaet; Oppositionen, der vilde fastholde Digtekunstens tidligere Skranter, blev tilbagetrængt af Schlegelerne og Tieck, og bestandigt mere og mere betragtet som underordnet. Alle unge Digtere syntes at forene sig om Gøthe, og naar det blev betragtet som noget aandigt Fattigt, at gjælde for en Kantianer, saa gjaldt det tværtimod for aandigt fornemt at være en Tilhænger af Gøthe. Der dannede sig et Slags Geniculus, der vilde tilægge sig en esoterisk Character, og som lagde Grunden til den uroffelige europæiske Celebritæt, som denne mægtige Aand erhvervede sig ved en Genslemighed, der er den eneste i sit Slags, paa en Tid, da ingen Tiendommelighed mere syntes at kunne erholde en almindelig Anerkjendelse.

Hvor stor denne Vrefrygt end var, hvor fast denne Cultus end syntes, der uforstyrret af Tvivl bestandigt udviklede sig mere og mere; maa man dog tilstaae, at, ligesom Kant for de yngre Philosopher, saaledes var Gøthe en Førgangenhed for de yngre Digtere, over hvilken de næppe traad ud til deres Fordeel. Gøthe havde ikke alene paa staaet den digteriske Aands oprindelige flaberriske Kraft, som en Svad jeg oplevede. VI.

Lære, men ogsaa udviklet den som en Daad; dersom det ogsaa vilde være uretfærdigt, ja taabeligt, at paastaae, at de tidligere Digtere manglede en oprindelig slående Phantasi, traad denne dog ikke frem i sin Selvstændighed. Endnu førend den erkjendte sig selv, bukkede den under for Lærerne af en Overlevering af ydre paatrængte Love, der ikke tillob den at uddanne med Tillid nogen sikker Eiendommelighed. Ustikert vaklende erholdt Anskuelsen af det, der var tilladt, og ikke tilladt, intet sikkert levende Middepunkt, af hvilket det fremvældede, og det, der lovlighet var budet, formaaede ikke at forherlige sig til en egen frivillig Daad. Det er det, der for bestandigt betegner Göthes Lykke og Geni: at Maalet selv, som et inderligt givet, ja overleveret, ikke viisde sig ophævet, men vel som noget, der var udsprunget af Livet selv.

Enhver Skabning fremstaaer kun ved sit Maal, og i Tidens Udvikling er dette baade et Førgangent og et Tilkommende; hvad der fremtræder som noget reent Tilkommende uden Fortid, taber sig i det Uendelige og erholder aldrig en blivende Skabnings Sikkerhed. Den dristigste, herligste menneskelige Skikkelse er det, den er, blot som Udvikling af en tidligere

Slægt. Men nu skulde en Skabning begynde med det, der var uden Maal; den skaberiske Willie, der ikke før havde formaaet at bevæge sig frit, fordi den var fængslet ved fremmede Bud, erkjendte sig endnu mindre, fordi den ingen Bud underkastede sig. En Skabning søgde man, men fandt den ikke, og selv der, hvor den tildeels lykkedes, blev den forstyrret, fordi den ikke lod sit eget Maal gjælde. Selv Tiedes mangfoldige og rige tidligere Produktioner tabde sig mere eller mindre i denne skrankeløse Stræben. Hvor meget Skjont er ikke derved blevet begravet i hans tidligere Dramaer. Først langsomt vandt Digterens Aand i en visnok rig Mangfoldighed, men dog i snævrere Grændser, det rette Maal for Fremstillingen.

Iblandt dem, der besadde en i Sandhed dyb, digterisk fornem Natur, maa jeg paa enhver Maade nævne Achim von Arnim. Alle hans Digtninger forene Eiendommelighed i Gestalter og Begivenheder med en dyb Opfatning. Ja, man kan ikke nægte at han formaaede at opfatte oprindelige Personligheder med stor Sikkerhed og at skildre dem med Klarhed. Der gives simple Fortællinger af ham, der forene en stor Riighed med deres tilsyneladende indskrænkede Indhold. I de raueste Gestalter skjuler der sig en

Verden af Ahnelser og Følelser, ved hvilke de erhøvede en høi Betydning. Saaledes erindrer jeg en Fortælling, i hvilken Friederich Wilhelm den Førstes Tobaks-Collegium danner Hovedindholdet, og som jeg regner til de fortrinligste af sit Slags i den tydske Literatur. Den er fuldkommen afrundet i sig selv og klar; Personerne træde Alle frem i deres bestemte Eiendommelighed, og den beviser hvormeget Armin havde det i sin Magt at levere noget fuldenbt, naar han havde forstaaet at indskrænke sig, thi han var en ikke blot laant, af Tiden og dens Bevægelse sammensunden, han var en virkelig ædel, gedigen, oprindelig Natur. Selv iblandt hans større Værker gives der næppe Eet, der ikke paa en glimrende Maade gjør disse Fortrin, og dog havde alle hans Skrifter kun efterladt et ringe Indtryk. De synes alle at have indeholdt en historisk Samtale, der, endnu bestandigt usforstaaelig, maatte i sin Fremstriden sammenfatte sig mere, for paa nogen Maade at blive lærerig og at fængsle ved en varig Interessse. Thi han kjæmpede efter at fremstille det Ufremstillelige. Det synes at være ham en Fornødenhed, at følge det, der fremtraad i en bestemt Form som Tanke, Gestalt, Gjærning eller Begivenhed, saa længe indtil Tanken flød

hen i en overvætted Følelse, Gjørningen i en forvirret Beslutning, Gestalten i et formløst Liv, Begivenheden i sin egen dunkle Fremtid, saa at der blandede sig et Chaos af Følelser, Beslutninger, usikre Gestalter, og forvirrede i hverandre sammensilte Begivenheder, der tilsidst tabde sig i en sælleds Aande, i hvilken det, der i Begyndelsen kunde kjendes, næppe mere var til at skjæne.

Den Sands for det Nye, der bestandigt blev mere levende, er vistnok det Betegnende, ja indeholder det egentlige Fundament til en tilkommende rig Digtning. Til at uddanne denne Sands havde Sprogget først ved Götthe aabnet sine vunderlige, hidtil skjulte Skatte; det er blevet bestemtere for Tanken, mægtigere, hvor Handlingen vil udtale sig, sikkrere hvor en Gestalt viser sig, aandigt rigere, hvor usædvanlige Begivenheder skulle fremstilles. Historiens Løber i deres vildeste Berørelse, Naturens Rum, i deres indre vilde og raa Omrids, træde betydningsfulde frem, fordi Gemyttets Indersie formaaer at opslukke sig rigere i Begge, fordi Natur og Historie, Fortid og Fremtid, det meest indskrænkede af det Givne, Overlevende og det meest Overvætted af det Ahnede, af det man vil opnaa, paa samme Tid trænger ind

paa os og fordrer Fremstilling. Men denne op-
 vaagnede Sands formaaer ikke at tæmme sig. Først
 opstaaer der en forvirret Brimmel af vilde Begiven-
 heder, et Virvar af modbydeligt sammenviklede Per-
 soner, der forstyrrer al Udviklingens Rolighed og ved
 den umuelige Bestræbelse for at give det, der først
 skal blive, som et saadant Blevet, Omrids og Skit-
 telse, tilintetgjør enhver given Skikkelse. Saa for-
 virrede Masser, hvis indre og ydre Bevægelser,
 hvis Nærværende og Tilkommende er taageagtigt
 sammenslynget i hinanden, kunne kun med Magt
 holdes fra hinanden, uden No og Bestemthed. Lig
 flyvende Skyer, der trække sig sammen fra alle Egne,
 eller flyde hen af deres mørke Middelpunkt, afvær-
 lende med et mat Soelblik, der snart forsvinder,
 kunne disse Masser kun for et Dieblit holdes fra
 hverandre ved de meest skærende Contraster, og
 Handlinger, Begivenheder og Gestalter træde bizart
 frem fra de forskjelligste Egne, revne ind i Begi-
 venheder, der intetsteds ere forberedte, der bestan-
 digt kun vække en raa, til Forsærbelse grændsende
 Forbauselse, og ved det Bizarre for et Dieblit vække
 Forundring men aldrig Deeltagelse. „Arnimis Halle
 und Jerusalem“ er desværre ganske et saadant Pro-

duct, og dog har denne forunderlige Stræben en virkelig historisk Betydning. Ethvert digterisk Produkt skal, selv om det fremstiller Livets dybeste Tragedie, efterlade en Beroligelse. Den afrundede Form fremstiller det Indre saavel som det Ydre som noget i sig selv afsluttet, og de skønneste Lieder ere uden tvivl de, i hvilke den forvirrede Kilde af ydre Bevægelse i alle Retninger, de med hverandre kæmpende Tanker i Philosophien, de med hverandre kæmpende Begivenheder i Livet, de urolige, mere eller mindre fordreiede Gestalter i Kunsten, erholde Rolighed i sig og imellem sig, samt bestemte Gestalter. Men en ny historisk Proces bliver altid indledet ved en foregaaende Forvirring. Det er ikke de meest ubetydelige Personer, der blive grebne af en saadan Forvirring, og da jeg desværre fra nu af har at fremstille de mange Kiim til Fremtiden, der i en saadan formløs Overvættelse have mistet al den stille Udviklings Sikkerhed, i deres umodne forstyrrende Art, saa anseer jeg det for vigtigt nærmere at betragte en Personlighed, i hvem denne Tidens Kamp var en aldeles egen, indre, der mere bevægede Personen, end Tiden.

Min personlige Omgang ved Arnim fandt Sted før og efter Krigen. Jeg har den Tid ikke omtaelt

ham, fordi han endnu ikke var traadt frem som vigtig æsthetisk Skribent. Kun hine underlige Sange, som man ikke kunne kalde tankeløse, endstjødte de sjældent virkelig indeholdt en Tanke, fordi nemlig denne vel ikke forgjæves maa søges, som i Digterens sædvanlige fade Sange, men lader en virkelig forsvævende henflyde, vare mig bekendte, og de bleve mig interessante ved Reichardts og Louises Compositioner.

Men med en anden almindelig bekendt Mand blev jeg ogsaa fortrolig i denne sørgelige Tid. Det var Clemens Brentano. Han hører til de første Bekendtskaber, som jeg gjorde i Jena; et haardt afvisst Angreb paa en af mine Venner kunde snart have indviklet mig i en næsten betænkelig Strid, og han valde ved denne Leilighed meget min Opmærksomhed. Hans Figur, hans Sprog, hans forunderlige, uregelmæssige, rige Phantasi, der havde noget alderløs Tiendommeligt og Selsomt, trak mig til ham næsten paa en ubygget Maade, og paa en Tid, da der aabenbart begyndte et nyt Liv i alle min Tilværelses Retninger, et Liv, der ikke formaaede at udvise sig i den mørke nordiske Ensomhed og Alvor, oimendstjendt det foruroligede mig med dunkle Brev.

gælder, maatte Springene af et saa selsomt Væsen, der bevægede sig henfigtsløst, mere af sin egen Kilde, som om det var adskilt fra alle Øvrige, forekomme mig som en mærkværdig Gaade. I Jena traf jeg undertiden sammen med ham, hans ganske eiendommelige Bid loffede mig, men da dette syntes sødt af Momentet og alene bestemt for det, forsvandt det ogsaa tilligemed det og efterlod intet varigt Indtryk. Alligevel havde det, hver Gang det traad frem, noget Tillokkende for mig. Det var mig næsten, som om jeg ventede aldeles uventede Oplysninger bag den selsomme, den Tid endnu unge Mands forunderlige Ittringer, hvorvel mine Forventninger altid bleve fluffede paany. Arnim og Brentano tillige med Görres havde stiftet et inderligt Forbund og de herde virkelig sammen. Hvad Revolutionen udviklede som ydre Naturbegivenhed, hvad den fichteske Philosophi udviklede som en indre absolut Daad, det vilde dette Forbund udvikle som en reent vildt spillende Phantasi. Görres kunde ikke glemme sin tidligere ungdommelige Hengivenhed for den franske Revolution, og hans hele phantastiske Stræben tog siden en politisk Retning. Arnim kunde ikke frastige sig den dybe, gemyttelige Tænkten saaledes som den fremvæl-

dede af en indre Personlighed, og hans Phantasi beholdt bestandigt dette ædle, takfulde, i sig selv højsjunkne Præg. Brentano forblev ganske og altsed en phantastisk Revolutionair; hans Motto, kunde man sige, var Robespierres, da han sagde: "J ville have en Constitution; jeg vil først give Eder den rette Revolution." Iblandt Ungdommen i de første Aar af Aarhundredet var der naturligvis, ved den fulkomne Forvandling af Anskuelserne af Livet og Videnstaben, opstaaet en urolig Bevægelse. Mængden af dem havde kun en fremmed, udenfra kommende Opgave at løse, kun Faa en Egen. Disse, der var inderligt beskæftigede med sig selv, bleve forstyrrede af den tiltagende Mængde af umodne Forsøg, af den tomme og larmende Polemik, der bestandigt blev bredere og bredere, og kom mørkt og forvirret ud af det sonderknuiste Folks sørgelige Ruiner, og søgte at trække sig tilbage i stille indre Selvbejndelse. Men de fleste, der kun vare sammenrundne af Tidens momentane Straalebrydning, ligesom en glimrende Regnbue, hvis Hvildepunkt paa Jorden kun svæver fluffende for det blandede Vie, men aldrig kan naaes, bandede rasende Progressister. Manget Bestaaende og tidligere Gjældende blev forstyrret; manget Vydende

havde tabt al sin Magt; og efter et saadant Neder-
 lag viede Fjaltstofferne sig høbeviis, og opløstede et
 Seiersstrig, medens de gjennemstak den helttemodige
 Percys Legeme. Denne tomme Kamp, der endnu
 bestandigt vedvarer paa en modbydelig Maade, ja
 bestandigt gjør sig bredere og fordærver Tidens aan-
 dige foreliggende vigtige Kammerforhandlinger ved
 eensformige, intetsigende Kjævlerier, dannede allerede
 paa den Tid den Hob Progressister, der glædede sig
 over at have erholdt en Ret til at udsjælde den for-
 bigangne Tid. Ogsaa Brentano hørde til disse.
 Med den meest brogede Afværting af mangfoldige
 Bittigheder angreb han Philisteriet: men dog var
 han væsentlig forskjellig fra de Andre; thi han var
 den Eneste, der med Bestemthed syntes at vide, at
 han ikke vilde noget. Det var hos ham en reent
 phantastisk Dialectik, ved hvilken den senere Bestem-
 melse ikke meddeelte den Foregaaende en dybere
 Mening, men meget mere tilintetgjorde den; en iro-
 nist spillende Kronos, der opslugde sine egne Børn.
 Derved blev han, mindre ved sine Skrifter, der
 tabde sig i deres egen Forvirring og forbleve gestalt-
 løse, ligesom uden Følge, end ved sin Personlighed,
 der syntes at give ethvert hensvindende Moment en

Betydning, meget farlig for den udyrtede og indvortes berøgede Ungdom, især hvi og her for Dvinderne.

Og dog havde ogsaa Brentano, denne udskældte Dilettant, der drev alt med en let og rig Phantasi, som man kan betragte som Kilden til den flyvende Andrigthed, saaledes som den fra den Tid af aldrig forsvandt, og som, for at tale med Shakespeare, forvandlede Sproget til en Handske, der med Lethed lod sig vende, og som endnu bestandigt er herskende i vor Literatur — i denne Tid ved Forbindelse med Wenner erholdt en Bestjæftigelse, der ikke var uden Betydning. „Des Knaben Wunderhorn,, en Samling af gamle tyske Sange, som bekjendt et meget fortjentsfuldt Værk. Det blev udgivet af Arnim og Brentano. „Trost Einsamkeit,, et Tidsskrift, hvis enkelte Blade bleve kaldte „Zeitung für Einsiedler,, var uden Sammenligning mere rigtoldigt og aandrigt, end noget af de Nærværende. Der udkom rigtigt nok, saavidt det er mig bekjendt, kun 37 Nummere, i hvilke der var mangen vild phantastisk Udvægt, især af Brentano, som hans „Geschichte des Vahrenhaueters,, men ogsaa af Arnim, og man kan ikke nægte, at denne vilde Stræben ved Læsningen efterlød en

ikke vederkvægende Følelse. Dog fandt man ogsaa Ofsatser, der vare af Betydning. Stifteren af en ny Videnskab, den tyske Grammatik, udviklet af dens tidligste historiske Elementer, den grundigste af alle Grandstere i de gamle germaniske Livs og Retsforhold. Jacob Grimm, optraad først i dette Livs Skrift. Tiedt leverede Bidrag. Gamle tyske Digte bleve, behandlede med Lethed, gjorde tilgængelige; Oversættelser af gamle Historieforfattere, som af Malespini og især Gaston af Foix' Historie af Troissard, vare fortræffelige. Men allerede her viisde det tydeligt voksende Ufrud sig ogsaa og blev næret derved, at Ungdommen havde lært at behandle Sproget med stor Lethed. Det, der var tomme paa Indhold erholdt derved en tilsyneladende Betydning. Det har siden den Tid næsten i et halvt Aarhundrede taget saaledes Overhaand, at man næppe kjender den aandsnærende Sæd, og man vilde komme i Fortvivlelse, dersom Udfruddets frodige Bært ikke tillige var et Tegn til en frugtbar Jordbund.

Iblandt de unge Mænd, der paa denne Maade søgte at gjenoplive det gamle Germanien ved hentoneede Sagn og Digte udmærkede Brodrene Grimm sig især ved et alvorligt, ordnet, for hele Livet fast-

holdt Studium. Wilhelm Grimm havde allerede i Cassel beskæftiget sig med Oversættelser af gamle danske Digte. De bleve, medens Reichardt opholdt sig i Cassel, af Louise sendte mig til Gjennemlæsning og Correctur. En Sygdom havde bragt ham til Halle, for at raadspørge Reil. Han leiede sig ind i det Huus, som jeg beboede og som tilhørte Reils Søster; jeg saae ham næsten i et heelt Aar hver Dag. Hans stille, rolige og milde Væsen behagede mig. Han oversatte Peder Syvs Kjempeviser af det Danske, og det glædede mig, at jeg kunde være ham behjælpelig ved mange tvivlsomme Steder. Hans Beskæftigelse havde noget meget Tilløkkende for mig, og det var mig behageligt, paa den mageligste Maade at blive, ved et venligt Samliv og en daglig lærerig Omgang, bekendt med en Retning i Literaturen, der laa saa langt borte fra mine egne Studier, og som allerede siden mit første rige Ophold i Tyskland forekom mig saa vigtig. Wilhelm Grimm var der paa samme Tid som Brentano, og det er naturligt at den gamle tyske Poesi dannede Hovedgjenstanden for vore Samtaler.

Allerede tidligere havde jeg lært at kjende Büsching, der studerede i Halle i den skønne Tid,

og havde været min Tilhører. Den Tjener, som jeg i Begyndelsen holdt, og som var et flinkt og dueligt Menneske, havde besørget ham en Afstrift af Titurel. Jeg havde derved Leilighed til at lære at kjende dette mærkværdige Digt nøiere, og det lykkedes mig, ved at sammenligne Afstriften med Originalen, at opnaae nogen Færdighed i at læse det Gammeltyske. Bist nok havde Mænd af et stort Navn for besjæftiget sig med Læsningen af den gamle tyske Poesi. Jeg nævner kun Leibniz, Bodmer, Lessing, men Alt blev kun fragmentariskt; de vigtigste Skatte forbleve skjulte i Bibliothekerne; den store Sammenhæng mellem alle nordiske Myther og Sagn var ubekjendt; og da Nibelungebrevet blev trykt af Müller, vakte det næppe nogen Deeltagelse. Efterat August Wilhelm Schlegel og især Tieck havde forstaaet at vække en levende Interesse for dette Studium, var det forunderligt med hvilken Hurtighed det udbredte sig overalt. Man opdagede tidligere kun halvt kjendte, eller ubekjendte Skatte i Bibliothekerne, og der opstod en Bevælgelse i den literaire Verden, der kan sammenlignes med den, der yttrede sig i Italien, da de græske Manuscripter fra den eldste Tid strømmede derhen. Den store Fortjeneste, som især von der Hagen er-

hvervede sig paa den Tid, ved det at han især bød til at bearbejde Digtet om Nibelungerne og de gamle Sange og Sagn, der sluttede sig til det, for at gjøre dem mere tilgængelige, hvorved han tillige gjorde opmærksom paa den indre Sammenhæng mellem den ældste tydske Digtetekunst og de skandinaviske Myther, er almindelig bekendt. At dette Studium først især maatte beskæftige sig med det rige Indhold af saa mange ny Skatte, der næsten overvælde Granskeren, var meget naturligt. Undersøgelsens strengere Form, den Grammatiske, saavel som den Historiske, kunde, som det forstaaer sig af sig selv, kun blive et Product af bestandigt omhyggeligere Gransninger. Hvorlænge Europas Lærde robede i den græske Litteraturs Skatte er almindeligt bekendt; Aarhundreder hengik, førend de, overvælde af Rigsdommen, formaaede ogsaa i formel Henseende at beherske det næsten uoversæelige Material. Man maa derfor forbauses, naar man betænker, hvor snart den strengere Grandskning fandt en sikker Grund, og det i en Tid af tredive Aar. Denne Videnskab der tidligere med den klassiske Oldtids er blevet et væsentligt Element i den aandige Dannelse, blev endnu vigtigere derved, at den forenede sig med Uddannelsen

sen af Alle indo-germaniske Stammers Sprogslære, og leverede Historien en Opgave, hvis Oplosning maaskee er den dybeste, der nogensinde er blevet forelagt den.

Saaledes var en af Tidens aandige Bevægelser, der syntes mig fremmed, traadt mig nærmere ved betydelige Repræsentanter, og dobbelt vigtigt forekom den mig, fordi den i sin første Rod var tysk, fordi Tyskland, saaledes som det traad mig nærmere af sin ældgamle, og endnu tildeels tillukkede Fortid, bestandigt blev mig vigtigere, og mine egne Studier hvor fremmede de end syntes, dog udsprang af den tyske Aands gamle Kilde, og et Slægtskab mellem de meest forskjellige Bestræbelser af dette ene, i alle sine Retninger bevægede Liv, viisde sig og gav sig tilkjende.

Mit Liv i Halle var meget eensomt, min Svoger Stelzer og hans Familie vare os meget velkomne i denne Eensomhed. Desuden levede jeg i den inderligste Forbindelse med min trofaste Ven Blanc, og ved ham med Rienäcker, der paa den Tid var kaldet til Præst for den reformerede Menighed. Hvad jeg oplevede. VI. S

og, ligesom Blanc, var en varm Tilhænger af Schleiermacher. Denne dybsindige og alvorlige Mand er endnu bestandigt min fortrøstlige og elskede Ven. Ved begge disse To blev jeg ogsaa noie bekendt med den første reformeerte Præst, Doblhof. Saaledes levede jeg under mit Ophold i Halle aldeles sluttet til den reformeerte Kirke, og havde virkelig skilt mig fra den der herskende lutherste Menighed. Omendstjondt Christendommen, som Saadan altid blev mig vigtig, var det dog naturligt, at Differentien af de kirkelige Former blev mig fuldkommen fremmed, om den endogsaa var mig bekendt som theologiske afvigende Dogmer. Jeg nød Nærværen i den reformeerte Kirke og fuldkommen i uenret Mening. Jeg troer at maatte omtale dette her, thi denne kirkelige Indifferentis dannede et nødvendigt Trin for mit Christelige Sindis Udvikling. Vel udøvede Grindringen om min Barndom og Ungdom ofte en himmelsk Magt; der fremtraad en, stjondt kun forbigaaende Uro, der netop ikke vilde lade sig fuldkommen dæmpe, jo mere bestemt min Hengivenhed for den reformeerte Kirke vilde sig som en fuldkommen Overgang til den. Det faldt mig vel ind, at der i det lutherste Danmark endnu kunde leve Slægtninger, om og

kun af den lidet dannede Classe, der ikke vilde blive mindre forstrækkede, naar de erfarede, at jeg sluttede mig til den reformeerte Kirke, end om jeg var bleven Katholik.

Halle, Skuepladsen for de meest glimrende Forhaabninger om en allerede tiltjæmpet uventet Lykke, havde forvandlet sig til en haard Lidelsesstole.

Jeg har allerede før nævnet Baron, nuværende Greve von Harthausen. Han blev min fortroligste Ven. Født i Westphalen, havde han studeret i Göttingen, og det, der drog ham til Halle, var vel i Særdeleshed det Ønske at studere det persiske Sprog under Professor Wahls Vejledning. Han ønskede selv ved dette Sprog at forberede sig paa en tilkommende Reise i Orienten. Han var bekendt i hele Westphalen under det Navn Werner von Harthausen. Ifølge sin Herkomst hørte han til en af de fornemste Familier i Provindsen. Hans levende Aand, hans store personlige Bevægelse, og hans Tilbøjelighed til, ved de dristigste Foretagender at være virksom for sit Fædreland i en betænkelig Tid, havde henvendt den westphalske Adels Opmærksomhed paa

ham. Ved Slægtskab var han forenet med de fleste Familier. Med den Stolsbergske levede han en Tid lang i det fortroligste Forhold. Han var en ivrig Katholik, men frifindet nok til aldrig at gjøre sig gjældende som en Saadan iblandt os. I sit Hjem var han almindeligt kjendt af Høie og Lave, og han var virkelig, saaledes som han den Tid viisde sig i levende Ungdomsfulde, en af de mærkbardeste Personligheder. Hans Vært var ikke anseelig, men hans Gestalt, hans Opførsel robede den fornemme Fødsel. Han forestillede, naar han vilde, med stor Sikkerhed den Fornemme, saaledes som denne pleier at bevæge sig i de høieste Kredse og er vant til at leve i disse. Men med en iblandt Menneskerne høist sjelden Fleribilitet vidske han at stille sig i alle Forhold. Paastod man om ham, at han forstod at beherske sine Omgivelser, enhver efter deres Maade, vilde en saaledes udtrykt Paastand dog kun betegne Maaden af hans Tilværelse meget overfladisk. Han havde en uddannet Sands for alle det høiere Selskabs Ryddelser, og naar han levede i og for dette skulde man troe, at han kun kjendte det, og aldrig havde bortfjærnet sig fra dets Kredse; ja han beherskede disse, naar han viisde sig i deres Mitte;

men alle disse Rydelser formaaede han at frastige sig paa den meest bestemte Maade. I Halle var han, og det, som vi siden ville see, i en politisk Hensigt, "en fiderer Bursch." Naar man saae ham saaledes, skulde man troe, at han havde tilbragt hele sit Liv i de saakaldte Studenter-Commercer; han beherskede dem Alle. Men paa samme Maade forstod han ikke blot at rette sig efter en forskjellig Omgivelse, f. Ex. efter Haandværkere og Bønder, han syntes endogsaa forvandet for enhver Saadan. Jeg saae ham paa en Fodreise i en Klædedragt, der næppe lod ahne Adelsmanden og i Følge med en Bonde. Han kunde stoppe sin Pibe af sin Vedsagers Pung og røge den stetteste Tobak, uden at fordreie en Mine derved; han kunde drikke Kornbrændeviin i en Kro, og hans Samtaler syntes at gaae frem af et almindeligt Bondeliv, ligesom hans Rydelser. Men uagtet alle disse forunderlige Forvandlinger var hans religiøse Tænkemaade dog alvorlig, hans Studier vedholdende, og med hvilken Flid og Iver han bestrægtede sig med mine Anstuelser af Naturphilosophien ville senere Begivenheder i hans afværlende Liv vise. Jeg havde ham ubestribeligt kjær, meddeelte ham enhver Tanke, og en saadan levende Meddelelse var naturligvis

ogfaa opmuntrende og productiv for mig. At hans Opfordring bevægede mig til at udarbejde min Haandbog i Dryktognosien har jeg allerede tidligere omtalt.

Min Datter Anna, der var født i Hamburg, var et understjont Barn. Min Kone havde i April 1810 født et tredje Barn, en Søn. Barnet syntes sundt; Føraaret var stjont; Anna, et ellers fuldkommen sundt Barn, led af en Upasselighed, der kun forkom vor Læge Reil ubetydelig. Hvor ubehagelig min Stilling i Halle end var, hørde der dog ikke meget til at oplive mit oprindeligt muntre Sind. Jeg besluttede at gjøre en geognostisk Fodreise til „der goldene Aue“ i Forening med mine dyrebare Venner, Harthausen og Blanc. Vi gennemstreifede denne behagelige Dal i alle Retninger, besteg Kyffhauseren, streifede fra Tilleda til Artern, ned Syd paa, atter Nord efter, trængde ind i Harz ved Stolberg, for at vende tilbage over Rosla, Sangershausen, Eisleben til Halle. Det skønneste Veir begunstigede os. Den klare, livsfvangre Lust, den varme Sol, Stove og Marker, Stæder og Landsbyer, syntes, forbandede til en Knop, at udfolde een rig Blomst, hvis Livsgrund udvældede af vort eget Inderste, som af den

uendelige Natur. Det var en vunderligt herlig
Pagt mellem Venstab og Naturen. Aldrig har jeg
følt Joraarsglæder herligere og dybere.

En Morgen havde vi forladt Sangershausen
for at naae Eisleben. De sandige Beie, de nøgne
Gibsbjærge, der kun hist og her vare begroede med
mørke Naaletræer, gjorde et sørgeligt Indtryk paa
mig; det var mig, som om alle Herligheder nu laae
bag ved mig. Vi Tre gik tause ved Siden af hin-
anden; en trykkende Følelse overfaldt mig; vi ilede
hurtigere affed, det va som om en uhyggelig Ah-
nelse drev os fremad; vi traad ind i Staden, og
nærmede os til den første Gæstgivergaard. Der
saae jeg langt borte en Genspænder og gienkjennte
den Karl, der besørge de huuslige Forretninger hos
os. Mit Hjerter var som sammensnøret; jeg ilede
forstræffet Manden imøde. Min Kone vidste, at
jeg denne Dags Morgen vilde ankomme til Eisleben,
for derfra uden Ophold at vende tilbage til Halle.
Hvad kunde bevæge hende til at sende mig en Bogn
imøde? Jeg modtog et Brev. Med sittrende Haand
strev min Kone: „Bil Du see Anna levende, saa
til tilbage!“ Jeg styrtede i Bognen, fandt, da jeg
traad ind i min Bolig, min Datters Lig. Den

sorgfulde Moder gav den nyligfødte Søn Die; og saa han døde tre Maaneder senere.

Iblandt de mægtigere Stater i Europa er Preussen den yngste, og bleven til det, som den nu er, ikke alene ved den store Churfyrstes og flere af hans Eftermænds mægtige Personlighed, men ogsaa ved det særegne Resultat af mangehaande saavel indre, som ydre Forhold, der traad frem i den europæiske Culturens historiske Udvikling og gav denne en bestemt Retning. Uden en betydelig Personlighed fremtræde saadanne dannende Forhold vel aldrig, men Personen er selv bleven det levende Udtryk. Preussens historiske Udvikling beroede paa en gjennem Aarhundreder forberedt Forandring af næsten alle Statens Livsømnemter, der traad stille og langsomt frem siden Begyndelsen af Reformationen. Stændernes Forhold til hverandre var, saa længe det katolske Hierarki beherskede Europa, saa nøie forbundet med Kirken, at denne ikke kunde styrte sammen, uden at trække hine med sig i sit Fald. Vel havde Kampen mod Hierarkiet i Tyskland tidligere taget sin Begyndelse; Fyrsterne havde forenet sig, Stændernes Magt var

voret, en fra Kirken affondret Lærdom havde dannet sig. Men dog var den Kamp, der begyndte her, i mere end hundrede og halvtredsindstyve Aar, en forstyrrende, ikke en dannende. To protestantiske Stater traad frem ved en mere concentreret Kamp, England nemlig og Holland. Men disse nye Staters Magt var ved deres Beliggenhed henviist til Havet. Saaledes sammensyrkede Spaniens og Portugals Handel og Verdensbesiddelse; Havens Magt, der havde deelt Halvdelen af Jorden udenfor Europa mellem de katolske Magter, tabte al Betydning, og et fredeligt Colonisations-system traad, ved de protestantiske Stater, i Stedet for Spaniens og Portugals voldsomme og grusomme Erobring. Vel ville vi paa ingen Maade nægte, at den egennyttige Erobringslyge lurar i disse Forsøg paa en fredelig Colonisation, og endnu indtil vore Dage forsvarer sit Herredomme; men en Forvandling af Principperne har fundet Sted. De katolske Erobringer, saavel Spaniernes i Sydamerika, som Portugisernes i Indien, havde en aldeles gammeltestamentlig Charakter. Man lagde an paa en fuldkommen cananitisk Tilintetgjørelse af Folkene. Næst fremtræder Modsatningen mellem det katolske Tilintetgjørelses-system, og den coloniserende, fredelige

Besiddelsestagen i Amerika, naar man sammenligner Sydamerika med Nordamerika, Pizarro med Pén.

Men paa Fastlandet i Europa var Preussen bestemt til at fremstille Protestantismens staterdannende Magt i Historien. Derfor vare den store Ehurfyrste og Wilhelm af Oranien ikke blot politiske Bundsforvante ved Forholdenes ydre Magt, men ogsaa personligt forenede ved et indre Sindelag, der bestandigt skulde udvikle sig mere oplyst. Historiens dannede Kamp omfatter nødvendigviis alle Staternes Livsmomenter tillige. Ethvert Trin af Udviklingen indslutter i sin særegne Art en Fremtid, der først senere skal komme til Syn. Det første Trin bliver overvejende fremstillet ved den ydre Kamp; de seierrige Baaben synes da at afgjøre Staternes Skæbne. Kirken var ved Protestantismen kommen i Fyrsternes Magt; den Aand, der i mange Aarhundreder var bleven repræsenteret af Kirken ligeoverfor Fyrsterne og Adelen, var virkelig den daværende Tids Aand. Den havde i Stedet for den indre Erkjendelses og den frie Kjærligheds Religion, avlet en Mytbe, der beherskede alle Aander, og begravede sig, som enhver historisk Mytbe, i en oplyst Kunst. Hvor Protestantismen fik Magten, var Kirkens aandedige Genfæd forsvunden;

den kunde kun vedligeholde sig ved Fyrsternes Beskyttelse og ved de Slægters, der vare blevne magtige ved den; Fyrster og Abel erholdt nu, saa lange de religiøse Krige varede, en overveiende, eenfaldig Magt. Repræsentanterne for Tidens aandige Elementer, der havde styrket sig under de forrige Tiders geistlige Hierarchi, vare blevne afmagtige. I de følgende Aarhundreder uddannede Modsætningen mellem Tro og Biden, Kirke og Universitet, sig mere og mere bestemt; de bekæmpede hinanden gjensidigt, og vare overgivne til den ydre Magt. Naar man taler om Adelsens legitime Betydning, synes man at glemme, at den kun har uddannet sig ægte historisk ligeoverfor en aandigt selvstændig Magt, og at dens egen oprindelige, ægte historiske Betydning nødvendigt ophæver sig der, hvor hiin forsvinder. Men i samme Grad som den fra det religiøse Punkt sig adskillende Videnskab underkaster sig den ydre Magt, vil ogsaa Adelen, der adskiller sig fra de andre Stænder, maatte underkaste sig Fyrsterne. Disse ydre Kriser dannede de første Elementer til Grundlæggelsen af den preussiske Stat. Den begyndte med lykkelige Kampe; Staten selv erholdt sin europæiske Bigtighed ved Friederich den Stores Seire. Men under denne Kamp

udviklede Statens indre Organisation sig i Preussen, med en Consequents, der ikke havde fundet Sted i noget andet Land. Kongen, Adelen, Militairet, besadde vel den overveiende Magt, men en streng Formalismus i Retspleien og Administrationen, et Hierarchi af Embedsmænd, hvis Lige endnu ikke havde udviklet sig i nogen anden Stat, blev fanget af sin egen Consequents, og nødt til at gennemløbe alle Graderne af en næsten logisk dialectisk Forvandling. Friederich den Store har ogsaa erholdt en saa magtig historisk Betydning derved, at han var kaldt til at afslutte det første Trin til en krigerisk Begrundelse og det Andet til en indre Administrations for en lang Fremtid. Hans Størhed beroer derpaa, at han ogsaa i aandelig Henseende var sin Tids Repræsentant. Den fra Troen adskilte Biden var bleven mægtig; sit Foreningspunkt, der rigtigt nok aldrig kunde komme til en sand Eenhed, havde den ikke erholdt af de tykke Protestanternes dybe religiøse Bevægelse: den Bide, der kun vidste af sig selv, var opstaaet i Frankrig af den med sig selv uenige Katholicisme. Kampen mellem Katholiker og Protestanter var der bleven til politisk Intrigue, og derfor maatte de Sidste bulte under, thi for en saadan Kamp vare de i deres Na-

tur for svage. Al denne fra Troen adskilte Viden var nødvendigvis propagandistisk; den var bleven herskende europæisk Forstand, og hvor en høiere Dannelse indvortes for Erkjendelsen, ligesom udvortes for Handlingen, skal overflue, lede og ordne Livets mangfoldige Forhold, var denne Forstand nødvendigt den herskende. Religionen var, adskilt fra denne, udvortes afsmægtig, hensjunken i Følelsen og havde trukket sig tilbage i Folkets mere ahnende, et bestemt erkjendende og handlende Gemyt. Den viisde sig nødvendigt indskrænket og ude af Stand til at styre og beherske Statens og Videnskabens Interesse. Ved Forstandens Magt og dens Skilsmisse fra Religionen blev Frankrig magtigt og beherskede Europa. Denne Magt kunde kun bekjæmpes paa sin egen Jordbund og overvindes med sine egne Vaaben. Derfor maae vi prise Friederich den Store, thi han er alene en ægte Konge, som begriber sin Tid og derved behersker den. Han kunde vove uden Betænkning at hylde en vantro Videns Ansættelse, som hvor den vorde ud af Folkets indre Sindelag, nødvendigt maatte føre til Revolutionen, thi de gav ham kun den abstracte Schematismus til Anordningen af et Folks Forhold, der aldrig formaaede ganske at opgive Troens dybere Grund.

Men i den hidindtil betragtede Mening kan man nu sige at Paris havde indtaget Roms Plads; Forstandens Mæsse havde opbygget sig paa Ruinerne af den faldne Kirke. Tyskland var, ligesom det øvrige Continent, bragt under Aaget af denne nye Magt; den fornemme Verden lod sig endnu mere bestemt underkue af den. Revolutionen bevisste, at denne Retning i Frankrig var udsprungen af Folkets inderste Tilværelse; medens den, hvor mange Tilhængere den end erhvervede sig, hvor overveende den end traad frem i Literaturen og i de høiere selskabelige Kredse, dog altid blev et fremmed Herredømme, som Tyskland var opfordret til at aflaste.

Endnu har dette fremmede Herredømme en saa stor Magt, endnu bliver, hvor man bedømmer baade indre og ydre Statsforhold, den vantro Videns Magt agtet saa høit, den dannende Lands stille Magt saa lidet erkjendt, at man i mange Kredse trækker paa Skuldbrene, og anseer det for et jammerligt Vedanteri af den Lærde, naar jeg vover at paastaae, at Speculationen, der netop fremtraad ved Kant netop i den tilfidsfatte og lidet agtede tyske Literatur under Friederich den Store, saavel, som i den Poesi, som Gothe skabte, og en dyb Lands Indflydelse, som

Leesings, indeholdt de første Momenter af det tyske Folks indre Kamp mod Frankrig. Det var en Vid, den, der med al sin Udviklings Rigdom vendte sig til Troen, uden at erkjende den.

Jeg tør her ikke udvide denne Fremstilling mere. Preussen gik det tredje Moment af sin Tilværelse imøde. Det var kaldet til at satte sin aandiaa Op- gave, men den var ikke preussisk, men tysk. Her i Tyskland have vi seet Folkene af een Folkstamme, saa mange Aarhundreder igjennem, under de hæftigste Kampe, ligesom i Grækenland, forbundne i en aad- dig Eenhed. Aldrig lykkedes det, endog under den dybeste religiøse Skillemise, at overvinde dette alene aadige Herredomme. Ved Krigshære og Admini- stration var Preussen paa en bitter Maade i Fare for at stivne i sin affondrede Tilstand. Staten skulde lære, at den ogsaa i sin Selvstændighed ikke maatte være deelvis, men aldeles tysk, dersom den vilde beholde sin Betydning, sin Anseelse og sin Indflydelse, derfor denne haarde Provelse.

Stiftelsen af Universitetet i Berlin er virkelig en af de mærkværdigste historiske Begivenheder i vore Dage. Sammenligne vi det, der skede den Tid, med det, hvortil Regjeringen vilde have besluttet sig,

dersom man nogle saa Aar før havde gjort den opmærksom paa Universitetet i Halle's trængende Tilstand, maa man virkelig forbauses. Dette Universitet var i de sidste Aar blevet begunstiget fremfor alle Andre, og dog vare de Indretninger, der fandtes der, i en saa elendig Forfatning, at den ingenlunde svarede til Videnskabernes Trang; og dog vilde Forlagene til en til Tiden svarende Udvidelse være blevene bestemt afflaaede, dersom man havde vovet at gjøre dem. Nu, efterat Staten syntes selv forstyrret, efterat alle Hjælpebidler vare forsvundne, en Deel af de rigeste Provindser i Kænsens Magt, og det i sit Indre forstyrrede Land saae en sorgelig Fremtid imøde, var man i Stand til en Ansfrængelse, som man fort iforveien efter en tiaarig Fred vilde have erklæret for aldeles umuelig. Hvorved opstod denne mægtige Daad? Det var den Overbeviisning, at det slagne Preussen var kaldet til, fremfor alle Andre i Tyskland, at danne et Middelpunkt, det paa samme Maade gjennemtrængde Adel og Borgerskab, militaire og administrative Institutioner; det var den indre Tillid, med hvilken man glad erkjendte dette Kald og knyttede de sjønneste Forhaabninger til dets Opfyldelse.

Det Sindelag, der herskede paa den Tid i Berlin under det haardeste Tryk var virkelig beundringsværdigt. Hovedstaden var besat af fjendtlige Tropper, Kongen opholdt sig ved den fjerne russiske Grændse, og dog var Staden, Landet kun ubvortes behersket, en meget ringe Minoritet af Landet inderligt underkuet. Fjenden havde indtaget Fæstningerne; Armeen var slaaet, og saa godt som vaabenløs ligeoverfor den mægtige Seierherre; men en indre, for Fjenden usynlig Hær havde dannet sig istædet for den Ydre, trak sig bestandigt tættere sammen, og man kan paa Slægt, at Fjenden hver Dag leed Nederlag, der vist nok ikke bleve offentlig bekendtgjorte, som Seierherren næppe ahnede, og hvis Følger bleve skjulte for ham. Mænd, som Schleiermacher, alle betydelige Aander vare uden Aftale i et indre Forbund; Hovedstadens Beboeres hele Bevidsthed syntes, al ydre Sandsynlighed til Trods, at forberede sig paa en forrestaaende Kamp. Aldrig vare Folk og Konge mere inderligt forbundne; den forbittrede Armee lurede paa det Dieblit, der vilde tillade den at hævn sit Sjandsfulde Nederlag. Da den Krig begyndte, der medførte en endnu uvis Kamp, bleve Land og Hær grebne som af en angstelig Ahnelse. Armeen forsvad ieg oplevede. VI.

maaede ikke mere at samle sig; Fæstningerne aabnede deres Porte, næsten uden at være beleirede; først ved den fjerneste østlige Grændse, ved Eilan, ved Friedland var denne Stræk fuldkommen forsvunden; og det besindige Mod, med hvilket der her blev kæmpet, den haardnakkede Tapperhed, med hvilken Danzig og Graudenz bleve forsvarede, burde have lært Fienden, at den gamle Driftighed, det gamle tykke Mod igjen var opstaaet i Hæren. Fra nu af besjælede det igjen alle Indvaanerne; enhver Preusser var indvortes bevæbnet. Der begyndte at uddanne sig en Aanstuelse af Livet, der gjennemtrængte alle dets Momenter, og medens den krigeriske Aand og den stränge militaire Orden styrkede de Lærninger af Hæren, som Fienden, man kan sige, havde været saa taabelig at taale og skabde en Ny ud over dens synlige Grændser, der hvert Dieblit var beredt til at væbne sig og at slutte sig til hin, medens Virksomheden og Virtuositæten formaaede at concentrere de sædvanlige Hjælpe midler for et tilkommende store Held, blev det stille prophetiske Rald, der spaaede en mægtig Forening, hørt af alle Preussere. Men dets mægtige Betydning blev skjult for Fienden, omendstjondt han levede i Landet og beherskede det.

Den Tid traad Fichte frem som den, der med beundringsværdig Dristighed forkyndte tyft Frihed under Scierherrens Vane. Den Tid styrkede Schleiermacher med samme Dristighed den indre Tænkemaade, der med Rette havde en religiøs Betydning der, hvor der blev kæmpet for Altar og Arne. Begge vare i egenligste Forstand tyfte Folketalere. Det vil være vanskeligt at vinde de Tyfte for en bestemt overfladist, paa Diebliffets Indtryk beregnet politisk Combination. Selv hvor den vil ytre sig, som i de mange nyere Kammerforhandlinger, viser den sig afmægtig og ubehændig. Franskmanden bliver, naar man vil sætte ham i Bevægelse for et saadant Maal, ikke forstyrret af nogen indre Tvivl. Han glemmer det Forbigangne og det Tilkommende; det Maal, der hæver for ham, er ham Alt, og ethvert Middel til at naae det staaer til hans Tjeneste. Den Tyfte kan ikke gribe Livsmomenterne saa isolerede, mange Slags Tvivl plage ham, og det gunstige Dieblif er forsvundet, førend han er kommen til nogen Beslutning. Kun et dybere Sindelag, der bevæger det hele Liv i dets Innerste danner det tilspyneladende Middelpunkt af den inderligste Forening. Derfor glindser Tyftland sjældent ved noget prunkende Feld, hvis Betydning for-

svinder ligesom den er opstaaet. Langsomt, og som det lader slumrende rører den indre Aand sig; men Virksomhedens Dieblit fremkalder Begivenheder, der erholde deres Betydning for Aarhundreder. Saaledes var Tyskland kaldet til at grunde Reformationen, og den Opgave at overvinde Revolutionen er, siden Befrielsekrigen, bleven dette Folk til Deel, og gaaer endnu gennem en lang Række af Aar sin Opfyldelse imøde.

Alt det Haab, der i Tyskland var grundet paa den preussiske Magt, var forsvundet. Da denne var tilintetgjort, opstod der en Utilboielighed blandt de tyske Stater, der blev mere og mere mægtig; og netop i dette Dieblit dannede der sig et Universitet, paa hvilket hele Tyskland, endog med Mobhydelighed, saae forventningsfuldt hen. Berlin blev tidligere ingenlunde betragtet som et Foreningspunkt for aandelig Eiendommelighed. Den franske Anskuelse af alle Videnskaber beherskede der fordm, ligesom senere det tyske Folk, men paa en mere farlig Maade Aandene; thi imod det ydre Herredømme kunde den Tænkemaade væbne sig i sit Indre, der umiddelbart angreben blev lammet ved det Indre. Et halvt tysk, halvt fransk Academi udmaarked sig kun ved en

dobbelst Halvhed, der visnøt ikke formaaede at danne noget Heelt. Da denne Stad, der blev ringeagtet af Tysklands fornemteste Aander, ja af dens Egne, naar de vare af en dygtig Art, den Stad, som nu var besat af Fienden; den adelagte Hovedstad for et forstyrret Rige, blev pludseligt forvandlet til en Stad, der vækkede Tyskland de meest glimrende Forhaabninger. Her hid, hvor Fiendens Tryk var haardest, ilede de frieste tyske Aander og de Bedste ønskede at forkynde Friheden her.

Universitetets Anlæg fandt Sted i en stor Stiil. De mangfoldigste Stemmer af de vigtigste Lærde bleve hørte og W. von Humboldt indledede det første Anlæg; der blev agtet paa saadanne Mænds Stemmer, som Wolfs og Schleiermachers, og siden R. H. S. Alle videnskabelige Indretninger bleve udkastede efter en stor, til Tiden svarende Plan; de Samlinger, der vare forhaanden, bleve overgivne til Universitetet; man kaldte de meest udmærkede Lærde, og Enhver modtog gjerne dette Kald. Kun med Hensyn til Speculationen herskede der en betydelig Bakken. I Begyndelsen havde man i Sinde, med Forsæt at fremkalde et filosofisk Chaos, hvilket dannede en mærkværdig Modsætning til den senere, endog af de

Foresatte understøttede strænge Skole. Man tilfød og kjendte Speculationens Betydning for den tykke Dannelsse, men anerkjendte den ikke. Især syntes man ingenlunde at være Naturphilosophien gunstig. I det Høieste vilde man taale Anvendelsen af nogle kantiske Begreber paa Naturvidenskabens empiriske Uddannelsse. Saaledes syntes man at være tilbøielig til at betragte en herskende dynamisk Hypothese, den Atomistiske, der var lagt til Grund i England og Frankrig, som passende for Tyskland. W. von Humboldt troede, at intet af den Tids filosofiske Systemer kunde gjøre Forbring paa Anerkjendelse. Unge aanderige Mænd, meende han, kunde som Privatdocenter kappes med hverandre, og den, der tilsidst blev Seierherre, kunde man rætte Krandsen. Een Professor i Philosophien behøvede man vel, men Richte var der jo, og Schleiermacher var jo, skøndt Theolog, ogsaa en dygtig Philosoph.

At det var mit inderligste Ønske, at blive forsat til Berlin, forstaaer sig vel af sig selv; ogsaa troede jeg at kunne haabe en saadan Ansættelse. Jeg betragtede mig som sat paa en farlig Forpost, og troede at turde vente, at blive afløst. Smidderib viisde der sig bestandigt flere Banstueligheder. Det

varede længe inden jeg opgav alt Haab, og kom til den Overbeviisning, at man i Berlin ikke vilde have mig. Den Beslutning, for Alvor at uddanne en Naturphilosophi som en selvstændig Videnskab, at lægge Grunden til en levende, aandig Opfattelse af Naturen, blev betragtet som noget Taabeligt. Omendkjøndt denne Beslutning, der sværede for mig, var det bestandigt klarere Indhold af mit Liv, stod jeg dog altfor isoleret; Philosophien bevægede sig i en fra Naturen bortvendt Abstraction; Naturforskerne ansaae enhver oversandselig Opfattelse af det Sandfælsige for en Bidsfarelse, der ikke strængt nok kunde afvises.

Jeg vil ikke paastaae, at Naturforskerne havde Ret, dersom de havde bekjæmpet mig strængt. For mig og mit Foretagende vilde en saadan Kamp i enhver Henseende have været gavnlig. Med Naturen lader der sig drive et saadant dialectiskt Spil, som med Historien i vore Dage. Enhver Tidssalderes Naturvidenskab har meget i sig selv Afsluttet, der grunder en bestemt Tid for Erkjendelsen. Den strider med Strængthed frem indenfor skarpt opfattede Bestræbelser og de Opgaver, som den stiller, lade sig vel opfatte frit, men ikke tyde vilkaarligt. Netop

derfor er jeg endnu bestandigt overbevist om, at en vellykket Naturphilosophie maa være den første Grundvold for en virkelig Fremtidens Philosophi; men at gøre den virkelig, er en i Sandhed historisk Daad, ikke et Forretagende af en isoleret Personlighed; og jeg stod den Tid, ja staaer tildeels ogsaa endnu alene. Jeg vil finde Leilighed til endnu at sige et sidste Ord om min nærværende videnskabelige Stilling.

Men den Kamp, som jeg nu havde at bestaae, var ingen offentlig, i hvilken det ikke vil være en Skam for mig at jeg tildeels bukkede under. Det var en hemmelig, mod hvilken jeg ikke formaaede noget. Schleiermacher, der dog formaaede meget ved Oprettelsen af Universitetet, og endnu mere da Grev Dohna blev Humboldts Efterfølger, skrev mig ofte til. Mit Kald syntes mangen Gang at ligge ganske nær. Pludseligt klang Alt ganske anderledes; man bestyldte mig for at have opdigtet Kjendsgjærninger, fordreiet Andre, og at mine Forelæsninger netop derfor forde Ungdommen vild. Jeg bad min Ven dog at sige de Naturforskere, der kom frem med saadanne Bestyldninger, at saadanne Angreb kun havde en Betydning, naar de bleve fremsatte fuldkommen bestemt og offentligt; dersom de vare grunde, vare

Naturforfkerne forpligtede til ikke at skaane mig. At mine naturphilosophiske Skrifter allerede i flere Aar havde ligget for Publikum, uden som det sommeade sig, at være blevne angrebne af Naturforfkerne. Men at man med Forsæt satte mig i en Stilling, der maatte lamme enhver Kraft, synes snarere at røbe en Frygt, der var den strænge Videnskab uværdig. Naturphilosophien betragter rigtigtnok alle Kjendsgjæringer fra et andet Standpunkt. At begrunde den, kan, jo mere altsidigt og grundigt det bliver forsøgt, ikke være nogle faa Aars Arbeide. Hvad der forekommer som Fordreielse, hvad der bliver betragtet som reen Opdigtelse, kan være en nødvendig Følge af de forskjellige Standpunkter. Ved et saa vanskeligt Foretagende ere Bildfarelser uundgaaelige. Viide man fortrænge Naturphilosophien, kunde dog, da den engang var bleven udbredt saavidt, dens i mange Retninger herskende Indflydelse ikke tilintetgjøres, men den gienfædige Misforstaaelse vilde bestandigt vedligeholdes sig. En ikke færdig Naturphilosophi bliver vistnok skadelig, og Faren ved den forstørres sig, og afvendes ikke, naar man søger at hindre dens Udbannelse, ikke at fremme den. Hiin Yttring af Gamaliel: „Dersom Værket er af Gud (d. e. et væsent-

ligt Element for den fremskridende Historie,) vil det bestaae, hvis ikke, vil det gaae under,“ gjaldt især, meende jeg, her; Philosophien selv havde naaet en saadan Høide, at en altomfattende Fordring, at tyde Tingenes Natur aandigt, ikke mere lod sig afvise; den laa i Tiden. At de Naturforskere, som Akademiet og Universitetet forenede, i Berlin dannede en mægtig Skole, at den vilde træde frem i eiendommelig Kraft ved Siden af den i London og Paris, lod sig forudsætte med Bestemthed. Jeg havde ingen Deel taget i de yngre Naturphilosophers Angreb paa de empiriske Naturforskere. Endnu i den ungdommelige Selvtillids Aar kunde jeg bedst uddanne mig naar jeg blev hensat paa den meest levende Kampplads. Det vilde, turde jeg paaftaae, være en stor Bilsfarelse, dersom man vilde troe, at Naturphilosophen bildte sig ind, at han besad alle de forskjelligste Naturforskeres Virtuositet. Den Dygtighed, som Naturphilosophen maatte tiltroe sig, dersom hans Værker skulde lykkes, bestod næstopt deri, at han lærde at adstille de sine Resultater af Grandstningen fra de endnu tvivlsomme. Min Hensigt var det just at frastige mig al egen empirisk Beskæftigelse, alle Fordringer paa større Dpdagelser, der fordrede nøiagtige og langvarige

Undersøggelser. Saaledes vilde jeg netop, hensat midt i en stor Skole for Naturforskere, blive deres bestandige Discipel, og turde kun benytte det, som de erklærede for modent. Meget havde jeg dog allerede udtæst, som de maatte lade gjælde. Og efter Alt, hvad der var fleet, syntes det at tale til min Fordeel, naar jeg søgte en Kamp, som de vilde undgaac.

Men at alle saadanne Grunde mod en engang fattet Anskuelse intet formaaede, vilde jeg have indseet, dersom jeg allerede den Gang havde besiddet den Erfaring, som jeg siden erhvervede mig. Og dog er endogsaa dette uvist; thi saaledes er Mennesket. Levende Onsker fremkalde uvilkaarligt, til Trods for al opnaaet Erfaring, tillidsfulde Forhaabninger med alle deres Bildfarelser. I Staternes Historie, som i de enkelte Menneskers Liv kan man sige: vi lære for lidet af den hensevundne Tid, og af de Erfaringer, som vi ose af den; det Største lyffes bedre ved en Fremtidens Magt, i hvilken en afdød Forgangenhed ikke skal forsvinde, men skal vinde et mere vigtigt Liv.

Det lyffedes imidlertid den Gang virkelig at holde mig borte, og at bandtysse mig til en langt-

bortliggende Provinds i et mere end tyveaarigt videnskabeligt Exil.

Men det blev ikke derved. Og saa en Mand, i hvilken man troede at erkjende en Støtte for Naturphilosophien, men som rigtigt nok kun blev agtet lidt af Naturforskerne, hvor man benyttede hans vigtige Anskuesser, blev fremstillet som min Hjende. I en Skrivelse fra Schleiermacher, der ligger for mig, siger han: "Du er, som man siger mig, bleven offentligt angreben af Göthe, Du maa" — skriver han i sin varme Deeltagelse, — "træde offentligt op imod ham. For meget Du end er ham skyldig, hvor høit Du end agter ham, maa Du ikke skaane ham." Den Bestemtthed, med hvilken Schleiermacher skrev, overraskede mig vel, men dette plumpe Forsøg paa at skade mig, kunde rigtigt nok ikke lykkes. Jeg havde just erholdt et venligt Brev fra Göthe, ja ovenikøbet den nylig udfomne Anden Deel af hans Optik, i hvilken han omtaler mig venligt og med Anerkjendelse.

Mine Børns Død, min finantzielle Stilling, der bestandigt blev mere trykkende, min fuldkommen standsede Virksomhed, som Universitetslærer, formørkede mere og mere min Stemning, da alt Haab om at

blive reddet var forsvundet. Og desto værre blev den Fare, i hvilken jeg blev revet ind ved Begivenheder, som jeg siden skal omtale, daglig større, Professor Sternberg i Marburg var bleven stød og istedetfor de glimrende Forhaabninger traad den mørke Udsigt til et unyttigt spildt Liv og en voldsom Død mig imøde.

Just paa denne Tid opgav Keil alle sine Planer og Foretagender og gik til Berlin. Min sidste Støtte ved Universitætet var nu forsvunden og der var mig intet mere tilbage.

Smidstertid skede der endnu et Forsøg for mig i Berlin. Keil og Schleiermacher traad sammen; Begge erklærede at de ikke kunde undvære mig ved Siden af sig, at min naturphilosophiske Lære indeholdt Grundlag, paa hvilke de maatte henvise i deres Forelæsninger. Men ogsaa denne ganske bestemte Erklæring blev uden Virkning. Man tog sin Tilflugt til det Paastud, der altid bruges, naar man vil afvise en Ansøgning; man paastod, at der mangede Penge. Schleiermacher og Keil traad nu, forenede, frem med det Forslag at aastræde saa meget af deres Løn, som der behøvedes for at lønne mig, indtil mine Forelæsninger og min videnskabelige Virk-

somhed overhovedet havde grundet den Overbeviisning at jeg var uundværlig for Universitetet. Men mine Modstanderes Indflydelse var fast, og at et saadant Forslag ikke blev antaget var naturligt. Men den adelsmodige Opoffrelse af to saa betydelige Mænd, den Ene berømt ved sin skarpe Opsatning og kritisk-dialectiske Behandling af filosofiske Ideer, den Anden ved de nøiagtigste og lykkeligste naturvidenskabelige Undersøgelser, gav mig saaledes som den blev yttret, en glad Selvtillid, der rigtigt nok stod i en bitter Modsatning til min nedtrykte ydre Forsatning. Og hvorledes skulde jeg opgive Haabet om et tilkommende videnskabeligt Held, naar to saa udmærkede Mænd ikke toge i Betænkning at garantere det?

Hvorledes jeg dog endnu erholdt en Kaldelse til Preussen og under hvilke Forhold, skal siden blive omtalt; thi nu vil det være paa Tiden at betragte en Side af min Virksomhed i Halle, der rigtigt nok ligesaa lidet synes at staae i Sammenhæng med mit Livs videnskabelige Retning, som med dets Religiøse; men maaskee vil giøre Fordring paa Læserens større Opmærksomhed.

Gjemmelige politiske Foretagender.

Man pleier ikke sjeldent at bebreide Hersterne og overhovedet de høiere Classer, at de ikke erkjende Folkets Sindelag, og de truende Forhold, der ofte til forskjellige Tider og i forskjellige Lande bringe den bestaaende Orden og med den deres egen Eksistents i Fare, hvorfor de blive overraskede og overvundne i det afgjørende Dieblif. Men Napoleon var født og opdragen iblandt Folket, han selv havde taget Deel i Folkebevægelser, og erfaret hvad man kunde foretage sig med Folket, naar man forstod at begeistre det. Bistnok kjendte han kun saadanne Erfaringer af Foretagender, der deels sandt Sted imod ham, deels bleve ledede af ham selv i Frankrig og Italien, og han selv var en født Italiener, opdraget i Frankrig under Revolution. Den modstræbende Folkestemning yttres sig ganske anderledes i de sydlige, end i de nordlige Lande. Den organiserer lettere Opstande der, fordi Livet overhovedet bevæger og forvandler sig lettere. Spanien, der vedblev at kæmpe imod Napoleon, kunde derfor ingen nye Erfaringer bringe ham. I Nordtyskland er Livet knyttet til det mæisommelige Erhverv; hvad en Familie har erholdt

ved uophørlig Opmærksomhed og bestandig omhyggelig Anstrængelse, maa den ængstelig holde sammen. Det hele Liv i Egne, der ikke skænke noget, som man med Noie maa afstvinge Alt, er et kunstigt, og enhver pludselig Forandring truer ikke blot med en forbigaaende Mangel, men meget mere med den største, tilintetgjørende Armod. En Nordbo kan ikke forlade sit Huus og opholde sig i Skovene; en Guerillakrig med nogenlunde Held er umuelig i de flade Lande, og dersom Tyfferen skulde vove i de korte Sommermaaneder at forlade med sin Familie Stæder og Landsbyer, og at trække sig tilbage til sumpige Egne eller, hvor der er Bjerge, til utilgjængelige Klostre, svæver dog den truende Vinter ham for Dinene, og den vilde igjen nøde ham til at tage sin Tilflugt til Stæder og Landsbyer. Nordboernes industriøse Virksomhed bliver betragtet som et Fortrin, ja med Rette som Grundlaget til en høiere aandig Udvikling. Men næstet bliver ved det mæisommelige Erhverv løsgivet af Naturen; hvad der opholder ham er Resultatet af egen bevidst Virksomhed, og den Bevidsthed engang at være sat i Virksomhed, finder ingen Ro og griber bestandigt høiere Problemer, bestandigt høiere Gjenstande, som den vil giennemtrænge, erkjende,

aandigt beherske. Saaledes ere de nordlige Stater allerede opstaaede af et oprindeligt Forhold til Naturen, der maa beherskes, og opbyggede paa ganske andre Grundvolde, end de Sydlige; naar de blive overvælde, er en dristig Opstand mod en fjendtlig Magt næsten en Umuelighed. Man beslutter sig til at opgive det, man har mistet, at taale Seierherrens haarde Fordringer, men kun for desto mere omhyggeligt at holde det Rædde sammen og beholde det for en tarvelig Existent. Ja Dyrighederne sole sig forpligtede til at understøtte dette de enkelte Borgeres Sindeslag; selv Sjenden erkjender Nødvendigheden af at holde Maade og Orden i sine Fordringer, naar han vil redde sin egen Existent i det besatte Land. Istedet for den Naturrigdom, der i de sydlige Lande, om og kun sparsomt, ernærer den fjendtlige Armee og det ubvandrede Folk, viser i de nordlige Lande den ordnende Virksomhed, den sammenholdende Flib, der besidder en anden Naturs Magt, sig som noget Ulynsigt; og ligesom en Hær vilde tilintetgjøre sig selv, naar den forsyrrer det umodne Korn paa de frugtbare Marker i Landet, saaledes maa den betragte Familiernes Omhu for deres egen Existent i alle Retninger af Livet, som den frugtbare Jordbund,

der alene formaaer at bringe den en forønstet Høst.
— Af disse Grunde ere allerede hine convulsiviske Bevægelser af hele Masser, der true det Bestaaende og ryste alle Statens Forhold, ja, som nu i Spanien, vedvare i flere Aar, ikke at besyrgte i de nordlige Lande.

Denne Erfaring kan have bidraget til at stusse Napoleon med Hensyn til Preussen, og selv under Restaurationen var man næppe slaaet af en større Blindhed. Hvor forskellige Omstændighederne end ogsaa vare, udsprang Forblindelsen dog af den samme Grund. Den fiendtlige Magt, der under Restaurationen truede Konge og Adel, blev disse ligesaa ubekendt, ja ligesaa utilgængelig for Erkjendelsen, som det preussiske Folks Sindelag. Biskop var Folket ikke tilbøieligt til paa en ubesindig Maade at sætte den endnu truede borgerlige Eksistens paa Spil, thi det saae bag den majsommelige rolige Klid ingen muelig Redning, men det Sindelag, der styrkede sig i Stillehed, der nærmede sig i Tausched, lurede kun paa en Begivenhed som det ventede med Sikkerhed. De sydlige Landes lette Bevægelighed fremkalder en stor Føielighed i forandrede Forhold. Et Folk, der er let tilbøieligt til Oprør, bliver just efter nogle mislyk-

bede Forsøg sikkert undertrynges. Den stille Harmes berømt, der bevarer det forbigangne som en Helighed, beskytter Alter og Arne i en bestandig sikker forborgenhed, forbereder sig Dag og Nat paa den afgjørende Kamp, og Familiernes tilsyneladende Egenytte nærer i Londen den meest bestemte Dødsfælle.

Napoleon var ikke vant til en saadan stille og lønlig Modstand. En underkjøbt Literatur tjende ham, og man saae aldrig mere tydeligt hvorlidet denne mindre var et Udtryk af den almindelige Tænkemaade, end den Tid. De Bedste taug, og naar de taelde bleve de ikke forstaaede. Vel hadede Napoleon den tyske Literatur. "De tyske Lærde — gytrede han, — "blande Politiken i Alt, endog i Grammatik og Mathematik," men han foragtede den. Da han lod flyde Begbandler Palm ihjel, troede han vel at Rygtet af hans Armees var udsat for Fare, men næppe lod han sig afholde fra at gjentage lignende Exemppler paa Strængbed, fordi han var bange for de Tyskes offentlige Mening. Han havde vist ingen Ahnelse om den dybe Forbittrelse og den farlige Stemning, der blev fremkaldt ved dette Mord. Den Feil, der fandt Sted ved Palmes Mord, var den store Dødsfælle og det Dødsstraffende ved denne Execu-

tion; men da Napoleon vilde indjage hele Landet Skrak, mislykkedes hans Hensigt og den almindelige Forbittrelse traad, so længere man var borte fra Stuepladsen, destomere bestemt istedetfor Frygten. Mere følgerige var enkelte stille Mord, der uden al Grund bleve udøvede paa Mennesker af den ringere Klasse. Naar det ikke i en lang Tid var lykkedes Armeens hemmelige Politi at opdage Spor af et fjendtligt Sindelag, greb man uden Betænkning et Menneske af den ringere Klasse, der drev omkring og som en Gjennemvandrende var fremmed der i Egnen. Der skal virkelig paa denne Maade være stude Afkillige. Denne venetianske Justits var, so mere uventet den blev udøvet, og so umueligere det var at opdage Grunden til den, kun beregnet paa den nærmeste Omgivelse; men her uden stor Virkning. Der gaves virkelig Egne, selv i det nordlige Tyssland, hvor gamle Benner bleve mistroiske mod hverandre, hvor frygtfomme Mennesker allevegne troede at see farlige Mænd, der enten vilde loffe til Opstand, eller agere lurende Angivere. Denne Frygt havde dog ingen Indflydelse paa Tænkemaaden, mindst i Stæderne; men i ingen Stad i Kongeriget Westphalen mindre end i Halle.

Det være mig tilladt her at omtale min egen Stilling. Et hemmelighedsfuldt Sindelag har altid været mig forhadet: vel troer jeg aldrig at have været betroede Hemmeligheder; naar de vare unyttige vare de mig altid imod. Der opstaaer derved et tomt, elendigt rigtigt Bæsen, som jeg hader endog i de snævrere Familieforhold. Mit fjendtlige Sindelag mod den herskende Magt havde jeg allerede tidligere ytret saa bestemt, da den truede i det Hjerne, at en fuldkommen Tausshed nu, som jeg troede, maatte være mig dobbelt farlig. Jo mere jeg, endog imod min Villie og imod min Overbeviisning blev indviklet i hemmelige Rænker, desto mere nødvendigt syntes det mig ikke at skjule mit Sindelag. Jo mere frimodige mine Ytringer vare, desto mere umistænkelig forekom jeg, og jeg erindrer med et Slags Fornøielse hvorledes der engang paa et offentligt Sted opstod en modsat Mistanke. Jeg havde ytret mig, som jeg pleiede, uden Tilbagebolsdenhed om Tidsforholdene. Venner og Bekjendte stemmede i med, Nogle frimodigt, Andre frygtsemt, men jeg erfarede siden, at en Reisende havde, efter min Bortgang, vendt sig med Skræk til de Tilbageblævne, og ytret sin Frygt. "Denne Herre" — sagde han, — "maa

høre til det himmelfige Posti, kun den, der veed sig
sikler, kan vove at ytre sig saaledes. Dog havde
jeg ogsaa en anden Grund, hvorfor jeg kunde vove
meget. Jeg kom kun lidt paa offentlige Steder; i
min Omgangstreds kom der ingen Mistænkkelig, og
selv om der tilfældigviis havde været en Saadan til-
stede, vilde han i Halle paa enhver Maade have ud-
sat sig for at blive robet. Saadanne aldeles frimo-
dige Ytringer fremkaldte Lignende. Det var Bane
at føre Samtaler, der nærmede og styrkede et fjendeligt
Sindslag. Frygtfomme troede vel, at de vare be-
styttede ved min Ubefindighed, og en fjendelig Stem-
ning, som det var min Hensigt at vedligeholde paa
enhver Maade, fandt vel hist og her nogen Næring
i den velssindede Stad.

Det er ingen Tvivl underkastet, at det havde
staaet i Napoleons Magt, efter Krigen gaaende at til-
intetgjøre Preussen; dersom dette var skeet hurtigt
og med Bestemthed, vilde Østerrigs og Ruslands
Hjalp, dersom den første Stat havde forglemmt sin
Forblittrelse over Preussens Forhold i 1805, og dersom
det overvundne Ruslands Kræfter virkelig havde til-
ladt en saadan Beslutning at blive moden, dog i et
hvert Tilfælde vare kommen for siddigt: men Napo-

Leon kjendte ikke det lønlige Sindelag; endog hvor
 det yttrede sig lydeligt, blev dets Indhold skjult. Jeg
 tør i denne Henseende beraabe mig paa min egen
 Erfaring. Mit Skrift „über die Idee der Universi-
 täteten“ maatte være enhver tykt Læser fuldkommen
 klart. Det indeholdt en ingenlunde skjult Opfordring
 til at forene Landets indre, i dybeste Forstand eien-
 dommelige Kræfter og saaledes at afværge og be-
 seire de fremmede tilintetgjørende Kræfters Tryk.
 „De vilde“ — skrev Billers, — „have været forloren,
 dersom De ikke for Dorets Fremstilling havde valgt
 et Sprog, der er Franskmændene et fuldkommen ufor-
 staaeligt Sanskrit.“ En Franskmand troede, at saa-
 danne Udskælfelser slet ingen politisk Indskydelse kunde
 have, og dog var dette lille Skrift, i den trykkende
 Tid, en yndet Haandbog for de Studerende, og vir-
 tebe, det tør jeg sige, om og kun umiddelbart paa
 saa, dog middelbart paa mange unge Mennesker paa
 de tyske Universiteter. Man vil siden see i hvilken
 nøie Berørelse jeg kom med J. von Müllers Efter-
 følger i Cassel, Hr. Reist. Han tælte ligeledes om
 dette Skrift, tilfjød, at han var bleven forstrækket, da
 han havde læst det, og advarede mig, omendstjondt
 jeg da var i Begreb med at forlade Halle, for at

reise til Breslau. „Vi maae“ — sagde han, — „ved den største Forsigtighed søge at redde den Emule-Præsefrie, som vi have beholdt.“ — „De har Ret“ — svarede jeg, — „en Fange, der er indspærret i et snævert Rum, kan, naar han gaaer lidenskabeligt frem og tilbage i sit Fængsel, vække Mistanke om, at han vil forsøge paa at forskaffe sig Friheden, og man kan da vel beslutte sig til at lænke ham til Væggen.“

Denne Napoleons og alle Franskmands Uvoldenhed har reddet Preussen og ved Preussen Tyskland. —

Et heelt Aar gik hen uden at nogen Straale af Haab faldt paa vor sørgelige Stilling. De dristige Spaniere, der alene fortsatte Kampen mod Napoleon med Fæst, og bekræftigede hans Døvn, gav os en svag Trøst, men dog blev Trykket det Samme. Gjen- nem Halle gik der en fransk Militairvei; vi saae bestandigt de fjendtlige Tropper bevæge sig frem og tilbage; i alle Huse kjendte man Indkvarteringens tunge Byrde; Berthier, der allerede ved den Titel, som han havde erholdt, Fyrste af Neuchâtel, maatte vække de bitterste Grindringer, var i Besiddelse af Domainen Giebschenstein, en af de mægtigste og største i

Landet. Kongen af Preussen residerede endnu bestaa-
 digt langt borte, først i Memel, siden i Königsberg.
 Alle de Efterretninger, som vi erholdt derfra, vare i
 høieste Grad sørgelige.

En Saadan, som traf mig personligt og rystede
 mig dybt, maa jeg omtale her. Min Svigermoder
 opholdt sig efter Flugten og førend hun drog til
 Cassel, med sine Døttre hos hendes Broder og Svi-
 gersøn, Geheimeraad Alberti. En Dag blev der rin-
 get paa; en af de yngste Døttre aabnede Døren, og
 en stor fransk Officier i Husaruniform traad hende
 ind. Uden at nævne sig forlangde han med Be-
 stemthed at lades ind. Den halvforstrækkede Pige
 vovede ikke at vise ham bort; han traad uden videre
 hen til Moderen, og blev strax kjendt; det var hen-
 des Søn. Det er begribeligt, at denne Opdagelse,
 uagtet de betænkelige Forhold, forvoldte stor Glæde.
 Han havde i Berlin erholdt Grevslegionens Kors, og
 selv over denne Udmærkelse, som han havde for-
 tjent i Krigen mod sit Fædreland, kunde den stakkels
 Moder glæde sig, og hvem vilde vove at dable hende!
 Dette Besøg fandt rigtigt nok Sted førend min An-
 komst til Halle, men jeg erfarede det først her. All-
 rede engang tidligere havde jeg, og det i den betæn-

feligste, Sjæbnesvangreste Tid, erholdt Efterretning
 om denne Svoger; det var efter Hertugen af Wür-
 tembergs Flugt; da Halle var bleven besat, og min
 Svigerfader og hans Familie ogsaa vare flygtede.
 Da heed det, at Richard, som han kaldte sig, var
 med sin Eskadron draget tæt forbi Halle. Om han,
 som jeg gjerne vil troe, levede af en byb Høielse af
 en indre pinende Smerte, har forhindret sin Marish
 gjennem Halle, er forblevet mig ubekjendt. Men
 mig plagede dette Sammentræf af hans Indtrængen
 i hans Ungdoms og Families Steder med hans Moders
 Flugt, bestandigt. Dersom nu, tænkte jeg, nogle
 raae Mænd af hans Commando ile frem og over-
 falde den flygtende Moder, udflyndre og mishandle
 hende, og hans Sjæle kommer for silbdigt? Den
 frygtelige, uoploselige indre Modsigelse, der maatte
 pine, ja ødelægge en saadan Son, svævede bestan-
 digt, som et Spøgelse, for min Sjæl. Jeg var
 tvungen til videre at uddanne mig en saadan ulukkelig
 Mand, og hans tilintetgjørende indre Kamp i alle
 Retninger; og Fremstillingen af en Saadan under
 Navn af Reinault i de fire Nordmand, indeholder
 et Billede af den bitterste indre Sønderrivelse. En
 Forsønning i Livet forekom mig umuelig og man har

ofte bebrejdet mig det Haarde og Grusomme i Fremstillingen. Jeg vil ikke forsvare det, men hvor dybt mit eget Liv var beslægtet med Staten, som jeg kjende, og som jeg ganske havde hengivet mig til, uden ganske at opgive mit tidligere barnlige Livs søde Grindringer, kan man see af denne Fremstilling. Jeg ansaae det for en Lykke, at jeg den Tid ikke saa ham, og selv da jeg nu erfarede hans Nærværelse i Familiens Skjød var det mig, som om en fort Skygge havde kastet sig over den nærmeste Nærhed af mine kjæreste Livsforhold.

Min første Indvielse i de hemmelige Foretagender steede vistnok i en meget uheldsvanger Tid og paa en betydningsfuld Maade. Jeg og min Ben Blanc erholdt en Opfordring til at reise til Dessau, og da vi paa bestemt Tid steg af i Gjernigvergaarden fandt vi der flere Benner fra Berlin. Schleiermacher, Reimer med en Slægtning, og Hr. v. Lützow, den nuværende General-Lieutenant.

Keiser Napoleon var i Erfurth, hvor han, som de be kjendte Livsbillede af Befrielseskrigen melde, havde fersamlet Keiseren af Rusland, Kongerne af Bavern, Sachsen, Westphalen og Würtemberg, Storhertingerne af Baden og Würzburg, to og fyrgetyve

Fyrster og Prindsfer, fer og tyve Statsministre, et halvhundrede Generaler — og Skuespilleren Talma — omkring sig. Denne umaadelige Prunk, der endte med Aarsdagen af Slaget ved Auerstædt den 14 October 1808, skulde en Beslutning, der ganske skulde forandre Europas Fremtid. Af det ovenomtalte Skrift have vi erfaret hvilket fordeelagtigt Delingsproject der hemmeligt var blevet omtaelt i Wien. Et Forbund mellem Napoleon og Keiseren af Rusland skulde bringe dette Project til Virkelighed. Uden al Tvivl var det hans Hensigt at imponere den russiske Keiser ved en Forsamling af Fyrster, der stode under hans Indflydelse; ved dem traad virkelig den Fortælling, der med digterisk Overdrivelse forekommer i den nordiske mythiske Historie, Fortællingen om Etzels Bryllup med Ehrinbilde i Wien, frem midt af det profaaisse europæiske Liv. At Keiser Alexander ikke troede i dette Dieblis med Held at kunne stille sig fra Napoleon, tør man antage, at en dristig Erobrer, hvis Lykke indtil dette Dieblis havde erholdt en phantastisk Storhed, kunde satte en saadan Plan til en vilkaarlig Deling af alle europæiske Lande og troe at den vilde lykkes, er meget sandsynligt. Den russiske Keiser troede ikke at kunne trække sig tilbage; men at

han nogenfinde har tænkt paa, i Forening med Napoleon for Alvor at foretage sig en saadan Deling er noget, som man vel tør tvivle paa. Efterretninger om denne Plan maa ved den hannoveranske Gesandt Hardenberg og ved Stadion være komne til London og Berlin. - Hvad jeg den Tid erfarede var høist dunkelt og ubestemt. Selv et forestaaende Forbund mellem Rusland og Frankrig svævede kun for mig, som en dunkel, frygtet, tilkommende Mulighed. Saameget erindrer jeg bestemt, at Stadion fra den Tid af vilde sig som en vigtig Mand, af hvem de Tyskindsede haabede meget, at Forsamlingen i Erfurth, og den russiske Keisers Narværelse der skulde farlige Planer, som truede Preussens Eksistens. Men det, der syntes mig det vigtigste, var, at den hemmelige Modstand mod Napoleon ikke blot blev vedligeholdt blandt Folket og ved dets, som det syntes, lidet betydelige, adspredte Anførere, men ogsaa ved en stille Forening af endnu bestandigt mægtige europæiske Stater. Preussen kjendte den Fare, der truede det med Tilintetgjørelse. Om Østerrig endog ikke vovede at erklære sig endnu, var dog et betydeligt Parti virksomt og uafsladeligt beskæftiget med at forhindre Tysklands Undergang, og det mægtige

England opbød alle Midler for at afvende Færrer fra
 Tyskland og at underholde og opmuntre Modstanden.
 Denne, endstjøndt uklare Oversigt over en forestaaende
 dunkel Fremtid og over Midlerne til at træde den
 imøde, satte mig i en stor indre Spænding. Hvor
 ledes Udsædet end maatte blive, indsaae jeg, at
 Enhver maatte være virksom paa sin Maade, og om
 det, der nu maatte foretages og dets Følger end
 vare mig dunkle, ligesom den tilkommende Færrer, ventede
 jeg dog med en uroffelig Tillid, der aldrig for-
 lod mig, Napoleons Undergang. Hensigten af Sam-
 menkomsten var nu ingen positiv, kun det erfarede
 jeg, at en Mængde trofaste Medforbundne vare af-
 spredte allevegne, og opmærksomme paa enhver Be-
 vægelse af den franske Hær. Dette Hverv blev ogsaa
 paalagt os, og Enhver skulde, understøttet af tilfor-
 ladelige og trofaste Mænd, som han med Forsigtig-
 hed trak til sig og satte i Virksomhed, søge at befor-
 dre den almindelige Hensigt.

Medens vi nu raadsloge herom, vare Mænd be-
 standigt udsendte for saa hurtigt som muligt at
 bringe os Efterretninger om Erfurth og Omegnen.
 Vi bleve saaledes satte i Bevægelse paa den mange-
 foldigste Maade; der indløb Beretninger om Mid-

tænkkelige, der vare satte faste af Franskmændene; end-
 ogsaa vor Sammenkomst syntes truet, i det mindste
 vare vi, der boede i den af Fienden besatte Egn,
 det, naar vi vendte tilbage. Da erfarede vi nu en
 Begivenhed, som i Særdeleshed overraskede og for-
 skrækkede mig. Jeg troede nemlig, at Baron Ru-
 mohr opholdt sig roligt paa sine Godser i Holsteen;
 men hvor forskrækkedes jeg ikke, da jeg hørde at han
 kun med Møie var undgaaet en stor Fare. Hans
 Fod til Franskmændene var mig velbekjendt, men
 paa hvad Maade Franskmændene havde fattet Mis-
 tanke til ham, har jeg hidindtil ikke kunnet faae at
 vide. Han opholdt sig hos en Slægting, en Hr.
 von Münchhausen, paa et Gods ikke langt fra Er-
 furth. Pludseligt erfarede man at franske Gensdar-
 mer nærmede sig til Huset for at snappe ham op.
 Næppe lykkedes det hans Søster, Konen i Huset at
 faae ham bort gjennem en Bagdør, just som Gens-
 darmene traad ind i Huset; nogle Minutter efter
 hans Bortsiærnelse kunde man forsikre dem, at Hr.
 von Rumohr var reist bort. Forsynet med saa Mid-
 ler, fortsatte han imidlertid sin Flugt, og undkom
 lykkeligt til Böhmen. I Prag traf han Reichardt,
 sin Svigerfader. Midt imellem disse mange for-

virrede Hændelser, bemærkede jeg at en mørk Hemmelighed foruroligede mine Berliner Venner. Det var tydeligt, at de søgte at skjule den, og den blev mig først siden bekendt. To Mænd, jeg erfarede hverken deres Stand eller Navn, havde fattet den fortrivlede Beslutning at myrde Napoleon i Erfurth. At mine Venner ikke blot betragtede denne Gjerning med Forsærdelse, men ogsaa med Afsky, behøver jeg vel næppe at forstikke. Jeg blev, ved at høre den, greben af en Gysen. At en sort Forbrydelse skulde indtage Napoleons Plads, var mig frygteligt, han, Seierherren, forekom mig som en Velgjerning af Guds naadige Haand; han var bestemt til at styrke den lammede Kraft, at tilintetgjøre den sygelige Afmagt, at redde og oplive Trost og mod Tyrsterne, Hengivenhed for Fædrelandet, ja alt, hvad der var helligt og dyrebart. Dersom en Forbrydelse brødde ham, vare alle mine skønneste Forhaabninger begavede, og selv, dersom Mordet, hvilket var meget usandsynligt, syntes at medbringe noget Gunstigt for den nærværende Tid, vilde jeg have opgivet alle Forventninger for Fremtiden, ja for bestandigt være bleven stilt fra det mig saa kjære Tyskland.

Men jeg gjorde med nogen Tillid Regning paa

at Gjærningen skulde mislykkes, og snart erfarede vi hvorledes Foretagendet var løbet af. To Mænd traad hurtigt ind, og vare strax Enhver paafaldende. Væ-
rtykker skjulde Haarene, og falske Skjæg og Sminke
skjæmmede Ansigtstrækkene; det var ikke mueligt paa
en kunstig Maade at tiltrække sig Politiets Opmærk-
somhed mere, og det forekom mig næsten som et Un-
derværk, at de vare komne lykkeligt til os.

De havde, fortalte de, opbejlet den sidste For-
samlingsdag i Erfurth. Denne Dag, Aarsdagen af
Slaget ved Auerstädt, var bestemt til en Tour til
Balpladsen for at tage den i Diesyn. Begge Mæn-
dene lurede, som de fortalte, med spændte Geværer
i et Krat; Napoleon kom dem virkelig ogsaa saa
nær, at de kunde naae ham; men paa den Side, der
vendte til dem, red Keiser Alexander ved Siden af
ham og tjende ham til Beskyttelse. Mændene bort-
skjærvede sig snart igjen, og vi aandede friere. Nu
skildes vi ad, og Enhver vendte tilbage til sit Hjem.

Endelig løb Efterretningen om Krigen mellem
Frankrig og Østerrig. De store Forberedelser, der
vare blevne trufne i Østerrig, den almindelige varme
Hvad jeg oplevede. VI

Enthusiasme, der opflammede alle Indvaanerne, det mægtige Landeværns Bevæbning ved Siden af Armeen, valde det meest levende Haab, og dog blev dette Haab, efter den Anskuelse, der den Tid beherkede mig, nedtrykt af en dyb, smertelig Følelse. Den, der har overveiet hvad jeg saavel indvortes, som udvortes har oplevet, vil indse, at jeg ikke kunde vente det sande Middelpunkt for tytsk Udvikling uden fra Preussen. Her hvilede efter min Overbeviisning den forventede Morgenrøde bag den mørkeste Nat. Hele Tysklands Fremtid erholdt, som jeg var overbevist om, en skjæv Retning, naar den blev forberedt af en Stat, hvis magpariske, italienske og slaviske Elementer indeholdt en i denne Forbindelse indtruffen tytsk Nationalitet. Dobbelt smertelig var derfor den Taalmodighed mig, med hvilken Preussen maatte taale sin Underkastelse; men dog kæmpede et tytsk Element i det mægtigt bevægede Østerrig; og nu begyndte en hemmelig Virksomhed at pynte sig i den Egn, som jeg levede i, der var bleven forberedt i Stilhed, og i hvilken mit Sindelag havde indvirket mig.

Med Martin, min besiste Embedsmand, hvis Bekendtskab jeg, som jeg før har fortalt, havde gjort i Hamburg, blev jeg i en bestandig, skøndt meget

forsigtig Brevverling. Ved Schleiermacher erholdt jeg Efterretning om Stemningen i Berlin. Hans egen og Fichtes Virksomhed forekom mig vigtig. Hvad man ved Schleiermacher havde erfaret om mig, maatte vel fremkalde den Forestilling, at jeg paa en eller anden Maade kunde være brugbar til de hemmelige Foretagender, der nu bleve virksomme, for at understøtte Østerrigs Kamp.

Nu indsendt der sig en forhenværende preussisk Officier, Hr. von Hirschfeld, hos mig, en lille, rast, bevægelig Mand paa omtrent 32 Aar, af et høist dumdriftigt Udseende. Ved ham erfarede jeg, at flere preussiske Officierer nu alle vegne vare beskæftigede med at vække det fjendtlige Sindelag, der slumrede i Indvaanerne af de forrige preussiske, nu westphalske Provindsfer. Det var en ægte preussisk Officier efter den Tids Maade, og hans Tænkemaade bar det Præg, der kunde betragtes som det betegnende for mange preussiske Krigere. Enhver var beredt til at foretage sig det meest Dumdriftige, naar det kunde lykkes ham for sin Person at bortvidste den Skygge, der i Aaret 1806 havde kastet sig paa den krigeriske Hæder. Men nogen omfattende Kundskab om Forholdene besadde de aldeles ikke. Den Ensidighed, med hvilken de bleve

beherkede af en krænket Tressfølelse, var i høieste Grad indskrænket og de flestes Foretagender lignede en eller anden vild, overmodig Streg af Gensdarm-Officiererne førend Krigen.

I Berlin var der dannet en hemmelig Comité, der førte en vedvarende Opsigt med de franske Troppers Fordeling, deres Antal og Bevægelser og tillige undersøgte den herskende Stemning i de forskjellige Provindser. Comitéen havde den Hensigt at benytte enhver gunstig Leilighed, og da Østerrig forberedte sig paa Krigen, tiltog dens Virksomhed. Det Betænkeligste ved denne hele Foranstaltning var de Mands Sindelag, til hvilke man maatte tage sin Tilflugt; for det meste var det unge, forbovne Officierer, der brændte af Længsel efter at udmærke sig ved paafaldende og farlige Handlinger. Englands Hensigt gik ud paa, bestandigt at underholde en Gjæring i Tyskland, og der blev anvendt betydelige Summer for at bestride disse af Comitéen udvalgte Mands Omstreifen. Grev Chassot ledede Comitéen. Da von H. kom til mig, bragde han mig en Skrivelse fra Greven, i hvilken jeg blev opfordret til — som han yttrede sig efter et den Tid yndet Udtryk — at være Hr. von H.s Intelligent.

Nu havde jeg i den daværende betænkelige Tid
 Umage nok med at forsyne mig selv med tilstrækkelig
 Intelligents i ovenanførte Mening, og maa tilstaae,
 at jeg fandt dette Sværv meget betænkeligt efter
 den Maade, hvorpaa Hr. v. H. fremstillede sig. Det
 var saa meget mere vanskeligt for mig, at meddele
 ham Raad med noget Held, som jeg næsten var
 ganske ubekjendt med Hensigten af hans Foretagende,
 dets Omfang og Formaal. De Efterretninger, som
 jeg erholdt fra Greven, og Hr. v. H.s Ytringer
 kunde ingen Oplysning give mig. Denne anfaae
 Greven som en Foresat, og opholdt sig meest i Nær-
 heden af Hatz hos sine Slægtninger; han kom
 ofte til Halle for at besøge mig, og disse Besøg, der
 for det meste syntes overflødige, vare ikke uden Fare.
 Allerede den Maade, hvorpaa den lille trodsige Mand,
 klædt i en hvid Overkjole, steg af i en Gjæstgiver-
 gaard, og strax forlod den, for at besøge mig, maatte,
 da ogsaa min Tankemaade var bekjendt, gjøre mig
 meget mistænkelig. En Tid lang var Gjenstanden
 for vor Samtale, forsaavidt den angik vor Virksom-
 hed, kun rettet paa Franskmændenes Marscher og
 Fordelingen af deres Tropper. Min Opmærksomhed
 blev nu henvendt paa en Gjenstand, der rigtigt nok

var mig aldeles fremmed, og det kostede mig ikke
 liden Umage at gøre mig fortrolig med den. Jeg
 maatte gøre mig bekendt med Franskmændes forskjel-
 lige Vaabenarter, med Hærførernes Navne, med Re-
 gimenternes Navne og Uniformer; jeg maatte ogsaa
 agte paa Tropperne Gjennemmarsch giennem Halle,
 og søge at erfare hvor de kom fra og hvorhen de
 gik. Det var mig ikke vanskeligt at udføre dette
 Hverv ved Hjælp af nogle Benner; men min For-
 fatning angstede mig; min Stilling, der næsten lig-
 nede en Spions, var mig modbydelig, og jeg und-
 slog mig inden kort Tid ganske for denne Bestilling.
 Imidlertid vil jeg ikke nægte, at den hele hemmelige
 Sag og den Fare, der var forenet med den, havde
 en farlig Tillokkelse for mig. Men ofte forekom Hr.
 von H.s Penfigter mig høist ubefindige, og jeg var
 nødt til for hans Skyld at vedligeholde en farlig
 Correspondents med Grev Chassot, naar mit Raad
 ikke kunde afbringe ham fra en eller anden dumdriftig
 Handling; den blev ført paa en Maade, der udsatte
 mig for den største Fare. De Personer af de ringere
 Classer, der bleve benyttede som Sendebud, besadde
 vel Comitéens Tillid, men mig vare de ubekjendte,
 og ofte havde jeg Grund til at tvivle paa deres

Stogskab, om just ikke paa deres Redelighed. Den
 Raade, hvorpaa disse Breve bleve skrevne, fikrede
 mig ingenlunde. Jeg har før omtaelt hvorledes man
 skrev Breve, som det lod, af et meget ligegyldigt Ind-
 hold, men Linierne bleve bedækkede med et Papir, i
 hvilket der var udsaaet lange Striber; naar man
 lagde dette Papir paa Brevet, traad enkelte Perioder
 frem, der, revne ud af Sammenhængen, traad i For-
 bindelse med hverandre, og indeholdt den Efterretning,
 som man vilde give, eller den Oplysning, man vilde
 meddele. Den Banskelihood, der var ved at skrive et
 saadant Brev, var saa stor, den fuldkommen ugene-
 rede Indskydning af vigtige Ord i en anden Sam-
 menhæng var en saa svær Opgave, at Forsøget kun
 sjældent lykkedes. Jeg var overhovedet mistænkt, er-
 holdt ikke sjældent Breve, der vare aabnede af Po-
 litiet, og naar mine Skrivelser bleve befordrede
 med Sendebud til Berlin, maatte de, naar de faldt
 i Politiets Hænder, synes dobbelt mistænkelige. Jeg
 advarede, og man brugde nu usynligt Blæk, der an-
 bragde Efterretninger eller Oplysninger mellem Li-
 nierne af et ligegyldigt Brev, Dette Blæk traad
 frem ved en eller anden Reagens, meest ved Svovl-
 vandstof, men derved var Faren snarere bleven større,

end afvendt. I de usynlige Linier yttrede man sig mere frimodigt; jo mere ligegyldigt Brevet var, desto mere mistænkeligt maatte det forekomme, og at det franste hemmelige Politi var fuldkommen bejendt med Forsærdigelsen af usynligt Blæk, og med de Reagentier, der kunde gjøre det synligt, kunde man med Sikkerhed forudsætte.

Engang traad et saadant Sendebud fulst af Angst og i en hæftig Bevægelse ind til mig; han blev, forsikrede han, forfulgt, og havde kun med stor Møie kunnet skjule sig mellem Bustene i en Skov. Han var babet i Sved, bar Brevet paa den bare Krop, og overgav mig det. Sveden havde virket som en Reagens, og de hemmelige Træk var saa tydelige, som om de havde været skrevne med Blæk. Men dersom Brevet var falsket Franskmændene i Hænderne, vilde Indholdet uundgaaeligt have givet Anledning til en farlig og betænkelig Undersøgelse i Berlin, men maaskee tillige have kostet mig Friheden eller Livet. Saaledes blev det Forbigaaende ved min Stilling mig mere og mere tydeligt, og det Spørgsmaal, om denne min Stilling lod sig sædeligt retfærdiggjøre paa den ene Side, og om de Foretagender overhovedet, der, som det forekom mig, vare

smaalige og ligegyldige lige over for den mægtige
 Kiende, fortsjende saadanne Opoffrelser, laa kun alt
 for nær.

For at give et Begreb om den Maade, hvorpaa
 Fr. von H. og hans Benner vare virksomme, vil
 jeg her omtale et Foretagende, der fuldkommen cha-
 rakteriserer disse Mænds Ubesindighed, saavelsom
 deres dumbristige Forvoenhed. Jeg har allerede
 havt Leilighed til at gøre opmærksom paa hvilken
 stor Indflydelse Schillers Bærter udøvede paa de
 preussiske Krigere. Hans historiske Dramaer kjendte
 de fuldkommen, og Marquien af Vosa, saavelsom
 Mar vare deres Monstre; von H. declamerede mig
 ofte med stor Pathos hele Steder af dem. Paa denne
 Maade holdt de af at give deres Foretagender et
 digteriskt romantiskt Anstrøg. Saaledes opstod der
 nu den Beslutning at opsnappe Kong Hieronimus i
 hans Hovedstad. De havde virkelig vidst at flaffe sig
 en nøiagtig Underretning om hans Levemaade; der
 gaves, forsikrede de, Timer og Forhold, der med
 stor Sandsynlighed tillod Afgang til hans Person,
 Et tilstrækkeligt Antal dristige Mænd skulde befordre
 Forførelsen; den pludselige Begivenhed, den første
 Overraskelse vilde være saa stor, at de, efter at have

overvældet Bagten ved Porten, vilde være langt borte paa deres raske Heste, førend der kunde træffes alvorlige Anstalter til at forfølge dem. Kongen vilde man sætte paa en ras Hest, binde ham Hænderne faste paa Ryggen, stoppe Munden paa ham med et Tørklæde og saaledes jage bort i Galop. Den Bet, man vilde tage, var beregnet; alle de Midler, der skulde lede deres Forfølgere vild, vare overveiede med Skarpsindighed; Kongen skulde bringes til et halvøde Slot, der tilhørte en Adelsmand i Nærheden af Haren og holdes fangen der. Man vilde komme dertil om Natten, og indslutte ham i en Hvalving, uden at nogen af Beboerne fik Nys derom; Fruen paa Slottet skulde sørge for at slaffe ham Næring ved et Par betroede Mænd. Da jeg erfarede denne Beslutning, lo jeg først og betragtede den som en phantastisk Drøm, men ingenlunde som et Foretagende, man virkelig vilde udføre. Men snart erfarede jeg af v. S. selv, at man virkelig gjorde alvorlige Forberedelser dertil. Hr. von S. var Hovedansøgeren, og fandt megen Behag i den Rolle, som han skulde spille. Jeg søgte, at gøre ham begribeligt hvor lidet Sandsynlighed der var for at et saadant Foretagende vilde lykkes. „Men naar“ — foreskillede jeg ham,

— «Sagen som vi næsten med Visshed kunne forudsætte, vil mislykkes, saa kan der slet ingen Tvivl være om at De og Deres Medhjælpere uundgaaeligt ville styrte sig i Fordærvelse. De har da gjort Fienden opmærksom paa at farlige Opstande kunne finde Sted med den samme Driftighed; en saadan Handling lod sig endog saa næppe undskyde, naar den blev understøttet af en organiseret Opstand i det hele Land; men som isoleret Handling, der giver de rolige og uforberedte Indvaanere til Priis for Fiendens Forbitrelse, er den samvittighedsløs. Men endog om den, hvilket dog er fuldkommen usandsynligt, skulde lykkes, dersom Kongen lykkeligt og uden at man opdagede hans Spor sad fangen paa det hemmelige Sted, og uden at man kunde opdage ham, hvad var der vel da vundet derved? Jerome er et aldeles ubetydeligt Menneske; han har forend sin Thronbestigelse aldrig spillet nogen politisk Rolle. En saadan nybagt Konges Forsvinden vilde snart være forglemmt, og dersom Napoleon ikke ved Familieforsængelighed kan holde en Broder paa Thronen, vil han have frit Balg mellem de Dueligste; men under nærværende Omstændigheder er den ubetydeligste og udueligste Konge netop den uanstændigste. Denne Forestilling syntes

vel at gjøre Indtryk paa ham, men hans Dumdristighed og Ubesindighed var mig kun altfor bekendt. Dagen til Udsørelsen — i Februar 1809, om jeg ikke tager feil, den 28, — var allerede bestemt. Jeg fandt det nødvendigt at underrette Grev Chasfot ved et Jilbud om Sagen; Hr. v. H. erholdt Befaling til ufortøvet at møde i Berlin, og fik der i nogen Tid Stuearrest.

Engang kom Grev Chasfot selv til Halle. Han havde en Søster, som var gift der. Det var kort førend de Begivenheder, som jeg nu vil omtale, og jeg begyndte at begribe den nærværende Tids store Vigtighed. Jeg var netop i Begreb med at besøge min Svoger, og indførte Chasfot i det der forsamlede store Selskab. Jeg omtaler denne Omstændighed, fordi den siden truede med at blive farlig for mig.

Næsten paa samme Tid erholdt jeg Efterretning om v. Dörnbergs forestaaende Insurrection og om Schills Optræden ved Elben. E. var Schleiermachers fortrolige, inderlige Ven; han var bekendt med de hemmelige Foretagender; man maatte vel betragte

ham som det ordnende og alle Forhold overfluen-
 Princip. Endog saa den Besindigste og Koldeste maatte
 vel ved Udbruddet af Krigen forudsætte, at en dri-
 stig Beslutning kunde bevæge Preussen til at tage
 Deel i den. — For, saa meget som mueligt, at be-
 fordre denne Beslutning, var det netop de vigtigste
 Mænd der burde opægge dertil. Scharnhorst og Gnei-
 senau stode i Baggrunden, ledede det Hele, og søgte
 at vinde Indflydelse paa dem, der omgav Kongen,
 ja paa ham selv; men ogsaa en betydelig Bevægelse
 i de erobrede Provindser kunde befordre Sagen. E.
 var reist til Hessen for at gjøre sig bekendt med For-
 holdene der; to Dage førend Udbruddet af Insurrec-
 tionen der havde han en hemmelig Samtale med
 Dörnberg i Cassel. E. havde allerede for været hos
 mig; Landets sørgelige Tilstand var den eneste Gjen-
 stand for vor Samtale, og han vovede, ligesom jeg,
 at fastholde Haabet om en nærforestaaende Befrielse.
 Nu kom han atter, da et nærliggende Haab var for-
 svundet, og saaledes lærde jeg at kjende den Mand,
 der var kaldet til at ordne og lede en af de vigtigste
 Begivenheder i den tydske Historie, at styre de vanste-
 ligste Forhold, og i hoi Grad at befordre et Bærl,
 der for bestandigt gav Tysklands Fremtid en usoran-

derlig Retning. E. beklæder nu en af de høieste Poster i Staten.

Da det schillste Tog saa ofte er blevet bestrevet, og jeg selv kun kjenner Alt, hvad der gav Anledning til dette Tog, saavel som den lille Hers Skjæbne, fra anden Haand, vil jeg kun her berøre det, der greb ind i mine personlige Forhold.

Blandt mine daværende Tilhørere var der To, der baade ved deres Aand, deres videnskabelige Iver og deres levende nationale Sindelag besad min Hengivenhed i høj Grad og vare mig til en sand Trøst i den videnskabelige Vrk, som jeg levede i. Det var den efter Krigen i Halle studerende v. Willisen, nu Generalmajor og Brigadeer, og vor Professor Stubr. Den Første studerede med megen Iver. Opdraget paa et Kadetakademi, og fra Barndommen af bestemt til den militære Stand, søgte han nu i sit nitende Aar med stor Anstrængelse at erhverve Kundskaber i de gamle Sprog. I mine Forelæsninger tog han den meest levende Deel.

Stubr, der havde studeret Lovkyndigheden i Heidelberg, men her blev greben af en Tilboielighed til philosophiske Studier, var for min Styld kommen til Halle, og studerede her Naturphilosophi og Historie.

Det var ham fuldkommen Alvor med hans Studer-
 inger og philosophiske Undersøgelser; han fordybede
 sig ganske i dem, og jeg forudsaae snart, at han vilde
 udmærke sig ved en mangesidig Lærdom; alle hans
 Ytringer, som han frembragde med en vis Hæftighed,
 bære Præget af hiin noget strænge Originalitet, der
 visde sig i alle hans Skrifter. Paa de Universitæ-
 ter, paa hvilke han før havde studeret, havde han
 havt mangehaande Trætter, og det fordi han vilde
 forsvare sin Selvstændighed. Den Hæftighed, med
 hvilken han søgte at bekjæmpe det, som han sandt
 lastværdigt, og som han, ifølge sin Natur, ikke kunde
 undertrykke, tillod ham ikke at blive ligegyldig med
 Hensyn til Studenterforbindelserne, og da han paa
 ingen Maade, vilde slutte sig til disse, var han un-
 der tiden nødt til, at forsvare sin Uafhængighed i en
 Kamp. Denne tidligere Epoche af hans Liv var nu
 forsvunden og han levede ganske for sine Studeringer.

Da Efterretningen om Schills Ankomst kom til
 Elben, kom den hele Stad i den meest levende Be-
 vægelse. Schills Navn hørde man fra alle Læber;
 hans tidligere Virksomhed under Krigen havde gjort
 ham til Folkets Mand og mange Slags Haab om
 en forestaaende Befrielseskrig blev levende. Mange

troede, at der nu vilde følge en Krigserklæring; at den Konge, der i alles Hjerter endnu var vor, vilde forbinde sig med Østerrig, og der vilde virkelig have opstaaet en sand Folkekrig, dersom Preussens den Tid havde erklæret sig. Jeg var vel underrettet om Schills Tog og dets Bestaenhed, deels ved v. S. deels ved umiddelbare Efterretninger fra Berlin, og deels ingenlunde et saadant Haab. Faa Dage før havde jeg erfaret fra Cassel, hvorledes den von Dörnbergste Opstand var bleven qvalt i Jodfelen. Og saa med Forberedelserne til denne Kamp var jeg bleven bekjendt ved Martin. Oberst von Dörnberg blev greben af hiin indre Kamp, der, hvor reen den satte Beslutning end kan være, dog aldrig kan ganske undertrykkes hos en aldeles redelig og oprigtig Mand, men som her blev gjort tungere ved særegne Forhold. Han holdt imidlertid den store Beslutning, at blive virksom til sit Fædrelands Befrielse, fast; men ved Forræderi var den hidtil bevarede Hemmelighed bleven robet. Tropperne i Staden, som han troede at kunne forlade sig paa, bleve vaklende; de fremrykkende bevæbnede Bønder bleve vildledte, og især beklagede von Dörnberg sig over Martin, der i det vigtigste og meest afgjørende Dieblis lod ham i Stikken. Det

lykkedes Obersten at flygte i rette Tid og forslædt. Endnu Dagen efter var han i Fare for at blive greben. Han blev kjendt, men reddede sig ved sin Aandsnærværelse.

Denne sørgelige Efterretning havde jeg allerede erholdt, da jeg erfarede at Schill var i Nærheden. Der blev allevegne opslaaet Proclamationer efterat hans Tropper vare gaaede over Elben. Man opfordrede den kampdygtige Ungdom til at slutte sig til Tropperne; man henvendte sig med Varme til den tyske Tænkemaade. "J ville" — saaledes heed det — "vel ingen Haandpenge faae, men derimod blive behandlet som Mænd af Fre. Alle vanærende legemlige Straffe er forsvundne iblandt os, og vi gjøre Regning paa det hæderlige tyske Sindelag." En af mine Svigerinder, den Tid omtrent 17 Aar gammel, yttrede, da hun erfarede Indholdet af Proclamationen, sig til min Forbauselse saaledes: "Haandpenge og Prygl faae de ikke; det er jo netop det, som Folket vil have og trænger til!" Om den raue Hob, der dog udgjør Hovedmassen i en saadan Kamp, gjælder en saadan Dom i en vis Henseende kun alt for meget. Jeg selv havde, ved at komme i Berørelse med mange Slags Mennesker, ikke sjældent

med en vis Skamfuldhed erfaret i hvilket Selskab jeg var kommen. Den unge Piges Ytring var uden tvivl en Gjenklang af mange Domme, som hun havde hørt før. I hendes Mund maatte den vistnok overraske mig. Det er den ene Side af det sørgelige Liv, der alle vegne bestandigt trænger sig frem, hvor en mægtig Begeistring griber Massen. Under saadanne Omstændigheder gives der intet Stort og Mægtigt, der ikke betragtet enkelt i Nærheden, synes sammenfat af det Slette og Elendige. Men denne Betragtningssmaaade selv har en ligesaa ringe Oprindelse. Jeg skulde blive foranlediget til at betragte den i Nærheden i dens Jammerlighed, just som den store Daad satte et heelt Folk i en flammende Begeistring. Her fandt ganske andre Hensyn Sted, der forhindrede Folket i at slutte sig til den dristige Skill. Den, der var noiere underrettet om Toget og om Skills Stilling — og det var ikke saa ganske saa, og netop de, der udøvede en bestemt Indflydelse paa Mængden af de Ringere, — fandt jeg, hvor reen og tydelig hans Sindelag end var, forpligtet til at advare. Men den største Deel af Indvaanerne ventede paa Kongens Ord og forholdt sig for det første rolig. At Antallet af det egentlige Pat ikke var ringe, for

staaer sig af sig selv; disse Zeige, der formodentlig selv ere i hemmelig Forstaaelse med Fienden, blive kun drevne bort med, hvor den mægtige Begeistrings bestemte Strøm river dem med sig.

Under disse Omstændigheder var det nu høist sørgeligt, at bemærke hvorledes de tappre schillske Tropper droge gjennem Landet uden at Nogen sluttede sig til dem. Det løse Pak, der hist og her trængde sig til, grundede intet Haab, og Schills Opjorsel under disse Forhold stod i en selsom Modsætning til hans offentlig opslaaede Fekjendtgjørelse, især da, naar begejstrede unge Mennesker, der vendte sig til ham, som vi ville see, bleve afviiste.

En Eskadron Cavallerister, anført af Ritmester Brunnow, kom til Halle. Schills Tropper hørde til de Skønneste og Dygtigste i den preussiske Hær. Man saae paa dem, at de stode Een for Alle, og Alle for Een. Den rolige, skønne militaire Holdning, den tillidsfulde Bevægelse, med hvilken de marscherede igjennem Gaderne, ligesom et Legeme, hvis Lemmer bleve styrede ikke af ydre Trængsel, men paa en yndig og sikker Maade af et indre Livsprincip, virkede forunderligt paa Folket. Man jublede ved Synet af de modige Krigere, men det var kun alt for synligt,

at en ængstlig Jølelse trængte sig frem bagved denne Jubel. Min Svigerinde Louise, der gjerne hengav sig phantastisk til ethvert skønt Indtryk, jublede, da Eskadronen reed forbi vor Bolig, og saae allerede den mægtige Erobrer overvunden og fuet.

En af Officiererne ved Eskadronen, Hr. v. R. havde et Ordre til mig. Han lod mig vide at han ønskede at tale med mig, og vi mødtes paa en bestemt Tid i den kun lidet besøgte botaniske Have. Jeg ansaae det dog for nødvendigt for min Sittethed at holde en saadan Sammenkomst saa hemmelig som mueligt. Hans Spørgsmaal til mig havde jeg ventet, og under tunge Kampe forberedt mig paa mit Svar. Biskop havde Schills Optraaden ved Oleben gjort et stærkt Indtryk paa mig; Frisstens til at træde bestemt frem og at opfordre de Studerende til at gribe til Vaaben saa godt som de formaaede, samt at slutte sig til Schill, traad mig lokkende imøde, men jeg kjendte hans Sindelag. Jeg vidste, at der vare kommet besindige Mænd til Schill og havde advaret ham, at han selv havde fattet den Beslutning alene med sine Tropper at bestaae den farlige Kamp, og at det Spørgsmaal, der udgik til mig, kun var et sidste Forsøg, hvis uheldige Udfald man

forudsaae, ja, vel endogsaa ønskede. B. R. spurgde mig, om han kunde gjøre Regning paa at Fleertallet af de Studerende med Bestemthed vilde slutte sig til dem. Jeg forestillede ham, at dette kun var muligt, naar man fuldkommen var paa det Rene med Hensyn til Schills Hensigter. I Almindelighed ventede Folket, at den preussiske Armee vilde følge paa Schills Tropper, og dersom det saa sig stufte i denne Forventning, vilde Ingen, heller ingen Student følge. Troer Schill, vedblev jeg, at kunne vove, at gaae lige løs paa Cassel, da anseer jeg det for muligt ogsaa at fornye en Opstand der; Troppeantallet i Hessen er kun ringe, og en paalidelig Ben er allerede illet til Hessen, for at bringe en Efterretning om Schills Overgang over Elben. I dette Tilfælde og dersom der rykkes pludseligt og hurtigt frem imod Cassel, dersom man erfarer at Cassel virkelig er bleven overrumplet, vil der ogsaa finde en almindelig Bevægelse Sted her, og Ungdommen vil, henreven af Begeistringens Strøm, næppe agte paa den besindige Albers Raad; men dersom det, som jeg hører, skal være Schills Hensigt, at trænge frem med sin Skare til Norden, for at redde sig paa de engelske Skibe i Østersøen, vil han uden Tvivl selv

være saa samvittighedsfuld at afvise alle de kamplystne Mænd, der ville slutte sig til ham.

Jeg drømde virkelig selv om Mueligheden af at slutte mig med de Studerende i Halle til Schill, men jeg havde Erfaring nok, til ikke at troe paa noget lykkeligt Udfald. Sieveking, den nuværende Syndicus i Hamburg, havde forladt Universitætet i Göttingen og just besøgt os i Halle. Han var en i enhver Henseende udmærket ung Mand, og ligesaa begejstret for Tysklands Redning, som jeg; hvad der her skulde reddes, var ogsaa ham den gyslue Spire til en aandig Fremtid; og de fortrolige Bundsforbundte, der omgav mig, Blanc, v. Willisen, Stuhr havde den samme Anskuelse. Vi indsaae Alle, at denne en mægtig Stats Gjenfødelse maatte gaae ud fra Preussen, og havde besluttet at bore Alt for den. Sieveking var kommen til Halle til Fæst, og paa den første Efterretning om Schills Døds, ilede han til Göttingen, for derfra af med sine Benner at udbrede Efterretningen allevegne i Caspel. Han var ikke uden Hare paa denne Reise. Han var allerede mistantst saasnart Efterretningen om Schills Døds rykten Nord paa rygtedes, saa at han indsaae det

Unyttige af sit Forehavende, og kun med Møie undslap sine Forfølgere og kom til Hamburg.

Endnu et tredie Foretagende, der stod i Forbindelse med von Dörnbergs Insurrection og Schills Tog, var mislykket. Det var Kattkes Forsøg paa at overrumple Magdeburg. En Begivenhed, som jeg kun omtaler i Forbigaaende, fordi jeg kun meget ufuldkommen kjendte til den.

Jeg har virkelig siden beklaget, at Schill ikke vovede, at gaae lige løs paa Cassel. Slaget ved Gmühl, den seirende Keisers Fremrykken mod Wien havde vistnok forstyrret ethvert fremspirende Haab i det nordlige Tyskland; den westphalske Regjering havde ikke undladt at forkynde denne afgjørende Seier ved Plakater paa Gadehjørnerne, og at der derved opstod en almindelig Skræk, da de schillske Tropper nærmede sig, var naturligt; man vilde i dette Øieblik vel næppe engang have billiget det om den hele preussiske Armee havde rykket frem. Men saa Dage efter kom Napoleon selv ved det tabte Slag ved Aspern i en høist betænkelig Stilling. Beretningerne om dette Slag og dets Udfald kom hurtigt igjennem Böhmen til det nordlige Tyskland. En almindelig Bevæbning der maatte understøttes af Preussen; alle

Egne vare næsten blottede for franske Tropper. Et tilfjæmpede Seire over disse i deres adspredte Stands-
 kvarterer vilde have styrket det bevæbnede Folks Mod
 og Tillid, der er vant til ved saadanne Leiligheder at
 ansee smaae Fordele for betydelige. Napoleon for-
 maaede den Tid næppe at sende nogen betydelig Trop-
 pemasse til saa fjerne Egne. Hvem veed hvor vidt
 Begeistringens Strøm vilde have udbredt sig, naar
 den først havde oversteget de snævrere Grændser. Un-
 der saadanne Forhold kunde Kongen af Preussens ikke
 give sine gamle Undersaatter og det nordlige Tysk-
 land til Preis. Naar denne Bevægelse var almin-
 delig, og Kongen af Westphalen var fordreven fra
 sin Hovedstad, vilde Napoleon, der nylig var bleven
 overvunden, være nødt til at dele sin Hær, og den
 Sandsynlighed at slaae den ved Østerrigernes og
 Preussernes fælles Følkeskamp, laa nær.

Siden grublede jeg ofte over dette forsvundne
 Haab, og havde Leilighed nok til at takke Gud for
 at det ikke var gaaet i Opfyldelse. En forstyrrende
 Folkebevægelses raue Elementer vare blevene nærede
 i tyve Aar; det seirende Folk vilde have hævet sig i
 vild Bevægelse og det sonderrevne Tyskland vilde
 have oplevet en frygtelig Revolution.

I denne Tid var al sædvanlig Orden i mit Huus oplost, og omendstjondt Fruentimmerne ikke vare uuderrettede om vore hemmelige Foretagender, maatte de dog ahne dem; thi hvert Dieblif blev jeg kaldt bort til en hemmelig Samtale. Mænd kom og gik, og netop det Hemmelighedsfulde forstørrede Angsten.

Stuhr og v. Willisen besluttede at opsoge Schill. B. Brunnow havde efter et kort Ophold i Halle bortsejernet sig igjennem Ulrichsporten og var draget frem paa Landeveien til Magdeburg. Her fandt Stuhr ham, uden strax at kunne blive indladt. Han maatte vente en kort Tid i et Forværelse, medens Brunnow var i en ivrig Samtale med nogle Mænd fra Omegnen. I Forværelset befandt der sig tyve til tredive Personer, deels unge Gartnere, deels unge Bønderkarle, men især Jægere, Alle fra de nærliggende adelige Godser. De ønskede Alle at gjøre Toget med. Med stor Nøjsghed og med ligesaa bestemt Alvor vægrede Brunnow sig ved at optage Nogen i sin Skare. Det var klart at Schill selv og hans Officerer indsaae, at den hele Plan var mislykket. Der var intet andet tilbage for dem, end, om mueligt at redde de brave Tropper for en tilkommende Kamp. At gaae tilbage til Berlin kunde de ikke, thi Kongen

vilde have været nødt til at behandle dem håardt, efter det, der var skeet. Det var ikke Frygt for de farlige Kampe, som de maatte vente, det var meget mere den Overbeviisning, at de nu stode som Oprørere mod Kongen, der lammede deres Føretagende og knusede deres Hjerter. Med et glimrende Haab begyndte Toget, nu vare de bandede i deres Fædreland, kun ved en meget undskyldelig Vildfarelse, ikke ved noget forbryderiskt Sindelag. Men sande Førbrydere vilde de været blevne, dersom de endnu havde vedblevet at lokke Deeltagere i deres Sag. Stuhr, der nu indsaae den lille Hærs hele Stilling, beundrede Krigerens rolige Holdning. Han viisde Alle tilbage og da Stuhr blev ladet ind, gjorde Brunnov sig i et heelt Qvarteer Umage for, paa en kort og syndig Maade, men uden at indlade sig i vidtloftige Undersøgelser, at raade ham derfra. Hans Være, yttrede han, og hans Samvittighed tillode ham ikke at optage ham i sin Skare. Han kunde jo, meende Brunnov, vie endnu i nogle Dage, og siden, maaskee under mere gunstige Omstændigheder, slutte sig til dem. Stuhr kom snart tilbage til Halle; vi indsaac, at alt det Haab, der var blevet vækket ved Schill, var forsvundet, og det forvandlede sig fra nu af til en

smertelig Deeltagelse i den dristige Helts og hans modige Skæbne.

B. Willisen havde ligeledes opsogt Schill. Da han taelde med ham og erfarede hele hans Stilling, besluttede han ikke at følge ham, udviklede sine Grunde og erklærede sin faste Beslutning. Men man havde erfaret, at flere tusinde westphalske Tropper havde forsamlet sig i Nærheden af Magdeburg for at angribe Schill. De turde i deres daværende Forsætning ikke see paa Fjendens Antal. Kun to Veie stode ham aabne, begge lige hæderlige, begge lige vigtige som et opmuntrende Exempel for Fremtiden. De maatte doe eller slaae sig igjennem. De ventede Dagen derpaa Slaget. Willisen var preussisk Officier; Dagen forend Slaget kunde han ikke trække sig tilbage. "Jeg bliver fast ved min Beslutning," — sagde han, — "jeg stilles fra Eder, thi min Overbeviisning er ikke bleven til paa en letsindig Maade, men i den forestaaende Fare maa jeg tage Deel." Dagen kom, Fæstningen ved Döbendorf fandt Sted, og Willisen kæmpede med.

3 Spænding og Uro henlevede jeg Dagene. Napoleons Beretning om Seiren ved Edmühl var

opflaaet paa Gadehjørnerne; ved Siden af læsde man Stikbreve, hvormed Formændene for det hessiske Dyrer blev forfulgte. Enhver der gav dem Huus, blev truet med Dødsstraf, og samme Straf blev lovet Enhver, der var dem behjælpelig paa deres Flugt.

Nogle Benner tilbragde Aftenen hos mig; min Svigermoder og Svigerinde og endnu nogle andre Beninder var der. Den eneste Gjenstand, der opfyldte min Sjæl, dannede Indholdet af vore Samtaler. Jeg blev kaldt ud; der var en, der vilde tale med mig; det var Martin, han var i Stikbrevet bleven nævnet og betegnet som Foredansfører. Jeg var ikke meget overrasket, thi jeg havde formodet, at han vilde tage sin Tilflugt til mig. Fire andre Anførere for Opstanden vare blevne tilbage i Gjaftgibergaarden i Passendorf. Han ønskede at tilbringe Natten hos mig; og haabede ved min Hjælp at finde Leilighed for sig og sine Benner til at redde sig over den vestphalske Grændse til Dessau; derfra vilde de reise til Berlin, hvor de troede, at de vare meest sikre. Der maatte strax fattes en Beslutning; enhver Time bragde en øiensynlig Fare. Jeg sendte i en Hast Bud til min Svogers Broder Stelzer. Han var Procureur du Roi, der ifølge sin Stilling var

forpligtet til at sætte de Flygtende fast hvor han fandt dem, og at drage dem til Regnskab, der stode i Forbindelse med dem. Hans Broder var ansat som Embedsmand ved det westphalske Underpræfectur. Men jeg vidste hvormeget jeg kunde forlade mig paa ham. Han havde allerede, da jeg først traad op i Halle, viist en personlig Hengivenhed for mig, som jeg aldrig vil forglemme. Han var bekendt med mine hemmelige Forbindelser, og efter sin Tænkemaade ogsaa tilbøielig til at vove Alt. Han er nu Overregjeringsraad i Potsdam, og vil uden tvivl med Interesse erindre hiin skjæbnesvangre Dag. Hans Svoger var Bartels, Forpagteren paa Giebichenstein, denne anseelige Domaine. Jeg blev forkræftet, da Stelzer ilede til, og foreslog mig at opfordre Bartels til at give de Forsulgte en Bogn. Jeg tænkte paa hans Stilling, og hvorledes han, ved en ikke ganske usandsynlig Opdagelse, bragte sin Besiddelse, sin Rigdom i Fare, og ikke kunde flygte saa hurtigt, som det var Tilfældet med mig. Han ilede til Giebichenstein; paa mine Indvendinger vilde han slet ikke høre; han var fuldkommen vis paa vor fælleds Bens Sindelag.

Imidlertid ansaae jeg det for nødvendigt at ind-

føre Martin i Selskabet. Jeg gav ham et andet Navn og lod ham træde ind. Martin varde ved det første Diekast Opmærksomhed; han havde et meget blondt og tyndt Haar; hans Ansigt havde de Blondes fine Hud og var rødt; at han var greben af en vedvarende Angst og dybt hængsunket i sig selv var naturligt. Den hemmelige Samtale havde været længe og syntes paa en saadan Tid betænkelig; han tiltrak sig det hele Selskabs Opmærksomhed. Den Forlegenhed, med hvilken han traad frem, den Stræk, der var malet i hans Ansigtstræk, maatte falde Enhver i Sinene. Det opdigtede Navn kunde næppe skjule hans indre Forsætning. Jeg maatte kalde min Kone til Side, og bede hende at besørge vor Gjæst et Nattes Leie i Grimms Stue — denne var reist til Berlin. Kaffeen maatte være færdig tidligt om Morgenens Klokken fire. Denne hemmelige Samtale med min Kone foregik den dunkle Ahnelse om en stor Fare, der maatte være forbunden med den gaadefulde Fremmedes Nærverelse. Forjævet søgte jeg at henvende Samtalen paa ligegyldige Gjenstande, forjævet satte jeg mig og søgte at oplive Underholdningen. En ulukkespaaende Forlegenhed herskede i Selskabet. Da hørte vi Rogen komme op ad Trappen med stærke

Skridt, Døren blev hurtigt aabnet og v. Willisen traad ind; han kom umiddelbart fra Balpladsen ved Dodendorf.

Om Morgenens tidligt; Solen var endnu ikke staaet op, gik jeg med Martin gjennem de stille Gaader: Da vi gik over den lange Saalebrog til Passendorf, saae vi to Mænd, der kom os imøde. Den tause, angstede Martin hilse dem; jeg var forbauset, ja ikke uden Frygt. Med nogle sørgeligt klingende Ord blev Hilsenen besvaret; paa mig kastede Fodgjængerne et ængsteligt Blik. „Hvor gaar I hen?“ — spurgte Martin, — „min ledsager er en Ven, der vil befordre min Flugt til Berlin.“ — „Vi ville søge at naa Böhmen,“ — blev der svaret; — „Gud være med Eder!“ — svarede Martin og begge de Reisende gik tause videre. Det var to ved Stikbreve forfulgte Deeltagere i Insurrectionen og dette Møde af de Medforbundne, denne ulykkespaaende Forsvin den i modsat Retning, denne trostesløse Adskillelse efter en kort Hilsen, forekom mig, det maa jeg tilstaae, frygtelig, uhyggelig.

I Passendorf fandt jeg de Anførere, der vare gaaede med Martin. I det vi gik over eensomme Marker og paa Gangstier, naaede vi Giebichenstein.

Bartels ventede os. En velkommen Frokost, der blev nydt i en Hast, styrkede de Flygtende, Bognen holdt udenfor Døren; Flygtningerne besteg den, og min Bens Kudst i sit Livree sad paa Bukken. Dette syntes voventligt, men var dog i ethvert Tilfælde det Sikreste. Derfom Bognen blev anholdt, kunde dens Eier dog ikke blive skjult, og det bekendte Livree blev styttede mod en Undersøgelse. De Flygtende naaede lykkeligt Dessau, og Martin opholdt sig længe i Berlin hos min Ven Reimer. Nogle Uger derefter kom hans Kone og blev hos os i nogle Dage. Hun syntes langt kjæffere, end hendes Mand. Denne befandt sig, adskilt fra sit Fædreland, hoist ulykkelig, han længdes efter at komme tilbage. Hans meget gamle Fader, hvis jeg ikke tager feil, en Præst, bevirkede hans Tilbagekomst; dog fordrede man at han skulde overgive sig paa Naade og Uuaade. Nu fandt der et offentligt fremhævet, paa Effect beregnet fransk Skuespil Sted. Den gamle Fader spillede en Hovedrolle, og alle Aviser forkyndte den store Naade at han var givet fri. Siden er han kommen mig af Syne; og hans senere Skæbne er mig aldeles ukendt.

B. Willisen havde den Dristighed at forblive

endnu i nogle Dage efter at han havde bivaanet Slaget ved Todendorf. Han ordnede sine Anliggender, besøgte sine Venner og skjulde sig slet ikke. At denne Opførsel ikke bragte ham i Fare vidner paa det Bestemteste om hvilken Stemning der herskede i Halle. Vel kunde der iblandt Indvaanerne være en, der ønskede at gjøre sig fortjent af den nye Regjering, men om der endogsaa levede en Saadan i Staden, tilskod det herskende Sindelag ham dog ikke at træde virksomt frem. Willisen traad i østerrist Tjeneste, og kunde endnu ligesom v. Barnhagen og v. Marwig tage Deel i Slaget ved Wagram og kæmpe mod Napoleon.

Efterat dette glimrende Haab, der dog en Tid lang satte mig i Bevægelse, var forsvundet, hensesant min hele Tilværelse en Tid lang i en foruroligende grublende Drøm. Med angstlig Deeltagelse fulgte vi det lille bandlyste schilliske Korpses Skjæbne. Og saa her maatte jeg opleve det Smertelige, at danske Tropper, anførte af en Krieger, der hørte til de meest dannede i mit Fædrelands Hær, hvis Bekjendtskab jeg havde gjort medens jeg i min Ungdom opholdt mig i Kiel, og

som jeg stattede meget høit, erholdt det sørgelige
 Svær, at forfølge Schill paa hans Flugt.

I denne ulykkelige Tid kom min yngste Broder
 tilbage fra en Reise til det sydlige Tyskland, som
 han havde gjort i Følge med den endnu levende Ge-
 neral v. Berger, Broder til min for omraelte Ven.
 Ogsaa paa Hjemreisen havde han opholdt sig i nogle
 Dage i Halle, og dette uventede Besøg overraskede
 og glædede mig meget. Min Broder, der var mig
 saa kjær, den Eneste, som jeg havde beholdt tilbage,
 saae jeg nu igjen, da de nylig fortalte Begivenheder
 nærmede sig og bleve ventede, og det var mig, som
 om han var bestemt til at vise sig for mig netop i
 mit Livs vigtigste Moment. At jeg ingen Hemme-
 ligheder havde for ham og hans Ledfager var natur-
 ligt. De hemmelige Forretninger og min betænkelige
 Stilling dannede Hovedgjenstanden for vor Samtale,
 men ogsaa Anledningen til hans Reise var mærkbar-
 dig og betydningsfuld. Jeg vil tale udførligere om
 denne, men man maa tillade mig først at berøre no-
 get reent Personligt.

Da min Broder efter det første Besøg Just var
 i Begreb med at reise bort, henvendte han sig til
 mig: „Apropos“ — sagde han — „jeg har med

bragt Resten af din Arv." — Man vil erindre paa hvilken beleiligt Tid, og under hvilke skjæbnesvangre Begivenheder jeg fik den største Deel af denne uventede Arv udbetaelt. "Hvor stor er denne Sum?" — spurgte jeg min Broder glad. Den beløb sig, efter hans Svar, til noget over to hundrede Daler, en Sum, der i min daværende Forsætning forekom mig betydelig, og var mig høist velkommen. "Bring mig den i Morgen!" — sagde jeg. — jeg kan bruge den!" — "Jeg har den hos mig!" — sagde min Broder kort og koldt, og rakte mig to Louisdorer og nogle Smaaapenge. "Og det er den hele Sum?" — spurgte jeg. Det var virkelig Tilfældet. I Danmark vare Finantserne i en Forsætning, der lignede Assignaternes sorgelige Tid i den vildeste Revolutionsepøche.

"Du havde, kære Broder!" — sagde jeg til ham, — ikke turdet pøve dette Spil med Enhver; at vække et saadant Haab, for strax igjen at tilintetsgjøre det, vilde have bragt mangen En i Fortvivelse." Men min Broder kjendte mig. Jeg loe og fik den lille Sum i Lommen; ogsaa den var mig velkommen, hvor lille den var. Men mit Fædrelands Baa de Skjæbne svarede mig mægtigt for Sjælen.

Min Barndoms og Ungdoms glade, som det syntes mig, for bestandigt begrundede Liv, var, ligesom alle Retninger af min Tilværelse gaaet under i en mørk Nat.

Ansledningen til Bergers og min Broders Reise var følgende: Kongen af Danmark troede at burde benytte den østerriske Krig og sit beklagelsesværdige, venstabelige Forhold til Napoleon til sin egen Hærs frigeriske Uddannelse. Et egenhændigt kongelig Brev til Keiseren indeholdt den Bøn, at det maatte være Overbringerne tilladt til deres Nytte at slutte sig til hans Generalstab. Sandsynligviis var det ogsaa Kongens Hensigt, derved at anbefale sig hos Keiseren. De Reisendes Equipage, der maatte være anstændig, fordrøede en for Landets Forsatning ikke ubetydelig Sum. Mig forekom nu denne Reise næsten uhyggelig. Min Broder var aldeles af samme Sindelag som jeg, men var dog altfor meget Militair til at dele min Betænkelighed.

Begge Vennerne forlode os og begave sig til München. Den der stationerede franske Officier holdt dem tilbage, forhindrede deres Reise til Wien og paatog sig at besørge det kongelige Brev. I denne Tid kunde min Broder, ledsaget af sin Ven gjøre en

Reise til det nordlige Schweiz, og i München blev han modtaget yderst venligt af Schelling. Endnu erindrer Schelling sig de Dage, som min Broder tilbragde i hans Huus, og den Maade, hvorpaa han omtaler ham, har opfyldt mig med en vemodig Glæde.

De Reisende vare vendte tilbage fra Schweiz, og maatte endnu vente længe førend de erholdt et Svar fra Wien. Ved Berthier erfarede de nu, at Keiseren ligesom havde afflaaet Kongens Bøn; de maatte ikke fortsætte deres Reise til Wien; alle Beføstninger vare gjorte til ingen Nytte, og deres Herre og Konge var bleven behandlet paa en fornærmelig Maade.

Det var mig desværre kun altfor bekjendt, paa hvilken ydmygende Maade Napoleon behandlede de med ham forbundne Fyrster. Allerede under mit Ophold i Holsteen havde jeg Leilighed til at høre Meget derom. Von Hammerstein, Bergers Svoger, var den værdige Hertug af Oldenborgs Gesant. Denne Fyrste havde i denne saa betænkkelige Tid med Dristighed gjennemkrydset den overmodige Seierherres Hensigter, der vare at stille ham fra hans Underfaatter og holde ham stadesløs et andet Steds. Hertugen

erklærede, at han kun med Magt vilde lade sig fiske fra sit Land og sine Undersaatter, som han elskede og for hvilke han levede, og Napoleon var nødt til at overgive sin Beslutning. Han fandt Talleyrand i Warschau. Der gav denne Soireer, hvor han mødte de tyske Fyrster og de Fraværendes Gesanter; Talleyrand, hvis Tilskulde syntes oprørende, tog snart en Fyrste, snart en Andens Gesant ved Haanden, førte ham til en Binduesforbydning, undte ham i et Dvæteerstid Ophor, lod ham da gaae, for at behandle en Anden paa den samme Maade, og saaledes blev de smaa tyske Staters Skjæbne bestemt.

Man fortæller, at Keiseren besøgte Skuespillet i Karlsruhe. I Logen ligeoverfor stod Landets gamle ærverdige Herster, den Ældste af alle tyske Fyrster. Han havde den Bane at fiske Haanden i den til Knappede Kjole og at lade den hvile der. Da kom en keiserlig Adjutant ind i hans Loge og havde den Græthed at betyde den gamle Herre, at en saadan Stilling ligeoverfor Keiseren ikke kunde taales. Fyrsten trådte langsomt Haanden ud og lod den synke. Jeg græd af Raseri, da jeg hørte denne Historie. Jeg veed ikke, om den er foresaldet noiaagtigt saaledes som den blev fortalt, men den var vidt udbredt.

vedsligeholdt sig længe og jeg har aldrig hørt den modsiget.

Med hvilken oprørende Ringeagt de i Erfurth forsamlede Fyrster bleve behandlede, er almindeligt bekendt. En Mængde Historier af det Slags bleve fortalte og vare for saa vidt gavnlige, som enhver Undersaat, foelde sig krænkert i sin Fyrstie. Om det trofaste Sindelag og den Agtelse, der skyldes Fyrsterne, ved Revolutionen hist og her var bleven vækkende hos Røgle, havde Napoleon ikke kunnet vælge noget bedre Middel, for igien at oplyse og styrke det. Og saa de Herstere, der bleve behandlede saaledes og vare fornærmede i deres Personligheds inderste Følelsesdom, kunde maaskee, tvungne af den strænge Nødvendighed, taale store Tab, men Fornærmelser af det Slags, der saarer Personlighedens Inderste, ja Evige, tabe aldrig deres Braad, den bliver aldrig slev og er uudslettelig, som Personligheden selv.

Dette er en Erfaring, der kun alt for ofte bliver overseet. Ydre Tab, ja selv et haardt Tryk kan Mennesket tilfids taale, naar alle Midler til at afkaste, Aaget ere forsvundne; men det Forsøg at tilintetgjøre Personligheden ved en foragtelig Behandling, lykkes aldrig. Over ydre Tryk og Tab klager

man høit, og synes under ingen Betingelse at ville taale dem; den fornærmede Personlighed er stum, men den opgiver aldrig Hadet og Kampen; kun den forvorpne, der har opgivet sig selv, kan forglemme Krænkelser af dette Slags. Er det sandt at vore Dages historiske Udviklings hele Betydning bestaaer i en bestandigt dybere Anerkjendelse af bestemte frie Personligheder, saa maa man kun beklage, at denne indre, usynlige, farlige Kamp saa ofte bliver fremkaldt paa en ubesindig Maade, hvor en mild Anerkjendelse, der ikke behøver at henkaste sig, vilde paa den letteste Maade vinde tusinde Hjertes.

Min Broder og Berger forlode os. Fem Aar senere bragte de store historiske Begivenheder os igjen sammen. Jeg saae ham i Paris 1814 og siden aldrig mere.

Efterat den hele hemmelige Combination var forulykket i alle sine Retninger, syntes de hemmelige Forbindelsers Virksomhed en Tid lang at være fuldstændigen lammet, men Fr. v. S. lod mig endnu ingen Ro. Han var angivet for Politiet, var endnu sin paafaldende lyse Overkjole, omendkjøndt han

vidste, at man forfulgte ham, og nogle Gange vovede han endog at komme til Halle. Engang blev jeg opfordret til at komme om Aftenen naar det var mørkt paa en bestemt Tid til Bertshuset „Løven.“ En Bogn vilde holde der, en Dame vilde stige ud, og naar hun blev af Tjeneren ført ind i Huset, skulde jeg stige ind i Bognen, hvor jeg vilde finde ham. Jeg kom; en Slægtning havde virkelig det Mod at ledsage ham paa hans farlige Fart. Jeg saa Dameen forsvinde i Gjestgivergaarden. Da Alt var stille, smuttede jeg ind i Bognen og fandt Hr. H. Vel ærgrede, det maa jeg tilstaae, hans hyppige, for det meste unyttige Forsøg mig, da de udsatte mig for stor Fare; men jeg tænkte dog altid igjen, at det i det mindste var mueligt, at han kunde meddele mig vigtige Efterretninger. Men ogsaa denne Gang forekom vor Sammenkomst mig fuldkommen overflødig; jeg erindrer ikke engang Gjenstanden for denne Samtale, der varede næsten i en heel Time. Tjeneren meldte Damens Ankomst, og jeg smuttede igjen ud af Bognen. Sandsynligviis havde en saadan romantisk Sammenkomst noget Tillokkende for ham.

En anden Gang kom han tidligt om Morgenens førend Klokken 5. Huset var endnu luffet; han

maatte staae længe paa Gaden og banke paa, og dette steede med en saadan Larm, at Beboerne af Nabohusene vaagnede, og saae nyggjærige ud af Binduerne. Da saae de nu den saa paafaldende klædte Mand, og ligeoverfor mig boede der et ungt Menneſke, som man, med Ret eller Uret, tiltroede et noiere Forhold til Franskmændene. Det var Hr. v. Hs. Henſigt at lade mig vide, at Hertugen af Bruns-
vig og hans Skare vilde drage igjennem Halle og ankomme dertil den følgende Dag. Jeg kjendte in-
tet Menneſke i denne Skare. Jeg ſpurgde ham om han havde noget Grinde, som jeg ſkulde forrette for ham ved denne Leilighed, eller om jeg paa nogen gavnlig Maade kunde være virkſom; men dette var ikke Tilfældet. Dette mig ſaa farlige Beſøg var fuldkommen overflødigt. For at han ikke endnu en-
gang ſkulde falde i Dinene, naar han gik ud af Huset, og være nødt til at gaae igjennem en af de meſt beſøgte Gader i Staden, aabnede jeg ham en Havedør, der gik ud til et Stræde.

Nogle Dage efter kom min Svoger, den kongel-
lige Procurator. Han fortalte mig, at den farlige
for Politiet angivne p. H. havde været i Halle. Han
var kommen til Høſt, var taget ind i en Gjaſtigver-

gaard udenfor Staden og, omend kjendt det var meget tidligt, strax ileet til Staden, hvor han vel havde besøgt nogle Medforbundne. Borten havde ikke kjendt ham, men da han var vendt tilbage og havde bestaaet sin Hest havde han faaet at vide af en Fremmed hvilken farlig Gjaest der var taget ind hos ham. W. S. var vel forspunden, men han ansaae det for sin Pligt at melde dette farlige Besøg hos Dyrigheden.

Grev Chaslot, som jeg selv, som jeg ovenfor har fortalt, havde indført i et Selskab hos min Svoger, var ligeledes bekjendt som en Formand for en hemmelig Forbindelse. Jeg kunde ikke tvivle paa at min Svoger formodede, ja maaskee endog vidste, at W. S. havde været hos mig. Sikker havde han, da han pludseligt var bleven faldt til Dyrigheden, formaaet denne til, at lade enhver Underjøgelse fare. Men Hensigten af hans Besøg var sandsynligviis, at advare mig.

Kort derefter kom Etelger igjen og fortalte mig hvorledes Hr. W. S. og Rette og nogle andre Officerer havde forsøgt paa at vække Bønderne i Parz til Opstand. De bleve forfulgte; i Desfiléerne i Nærheden af Staden Hettiskadt var Hr. Hs. Hest bleven saa udmattet, at han havde maattet staae af og

flygte til Jæds. Han var vel undsluppen, men hans Hest havde man taget, og hans Badsæk med vigtige Papirer var bleven bragt til Halle og overgivet til Franskmændene. Denne Efterretning forstrækkede mig. Ifølge Hr. v. Hs. bekjendte Ubefindighed var det kun altsom sandsynligt, at maaskee nogle af mine Breve ogsaa laae i Badsækken; i det mindste, at jeg blev omt. elt i Papirerne. Om der nu virkelig fandtes saadanne for mig farlige Papirer der, og af min Svoger vare blevne borttagne førend Badsækkens Udelivering til den franske Øvrighed, har jeg indtil dette Dieblit aldrig kunnet erfare. Lykkeligvis viede Hr. v. H. sig efter den Tid ikke mere i Halle; hans Broder besøgte mig siden et Par Gange. Han selv flygtede til England, gik til Spanien, blev der berømt for sin Tapperhed og faldt ved Beleiringen af Saragossa.

Efter hans Vortreise var Alt en Tid lang roligt. Hertugen af Brunsvigs Korps blev kun i nogle Dage i Halle, og Hertugen medtog derfra, som fra alle de Steder, hvorpå han kom, Indvaanernes Beundring og bedste Ønsker. Jeg hørte, at den preuss.

liste Officier v. Oppen, der siden i Krigen skal blive omtaelt som en af mine fortrolige Venner, især bidrog til det lykkelige Udfald af hans dristige Tog igjennem det nordlige Tyskland. Dette gav end ikke Anledning til noget Slags Opstand. Folket kunde ligesaa lidet bedømme dette Tog rigtigt som det Schilliske, da det ikke rigtigt kjendte dets Sammenhæng med større Begivenheder. Ingen store Forhaabninger bleve knyttede til det, og derfor blev Alts roligt. Med Østerrig blev der sluttet Fred, og Napoleon var nu langt magtigere i Tyskland end før. Paa Modstand var der nu ikke mere at tænke.

En af de nærmeste sørgelige Følger af den forbigaaende Bevægelse var Johannes v. Müllers Død. Falske Rygter om Folkebevægelser, især i Halle og Omegnen, i hvilke de Studerende skulde have taget Deel, naaede Kassel. Jerome, der uden tvivl især var bleven foruroliget og forbittret ved v. Dörnbergs Insurrection, lod Müller komme, kastede al Skylden paa ham og behandlede ham paa den plumpeste Maade. Müller var uden Haab, utilfreds og syg; hans Embede var meget besværligt; ved ethvert Skridt, som han vilde gjøre til Universiteter, nes Gavn, traf han paa uovervindelige Vanskelighe-

der, ja paa krænkende Mistanke. Han havde maa-
 ske kunnet opnaae mere, dersom han med Forsigtig-
 hed var traadt mere bestemt frem. Thi han hørte
 til de saa tykke Lærde, ja maaſkee var han den Eneste,
 der paa en vis Maade imponerede Napoleon. Hans
 Samtale med ham i Berlin syntes at have gjort et
 godt Indtryk, og han stod under Napoleons særegne
 Beskyttelse. Men da han traad ubestemt og vakkende
 frem, bleve alle hans Beſtræbelſer uden Folger. Den
 paaſaldende Krænkelse, som han nu erfarede, traf
 ham haardt; han forlod Jerome i en troſtesløs Til-
 ſtand. Den hæftige Sindsforfatning gav Anledning
 til et Anfald, der havde en dødelig Charakter; han
 bekom pludseligt Roſen i Anſigtet; hans Benner bleve
 beſvimrede; Meinhardt lode fra ſit Sygeleie til Kon-
 gen, og gjorde ham de hæftigſte Bebreidelſer. „For-
 glem ikke,“ ſagde han, — „at Müller bliver be-
 flyttet af Keiſeren, at denne udøver en ubetinget Magt
 over Dem, at jeg er her i hans Navn, og gjør Dem
 anſvarlig for denne uretfærdige Behandling og dens
 Folger.“ Jerome blev urolig og ſendte ſin Livlæge
 til Müller. Han blev afviſt; Sygdommen blev be-
 ſtændigt farligere, og efter nogle ſaa Dages Forløb
 var Müller død. Leiſt, Profeſor i Göttingen blev

hans Efterfølger, men kunde aldrig vinde den Tillid, som Müller besad. Universiteterne troede, at de bare givne til Priis, og Fremtiden syntes bestandigt mørkere, thi i alle Retninger fremtraad Landets forstyrrede Tilstand nu mere tydeligt. Bjærgværkerne truedes af Ruin; Skovene bleve ødelagte; Gods-eierne, der blev trykkede ved nye Paalæg, der langt overgik den høieste Grændse i den paa Papiret givne Constitution, forarmedes; Embedsmændenes Løn blev formindsket ved tvungne Laan; der blev paalagt Skatter, der, som det viisde sig, ikke kunde inddrives. Jeg erindrer, at en saadan Skat, om hvis Bestaaen man tvivlede, dog, formedelst Indbyggernes Frygt, indbragde en temmelig betydelig Sum. Den, der kunde, skyndte sig med at betale, man troede, at gøre sig mistænkt, naar man vovede at udsætte sig for Execution. Jeg kunde rigtigtnok ikke bodelomme noget der var mig saa fremmed, som Skatteindretninger, men Kyndiges bestemte Ytringer bestemde mig til at oppebie Executionen. Jeg kunde udføre dette, thi den preussiske Indretning, at afstrække Skatterne af Lønnen fandt ikke Sted i Kongeriget Westphalen; førend Executionen kunde finde Sted var Skatten afstaaet, og jeg kunde triumphere ligeoverfor mine frygtsomme Venner.

Alle offentlige Fonds begyndte at blive usikre, selv de velgjørende Instituters. I Halle tiltog Armøden paa en skræffelig Maade. Salinerne, en Hovedkilde til mange af Indvaanernes Indkomster, indbragde intet; ved de vedvarende Gjennemmarscher bleve Indvaanerne næsten udplyndrede. Under den preussiske Regjering havde det her i Freden garnisonerende Regiment bidraget væsentlig til Stadens Velstand. Universitetet var sjunket dybt og de Studerendes Antal vedblev at tage af. Halle havde allerede under Preussen ikke været nogen egentlig velhavende Stad; formædelsst den Lethed, med hvilken man her, især i Forstæderne erhøldt Borgerret, vorde vel Indvaanernes Antal, men ingensunde paa en fordeelagtig Maade. Landskydere og løst Paf trængde sig sammen her. Man maatte gysse, naar man saae Massen af disse Menninger opsyldte Gaderne i Forstaden Neumarkt, eller paa det saa kaldte Strohhof. Man paastod, at der her dannede sig Bander, der især bleve farlige naar Markederne i Leipzig bleve holdte. Nu blev Forarmelsen almindelig; en Undersøgelse blev derfor anstillet, men Resultatet var saa trestesløst, at et Forsøg paa at understøtte de fattige paa en eller anden grundig Maade, vilde have medført Stadens fulde

komne Ruin. Udskilde man Indvaanerne i Classer, for at erfare hvor stort Antallet var af dem, der tildeels behøvede Hjælp, og af dem, der ikke kunde bidrage noget, saa blev Minoriteten af dem, paa hvilke hele Byrden af Underskøttelsen faldt, saa lille, at deres fuldkomne Forarmelse syntes uundgaaelig. Denne forfærdelige Tilstand lammede alle Kræfter, og man begyndte med en flov Ligegyldighed at see den mørke Fremtid og Stadens fuldkomne Oplosning, og Undergang imøde. Men i Baggrunden af denne fortvivlede Ligegyldighed lurede Raseri. Med sand Harm saae man Napoleons Magt vore, hørde om hans Formæling med Keiserdatteren, erfarede Udvikelsen af det franske Rige ved Westphalen og ud over Hamburg, der formindstede det nylig opstaaede Kongerige vilkaarligt. Continentalsystemet tilintetgjorde al Handel, og standsede den frie Omsætning af Varerne, ligesom det bestandigt tiltagende Politiofsyn Omsætningen af det mægtige aapne Ord.

I denne uhyggelige Tid gjorde jeg to vigtige Bekjendtskaber. B. Schœle, Broder til den nu saa mægtige hannoveranske Minister, blev Vicepræsident i Halle. Som født Hannoveraner var han besjælet af det hæftigste Had til Franskmændene, men hans Stil-

ling fordrede stor Forsigtighed. Han var en elskværdig, trofast Mand og jeg sluttede mig til ham af min hele Sjæl.

Hans Kjærlighed til Neils ældste Datter forøgede Zunderligheden af vor Forbindelse. Hun udmærkede sig ved en fast Tænkemaade forenet med en grinselig Blidhed, saavel som med Indre og Eksternhed. Der traad i Begyndelsen Vanstueligheder i Veien for denne Forbindelse, der maatte overvindes, og jeg var hans Fortrolige. Bifinot maatte jeg være tilbageholden i mit Forhold til ham, som i det til min egen Svoger, for ikke at compromitere ham, men han vidste nok, uden derved at lade sig afstrække fra den fortrolige Omgang, og jeg havde virkelig Grund til at beundre den Klogskab og Forsigtighed, med hvilken han holdt sig i sin vanstuelige Stilling.

Den Anden var Heinrich v. Krofzig; jeg har for mange Aar siden sat denne mærkværdige Mand et Mindesmærke i det brotthauske Tidsskrift "die Zeitgenossen." Krofzig hørte til de ældste og forðum mægtigste Familier der i Egnen. Han var blandt flere Brødre den Ældste og Stammeherre for sin Slægt. Det skønne Gods, som han beboede, Popst, ligger i en behagelig Egn i Nærheden af Alsteden; han

havde en imponerende Gestalt, var rank og kraftfuld;
 han syntes alvorlig og stræng, og Fastheden af hans
 Tænkemaade udtælte sig bestemt, ja, han kunde vel
 endog forekomme en Fremmed frastødende; den Paa-
 trængende forstod han at holde sig fra Livet; man over-
 beviisde sig snart om hvor ubøielig den Overbeviis-
 ning var, som han engang havde fattet; ja den Tæn-
 kemaade, der villig hengav sig til Overbeviisningen,
 stattede han saa høit, at han altid beundrede og for-
 svarede Martyrer af ethvert Slags, hvor lidet han
 end var af deres Mening. Han havde forladt sit
 rolige Landsæde, for at tage Deel i Kampen 1806,
 og nu levede han igjen indtaget paa Popl. g. Der
 var han bestandigt virksom som en ivrig Landmand;
 den Overøvelse, med hvilken man begyndte at opløse
 Bøndernes gamle Forhold til deres Godseiere, bil-
 lige de han paa ingen Maade. Forvandlingen af
 Høverigjørende Arbeidere til Dagleiere uden Hjem, der
 uden Hengivenhed og Trostøb vare givne til Priis
 for en ubestemt, usikker Tilværelse, syntes ham ikke
 gunstig; han lod en Række Huse bygge, lig Colo-
 nisthuse; til ethvert Huis sluttede der sig en lille
 Have, og, hvis jeg ikke tager feil, et lille Stykke
 Jord til Kartoffel dyrkning. Trofaste Dagleiere; der

flere Har igjennem havde erhvervet sig hans Tilfreds-
 hed, kom til at behoe disse Huse og kunde trostigt
 see Fremtiden og en hol Alderdom imøde. Saaledes
 opstod der et Forhold, lig det gamle Tilbagekrængte,
 paa en naturlig Maade udviklet af Tidens nye Ele-
 menter. Jeg har ofte tilbragt flere Dage hos ham
 i Selskab med vore fortrylligste Venner. En paa
 Træer rig Park bag ved Slottet udmærkede sig vel
 ikke ved mange Anlæg. Den var meget mere næsten
 aldeles i sin naturlige Tilstand; ifkun bequemme
 Beie gjennemflare Skoven, men i Særdeleshed var
 en stor grøn Plads, der trak sig langt ind i Skoven,
 fortryllende; det friskeste Grønne forskønnede den.
 Parken var tillige en Dyrehave; Hjorte og Raabutte
 oplivede Skoven, og de saa Stykker Wildt, der bleve
 skudte for Bordet, maatte Ingen flyde uden han selv.
 Det var hans Hensigt ikke at sætte Skloffen i Stræk;
 han lurede længe inden et sikkert Skud traf det ene
 somne, fra de Andre adskilte Dyr; derfor var Bils-
 tet i hans Park paa en mærkværdig Maade, tamt.
 Paa den aabne Skovslette, der kunde overses fra
 Slottet, græssede det roligt og leirede sig i Grupper.
 De skønneste Heste løb frit omkring i Haven; det
 mest udmærkede Schweizer-Dvæg græssede paa Plad-

sen; Horte, Raabukke, Heste, Oxer, Køer og Faar
leirede sig i Selskab og aldrig erindrer jeg, at have
seet en saadan Blanding af udmærkede Hjorder paa
et Sted.

Dybt i Baggrunden af Stoven satte han sin
patriotiske Harm et Mindesterke. I en Eide af
rød Sandsteen lod han indgrave de Ord: Fuimus
Troes. Denne Indskrift gav Anledning til en latter-
lig Misforstaaelse, som jeg her vil omtale i Forbi-
gaaende.

Steenbuggeren, der havde anbragt Indskriften,
blev kort efter taget i Arbejde af en Slægtning af
Krofigt, en Hr. von Trothe. Efterat han havde ar-
bejdet der en Tid lang, yttrede han sig saaledes for
Hr. v. Trothe: "De er dog" — sagde han, — "en
god Herre, da De under mig nogen Fortjeneste, end-
skøndt jeg har maattet tilføje Dem en stor Skam!"
— "Hvordan da?" — spurgte den næsten forstrækkede
Herremand. "Jh nu!" — fortalte Steenbuggeren
trohjertet, — "jeg har jo maattet indbugge i en
Steenstøtte i Hr. v. Krofigts Have den Indskrift:
"By Hr. Trothe!"

Den bestemte Maade, paa hvilken han traadte op
mod den franske Besætning, havde en god Indflydelse

paa Godsets Beboere. I den første Tid kom de ofte haardt trykkede Bønder og beklagede sig over Mishandlinger af deres Indqvartering, siden hørde man ingen saadanne Klager, men desto oftere af Frantsmandene. Han selv behandlede de hos ham boende Officierer med en høflig Kulde; ved Tasselet blev den flætteste Biin sat for dem; hans Benner drak ved en saadan Leilighed noget senere den gausse Udmærkede, som han havde i sin Kjalder. Naar hine beklagede sig, svarede han kort: „De er vel dog ikke fornærmet? Jeg er beredt til at give Dem Hyldestgjørelse.“ Et Par ladte Pistoler kom paa Borden, og man kaldte i Almindelighed Krosigt „le maurvais Baron.“ Krosigt var Maire i sin Landsby; han maatte vel paatage sig denne Bestilling, for ikke at komme i en ubehagelig Afhængighed af en eller anden Bonde. Som Maire traad han nu ved enhver Leilighed paa en mærkværdig Maade op imod Regjeringen. Kongerigets saakaldte Constitution bestemde et Maximum for Afgifterne af Grundejendomme, om jeg husker ret, 7 Procent; en Skat blev udstreven, der langt overgik dette Maximum, og i Beskjendtgjørelsen af den viisde der sig en formel Feil. Et Antal Godsbesiddere i Omegnen forenede sig med

kam for at protestere mod Betalingen af denne Afgift. Men da man truede med Execution, trak de Andre sig tilbage og Krosigt stod alene. Gensdarmene traad, som Executores, ind i hans Huus, bleve modtagne af ham med Venlighed og bevertede; men imidlertid lod han de meest anseelige Bønder i sin By kalde; de dannede en Kreds og i denne traad han ind mod Gensdarmene. Her forelæste han de bestemte Paragrapher i Constitutionen. "Disse Gensdarmere" — sagde han derpaa, — "ere komne i mit Huus, for, som Executores, at afstvinge mig en Afgift, der langt overstiger dette Maximum, altsaa er lovstridigt. Jeg, som Maire, er kaldet til at holde Constitutionen opret, og arresterer hermed Gensdarmene, der paa en lovstridig Maade ere komne i mit Huus." Disse bleve ikke lidet forbausede, da nogle Bønder fik den bestemte Befaling, at fore dem som Fanger til Halle og der at overgive dem til Vice-præfecten. Man kan tænke sig i hvilken Forlegenhed hans Ven Schele kom. Han blev nødt til at indberette Sagen og Krosigt blev dømt til at betale en betydelig Sum, eller, om jeg husker ret, til sex Ugers Fængelsstraf, deels fordi han havde vægret sig ved at betale Afgiften, deels for hans Voldsomhed mod

Gensdarmene. Forgjæves søgte hans Benner at overtale ham til at betale den bestemte Sum. "Jeg betaler ikke een Stilling!" — sagde han bestemt og blev arresteret. Han erholdt et Par venlige Bærelser paa den saakaldte "alte Wage", et Huis, der tilhørte Staden og blev benyttet til Universitetsbygning. Reil anordnede ham en Strømper; man saae ham hver Morgen, ledsaget af et Par Gensdarmes gaae til Promenaden ved det af Reil anlagte Vadehæd, og efter nogle Dimers Forløb at vende tilbage igjen til sit Fængsel. Hans Kone tilbragde Tiden hos ham og pleiede ham; han modtog Besøg af sine Benner og Tiden hengik paa den minste Naade.

Enhver, der kendte ham, maatte agte ham høit, og hans Trost mod hans Benner var ligesaa uforanderlig, som hans Kjærlighed til det gamle Kongerig og til hans Fædreland.

Kald til Breslau. Reise til Jena, og Berlin.

Imidlertid indtraad der Forhold, der forandrede min hele Stilling. Da v. Schumann, efterat Grev

Dobna havde truffet sig tilbage, besørge de preussiske Universiteters Anliggender, fattede han, som bekendt, den Beslutning at ophæve Universitætet i Frankfurt an der Oder, at henlægge det til Breslau, og at sætte det i Forbindelse med det derværende næsten udelukkende theologiske Institut. De Grunde, der vægede ham dertil, vare indlysende. Oprettelsen af Universitætet i Berlin gjorde et Andet i Frankfurt an der Oder overskødigt; ja dette Sidste kunde næppe bestaae i en saadan Nærhed. Universitætet i Frankfurt var allerede for mange Aar siden nedsjunket til en Ubetydelighed, der kun var alt for bekendt, og den unge Mand, der kun havde studeret her, var i Almindelighed ikke vel anbefalet til en tilkommende Ansættelse. Alt det Uvæsen, der ifølge en forældet Form, som med Gensidighed blev fastholdt, havde udviklet sig paa flere tyske Universiteter, herskede især her. I de fleste videnskabelige Foredrag fandt man en Kulde, der stod i en forfælsk Modsaetning til den levende aandige Bevægelse i Tyskland. De Studerendes Nærhed og de modbydelige Studenterforbindelses forrige Magt havde næsten gjort Universitætet berygtet. Nogle udmærkede Professors Beskræbelse kunde tilgeseaa lidet, som nogle yngre ivrige Læreres, der vare

kalbte dertil, udrette noget mod dette Uvæsen. Mand, som Bredow, Eichhorn, Solger, holdt ikke sænge ud der. Hensigten var at kalde nogle af disse til Berlin. Medens et Universitat nu her, i Nærheden af Berlin, var nedsjunket i en saadan Tilstand, saanedes den rigeste Provinds i Kongeriget, der den Tid havde flere end halvanden Million Indvaanere, et Universitat; omendskiøndt to Trediedele af Indvaanerne bestode af Protestanter, maatte Schlesiernes dog lade sig nøie med et katolsk Institut, der i sin videnskabelige fattigdom med Uret bar Navn af Universitat, og Schuckmann var en Schlesier. At oprette et Universitat i Breslau, at forsamle de Studerende, som vare i Frankfurt, der, som den første Kiærne, at emigrere de gamle Frankfurter Professorer, og at kalde de Yngre tillige med Fremmede, var hans Hensigt. Frankfurt, som det ældste protestantiske Universitat i Kongeriget, besad ingen ringe Fonds, der især bestode af betydelige i Omegnen af Staden liggende Grundeierdomme; de kunde tjene til den første Indretning og Begrundelse af Universitætet i Breslau. Sagen blev især ved Bredow breven med megen Iver. Denne fortjensfulde Historiker besad, deels ved sin lærde Navnkundighed, deels ved sit bekendte tyske Sinde-

lag, ganske Schudmanns Tillid. Han kom til Halle, hvor han besøgte en gammel Ven, den forrige Helmstädter Professor Pfaff. Uden al Tvivl havde han det Hverv at foreslaae Professorer til Universitetet i Breslau efter sine egne Anstuelser.

Professor Gilbert havde erholdt en Kaldelse til Leipzig og var allerede i Begreb med at forlade Halle. Hvor noie denne nye Physiker end var bekjendt med de nye Opdagelser i Physiken, lykkedes det ham dog ikke at erhverve sig sine Tilhøreres Bifald. Især mislykkedes Forsøgene næsten altid for ham. Jeg holdt ogsaa Forelæsninger i Physiken og havde altid nogle, om ikke mange Tilhørere. Jeg behandlede de galvaniske Opdagelser, just paa den Tid, da Bredow var i Halle, og det lykkedes mig at fremstille Kaliummet ved den galvaniske Søile, og at samle de erholdte metalagtige Korn i Steenolie; ligeledes lykkedes Fremstillingen af Stikstofamalgamet for mig. Et ungt Menneske fra Petersburg, der, som Elev af det daværende Academi, studerede i Halle, jeg veed ikke af hvilken Grund, bestjæftigede sig især med Naturvidenskabene, Han havde saa ofte hørt tale om Opdagelsen af de caliske Substrater af Davy, og af Stikstofamalgamet af Seebeck, men Fremstillingen havde han hidtil

endnu ikke seet. Da han var en af Mathematikerens
 Pfaffs flittigste Tilhørere, kom han ofte i hans Huus.
 Han havde sluttet sig meget til mig, drev Mineralo-
 gien med megen Iver, og ilede, efter at min Forelæ-
 ning var endt, fuld af Glæde til Pfaff for at berette
 ham Fremstillingen af de Substanter, der vare ham
 saa vigtige. Freden var netop der, og Dagen der-
 paa kom han til mig, for at spørge mig om jeg havde
 Lyst til at modtage en Kaldelse til Breslau? Han
 troede, at han kunde være vis paa, at jeg paa hans
 Forslag vilde erholde den. Man kan tænke sig min
 Glæde. Den Forsigtighed, som jeg maatte anvende
 ved min første Kaldelse til Halle, var her overskudig.
 En paa den Tid for min Stilling anseelig Løn blev
 mig lovet; Sagen blev drevet med Hurtighed, og
 efter nogle Ugers Forløb havde jeg allerede Voca-
 tionen. Om det Venstreb, der fra den tidligste Ung-
 dom havde bestaaet mellem Schumann og min
 Svigerfader fremskyndte denne Beslutning, om Schlei-
 macher og Keil ved deres Anseelse befordrede min
 Kaldelse, er mig ubekendt.

Men nu, da jeg vilde forlade Eggen og leve
 saa langt borte fra de Steder, der vare mig saa be-
 rebare, kunde jeg ikke modstaae Lysten til at besøge

de Benner, som jeg endnu havde tilbage i Jena, men især den nu ferogtredssindstyveaarige Götze. Allerede to Aar tidligere, i Vinteren 1809, havde jeg besøgt min kjære Ben Frommann med min Familie. Han og hans Kone havde modtaget os med elstværdig Gjæstfrihed. Vi tilbragde de sidste Dage af Aaret i hans Huus, og det var Uger, som vi henlevede der, bleve mig uforglemmelige; dog føelde jeg aldrig mere klart det Tragiske i mit Liv; hvor ubestrikelig rig havde min Ungdom i Jena ikke været, og de selskabelige Forholds venlige Middelpunkt dannedes af disse elstværdige Familier. Her kom Götze, og det meget sjæerne; her saae jeg Schlegel, Tieck, senere Schelling, og Gries var en Ben af Huset. Det var mig som om jeg var henfat paa den betydelige Plads, hvor ridderlige, feierrige, aandige Kæmper tumlede sig. Det nye Aarhundredes Morgenrøde, der ogsaa bebudede mig en haabefuld Dag, gik op her; nu bleve Kjender, der før vare bragte til Taushed, Dag for Dag mere høirostede; Benner, der den Tid, havde forenet sig, vare adskilte, og med Forspyrrelsen af den nationale Jordbund vare ogsaa alle Følger af ridderlige Seire for bestandigt forsvundne. Af alle de tidligere Benner viiste endnu kun Gries sig i dette Huus

ganske paa sin tidligere Maade. Han havde i nogen
 Tid været i Heidelberg, og, om jeg ikke tager feil, i
 Stuttgart, men han længtes efter at komme tilbage
 til Zena igjen. Denne Stad var bleven hans Hjem;
 her levede han ganske paa sin gamle sædvanlige
 Maade, drog ind i sin forrige Bolig, og da jeg
 traad ind i den stirlige Stue, blev jeg hæftig for-
 strækket; thi Skabe, Borde, Stole, Bænke stode netop
 som for ti Aar siden; den samme Pige hilsende mig,
 og den lille Digter med den gule Ansigtssfarve og
 de sorte Dine sad endnu der. Han og hans Omgi-
 velse foretom mig næsten som indbalsamerede Fig-
 fra en stjon levende Tid. Hans Døvhed havde tar-
 get meget til, man maatte raabe ham stærkt i Øret,
 dersom man vilde forstaaes; kun for Musikken havde
 han endnu Øre. Denne havde han bestandigt brevet
 med Lidenstkaab, og det var begribeligt at han ogsaa
 hos Frommann foretrak den musikalske Underholdning
 for enhver Anden. Dog var han i videnskabelige
 Kræfter meget munter. Den Færdighed at henkaste
 smaa Digte med Letthed besad den Digter der havde
 oversat os Tasso, Ariosto, Bojardo, Calderon saa
 mesterligt, i høj Grad, og jeg studsede, da jeg Zule-
 asten opdagede rimede Deviser, af hvilke mange

virtelig vare lykkedes vel, i en stor Masse af Bonbons, der blev uddeelt blandt Selskabet.

Endstjondt nu den hele Bægt af skjønnere Tidens Undergang tyngede paa mig i en saadan Omgivelse, var det dog naturligt, at det venlige Selskab opmuntrede mig, og at jeg gjerne hengav mig til Haabet om bedre Tider. I Halle, hvor jeg levede iblandt Venner, og det i en vedvarende, endstjondt hemmelig Krig, pleiede jeg at give mit Had Ord. Her bleve mine Venner forstrækkede, naar jeg yttrede mig paa min sædvanlige Maade. Hertugen af Weimars Stilling var visnok betænkelig. Hertuginde havde, under Flugten, da Hertugen var borte i den fiendtlige Hær, maattet modtage den forbittede Napoleons, og opført sig paa en saa værdig Maade, at hun imponerede den hæftige Seierherre, og afdvang ham Agtelse imod hans Villie. Hertugen selv var mistænkt af Keiseren, og hans Adjutant, den nuværende Infanterigeneral, v. Müffling, som han ikke vilde stilles fra, var hans Minister. Landet var belejret af hemmelige fiendtlige Spioner og det var begribeligt, at man endog ved strænge Forholdsregler søgte at undertrykke enhver Ytring, der kunde compromittere Regjeringen. Jeg indsaac dette meget vel og

rettede mig under mit Ophold gjerne efter mine Ben-
ners Dnske.

Desto mere blev jeg sat i Forlegenhed ved den
Magt, som Gøthe udøvede over alle den Omgivelses
Døime, som han levede i. Naar man overveier
hvorledes denne store Mand saa længe var bleven
geret i Weimar som den magtigste i Tyskland, hvor
ledes den hæftige, aandige Berørelse, i hvilken jeg
blev revet ind, bølgede og brusede omkring ham,
uden at forandre hans oprindelige, eiendommelige
Natur, hvorledes, efter at Kampene vare ophorte i
Nærheden af ham og kun endnu bleve sorte i smaat
adspredte Fægtninger i det Fjerne, medens han, der
blev staaende uforanderlig, blev det aandige Fædre-
lands vedvarende, ja bestandigt klarere skinnende Lyd
i den mørke Nat, — kan man vist nok ikke forundre
sig over det Herredømme, som han udøvede over alle
dem, der levede i Nærheden af ham.

Siden har denne Autoritet bestandigt udbredt
sig mere og mere, ja dens Herredømme tiltog i det
samme Forhold, som hans Livsanskuelse med Alderen
og med den oprindelige Indstrænkethed, der bestan-
digt uddannede sig mere bestemt, aflagt i Omfang og
Berørelighed.

Allerede i Begyndelsen af Aarhundredet, gaves der Nogle, der vilde bemærke, at Göthes Reiser til Italien, især den Anden, foranledigede et Vendepunkt i hans Udvikling. De tidligere Aars skarpe Egenommelighed og kraftige Selvtillid syntes at have taget af; i deres Sted var der traadt den stille Indre, der ikke forekommer Andre saa mægtig og indholdsrig. For den sidste Epoche af hans Liv troede man især at maatte lade Novalis' Dom gjælde: at Göthe mindre holdt af at behandle en Gjenstand, der var større end han, end saadanne, som han formaaede formelt at beherske, og i hvis overseelige Fremstilling han behagede sig. Jeg deelte vistnok denne Anskuelse, men jeg kunde ingenslunde indsee de Slutninger, som man den Tid drog deraf, og de syntes mig saa meget mere uretfærdige, jo mere jeg lærde at kjende de Anders Bevægelse ved Siden af ham, der vare bestemte til at blive mægtigere og at overleve ham, medens han blev mere indskrænket af Alderen. Vistnok havde Göthes Værker fra den tidligere Tid en Indre for mig, som de Senere manglede. Den store Magt, ved hvilken hans Folks Sprog syntes forandret og forvandlet, den mægtige Aand, der, da han begyndte at tale, grundede et Herredømme, der al-

drig mere ophørde, den overordentlige Kraft, der erklærede det, der hidindtil havde været forgubet, Krig, og, staaende næsten eensom, vandt Seieren, havde alterede truffet mig i min Barndom, som en nye Fremtid's Krigstrompet, der opfordrede mig til Kamp. Saa fuldkommen ubetinget tiltaelsde hans senere Bærker mig ikke. Hans Livsanskuelser begyndte, syntes det mig, at træffe en Overenskomst med Tiden og Nutiden; men jeg indsaae ogsaa, at hans Liv og de Bærker, ved hvilke dette erholdt Betydning, fremstillede en heel i sig selv afsluttet Historie. Der gives vel næppe en Skribent, der udviklede sig som han, lig en mægtig Stat, der i alle Retninger af sin Tilværelse dannede egne Epøcher, der indeholdt deres rige Ungdom, deres lyse Glands punkt og deres lidt efter lidt fremtrædende Indskrænkninger. Af det Hele af hans Liv tør man ikke udelukke noget Udviklingstrin. Endog de sildigere, som det synes tilbagestræbende, beholde, naar man betragter denne store Tilværelse, deres eiendommelige Betydning. I hans høie Alderdoms sidste Producter erkjender man endnu den mægtigt fremtrædende Ungdoms friske Kiim, og i hans tidligste Bærker den ædle Kjempen efter en fuldenbt Form, som han i den sildigere Alder troer at have

tilfjæmpet sig. Derfor er Eckermanns Skrift mig
 saa vigtigt; thi fastmanet som en Aand synes mig den
 næsten allerede Døde til hans Livs Værker, saa at
 den bestandigt mægtige Olding vandrer om som
 iblandt de ædle Ruiner af en stor, glindsende Stad.
 Det var ikke en Udmattelse, der greb ham i hans
 hvide Alder; det var meget mere en Aands græbevise
 Hendsøen, der indsluttede, som kun Faa, en egen Hi-
 storie i sig. Derfor maae vi hos ham vel adstille
 hans stræbende Ungdoms Udviklingsstrin fra hans
 Fuldbendelses, der altid indeholdt en begyndende Ind-
 strænkning. Den frie Overgang fra det første Trin
 til det Andet, indeholder hans Tilværelses Hemme-
 lighed; mere end han formaaede at fremstille og
 mindre stillige; hvad han vilde og hvad han for-
 maaede, hiint dybere og betydeligere end dette, i uud-
 grundelig og uudforskelig Eenhed. Hvad der var
 ham forundt at skabe for bestandigt i Folkets store
 Historie, lig Grækenlands fuldendte Kunstskatte, og
 hvad han maatte overlade til Andre, der indviklede
 i en forvirret Gjæring og uenige med sig selv, næppe
 erkjendte deres egen Fremtid, adskildes her. Fra den
 Tid af fremtraad den ydre Indstrænkning bestandigt ty-
 deligere; den flabende Genius blev ikke slappere,

men traf sig tilbage i sig selv, og blev bestandigt mere en Fjergangenhed, — der afsluttede sig, end en ubestemt Fremtid, der aabnede sig. Selv hvad den nyere og den nærværende Tid, hvad især det tykke Folks alle den menneskelige Tilværelses Momenter gribende Speculation, paanødte ham, tabde sig i hans indre Livs Dannelse, og det, der var en Fremtid for alle Tidens mægtige Aander, syntes bestemt til ved ham at affløre hans egen Fortid. Han er i den dybeste Forstand død mæt af Aar. Han havde den Opgave at bevare sit eget Liv indtil det sidste Moment, ikke mere, som det skulde blive, men som det var blevet, og da Pulsaaernerne forhærdedes og Lemmerne bevægede sig tungt, da Tungen var lammet, ja, da han næsten syntes at vandre som en afdød Aand imellem Gravene, forblev han endnu den ædle Gestalt, der i sin Fjergangenhed indsluttede en endnu ikke affløret Fremtid. Hans Død selv var den inderligste Samtale med sig selv. Han havde stolt affondret sig fra den gjensidige Forstaaelse med Tiden; han vendte sig ikke til nogen Levende for at enes med ham; men vi, som levede og stræbde, vare tvungne til at lytte til den svindende Hemmeligheds sidste Pittringer, indtil den forstummede.

Der gives tre Mænd, som det var forundt at fremstille et heelt langt Liv igjennem i en bestemt Retning hvad Tiden vilde og at udtale det uden nogen hæftig Modsigelse. De ere staaende Gestalter i deres Tids bestemte Epocher, og endog der, hvor vi ere tilboielige til hæftigt at bekjæmpe dem, maae vi lade deres Herredømme gjælde. De bliver Typer for en bestemt Auitid, og det saa bestemt, at endog deres legemlige Stikkelse indprægede sig i Folkets Anskuelse og antog en bestemt Figuration. Som Saadanne nævner jeg, hvor ulige de end forekomme mig, hvor bestemt jeg især i den Anden erkjender en farlig Bilsfarelse for Manden og hans Folk, Frederik den Store, Voltaire og Göthe.

I min tidligste Ungdom bevarede denne sit Livs hemmelighedsfulde Opgave, som jeg ahnede uden at forstaae den. Siden, da jeg netop begyndte forstaae den, troede jeg ogsaa at have fattet mig selv inderligere. Men min egen aandige Virksomhed, hvorlidet den endog maa være lykkedes, begyndte da han afsluttede med sig selv. Nu maatte jeg opleve, at deres Antal bestandigt blev større, der vare tilboelige til at afslutte med ham fordi de ønskede at komme til Ro. Og i den Kreds, i hvilken jeg le-

vede, gjaldt Gøthes Autoritet som ubetinget, som Bibelsens hos fromme Christne. Enhver Strid, der fandt Sted, blev endt for bestandigt, naar man kunde erindre sig en Yttring derom af Gøthe, og jeg blev tilsidst saa ærgerlig over dette Herredømme, der udelukkede al egen Tænkning, at jeg engang raabte i Fortvivlelse: "Bliv mig dog fra Livet med den Gøthe!" Den Hastighed, med hvilken jeg sagde dette og den Skæk, der greb mig umiddelbart derpaa, morede mine Venner.

I Jena lærde jeg først at kjende den engang berømte tyske Digter, Zacharias Werner. Jeg maa tilstaae, at hans Værker aldrig have behaget mig meget. "Dalens Sønner" — "Korset ved Østersøen" behagede mig kun lidet; de forekom mig som et udybt Band, der gjør sig Umage for ved en kunstig Bølgebevægelse at fremvise en Dybde, som det ikke har. Hans Gestalt var noget ubehageligt paafaldende; han var lang, tør, noget slentrende i sin Gang, ubehændig i alle sine Bevægelser, og hans magre Ansigt, og mægtigt store Næse vare næsten affrækkende. Han var reist til Weimar, for at bringe nogle Dramer paa Skuepladsen der, og med det Samme kommen i Besøg til Jena. Han kom netop fra Genf,

hvor han i Coppet havde tilbragt nogen Tid hos
 Frue Stael-Holstein. Flere af mine Venner, Billed-
 buggeren Dieck, Friederich Schlegel, Oehlenschläger til-
 ligemed Werner og den berømte Historieforfatter Sis-
 mondi, opholdt sig den Tid i Coppet. Jeg har siden
 ofte nok hørt tale om mine Venners selskabelige Liv
 der, og hvad jeg nu erfarede, havde vist nok en stor
 Interesse for mig. Werner fortalte noget langsomt,
 men ikke slet. Men nu greb han i Lommen, frem-
 trak en Masse smudsige, forkrogede Octavblade, der
 indeholdt en Mængde Sonetter, som han havde for-
 færdiget, og som han declamerede for os paa en ube-
 hændig og falsk Maade. Jeg bebrejdede mig min An-
 tipathi for ham som eensidig. Han havde virkelig
 et eget Talent, som man maa erkjende; hvad der
 fordærvede ham var, som jeg troer, den fanatiske
 Drøm, der gjorde, at han bildte sig ind, at han
 egentlig var en Prophet, der var kaldet til at for-
 tynde overordentlige Ting. Men nu havde han
 hverken det faste Sindelag, eller den tillidsfulde
 Overbeviisning, der, endogsaa, naar den er forenet
 med stor Indstrængthed, formaaer at vække Beun-
 dring, ja endog hos de Bedre Agtelse. Ulykkeligviis
 var ogsaa han aldeles afhængig af det nærværende

Moment og beilede bestandigt til deres Bifald, der omgav ham.

Göthe var kommen til Jena; jeg saae ham, efter syv Aars Forløb, for første Gang igjen, og hans Nærværelse gjorde et dybt Indtryk paa mig. Han ledsagede mig til Mineraliesamlingen, der endnu var under Professor Lenz' Direction og indsluttede betydelige Skatte. For min Haandbog i Mineralogiens Skyld var jeg hver Dag beskæftiget der i nogle Timer. Göthe var, som bekendt, en geognostisk Dilettant; hans gjentagne Reiser til Karlsbadt loffede ham til mange Slags Undersøgelser, og vore Samtaler gik snart fra Mineralogien over til andre naturvidenskabelige Gjenstande. Nogle optiske Undersøgelser bleve behandlede; hans Anstuelser af Kneternes Metamorphose beskæftigede os, og han beskæftigede sig med Hæftighed over den Maade, hvorpaa nogle Naturforskere havde misbrugt hans Tillid, og bekendtgjort Opdagelser, som han havde meddeelt dem, som deres egne og uden at nævne hans Navn. Jeg var ganske hensat i den tidligere Skjønne Tid. Göthe blev bestandigt mere munter og elskværdig, og jeg nød en Lykke, der i mange Aar havde været mig fremmed. Göthe indbød mig og min Kone

tilligemed den frommannske Familie til Weimar. Vi fandt ved Bordet, foruden Gøthes Kone, Meier og Niemer, kun Werner. Gøthe var meget munter, Samtalen dreiede sig om mangehaande Gjenstande og den berømte Verts frimodige aandrige Ytringer opmuntrede os Alle. Ogsaa med Fruentimmerne forstod han at underholde sig paa den elstværdiske Maade.

Endelig vendte han sig til Werner, der hidindtil kun havde taget liden Deel i Samtalen. "Nu, Werner!" — sagde han paa sin rolige og dog næsten bydende Maade, — "har De intet hvormed de kan underholde os, ingen Digte, som De kan forelæse os? Werner greb hurtigt i Lommen, og de fortrøllede, smudsige Papirer laae for ham i en saadan Mængde, at jeg blev bange, og ingenlunde billigede Gøthes Opfordring, der truede med ganske at ville undertrykke vor frimodige og interessante Samtale. Werner begyndte nu at declamere en utallig Mængde Sonetter paa en ret affstyelig Maade. Endelig tiltrak een sig min Opmærksomhed. Indholdet af Sonetten var det kostelige Syn af den fulde Maane, saaledes som den svømmer i den klare italienske Himmel. Han sammenlignede den med en Hostie. Denne

skjæve Sammenligning ærgrede mig; ogsaa paa Göt-
 the gjorde den et modbydeligt Indtryk; han vendte sig
 til mig. "Nu, Steffens," — spurgde han yderst ro-
 ligt, idet han søgte at skjule en indre Værgrelse,
 "hvad siger De dertil?" — "Fr. Werner," — sv-
 rede jeg, "havde for nogle Dage siden den Godhed,
 at forelæse mig en Sonet, i hvilken han beklagede
 sig over at han var kommen for sildigt og for gam-
 mel til Italien; jeg troer at indsee at han havde
 Ret. Jeg er altfor meget Naturforsker til at ønske
 en saadan Ombytning. Vor Religions hemmelig-
 hedsfulde Symbol har tabt ligesaa meget ved en
 saadan falsk Sammenligning, som Maanen. Göt-
 the tælte nu reent ud, og yttrede sig med en Hæftighed
 som jeg endnu ikke havde oplevet. "Jeg hader" —
 sagde han, — "denne skjæve Religiositet; De maa
 ikke troe, at jeg paa nogen Maade vilde understøtte
 den, paa Stuepladsen skal den, i hvilken Skikkelse
 den end fremtræder, aldrig lade sig høre, i det mindste
 ikke her." Efterat han en Tid lang havde yttret sig
 paa denne Maade og bestandigt mere og mere lyde-
 ligt, blev han roligere. "De har fordærvet mig mit
 Maaltid," — sagde han alvorligt; — "De veed jo,
 at saadanne Urimeligheder ere mig uudsaaelige. De

har loffet mig til at forglemme hvad jeg er Damerne skyldig." — Han fattede sig nu ganske; vendte sig med en Undskyldning til Fruentimmerne, begyndte en ligegyldig Samtale, men stod snart op, gik bort, og man saa nok paa ham at han var dybt frænket og søgte Beroligelse i Eensomheden. Werner var som tilintetgjort.

Riemer var, medens jeg for levede med Göthe, endnu ikke traadt i Berørelse med ham. Han havde som Huuslærer hos Wilhelm von Humboldts Børn været i Italien, og hans Forbindelse med Göthe begyndte, om jeg ikke tager feil, i Aaret 1806; men jeg lærde nu først at kjende ham. Kort efter at vi vare staaede fra Bordet traad jeg ind til Göthe, der fuldkommen rolig og munter ganske syntes at have forglemt Optrinnet ved Bordet, og med en lærerig Udsørlighed, som han holdt saa meget af, fremstillede og oplyste nogle optiske Phænomenener. Da jeg forlod ham, ventede Riemer paa mig; han ønskede at tale med mig, og førde mig til sin Bolig. Her begyndte han nu at tale om det forrige Optrin. "Hvad De har seet," — sagde han, — "er i dette Huus saa sjældent, at jeg næppe kan erindre at have oplevet noget Lignende der." — Jeg forsikrede ham, at jeg

for elleve Aar siden, da jeg oftere saae Göthe, som da var meget yngre, ikke alene ikke havde seet noget Lignende, men endogsaa holdt det for umueligt. — Han blev ved: „De veed, hvorledes man beskæftiger sig med Göthe, hvorledes hans Utringer og endog det Ubejdeligste, som man erfarer om ham, bliver en Gjenstand for Ugebladene. Jeg maa nu ret bede Dem om ikke at give Anledning til at denne Begivenhed bliver paa en saadan Maade omtalt i Bladene.“ Min første Høielse var, jeg tilstaaer det, et Slags Forbittrelse. „Jeg maa“ — svarede jeg, — „dog vel ikke forudsætte, at De nogensinde har erfaret noget Saadant om mig: dersom dette havde været Tilfældet, vilde De maatte betragte denne Begjæring som aldeles overflødig; saa vigtig denne Dag end er mig personlig, saa hjært det end er mig at have oplevet, i hvilken ardel Brede den herlige Mand kan komme, naar han opdager Tidens uhydelige aandige Sygdomme, kan De dog være fuldstømmen rolig. Jeg har aldrig taget Deel i denne flyvende Literatur; jeg staaer ikke i Forbindelse med et eneste Blad, men jeg begriber deres Frygt og sinde der den meget naturlig.“

Jeg havde lovet at tilbringe Eftermiddagen hos

den som Skribentinde bekjendte og yndede Madame Schopenhauer. Jeg fandt der, foruden min Kone og Familien Frommann, nogle Herrer og Damer fra Staden. Optrinnet ved Bordet var den eneste Gjenstand for vor Samtale. En vigtig og med Fare truende politisk Begivenhed kunde aldrig frembringe en større Bevægelse. Jeg troede, at jeg var hensat til Ludvig den Fjortendes Hof; Göthes Huus forekom som en mægtig Konges Palads, hans vrede Uttring var af de vigtigste Folger og satte alle rundt omkring i en hæftig Bevægelse. Ogsaa Werner, den ulykkelige Gjenstand for den store Unnaade, kom og man viisde ham den største Deeltagelse, omendstjondt den var forbunden med en vis Frygt og Uengstlighed.

Det var den sidste Dag i Aaret; i Weimar fandt det sædvanlige Bal Sted, som Storhertugen og Hans Familie beærede med deres Nærværelse. Jeg erindrede med Fornøielse den Nytaarsnat, som jeg tidligere havde oplevet med Göthe. Denne Gang kom han ikke, men vel hans Kone og Werner. Denne kunde ikke forglemme Middagen; han var endnu bestandigt særdeles rystet, og jeg var ikke lidet forbauset, da jeg erfarede hvilket Indtryk Göthes Brede

havde gjort paa ham, hvis Tilboielighed til Katholicismen allerede den Tid var en Gjenstand for Samtalen. „Den Gamle“ — sagde han til mig. — „har dog Ret, jeg vil for Fremtiden vogte mig for saadanne Udtryk.“ — „Hvorledes?“ raabde jeg overrasket, — „De, den ivrige Christine, kan saa hurtigt blive forvandet, kan tillægge den gamle Hedningsyttring nogen Bigtighed?“

Omenskjøndt den hele Begivenhed i mine Dine havde noget Selsomt, ja Komiskt, maa jeg dog betjende, at denne souveraine Magt, som en mægtig Aand, udøvede paa dem, der omgav ham, ikke blot syntes mig mærkværdig, men ogsaa agtværdig og betydningsfuld. Der skulde sig bag det tilsyneladende Ringe virkelig noget Stort og Høitideligt, noget historisk Mægtigt, som jeg vel forstod at statte.

Nu altsaa i Sommeren 1811 besøgte jeg igjen Frommann i Jena, min dyrebare Ven, og Göthe i Weimar, med den Udfigt, herefter at leve i en stor Afstand fra dem. Jeg kunde kun tilbringe nogle faa Dage i begge Stæder. Den noget hæftige Scene, som Phlenschlæger fremkaldte, da han kom fra Italien, besøgte Weimar og tog Afsted med Göthe, havde kort iforveien fundet Sted. Phlenschlæger var

kommen umiddelbart fra Weimar til Halle, og var
 hæftigt bevæget af det, han der havde oplevet. Den
 hele Begivenhed er fortalt af Digteren selv i hans
 Levnet, og behandlet af Niemer i hans bekjendte
 Bærk om Göthe næsten som en vigtig Begivenhed i
 hans Liv. Jeg, der kjendte min Ven saa nøie,
 fandt Sagen høist naturlig, men kunde ogsaa fore-
 stille mig den gamle Digters Overraskelse og Forle-
 genhed, der var vant til at behandles som en Her-
 ster, som man kun nærmede sig til med Frygt og
 Angstlighed. Ved Dhlenschlägers Fortælling fore-
 kom Sagen mig meget lystig og jeg maatte lee; nu,
 da jeg efter Bordet underholdt mig med Göthe i den
 lille Have bag ved hans Hus, tælte han vel om
 denne forunderlige Omsavneelse og den lidenskabelige
 Digters forbittrede Udraab, men høist roligt og mildt.
 Han vidste at slatte Dhlenschläger, men hans Tra-
 godie Correggio, som han vilde forelæse, men som
 Göthe ikke vilde høre, men selv læse, havde, som be-
 kjendt, givet Anledning til Digterens Omfandtlighed.
 Göthe var af samme Mening som jeg. Dette Stykke
 har i nogen Tid gjort stor Opsigt, det er blevet op-
 ført i Wien og Berlin med et stormende Bifald.
 Den berømte Naturforsker Link forsikrede mig, at

han havde bivaanet en saadan Opførelse i Wien, der erindrede om de Dage, da Kotzebues Menneſke had gjort et ſaa overordentligt Indtryk.

Jeg tilſtaaer, at der forekommer nogle helbige Steder i denne Tragødie; men det hele Drama kan man dog kalde mislykket, og min Ven maa tillade mig at ytre min Dadel, omendſkjønt jeg veed, at det gaaer ham, ſom Mødre, der ofte foretrakke Børn, der ere forſømte baade paa Sjæl og Legeme for de kraftigſte og meeſt begavede. Denne Tilboielighed viſer, at Inſtinctet er mægtigere, end Dømmekraften. Det er en indre, dybtſkjult Overbeviisning om Gjenſtandens Svagbed. For at der kan komme en Ligevægt ud, fordrer Naturen, ſom her herſker med en indre Nødvendighed, at Kjærlighedens ſtore Intenſitet ſkal erſatte hvad Gjenſtanden mangler. Den ſentimentale Bekrandsningsſcene ved Celeſtina ſynes mig en Digter ſom Dylenſchlæger uærdig, og Heltenſ Hendoen under Byrden af Kobberpengene er hiſtorisk falſk, og burde, om den endog var ſand, ikke have været benyttet i et Drama. Daarſtaben ligger altfor nær, thi det maa være indlyſende for Enhver, at Døden kunde have været forhindret ved at bytte Pengene.

Denne Samtale med Göthe varede længe. Den berørte tidligere Tider og mange Slags Gjenstande. Ogsaa om Werner tælte vi, og det saavel om den store Mineralog, som om Digteren.

Digterens "Luther" havde altid været mig imod; den 23de Februar er derimod, sammenlignet med de müllnerske Konstruktationer, der ere blevne foranledigede ved dette Drama, høist prisværdigt ved Motivernes Simpelhed og Magt. Endnu bestandigt var Göthe noget indtaget mod Werner.

Desto venligere var Erindringen om den herlige, i sin afsluttede Eiendommelighed dybe, friske og funde anden Werner, som jeg havde saa meget at takke for, og som endnu altid forekommer mig som et Glædespunkt i min tidligere lykkelige Tilværelse. Göthe elskede og agtede ham; han glædede sig ved at træffe ham saa ofte i Karlsbad, og søgte at forsvare ham imod hans Modstandere, der bestandigt bleve mægtigere. Men Talen var ogsaa om mange Andre. Jeg erindrer med Glæde den Tilboielighed, som han viiste for Schelling. "Jeg kan ikke ganske følge ham" — sagde han, — "men det er klart, at han er bestemt til at indlede en ny aandig Periode i Historien.

Göthe, denne imponerende Gestalt, der allerede nu var i sin høie Alder, syntes ved sit rolige bydende Bæsen at sammensatte sin mægtige Tilværelses hele Betydning i eet mægtigt Moment; han var den Tid to og tredsindstyve Aar gammel. Den forestaaende Skilsmisse rystede mig, men den alvorlige Mand bød Rolighed; min Smerte var stum, jeg bukkede og forlod ham. Han levede siden efter næsten endnu i tyve Aar, men jeg saae ham den Tid for sidste Gang.

Endnu forestod der mig en Rejse, der i mange Henseender var vigtig for mig. Det var nødvendigt at jeg fra Halle af reisde til Berlin, i Anledning af min nye Ansættelse. Det var den berømte hede Sommer, der endnu ikke er forglempt, og er bleven for eviget paa en mærkelig Maade ved sin mægtige Kommet. Man kan ikke nægte, at der næsten uvilkaarligt til Trods for al astronomisk Dplysning paastrænger sig en Tilbøielighed til at tilskrive Kometerne en historisk Betydning. Naar Kometen den Gang med sin mægtige Hale traad frem paa den næsten aldeles klare, skyefrie Himmel og fordunklede alle andre Himmellegemer ved sin Størrelse og Glans, naar den om Natten

traad frem af Universets uendelige Rum som et skjæb-
nesvangert Tegn, forekom den mig som Forkynderen
af det uovertalelige Fatum, der uden Skaansel om-
klamrer enhver sandelig Tilværelse, fremkalder den
til Livet, og naar den en Tid lang har leget med
den, opvækker Gysen ved at tilintetgjøre den. Og
jeg har, siden jeg i hele Maanedes hver Nat saac
denne Komet truende paa Himmelen, aldrig kunnet
troe, at den dybe, bange Følelse, af hvilken Menneske-
slægten, saavidt Erindringen naaer, er bleven greben,
skulde være en falsk, om endog dens Sandhed synes
uudgrundelig og i enhver søgt Udtydning smaalig.
Og dog ligger Udtydningen os nu saa nær; væbnede
dog allerede den Tid en barbarisk Overculturs feier-
rige Skarer, anførte af en moderne Dschingiskhan,
der, hvor han kom hen, sondertraad Folk og Riger,
sig ikke, i en Retning fra Vesten til Østen, modsat
den, som Folkevandringen tog i Middelalderen, for
at bukke under for Guds Straffedom i det fjerne
Østen, ligesom de tidligere Skarer sandt deres Under-
gang i Vesten.

Bist nok var det Indtryk, som Synet af Kome-
ten gjorde paa Folket i Halle, et Andet. Halle var
ved Reil blevet til et Badested; Skuespillerne fra

Weimar kom til Halle for at spille istedetfor for i Lauchstädt. Universitetskirken, der var indrettet kort førend Krigen, og i hvilken jeg havde hørt Schleiermacher præke, var benyttet af Fransmændene til Hømagazin. Om Sommeren 1811 blev den indrettet til et Theater, og jeg havde den store Fornøjelse at see Hamlet blive spillet af Wolf. Det var mig saa meget desto interessantere som Spillet erindrede mig ved sin naturlige Fremstilling kun alt for meget om Wilhelm Meister. Men uforglemmelig var Opførelsen af Gøthes Egmont bleven mig. Wolf som Egmont, hans Kone som Clara erindrede mig om det Fortræffeligste, som jeg havde seet paa Skuepladsen. Jeg glædede mig ved at have gjort dette udmærkede Kunstnerpars Bekendtskab.

Hvor stor nu denne Fornøjelse endogsaa var, og hvor meget jeg nu forstod at sætte den, kunde jeg dog ikke forglemme de Timer fulde af dyb Andagt, som vare blevene mig til Deel i Kirken; og jeg fandt mig vist nok saaret ved den Naade, hvorpaa den nu blev benyttet. Det var en Følelse som jeg deelsde med Folket; jeg hørde i denne Anledning en Yttring der var selfom nok. Skuespillerseffskapet havde forladt Halle. Under Theatersaisonnen truede Cometen

ned fra den dunkle varme Himmel, men blev endnu synlig om Natten, medens Theatret stod øde og luttet. „Hvorledes er det?“ — hørde jeg en Kjærlingsige til en anden, — „Komedianterne ere borte, og Komediestjernen ere endnu der!“

Greben af den tørre Hede paa en Maade, der næsten truede med at røbe mig min Befindelse, kom jeg til Berlin og boede hos Reimer. Hvor ganske anderledes fandt jeg nu Berlin, end fem Aar før i den friske og den Tid haabefulde Begeistrings Dage!

Vel blev det Institut, der var mig nærmest, Universitætet, oprettet med Forhaabninger, der virkelig vare store. I den meest glimrende Deel af Staden, udmærket iblandt mægtige Bygninger, der trænge sig sammen her mere end i nogen anden Deel af Staden, ligger Universitætsbygningen, som om den ved sin Beliggenhed skal tilkjendegive den høie Betydning af den videnskabelige Dannelse for Staten, der buktende under for ydre Tryk og Skjæbnel dog i sin inderste Kjerne bevarede et tilkommende friskt, ja mægtigt Liv. De naturvidenskabelige Instituter havde

allerede fra Begyndelsen af en Rigdom og en Anseelse, der henviiste paa deres tilkommende store Betydning. Den botaniske Have udenfor Staden har en stor videnskabelig Navnkundighed, og i de senere Aar var denne stegen ved Willdenow. Dr. Gernsheim i Dresden, en fortrolig Ven af den berømte Pallas, besad en Samling af Koraller, der den Tid hørde til de meest udmærkede. Han tilbød den saksiske Regjering dem for Betaling; men denne bød ham saa lidet derfor, at han erklærede fuld af Uergjælde, at han, naar Universitetet i Berlin blev oprettet, vilde skænke det Samlingen. Grev Hofmans egg opholdt sig i Berlin og havde sendt en Entomolog til Brasilien, for at samle for ham. Ved denne erholdt han Pattebyr og udstoppede Fugle, som han ligeledes skænkede det. Saa levende var Interessen for det nylig stiftede Universitet, at Enhver gjerne bragde de betydeligste Offre. I Kunstkammeret fandt man den afdøde Blochs Fiske og de Krebs, som Herbst efterlod; begge Samlinger berømte ved disse Mænds Skrifter. Da Grev Hofmans egg anden Gang erholdt en betydelig Sendelse af udstoppede Dyr, troede han, at kunde fastsætte nogle Betingelser for denne Foraring. Saaledes blev Illiger fra Brunsvig Med-

lem af Akademiet og Directeur for Samlingen. Lichtenstein var nylig kommen tilbage fra Cap, og blev givet Illiger til Hjælp ved at ordne det begyndende Museum, og da den Sidstes svage Sundhed tvang ham til at overdrage sin Medhjælper mange Forretninger, vorde hans Kundskaber med de tilstrømmende Gjenstande og hans store Fortjenester som Zoolog stode i Forhold til det zoologiske Museums under hans Hænder vorende Betydning. Som bekendt have Begge erholdt en europæisk Celebritæt. Bjærginstituttets Mineralsamling var, om end ikke tilstrækkelig for Forelæsningerne, dog i mange Retninger ualmindeligt rig; Karsten havde overladt Universitetet et ikke ubetydeligt Mineraliekabinet, men især en geographisk ordnet Række af Bjærgarter, og da man fulgte den Anstuelse, der gjaldt som Regel, at Directeurerne for de forskjellige Instituter ingen egne Samlinger turde besidde, havde man især for Krysstallographien kjøbt Professor Weiß' rige Samling, da han blev kaldet. Det første officielle Hvarv, som jeg erholdt som kaldet preussisk Lærer, var, at jeg skulde begive mig endnu fra Halle af til Leipzig, for der at undersøge Weiß' Mineraliekabinet og at indgive en Beretning om dets Værdi. Det var mig

uforglemmelige Dage, som jeg tilbragde med denne min Ven, der ogsaa i videnskabelig Henseende var mig høist vigtig. Werner havde erklæret Weiß for sin bedste Discipel; han betragtede ham som Fortjættøren og Guldbringeren af det, som han selv havde begyndt, og for saa vidt som Videnskabens historiske Fremstridt tilloob det, maa man betragte ham som en Saadan. I Geognosien kunde han rigtigt nok ikke fornægte det mægtige Omsving af Videnskaben, der fortrængte den werneriske i mange Henseende indskrænkede Theori; han maatte følge det. Han har lagt Grunden til en skarpere Kryсталlographi i Tyskland, men i Orphtognosien veed han ogsaa at satte Werners Fortjenester, og at benytte mere end nogen anden Mineralog, hans finere Afstikelser, understøttet af en streng betegnet Terminologi. Werner testamenterede ham efter sin Død den Ring, som han altid havde baaret, og som var smykket med Diamanter af sjældent Værd. Weiß har Ket, naar han betragter denne Foræring af den Døende som en Orden, den Høieste, som han kunde erholde.

Walters anatomiske Præparatsamling dannede Grundlaget for den nu saa betydelige og for Vi-

denstaben vigtige Samling, der blomstrer under Joh. Müller.

Man havde ikke blot i Sinde at anlægge nødvendige Samlinger for Underviisningen; de skulde ikke alene skride frem i den videnskabelige Udviklings store Stil, men ogsaa befordre denne.

Der blev stiftet Seminarier for Theologer og Philologer. Det store kongelige Bibliothek fordrede vel i mange Retninger en betydelig Udvidelse og Fuldstændiggjørelse, men frembød endogsa nu de lærde sjældne Skatte for de grundigste Undersøgelser. Den første Forelæsning over Niebelungenlied af Hr. v. der Hagen blev foranlediget ved det Ønske, at styrke Fædrelandskjærligheden og ved denne Leilighed for bestandigt trukket ind i Forelæsnningernes Kreds ved de preussiske Universiteter.

Den tre og tyvende December 1809 blev den kongelige Kabinetsordre, der befalede Oprettelsen af Universitetet, undertegnet. Den 9 September 1810 blev det høitideligt aabnet. Mænd af stor Berømmelse glimrede allerede ved den første Indretning i alle Fakultæter. Schleiermacher især i det Theologiske. Der gives ingen, der, som han, havde og fyrede Indvaanernes Tænkemaade, og i alle Klas-

ser udbredte en national, en religiøs, en dybere aar-
 dig Anstuelſe. Berlin blev ved ham ligesom forvand-
 let, og vilde efter nogle ſaa Mars Forløb næppe have
 gientjendt ſig ſelv igjen i ſin forrige Overfladifk-
 het. Det der forſtaffede ham denne ſtore Indflydelse, var
 følgende: at han var en Chriſten i en ædel Mening,
 en faſt og uroffelig Borger, i den betænkeligſte Tid
 driffigt forbunden med de Driftige, et reent Menneske
 i Ordets dybeſte Mening, dog ſom Lærd ſtræng, klar,
 beſtemt. Børnene ſtrømmede til hans Underviisning;
 Mænd og Qvinder af de forſkjellige Classer hang
 ved ham. Hans Beſlutning at opoffre ſig for det
 ſaa ſjændigt undertrykte Fædreland havde den Tid
 en ſmittende Magt, og vedligeholdte det driftige Sin-
 delag, der havde beſluttet ikke blot uvirkſomt at op-
 bebie bedre Tider, men ogſaa at fremſlyn-
 de dem ved
 Daad, naar der gaves Leilighed dertil. Hans mæg-
 tige, friſke, altid muntre Aand var lig en, driftig
 Hær i den Tid. Thi de Kræfter, ſom han ſatte i
 Bevægelse, vare ikke enkelte og af indſtrænket Art;
 det var det hele Menneskes dybeſte og æbleſte, i den
 høieſte altgjennemtrængende Eenhed. Saaledes ſandt
 jeg min Ven, da han begyndte en Løbebane, hvis

Værd kun den forslaaer at statte, der ved at anerkjende den.

Savigny, der var kaldet fra Landskut til Berlin, hævdede det juridiske Fakultæt. Han var allerede den Tid Stifter af en ny juridisk Skole, der uagtet alle Angreb bestandigt blev mere og mere mægtig. Reils Navn og Celebritæt forskaffede det medicinske Fakultæt en udmærket Navntundighed, og ved et nyt-oprettet Universitæt kunne ingen Acquisition være heldigere. Da han var virksom og bestandigt beskæftiget med store Planer, taalde han ingen træg Lediggang i Nærheden af sig, og selv hvor man bekjæmpede ham, blev Kampen gavnlig for det fremvoksende Universitæt.

Iblandt Philosopherne var Fichte, om han end fandt og maatte finde mange Modstandere, dog af stor Indflydelse. Hans Tænkemaade, ja selv hans afsluttede skarpe Eiendommelighed dannede et fast Støttepunkt, og ved sin uforfærdede nationale Dristighed vandt han mange Mennesker, fra hvilke han var videnskabeligt stilt; ja han havde allerede lagt Grunden til en Livsanskuelse, der erholdt en stor historisk Bigtighed i en vakkende Tid som den. Den Forvirring, i hvilken den religiøse og videnskabelige

saavel som den borgerlige Existent's var bragt, maatte føre Enhver til den Indsigt, at det var nødvendigt, fremfor alt at fatte og bestemme sig, og den Mand, der var kaldet til dristigt at fremhæve en stor, Alt ledende Tanke, som den absolut bydende, maatte anerkjendes som en Herster, endog der, hvor han ikke blev forstaaet. Ved ham blev Grunden virkelig lagt til en vunderlig Indflydelse, der gik ud fra, om muligt at fremkalde en ny, fortræffelig Generation ved den Borneopdragelse, der allerede ved Pestalozzi havde begyndt i Schweiz og under mange Modificationer udbredte sig i Tyskland, indtil den ved de sagnste Udskielser naaede sin høieste Spids. De færreste ahuede rigtigt nok den dybere ledende Tanke, der beherskede disse underlige Forsøg, hvilke dog, som det ikke lod sig nægte og som jeg siden vil vise ubforkligere, da jeg maatte bestaae en Kamp imod dem, erholdt en virkelig historisk Betydning.

Zichtes allerede høitomtætte Stilling mod Schelling, den Naade, hvorpaa han havde yttret sig om mig og selv i et til mig rettet Brev, den Indsigt, at vi vare hinanden aldeles fremmede og at jeg med mit inderlige Naturliv aldrig kunde blive forstaaet af ham, holdt mig borte fra ham. Bøddh og Better

vare kaldte som Philologer. Det er bekendt hvor meget den Sidste har befordret Videnskaben ved sine dybe stille Studier, hvormed den Første, der allerede den Tid havde som Philolog erholdt en stor Berømmelse, i det han baade omfattede Grækernes Sprog og deres Liv og Tænken, bidrog til at oplyse og befordre den gamle Verdens Studier. Den 15 October 1810 begyndte de første Forelæsninger.

Endnu var aldrig noget Universitet ligesaa sin første Stiftelse traad mere glindsende frem, endnu aldrig var Ideen om Stiftelsen af et stor videnskabeligt Institut opfattet i større Stil. Man har i Historien med Rette nævnet Stiftelsen af Universitetet Göttingen i Begyndelsen af det forrige Aarhundrede, som det bedst lykkede Foretagende af det Slags og Hr. von Münchhausen er efter Fortjeneste bleven berømt derved. Men denne Opgave fandt Sted i en rolig og med sig selv mere tilfreds Tid og var derfor ogsaa langt simplere. De udmærkede Lærere vare i en anerkjendt og kun lidet omtvistet Besiddelse af deres engang erhvervede Berømmelse; Valget af Lærerne var altsaa mindre vanskeligt. Et rigt Land bød i en i det hele fredelig Tid luden Vanskelighed Midlerne til det, og Kongen af England stod, som

Landets Beherster, som den store Belynder og Betytter i Baggrunden. Men i Berlin traad et Institut frem med overraskende Glæde, da alle Statens Støtter syntes at være omstyrte, og af en usigelig Armød flød paa en viunderlig Maade dens Dannelses rige Kilde. Jeg har aldrig hørt en Klage over de Summer, der med saa megen Anstrængelse bliver skaffede tilveie og anvendte.

En betydelig Fordeel havde Universitætet af sin Forbindelse med Akademiet. Der blev strax fastsat, at Akademiets Medlemmer, som Saadanne, vel ikke skulde have Forpligtelsen, men vel Retten til at holde Forelæsninger. Dette Institut selv blev paa ny oplyst af Universitætet. Den berømte Niebuhr traf sig, efterat han i et Par Aar havde havt den største Indflydelse paa Statens vigtigste Anliggender, men især paa de finansielle, utilfreds tilbage og optraad som Lærer ved Universitætet.

For forskellige ja modstridende Lærernes Ansættelser end maatte være, ligger der dog i den friske tillidsfulde Begyndelses Magt under saa betænkelige Omstændigheder, en forenende Kraft, der overvinder alle Differentser. For lykkelig Niebuhr følede sig, ved den fortrolige Omgang med Lærde af sit Fag, med

hvilken Iver han, efter en lang Afbrydelse, gav sig til at studere sine classiske Bærker over den romerske Historie, veed man af hans interessante Breve. Philologerne dannede, hvis jeg ikke tager feil, foranledigede ved Schleiermacher, en Forening, der stod i en besynderlig Modsætning til den, som Oken siden stiftede og som optog hele Verden i sig. Den var aldeles af en venstabelig Art; man bestjæftigede sig i stille Sammenkomster med en græst Forsatter, og det er vel ikke at tvivle paa at disse rolige Sammenkomster af betydelige Mænd vel ogsaa havde baaret Frugter for Videnskaben. Man vilde tage meget feil, dersom man tilskrev mig den Hensigt, at ville badle de Forsamlinger af Naturforskere, der have fundet Indgang i alle Europas Lande. I den modsatte Retning have begge deres eiendommelige Værd.

At denne Skildring af Universitetets Begyndelse er falden gunstigere og mere glindsende ud end den skulde, tvivler jeg ingenlunde paa, men jeg skriver Historien om det, jeg har oplevet, og altsaa ogsaa saaledes som jeg oplevede det, og at jeg med min hele Sjæl slattede mig til de Forhaabninger, der begyndte at blomstre med dette Universitet, er begribe-

ligt, hvormeget jeg end beklager, at jeg ikke kunde tage Deel i dets Virksomhed. Naar jeg fandt Wolf, Forkel, men især Neil og Schleiermacher her, forekom jeg mig næsten som en, der var udelukket, ja som en Vandlyst, og dog var min Glæde reen og mit Haab stærkt.

Jeg behøvede en saadan Støtte, thi den preussiske Stats Stilling, dens Forhold til andre Stater traad mig imøde med en grændsesløs Forvirring. Gneisenau og Scharnhorst var ikke i Berlin; den Første blev, som jeg maa slutte af hans Correspondents, just kaldt til Berlin, medens jeg opholdt mig her. Iblandt de Venner og Bekjendte, som jeg traf, saae jeg en isiefaldende Blanding af Frygtsomme og Dumbdriftige, ja de Fleste syntes endogsaa afvæxlende at være grebne af de meest ugrundede Forhaabninger og af en fortvivlelsesfuld Angst. Men hos dem Alle berste der et spændt Liv i hurtige, voldsomme Oscillationer. Men desværre var Antallet af dem ikke ringe, der med et Slags slap Resignation hengav sig til Fremtiden, og da enhver Fremtid, der svævede for os, hvor ringe og elendig den end maatte være,

dog indeholde en eller anden Udsigt til at opholde Tilværelsen, dannede der sig vel, om end ogsaa kun uklart, det Haab at forberede os en bedre Løb ved at slutte os til den herskende Magt. Hvem kunde nægte at ethvert Haab maatte forekomme den Koldtreflecterende ugrundet og Chimærist. Kun en Hylde af spirende Liv, der var sig sin egen Kraft bevidst, kun en ungdommelig Begeistring, der ofte formaaer at udvikle sig der, hvor Alt synes tabt, og det endog i den høiere Alder, og hvis hele Fremtid viser sig som en virkelig Udgrundelighed, der paa en ubegribelig, ja overraskende Maade maa føie sig efter de ugunstigste Omstændigheder, kan fastholde Haabet i saadanne mørke Tider. Hvor denne Begeistring mangler, hvor al Fremtid udspringer af den koldeste Reflection, af Beregningen, af Fortiden, saaledes som den ligger for os som en asdød, fordi saa mange Mennesker netop ingen levende Nutid besidde, der forekommer ethvert Haab som en Daarskab. Saaledes dannedes Mængden af Kritikerne og Spotterne, Mængden af de Kloge, der visnok, naar den daværende Forsatning blev sønderlemmet og saaledes betragtet, beholdt Ret. Entusiastterne gavede disse ikke sjældent Velilighed til at vinde en afgjørende Seier over dem.

Mig forekom det hele Antal af dem, som jeg kom i Berørelse med, som to levende Individuer, omtrent som Osiris og Typhon i Egypten, som Ormuzd og Ahriman i Iran og Turan. Og denne Modsætning havde saalidet en personlig Betydning i snævrere Forstand, at den samme Person, ofte vakkende, behersket af hine store Individualiteter, snart syntes at repræsentere den Ene og snart den Anden. Og i Sandhed, naar man overslod sig til den kolde Reflexion, var der kun lidet Haab. Spændingen mellem Frankrig og Rusland tiltog bestandigt mere og mere; det var for de bedre Underrettede klart, at det var Napoleons Hensigt ganske at benytte Keiser Alexander som et fæieligt Middel for sine Planer, at han vilde beherske ham, som de andre underkuede og undertrykte Kyrster. Mistanken mod Rusland yttrede sig bestandigt mere tydeligt; Alexanders Hensigt, ved en sidste Kamp at afværge den fuldkomne Underkastelse, blev bestandigt klarere, og at det, som det lod, fuldkommen vaabenløse Preussen maatte blive et retningsløst Offer for en saadan Kamp, var kun altfor sandsynligt. Hvor store truende Begivenheder holdt en Masse i bestandig Spænding, dauner der sig uundgaaeligt mange Slags, endogsaa latterlige Mod-

sætninger. De ere, i det Hele betragtede, ingenlunde saa trostesløse, som de synes; de levere Bevistet paa at virkelig en mægtig Masse er sat i Bevægelse. Denne opfører sig ifølge sin Natur, og det Latterlige er netop det, der ligger ovenpaa og er det Tilgjængeligste for den overfladiske Kritiker. Om denne Daarskab end kom til Syne i de to nysnævnte masseagtige Individualiteter, var den dog sjældnere paa Ahrimans Side, og i sine Yttringer traad det Latterlige ingenlunde frem paa en saa pikant Maade, som paa Ormuzdtjenernes Side. Deres Domme vare haarde og taablige, og kunde ringeagtes, men næppe ublees. Anderledes forholdt det sig med en betydelig Masse af Entusiasterne. Enhver af disse vilde redde Staten, og at denne Frelse for det meste tog sig høist komiskt ud, er let at indsee. Saaledes var Spiren til en Nationalkraft, Folkets forborgne tilbage- trængte Energi, der var bestemt til at give alle europæiske Forhold en anden Retning, den bestindige Kritiker en velkommen og seierlig Gjenstand for Spot. At jeg hørte til Entusiasterne forstaaer sig af sig selv.

Dog ængstede de modsigende Yttringer og Teg-
nene til Frygt mig mere i Berlin, end i Halle. En-

felte Voldsomheder havde fundet Sted. Havde den herlige, dristige Steins Forderivelse rystet mig, da jeg erfarede den i det Fjerne, gjorde enkelte ringere Begivenheder ogsaa her et stort Indtryk; saaledes den, i det mindste forbigaaende, farlige Inquisition, i hvis Magt Schmalz faldt.

Hvor almindeligt Haabet om en bedre Fremtid for Staden var lammet, viisde sig især ved den frygtelige Dybde hvortil Husenes Værdi var sunket. Her fandt nu et Tilfælde Sted, hvor Entusiasterne viisde sig som de Kloge. Kritikerne ansaae Kjøbet af et Hus endog for en Spotpris for en Taabelighed. Mange have lagt Grunden til en betydelig Velstand ved en saadan formeentlig Daarskab; iblandt disse min Ven og Forlægger Reimer, der kjøbde et Palads. Hvad han erhvervede sig derved, maa man betragte som en fortjent Løn for hans uroftelige og tillidsfulde Tænkemaade.

Det var netop en Tid, i hvilken Kongen syntes at have besluttet, trods alle Færer at slutte sig til Rusland, som jeg seer af den ofte omtalte gneisenauiske Correspondents. At nogle af mine Venner kjendte denne Beslutning, maa jeg forudsætte. Schleiermacher levede f. Ex. i den fortroligste Omgang med

de vigtigste Mænd. Men det var begribeligt, at en saadan Beslutning maatte bevares som en dyb Hemmelighed, hvis den ellers skulde have et gunstigt Udfald. Først senere, da jeg kom tilbage til Halle, erholdt den en betydelig Indflydelse paa mit Liv. Men jo mindre jeg erfarede om krigeriske Forhold og om hemmelige Udrustninger, desto mere berde jeg om den herskende Forvirring i de indre Anliggender; ja, denne forekom mig, sandsynligviis efter den Naade, hvorpaa jeg blev sat i Kundskab om den, større og langt mere farlig, end den virkelige var.

Ved den voldsomme Oplosning af saa mange Forhold, ved den Nødvendighed at begynde meget ganske fra Ny igjen og ved Tilfædsættelsen af tidligere til deels forstyrrede Tilstande, hvorved den i mange Retninger fremtrængende Nød fordrede en hurtig Hjælp, var det naturligt, at man søgte de Kyndiges Raad. Hardenberg sammenkaldte Deputerede fra de forskjellige Provindser, der dannede et Slags Rigsstænder, for at raadfore sig med dem. Jeg hørte Raynere Grev Dohna, v. Schuckmann, v. Altenstein, Niebuhr, Stägemann, Scharrnweber, v. Bärensprung, og mange Andre. Min Ven, Ke-

gjeringsraad von Raumer. Broderen til min tilkom-
mende Svoger, stod netop den Tid i den høieste
Gunst hos Hardenberg og oplevede sin virkelig mark-
værdige Indflydelses Blomsiringspunkt. Hvad der
formerede Forvirringen, saaledes som den viisde sig
for mig, var nu ogsaa de friere Anstuelers Magt,
der trængte sig til og ikke lod sig afvise. I denne
Menig havde Stein allerede gjort meget for at for-
stærke de forskjellige Stænder en mere selvstændig
Stilling. Stænderanordningen f. Ex. udviklede en
mere selvstændig Borgerstand, der ledede sine egne
Anliggender med en Frihed, som man indtil dette
Øieblik ikke kjender i constitutionelle Stater, ikke en-
gang i Frankrig. Nu opstod den Opgave ligeledes
at skabe en fri Bøndestand. At frigive Bønderne var
nu en Nødvendighed, der ikke mere lod sig afvise.
At et saadant Foretagende, som man maatte udføre med
Hurtighed og Bestemthed, vel og med det Haab derved
at vinde Bønderne selv for store Offre og et bestemt na-
tionalt Sindelag fandt Sted, er i det mindste at formode.
Men Udførelsen af saadanne Planer var forbunden med
betydelige Vanskeligheder, og for at gennemhugge
denne Knude istedetfor at løse den, hørde man de
selsomme Forslag. Saaledes f. Ex. en eensformig

Gjennemsnitspriis, som alle Bønderne i Landet skulde betale for deres Frihed. Men nu var denne Gjennemsnitspriis aldeles afhængig af lokale Omstændigheder. I en Egn vilde Godseieren have erholdt en virkelig høist uretsfærdig Fordeel, i en Anden vilde han være bleven ødelagt ved Bønderne. Saadanne Forslag behagede imidlertid ved deres Sympelhed, der hvor alle Forhold vare saa vaklende, hvor saa meget Nyt skulde opstaae, og om deres Udførelse end var umuelig, forraadte de dog en farlig Tvedragt iblandt Raadgiverne og standsede Udførelsen af mere hensigtsmæssige Planer, der rigtigt nok vare mere moisommelige.

At mange Grunde foreslog betrængte Godseiere i denne ulykkelige Tid at betragte de hypothekariske Debitorer som Rødtessiddere, og derfor at nedsætte Renterne. En Anstuelse, mod hvilken disse Herrer vel vilde have opponeret med Hæftighed i en gunstigere Tid.

Klosterne's Ophævelse fandt Sted i denne Tid; man kunde forudsætte, at denne Beslutning ifølge den daværende Tidsaand laa meget nær. Den fandt megen Modstand ikke alene hos Katholikerne, men formedelsk den Naade, hvorpaa den blev udført, ogsaa hos Protestanterne. Man har med haard Tadel

tilfredet snart denne, snart hiin dette Project, men med Uret. Hverken Tidens almindelige Grundsætninger, eller nogen Mands Indflydelse gav Anledning til Klostrernes Secularisation, men alene Napoleons Raad, der lignede en Befaling. Man vilde anvende betydelige Summer paa en hemmelig Udrustning; stor var den Beslutning, i en saa betrangt Stilling at oprette to nye Universiteter, og nu bleve de Millioner, som Napoleon ifølge Fredstractaten gjorde Fordring paa, bestandigt mere hæftigt krævede, ja tilskudt endogsaa med Trusler. Vel vare de Summer, som England i Stilhed anvendte paa at bevæbne Landet og sætte det i Bevægelse, ikke smaa, men man var saa meget mere i en bestandig stigende Forlegenhed som de forskjelligste Finantsplaner gjenkemtydsede hverandre og man kunde ikke komme til nogen Beslutning. Forgjæves henvendte man sig til Napoleon for at erholde en muelig Nedsættelse i Summerne, eller i det mindste en Forlangelse af Terminerne. Ingen af Delene var man i Stand til at erholde. Dværtimod Tractaten formerede han Antallet af de Tropper, der holdt Landet besat, tog en bestandigt mere truende Stilling mod Rusland, og netop derfor en bestandigt mere farlig imod Preuss.

sen, og vedblev at holde Fæstninger besatte, som han for længe siden burde have rommet. Men hvor let han end tog det med sine egne Forpligtelser, fandt han dog ingenlunde for godt at lade nogen Fordring falde. Det var klart, at han vilde lade Regjeringens Forlegenhed stige, han vilde om mueligt bringe den til Fortvivelse, for at den ved den foreslaaende Krig ubetinget skulde hengive sig til ham. Da man nu foreskillede ham, at Landets Forsatning gjorde det umueligt at opdrive betydelige Summer, svarede han med et Slags Forbauselse, at de jo endnu vare i Besiddelse af en Mængde Klostre. Endskjøndt hans eget Land var katholisk, vare dog alle Klostrene der seculariserede; i de katholske Lande i Tyskland begyndte man at aabne denne Kilde til nye Indkomster; saa meget mindre kunde et protestantisk Land betænke sig derpaa, naar ingen andre Midler frembød sig. At der ved Udsørelsen fandt meget Sted, der fortjener at dables, kan man ikke nægte. Da man engang havde besluttet at ophæve Klostrene, vilde man ganske udtømme denne Kilde. I andre Lande bleve i det mindste de Klostre, der helligede sig til Opdragelsen og de Syges Pleie, sparede; men nu blev der endogsaa foreslaaet at ophæve

Ursuliner-Klosteret i Breslau, saavel som de barmhjertige Brødres og Søstres Klostre. Dette Forslag gik lykkeligviis ikke igjennem.

Det er bekjendt hvilken Umage man gjør sig i vore Dage for at indrette Instituter til Forpleining for fattige syge Mænd og Qvinder; hvor meget man end maa rose den Opoffrelse og frivillige Hengivelse, der kom til Syne af et nyt religiøst Liv, er det dog endnu ikke lykket, at oprette Instituter, der paa nogen Maade kunne maale sig med de Katholske. De Klostre, der hellige sig til de Syges Pleie, have i Aarhundreder udviklet sig lidt efter lidt; de have opnaaet en historisk Udviklings indre Sikkerhed. Selv hvad Protestanten med Rette maa dable, at Belgjorrenheden bliver betragtet som et Bærk, der umiddelbart og i sine Enkeltheder fører til Salighed, har her frembragt det meest Forbausende. Man maa prise den beundringsværdige Hengivenhed, med hvilken Mænd og Qvinder opoffre sig for deres hele Liv til de vanskeligste og modbydeligste Forretninger. Den hele Forening af Mændene her, af Qvinderne hist, gaaer op i denne Opoffrelse; det er blevet de Forbundnes assimilerende Livsprincip, der fremkalder enhver Berøigelse, leder og abvarer den med

en Organisations indre Sikkerhed. Selv den protestantiske Dadel træder sig tilbage, ligeoverfor disse Instituter; thi den maa tilstaae, at dette Værk af en Kjærlighed, der ganske lever for Andre, denne Tænkemaadens Reenhed, der skal fremgaae af den levende Tro, og maa vise sig for alle Protestanter som det Dnskværdigste, her ligger det Høieste og Reneste alt for nær, til at kunne blive afviist. Den protestantiske Tænkemaade, vi maae desto værre bekjende det, har, saaledes som den skal med barnlig Frihed udspringe af den altbeherstende Troes dybe Grund, endnu ikke erholdt den faste Grund, den indre Sikkerhed, der et nødvendigt, naar noget saa Forbausende skal frembringes. Vi have her gjort en Erfaring, der maa forekomme os lærerig; vi indsee hvorfor Gud har tilladt, at den katolske Kirke har vedligeholdt sig uagtet sine Forvildelser. Det er sømmeligt at tilstaae, at den allerede for Aarhundreder siden har opnaaet Noget, der var uopnaaeligt for os. Thi ikke blot i Klostrene vilde en saadan Hengivenhed vise sin Indflydelse, den vilde ogsaa som et advarende Exempel for Verden, formilde Egenytten endog i de haardeste Gemytter, og vi maa tilstaae at den vilde trænge mægtigt ind i de videste, som i de snævrreste Kredse, i

Statsbestyrelsen, som i det stille Familieliv, dersom den ikke udsprang af det blotte Bærks Lænker, men af et troende Sindelags barnlige Frihed. Men vi tør ligesaa lidet nægte, at Troens skjulte Magt fremlyser her, af Bærket, omendstjondt bunden i den Bærkshellighed, som den blotte Troes Skranker ikke formaaer at bære, fordi Loven mangler Bekræftelse af den frie Kjærlighed. Derved skeer det, at det viser sig som en Forretning, som man kan overføre paa de forenede Mænd og Qvinder, men som man selv unddrager sig for. De, der opoffre sig, staae isolerede; dette Liv fuldt af gjensidig Opoffrelse danner en Stand, en enkelt Forretning og er ikke bleven Verdensreligion.

Man tilgive mig denne Udsteielse, der paanødte sig saa naturligt.

I ordnede fredelige Tider har Enhver sit bestemte Standpunkt, fra hvilket han paa en bydende Maade kan være virksom. Naar hans Evner og Indsigter videre og ud over hans Embeds Grændser, kan han vel være nyttig ved gavnlige Forslag, men Antagelsen, Bedømmelsen og Udførelsen af dem maa han overlade andre høiere Embedsmand, og han veed det. Det er vel mueligt, at han ved saadanne Raad

kan bane sig en Vej til en højere Virkefreds, men det vil ikke falde ham ind, at tilskrive og anmasse sig en større Magt, end han virkelig besidder indenfor sine egne Skranter. Anderledes forholder det sig, naar der bliver truffet nye gennemgribende Indretninger i Staten, og disse hurtigt skulle udføres. For disse passe de bestemte Grændser eller Stillinger ikke altid; den, som man anseer for den mere duelige, maa man tilstaae en større Magt; men paa den anden Side af de nedrevne Skranter ligger der en Ubestemthed, der hverken kan blive afgrændset ved højere Autoriteter, eller ved de Embedsmænd, der ere blevne magtigere. Saaledes opstaaer der uundgaeligt noget Grændsesløst, og Endværet, der har erholdt en fast Overbeviisning, vil ogsaa virkeliggjøre den i dens hele Omfang. Et Chaos af saadanne gjensidige Kampe laa nu for mig; og Preussens Stilling syntes mig ved denne indre Forvirring den meest fortvivlede. Allerede ved den historiske Fremstilling af forvirrede Epøker blive vi ikke sjældent ledte vild i vore Domme. Andre Stridigheder, Nederlag, Hungersnød, smitsomme Sygdomme danne da i Fortællingen et saa afseligt Virvar af tilintetgjørende Ulykkestilfælde, at man troer, at alle Statens Borgere

ere grebne af en forraadnende Gjæring. Alt, hvad der bliver fortalt, kan være sandt, men i Fremstillingen bliver det eensidigt fremhævet og sammentrængt; Hvad der finder Sted paa forskellige Tider, hvad der hersker i enkelte Egne bliver forenet i eet Moment af Tiden og i et snævert Rum; Livets Lyspunkter, der ogsaa vedligeholde sig i de ulyskelige Tider, blive fortrængte, ja Historieforfatteren anseer ikke sjældent sit Værk for bedst lykket, naar disse slet ikke komme tilsyne. Har man nu den Lykke at besidde en af Folkelivet i alle dets Retninger levende fremavlet stor Digter, saa forbauses man over den skjærende Modsatning i hans Fremstilling til den Grundigste af samme Tids Historieforfattere. Man sammenligne Spaniens historiske Skrifter fra Cervantes' Levetid, med det almindelige Liv i dette Land saaledes som det bliver fremstillet i Don Quixote. Under mit Ophold i Berlin saae jeg kun Forvirring udenfra. Et levende Princip's Traad, saaledes som Hardenberg vel vilde have fastholdt den, formaade jeg ikke at opdage. Alle Forhaabninger, der traad mig imøde af Livets snævrere Stranker, truede med at forsvinde; og det saa meget mere, som ikke alene de, der i en friere Mening opfattede Statens For-

held, troede paa dens Varighed og tilkommende vor-
 ende Selvstændighed, samt levede og vare virksomme
 for den, bekjæmpede hverandre indbyrdes, men ogsaa til-
 sammen saae sig angrebne af en mægtig Opposition,
 der gjorde sig Umage for at fastholde Staten mere
 eller mindre i sin gamle Form. Den Anskuelse af
 Staten, der nu udviklede sig hos mig, dannede den
 meest skærende Contrast til den tidligere Ungdomme-
 lige, der hengav sig saavel til Stats- som til Natur-
 Forholdene med en instinetmæssig Tillid. Hvor der
 opstaaer Tvivl, er vor egen aandige Virksomhed
 uundgaelig, og omendstjondt det ikke faldt mig ind,
 at tage mig i Historiens Detail, kunde jeg dog ikke
 mere undgaæ almindeligere og mere omfattende Be-
 tragtninger over Staternes Forhold til hverandre og
 deres indre Indretning. Saaledes blev jeg unvil-
 laarligt ved Livet ført til Undersøgelser, der hidind-
 til havde været mig fremmede. Men en Genhed i
 Erkjendelsen var alt for meget bleven mig til en
 Nødvendighed; og mit naturphilosophiske Studium
 udviklede sig med et Slags indre Nødvendighed ud
 over Historien. Jeg blev Politiker, men i den samme
 Forstand, i hvilken jeg var Naturforsker. Dersom
 det var blevet mit Livs Opgave at erkjende Historien

i den hvilende Natur, traad nu den uafviselige Nødvendighed mig imøde at erkjende noget Bedvarende af Naturen i den bevægelige Historie. Og det nye Studium beroligede mig fuldkommen, da jeg begyndte at indsee, at det kun var en Udvidelse og tillige en indre fastere Begrundelse af det Gamle.

Bed min Ven v. Reimer havde jeg den Lykke at blive forestillet for Statskantsleren Grev Hardenberg. Jeg blev buden til Bords og omtaler dette her, fordi jeg siden turde træde ham nærmere. Det er ikke min Hensigt at fælde en Dom over ham; jeg besidder ingenkunde de nøiagtige Kundskaber, der kunne berettigede mig dertil. Men hans Personlighed havde noget aldeles Tiltrækkende; han var, som bekjendt, endog i den høiere Alder, en overordentlig smuk Mand. Iblandt dem af Statens høiere Embedsmænd, hvis Bekjendtskab jeg havde den Lykke at gjøre, udmærkede han sig ved en fornem Afsand i den ædleste Mening. Den rolige Sikkerhed, der aldrig forlod ham end ikke i de meest betænkelige Momenter, den aabne, og frimodige Maade at meddele sig paa, der var lige vidt fra en ubehændig Fortrolighed og en krænkende Redladenhed, udmærkede ham. Da jeg før nogle Aar siden havde den Lykke at blive per-

sonligt forestillet for Fyrst Metternich, erindrede han mig paa en overraskende Maade, ved sit frie, firkle Bæsen, saavel som ogsaa ved sin Gestalt, om Hardenberg. Jeg er siden kommen i Berørelse med ham under vigtige Forhold. Han viisde mig ved enhver Leilighed stor Velvillie.

Middagsmaaltidet var mærkværdigt. Der havde hidindtil fundet en betydelig Spænding Sted, mellem Hardenberg og Ministeren v. Bock. De vare blevene udfønte og den Sidste kom som en Følge af denne Udfønting for første Gang i Statskantslerens Selskab.

De mangfoldige Kampe, den Vanskelighed at bringe nogen gavnlig Beslutning i Udførelse havde indgivet min Ven v. Raumer det Ønske, ganske at rive sig, ligesom Niebuhr før havde gjort, løs fra de forvirrede Forretninger. I en lang Række af Aar havde han samlet Materialier til Hohenstaufersnes Historie. Det var hans fornemteste Ønske, at fuldende denne Fremstilling af en af de meest glimrende og vigtigste Epøker i den tyske Historie. Den Lebebane, som han nu var revent ind paa, truede med at afholde ham fra alle lærde Arbejder. Næppe var derfor et halvt Aar hengaaet efter Oprettelsen

af Universitætet i Breslau, førend jeg atter saae ham der som en af mine Collegaer. Man maa vel tilstaae, at de Ar, som Raumer tilbragde i vigtige Statsforretninger, kom ham tilgode som Historiestræver, tillige er hans Tilbøielighed til at behandle saadanne Gjenstande hos de forskellige Folk i den nærværende Tid historisk i en større Oversigt som bekiendt bleven fremherskende, og den har ikke bidraget lidet til at forøge hans betydelige Navnkundighed: men dog maa Enhver, der kjender ham personligt, tilstaae, at ikke blot hans Frimodighed og faste Tænkemaade, men ogsaa den store Klarhed og Sikkerhed, med hvilken han skarpt opfatter de Gjenstande, der ligge for ham, giennemstuer deres Forhold og formaaer at frembringe en passende Afgjorelse, gjør, at man meget maa beklage at han for bestandigt forlod en Løbebane, der ogsaa i practisk Retning vilde have givet ham Leilighed til, at erhverve sig store og betydelige Fortjenester.

Sidste Skjæbnesvangre Begivenheder i Halle.

Jeg var midt i Juli vendt tilbage fra Berlin til Halle. Gneisenau maa just paa den Tid og maa-
ske nogle Dage før være kommen tilbage fra Schle-
sien til Berlin. Jeg havde endnu ikke lært at kjende
ham. Alle hemmelige Foretagender syntes at være
opgivne; jeg saa fuld af Forventning en vigtig Frem-
tid imøde. Da kom von Voltenstern, en Officier af
den preussiske Garde, til mig med et vigtigt Erinde.
Alt var i denne Tid yderst roligt, og hans Nærvæ-
relse kunde saa meget mindre vække Mistanke i Halle,
som hans Kone var en Datter af en Godseier der i
Eggen; Gneisenau havde sendt ham, og jeg traad nu
for første Gang og uden personligt at kjende ham, i
Forbindelse med denne mærkværdige og udmærkede
Mand. Det, som von Voltenstern meddeelte mig,
satte mig i den hæftigste Berørelse, og jeg blev nu
paa en langt vigtigere Maade, end før, opfordret til
en bestemt Virksomhed. Livsbillederne fra Befrielses-
krigen have bekendtgjort Gneisenaus egenhængige
Breve til Grev Münster fra denne Tid. Jeg erfa-
rede af Voltenstern kun i Almindelighed, hvor spændt

Preussens Stilling til Napoleon i dette Dieblit var, at man med Bestemthed beklagede sig over at Fæstningerne, der ifølge Fredstractaten for lange siden burde have været rømmede, endnu holdtes besatte. Vel havde Preussen forpligtet sig til, kun at holde en Hær af 40000 Mand, men ved Scharnhorsts Omforg var en langt større Hær kampfærdig. De kampdygtige Mænd bleve indexercerede, derpaa affebigede, deres Vaaben bleve opbevarede, og de vare til enhver Tid færdige til at indfinde sig. Af Livsbillederne seer jeg, at de Mænds Antal, der hurtigt vilde have dannet en slagfærdig Hær, beløb sig til 124,000 Mand. Det kom nu an paa, at indhente saa nøiagtige Efterretninger, som mueligt, om de franske Troppers Bevægelser, om deres Standquarterer, deres Antal, Anførere og Vaabenarter. Nu skulde jeg med stor Forsigtighed vende mig til tilforladelige Venner, i Forening med disse forfærdige en mueligst fuldstændig Fortegnelse over saadanne Mænd, som med Sandsynlighed vilde beslutte sig til, i det afgjørende Dieblit at kæmpe for Fædrelandet, og som vare dygtige til at udbrede deres egen Tænkemaade i større eller ringere Kredse. Vennernes Birkfomhed, skulde endelig især rettes paa, at de gjorde sig nøie bekendte med den

Mængde af Baaben og Krudt, der befandt sig i Indvaanernes private Besiddelse. Vi maatte da forsøge uden Opfigt at forene de adspredte Masser paa bestemte hensigtsmæssige Steder. Fra England turde vi vel vente betydelige Leverancer, men egen Virksomhed var aldeles nødvendig. Jeg forestillede Boltstern, at jeg, som en Lærd, manglede Duellighed til at lede en saa vigtig Forretning, der forudsatte militaire Kundskaber og en betydelig praktisk Dygtighed. Jeg foreslog Krosigh. "Jeg er sendt til Dem" — svarede v. Boltstern, der som preussisk Officier var vant til strengt at følge det Hærv, der var givet ham; — "Hvad De vil gjøre i denne Sag maa De forsvare." Jeg var forbauset over den Tillid, som man satte til mig, men ogsaa glad. Jeg kunde ikke paaataa, at jeg hidindtil havde udrettet noget af Betydning. Den Deel jeg hidindtil havde taget i saadanne Foretagender, var virkelig for det meste passiv; jeg havde omhyggeligt bevaret Hemmeligheden, havde forhindret Udførelsen af nogle taabelige Planer, og nogle Gange befordret Forbindelsen mellem Cassel og Berlin. Jeg forenede mig nu med Blanc og med en ung Mand B., paa hvis redelige Sindelag vi kunde forlade os; men især billigede

Alle mit Forslag at vinde Krosigt og at betroe ham
Etprellen af Høle.

Men til de vigtigste Medforbundne hørde v.
Harthausen, der paa den forsigtigste Maade var virk-
som, forstod at udforske Borgernes og Bøndernes
Tænkemaade og virkede paa de Studerende ved nogle
unge Mænd, men i Særdeleshed ved den yngre Medel.

Harthausen havde allerede tidligere dannet et
Selskab, der forsamlede sig et Par Gange om Ugen
for at anstille Skydeøvelser; især øvede vi os i at
skyde med Pistoler. Natte Mænd vare præssede sam-
men i en lille Stue. Ud af Vinduet, der gik til den
eensomme Gang blev der fludt efter Skive; alle for-
sigtighedsanstalter for at forebygge en Ulykke vare
truffne med Omhyggelighed; der blev med Strang-
hed inddrevet Bøder ved enhver Skjodesløshed, og
dog stode det, at vor Lærer Harthausen selv satte
os alle i Stræk. Han havde kommet Krudt paa
Pandens af sin, som han troede, ikke ladede Pistol for
at sive den af; pludseligt gik Skuddet af; Kuglen
fløi tæt forbi en temmelig corpulent Adelsmands
Ansigt og gennem Loftet i Stuen.

Disse Øvelser havde allerede fundet Sted næsten
i eet Aar, og for at de kunde erhøle en større Ud-

videlse, sluttede vi os til Jagtselskaberne i Omegnen. En kort Tid gjorde Jagten mig Glæde; kun Harejagten var mig snart imod; at ligge stille og lure paa eet Sted adspredte mig, og jeg var ikke i Stand til holde min Opmærksomhed fast ved det Dyr, som jeg ventede. Derimod morede det mig meget, naar jeg, ledsaget af Harthausen og et Par Jagthunde, drev Algerhøns og Vender ud af Buske og Meser; dog maatte jeg snart blive vaer, at der gik en alt for betydelig Tid tabt paa denne Maade. Mit fjerntseende Øie og et sikkert Blik gjorde mig til en ingen slet Skytte. Disse Øvelser og vore Forbindelser med nogle ivrige Jægere kom os nu vel tilpas. Nogle store Godseiere og rige Jorpagtere i Omegnen vare os deels bekjendte ved deres Tænkemaade deels kunde vi vinde dem nu, og disse Forbindelser vare os saa meget mere vigtige jo mere afgjort Indflydelse de havde paa Bønderne. Disse Forehavender vare virkelig i Stilhed komne temmelig vidt; alt Uroligt og Lidenskabeligt ved de forrige Planer var forsvundet. I Halle var Harthausens personlige Indflydelse især vigtig; i Omegnen Krostigs forsigtige Virksomhed. Fra Halle af vedligeholdte v. Harthausen bestandigt Forbindelser med Westphalen. I det hele

Omfang af dette Kongerige blev der indhentet de noiagtigste Efterretninger om de franske Troppers Bevægelser; disse Efterretninger bleve sendte til Berlin, og vi kunde saa meget desto lettere unddrage os Sjendens Opmærksomhed, som alt blev fuldkommen roligt, og ingen vilde, taabelige Planer, ligesom før, giennemkrydsede vore.

Gneisenaus Correspondents med Grev Münster, saaledes som den er bleven offentlig bekendt, naaer, forsaavidt som den angaaer det preussiske Hoffes fjendtlige Stemning, der ogsaa satte os i Virksomhed, til ind i November 1811. Paafaldende har det haab været mig, at Hoffets Stemning ikke vilde vakle; det er aabenbart, at Gneisenau mere har meddeelt Ministeren sine Forhaabninger og sine Benneres faste Sindelag, end Forholdenes virkelige Stilling. Han frygtede vel for derved at hæmme Engellændenes Bestræbelser, hvis magtige og hurtige Bistand var saa nødvendig. Vi erholdt i det mindste allerede henimod Enden af August det Raad at lade Alt hvile for det Første. Differentserne, saaledes meldte man os, der fandt Sted imellem det preussiske og det franske Hof vare jævnedes, og dersom vor Virksomhed i Fremtiden skulde behøves, vilde vi blive

underrettede derom. Jeg havde fremhævet som aldeles Nødvendigt, som Forløber for enhver offentlig Opstand, deels at et, om endog kun ringe Troppeforp^s var i Nærheden, for at Opstanden kunne danne sig omkring det, som om en fast Kærne, deels at der udgik en kongelig Erklæring, der løbde den Ged, der var svoret Kongeriget Westphalen; indtil disse Betingelser vare opfyldte, føelbe vi Forbundne os forpligtede til udbortes at holde Freden vedlige og ikke at nære nogen lydelig Yttring af Utilfredshed, men meget mere at undertrykke den.

Da jeg i de første Dage af September traf Anstalter til at drage med min Familie min nye Bestemmelse imøde, indtraf der en Begivenhed, som jeg rigtigt nok længe havde ahnet og hørred jeg, ligesom mine Venner blev udsat for en stor Fare. Jeg undgik den, men desto haardere traf den mine Venner.

B. Scheele var bleven Præsfect i Hannover. Et Palads blev der anvist til hans Bolig og Alt indrettet til hans nærforestaaende Bryllup overensstemmende med hans anseelige Stilling. Da fik han Lyst

til endnu før Brylluppet at tale med sin Bruud og hendes Fader Reil. Det var vel ogsaa vigtige Privatanliggender, der lettere kunde afhandles mundtligt end skriftligt, der bevægede ham til at fatte denne ulykkelige Beslutning. Forklædt og ganske hemmeligt forlod han Hannover, smuttede uden Pas over Grændsen, og tilbragde omrent een Dag i Berlin. Her var han ikke forsigtig nok. Reil var selv mistænkt, og det hemmelige franske Politi, for hvem han var en Gjenstand af den største Vigtighed, erfarede snart, at hans Svigersøn, den westphalske Præsfect i Hannover havde sneget sig i Stilhed over Grændsen for at besøge ham. B. Scheele kom virkelig efter fire eller fem Dages Traværelse ubemærket tilbage igjen til Hannover. Det franske hemmelige Politi i Berlin havde imidlertid været hurtigere, end han. Kort efter sin Hjemkomst erholdt han en Opfordring til at indfinde sig i Cassel, og den var affattet i en Tone, der ikke lovede noget Godt. Da han fremstillede sig, var hans betydelige Embede frataget ham, og han havde sin Afsked af westphalsk Tjeneste. Alle hans Forsikringer, at hans Reise kun var bleven foranlediget af Familieanliggender, hjalp ham ikke. Overrasket af denne pludselige Forandring af hans Forhold un-

der Omstændigheder, der ikke blot vare frækende, men som ogsaa paa den ulykkeligste Maade forstyrrede hans Omstændigheder, netop som han havde de lyseste Udsigter, blev han angreben af en hæftig Sygdom, ilede til Halle. og fik en hæftig Nervefeber i de samme Bærelser som min Ven Wilhelm Grimm havde beboet hos min Bertinde, Reils Søster. Saaledes saae jeg min ulykkelige Ven igjen, efterat jeg kort iforveien havde erholdt Underretning fra ham om hans forestaaende Bryllup. Jeg pleiede og trøstede ham, men en Ahnelse om den dunkle Haand, der truede os Alle, traad mig imøde, og den var virkelig ogsaa beræbnet imod os, som de senere Begivenheder vise. Min Ven Stelzer, min Svogers Broder, der havde arbejdet i Præfecturbureauet i Halle, fulgte von Scheele til Hannover, og forlod med ham den vestphalske Tjeneste. Uden al Tvivl vilde Slaget have truffet ham endnu haardere, naar den Sandsynlighed, at virkelig kun Privatforhold havde givet Anledning til den korte, hemmelige Udflugt til Berlin, ikke havde ligget saa nær, og dersom man havde formaaet at opbringe noget Bevis om andre skjulte Hensigter. Efterat han var kommet sig igjen, ilede han til Berlin, hvor han blev vel modtaget og for

det Første ansat som overtallig Geheimeraad. Her fandt Brylluppet nu Sted i en ganske anden Forsætning, end før; og hvor haardt Slaget end traf min Ven og hvor ulykkelig han end føelde sig, maa man dog tilstaae, at den Skjæbne, der, kort før den store historiske Katastrophe, der sonderknausde det nylig oprettede Kongerige, rev ham ud af westphalsk Tjeneste, maa kaldes en lykkelig. Hvor forfærdelig vilde hans Stilling ikke have været ham, naar den seierrige Kjennde, som han baade ved sin Fødsel og Tænkemaade var saa inderligt forbunden med, havde overraasket ham i hans Stilling som westphalsk Præsfect i Hannover. Hans Broder spiller, som det er almindeligt bekjendt, nu en betydelig Rolle i den samme Stad.

B. Scheele havde forladt os; vore hemmelige Foretagender bleve fortsatte i Stilhed og uden Larm. Et yngre Medlem af Forbundet, der var virksomt i dets Forretninger, besad og fortsende vor hele Tillid, traf en gammel Skolekammerat; hans Navn var Martens. Denne forstod at gjøre den gamle Fortrolighed gjældende. Vi vare forenede med hverandre ved Tænkemaade. Eder forekom mig derfor overflødige; men den helligste Forpligtelse, der hvilede paa

os Alle, var den største, ja pünligste Forsigtighed i
 Balget af Fortrolige. Vor unge Ben troede ikke at
 handle imod denne Forpligtelse, naar han hengav sig
 til en Mand, som han kjendte fra Barndommen af.
 Han kom tilbage fra sin Undersøgelsesreise og fortalte
 os fuld af Glæde hvilken stjern Acquisition han havde
 gjort for vort Forbund. „Forestiller Eder“ — sagde
 han, — „hvilket herligt Sindelag der behersker den
 Mand, der ikke har forsmaaet at læsse Skjændsel
 paa sig, for desto sikkrere at kunne trænge ind i Hien-
 dernes hemmelige Planer. Vi kunne nu være meget
 mere rolige, end før; enhver Mistanke, der opstaaer
 imod os, endog den allermindste, bliver os i Die-
 blisset bekjendt; vore Fiender ville blive vildledte
 ved min Ungdomsven, der besidder deres fuldkomne
 Tillid, og det paa den allersnildeste Maade; thi —
 Martens er westphalsk Potiticommissair.“ — „Vi ere
 forraadte!“ — raabde jeg; „Alt vil den virkelige Tyff-
 sindede være for den Sag, der er ham hellig, men
 Vren ikke!“ Men vor unge Bundsforvante blev ro-
 lig; han ansaae sig for forpligtet til at afvise vor
 Mistanke ikke blot som aldeles ugrundet, men ogsaa
 som fornærmende for ham selv. „Jeg kjender ham
 fra Barndommen af,“ — raabde han frænk; —

„han er aldeles ude af Stand til den Ryggesløshed, som J forudsætte; det er min Pligt ikke alene at retfærdiggjøre min Tillid, men ogsaa at vælte en Mis-
tanke fra ham, som han ikke fortjener og som jeg ikke tør taale.“

Vi taug, thi det, der var fleet, lod sig ikke mere forandre, og vi maatte oppebie Følgerne. Det Enes-
te, hvortil den ulykkelige Bundsforvante maatte for-
pligte sig, var, at meddele os sin Correspondents
med Martens. Det kom an paa nogenlunde at ved-
ligeholde Tilliden og dog at føre ham vild. Da nu
den Opfordring, som jeg ovenfor taelde om, til ikke
at lade Forretagendet falde, men at lade det hvile for
det Første, netop udgik til os paa denne Tid, for-
søgte vi at bringe den vestphalske Politicommissair,
som vi desværre maatte behandle som Medlem af
vort Forbund, til at troe, at vort Forretagende fuld-
kommen var opgivet. Jeg forudsaae at dette Forsøg
ikke vilde lykkes. Thi naar det franske Politi for-
enede det, som det havde erfaret, med de mere bety-
delige Opdagelser, som det uidentvivl havde gjort,
naar det, som jeg formodede, selv kjendte skjulte Om-
stændigheder, der vare os ubekjendte, kunde det let
komme til den Overbeviisning, at vi vilde forsøge

paa at lede det vild. Dette viisde sig nu ogsaa snart og for mig paa en afgjørende Maade. Den unge Mand erholdt et Brev fra Politikommissairen, der var skrevet med megen Barme, og ikke ganske ubehændigt. I dette skrev Martens, at han nylig havde læst mit lille Skrift „über die Ideen der Universität.“ Det havde, forsikrede han, gjort et levende Indtryk paa ham; han havde siden den Tid ingen Ro førend det lyffedes ham at gjøre mit personlige Bekjendtskab. Han havde, for at see dette Ønske opfyldt, havt at kjæmpe med store Vanskeligheder, endelig var dette lyffedes ham at erholde Tilfaldelse til at reise og om nogle faa Dage vilde han komme til Halle. Den unge Mand meddeelte os triumpherende dette Brev. Jeg maa tilføje, at jeg blev hæftigt forstrækket. Jeg begyndte allerede at frygte for at den Ulykke, der svævede over mit Hoved, dog alligevel vilde bryde løs, hvor nær min Afreise til Breslau end var. Der var lovet mig en Sum for at dække Reiseomkostningerne. En Deel af den maatte jeg erholde førend jeg var i Stand til at forlade Halle. Ved en Ven, der reisde til Berlin, lyffedes det mig, at gjøre Schleiermacher bekjendt med min farlige Stilling. Han underrettede

von Schumann derom, og nogle Dage efter var jeg i Besiddelse af Reisepengene. Men den korte Tid, der endnu gik hen inden Afreisen, var rig paa vigtige Begivenheder.

Der blev bragt mig en Billet, hvori Martens meldte sin Ankomst, beklagede, at en Upasselighed forhindrede ham i strax at besøge mig, og forsikrede, at han ingen Ro havde, førend han havde gjort mit personlige Pefjendtskab, da han havde noget af Vigtighed at meddele mig. Han bad mig derfor indstændigt om et hurtigt Besøg. Jeg tilstaaer, at jeg fandt denne Forderung noget uforstaaet, og havde allerede besluttet at afvise den. Men jeg betænkte hvor vigtigt det var for mig at lære at kende ham. Den Zilsfærdighed, som han røbede, forøkom mig farlig. Jeg besøgte ham. Det var en lille bredskuldret Mand, med et meget plat, men dog bevægeligt Ansigt, smaa blinkende, lurende Dine; hans Gestalt gienkjendte jeg siden igten i en Mand, der iblandt os spillede en vigtig, men ikke almindelig elsket Rolle; Martens var blot noget modbydeligere og bredere. Det er vel mueligt, at den Forestilling, som jeg havde om ham, gjorde at han forekom mig mere modbydelig, end det vel ellers vilde

have været Tilfældet. Samtalen blev først indledet fra hans Side ved en Lortale over mit Skrift, men denne forekom mig saa indholdstom, at jeg ikke kunde modstaae den Lyst at vise, at jeg gennemstuede ham. Det var mig let, i det jeg fulgde Gjensstanden for hans Lortale, at bringe ham til selv fuldkommen at indsee hvor aldeles ude af Stand han var til at forstaae mit Skrift. Jeg beundrede hans Holdning. Vi forbleve begge høflige og han begyndte at tale om vort Forehavende som en Fortrolig. Jeg ventede denne Bending af Samtalen og var fuldkommen forberedt paa den. Jeg nægtede ikke; thi hvortil vilde det vel have gavnet? Men jeg behandlede det fra Først af med kold Foragt. En saadan Virksomhed, sagde jeg, var jammerlig og unyttig; for paa en gavnlig Maade at være virksom for Lysmand maatte man handle forstandigt efter en stor Plan, man maatte finde en mægtig Støtte i Baggrunden, og da jeg havde fundet og erkjendt det Taabelige ved en saadan Virksomhed, havde jeg sluttet mig til Forbundet mere for at forhindre Daarskaber, end af nogen anden Grund. „Deres Sindelag, Hr. Martens!“ — sagde jeg, — „maa jeg ære, men at De, uden at være ledet dertil af en mægtig Haand, endog i den bedste

Hensigt kunde beslutte Dem til at paatage Dem en saa
 tvetydig Rolle, der dog næppe lod sig forsvare under
 de gunstlige Forhold, naar jeg i høieste Grad dable.
 Jeg antog en kold, stæng, bestemt fremtrædende og
 skaanseløs dommende Holdning, der rigtigt nok ellers
 ikke var mig naturlig. Diebliffets Hare gav mig
 Fasthed. Han syntes overrasket og det var klart at
 han havde ventet at finde mig ganske anderledes. At
 jeg havde gienemsluet ham, at han ikke kunde vente
 at erfare noget af mig, maatte være ham klart.
 Medens jeg nu saaledes hver Dag ventede at
 blive sat fast af det hemmelige Politis, indtraf Peist,
 Müllers Efterfølger, fra Cassel. Det var en levende,
 bevægelig Mand, meddeelsom og venlig; han syntes
 at finde megen Behag i sin Værdighed, og, selfomt
 nok, til mig sluttede han sig meest; om Universitæ-
 tets Forhold underholdt han sig udspærligt, naar han
 træde, at jeg besad den mindste Underretning derom.
 Han lod sig hele Dagen fore omkring med mig til de
 forskellige Indretninger, og vilde sig næsten altid
 ledsaget af mig. Jeg søgte at give ham de Efter-
 retninger, som jeg var i Stand til. Jeg kunde blot
 ikke faae tilstrækkelig Underretning om Universitæts
 Forholdenheder og mine Collegaers Dnsler, som jeg

ikke kjendte Nois nok til; thi jeg troer, at han netop
 skides saa lidet fra mig, for at holde mig borte fra
 de andre Professorer og saaledes at nød mig til at
 sige min Mening reent ud, og uden fremmed Indfly-
 delse. Han troede vel, at jeg der stod i Begreb
 med at forlade Universitetet, vilde være upartist;
 man havde ogsaa forstaaet ham, at jeg lignede ham
 meget. Hvorvidt denne sidste Omstændighed havde
 bidraget til, at erhverve mig hans Tillid, ved jeg
 ikke. Han var saa meget syntes vist, Alet ikke un-
 derrettet om den Fare, der truede mig. Denne min
 høieste Foredrags Gunst satte hele Verden i Forbau-
 selse, og Mange misundte mig maaskee for en Ud-
 mærkelse, der intet Værd havde for mig, uden for saa-
 vidtsom jeg formaaede at udrette noget Nyttigt for
 Universitetet førend jeg forlod det. Det lykkedes mig
 virkelig ogsaa at bevirke nogle Ansættelser, der fandt
 Sted efter mine Forslag.

Imidlertid nærmede Dagen til min Afreise sig
 og med denne, som jeg troede, den Fare, der svæ-
 vede over mit Hoved; og jeg kunde saa meget min-
 dre betragte Statsraad Leists Gunst som en behage-
 lig Begivenhed, som jeg var overbevist om at det
 dommeelige Politij betragtede mig som en Forbryder

og trængte efter at bemægtige sig mig. Denne Frygt
sagde jeg nu at skjule saa meget jeg kunde. Den
selsomme Modsatning mellem en unyttig Gunst,
som man misundte mig, og den forestaaende Fare, at
blive hæftet som en Forræder, der truede mig fra
flere af den samme Stats Dyrigheds personer, føre-
kom mig saa selsom, ja undertiden lystig, at jeg,
naar jeg vilde mig ved Siden af Statsraaden, ikke
formaade at undertrykke et hemmeligt ironiskt Smil.
Min Svigerfader var kort forhen ankommen til
Diebitzenstein. I det øde, for alle Mobler blottede
Huis sad vi, mellem Vækker, der skulde afhentes af
Boermændene, omgivne af min Konos Familie og af
nogle Benner. Det var sildigt om Aftenen; tidligt
den følgende Morgen vilde jeg rejse bort. Smerten
ved den forestaaende Skilsmisse rystede os Alle.
Angsten, der greb mig mere og mere, forøgede det
Smertelige ved Skilsmisssen. Der gaves Diebliske,
i hvilke jeg med Sikkerhed troede, at Natten vilde
medføre den truende Begivenhed, og sætte Kone og
Barn, Familie og Benner i den største Jammer.
Da kom Politi Kommissairen og kunde saameget
mindre afvises, som Dørene hode aabne i Forvirrin-
gen og for de Benner, der kom for at tage Afsted.

Som en god Aand sad han midt imellem os og vjæde os den største Deeltagelse. Jeg tilstaaer, at jeg næsten beundrede den Consequents, med hvilken han stræbte at fastholde sin Rolle ligeoverfor mig. Han vilde maaaskee have stuffet en Anden; men hos mig havde den Overbeviisning at vi vare forraadte uddannet sig alt for bestemt, og saasnart jeg blot saae ham, forsvandt enhver Tvivl til Fordeel for ham. Formodentlig forekom de Meddelelser, som han havde erholdt af vor stufede Ben, Politiovrigheden for ufuldstændige. Man vilde, førend man tog sin Tilflugt til voldsomme Forholdsregler, gienennemstue det hele Omfang af det hemmelige Forhavende, først benytte og derpaa straffe de Sammensvorne. Politikommisfai ren havde sandsynligviis gjort sine Forfatte overdrøgne Forestillinger om den Tilsid, som han havde sneget sig ind i, og befandt sig nu i en stor Forlegenhed. Haabede han maaaskee endnu i Skilsmisfens sidste Dieblit at opsnappe en eller anden uforfægtig Ittring? — Jeg veed det ikke. — Jeg tilbragde Natten søvnløs.

Alt var forblevet roligt og vi forlode Halle. I hele denne Tid frygtede jeg nu ikke alene for mig selv, men ogsaa for mine tilbageblivende Venner.

Med stor Engstelighed søgde jeg at gjøre dem opmærksomme paa den Fare, som de befandt sig i. Jeg havde hemmeligt forsynet mig med et Par ladte Pistoler; Harthausen ledsagede os til de sachske Grænser, og da jeg saae mig ude af Fare, forlod min Angst mig ikke; den kastede sig nu fra min Person alene paa mine Venner, hvis Stilling bestandigt forekom mig mere og mere truende.

Da jeg var ankommen til Breslau, forsvandt denne Betyrning lidt efter lidt; Alt blev, som jeg erfarede, roligt i Halle; ja jeg begyndte, med et Slags Skamfuldhed, at troe at jeg modløst havde givet mig til Priis for en unyttig Frygt. I September 1811 forled jeg Halle. Men i December samme Aar erholdt min Kone Brev fra sine Søstre paa Giebichenstein, der kun altfor meget stadfæstede Rigtigheden af mine Formodninger. I Halle havde der hidindtil ingen Politierecutioner fundet Sted; man kjendte kun af Beretninger og Fortællinger hvor farlig denne hemmelige Magt var. Lidt om Natten blev nu Blanc, den vildledte unge Mand, og Boghandler Schimmelpenning, saavel som Krofigt i

Populig arresterede og før det Første førte til Magde-
 burg. Om Morgenens, da man erfarede disse natlige
 Hæftelser i Halle; blev den hele By greben af For-
 færdelse. Blanc var agtet i hele Staden, og Schim-
 melpenning hørde til dens meest agtede Borgere;
 den unge Mand var almindeligt afholdt. Men da
 man erfarede, at en saa anseet Adelsmand som Kro-
 sigt var ført bort om Natten, blev man endnu mere
 forstræffet. Man frygtede for at opleve Oprør som
 dem i Marburg, Henrettelser, som Profesor Stern-
 bergs og Emmeriks. Man kan tænke sig i hvilken
 Stenning disse saa forfærdelige Efterretninger maatte
 sætte mig; ofte blev jeg i mit Indre plaget af Be-
 breidelser. Vel vilde det have været en latterlig An-
 mættelse, dersom jeg vilde have bebreidet mig, at jeg
 havde forført Mænd af en saa fast Tænkemaade, og
 at det, som de foretog sig ikke var opstaaet af deres
 egen veloverlagte Beslutning; men dog blev jeg der-
 ved ingenlunde beroliget; den første Anledning til en
 saa farlig Forbindelse var dog udgaaet fra mig, og
 det syntes mig næsten uværdigt at jeg levede i Brod-
 lau sikker og uden Fare, medens mine Venner vare
 indviklede i en farlig Undersøgelse. Det var netop i
 den skjæbnesvangre Tid, der vækkede saa store For-

haabninger, og jo mere jeg begyndte at ahne, at Historien selv i sin hemmelighedsfulde, guddommelige Fremstriben vilde medføre det store Dieblis, som vi saa overilet havde stræbt at fremstynde ved smaalige Midler, desto dybere fastede en bebreidende Betragtning sig over den tidligere, dog, som jeg maatte tilstaae, tvetydige Handling, der nu truede mine Benner's Liv. Kort efter blev en anden Ben taget til Fange paa en virkelig overraskende og uventet Maade. Von Willisen havde, som østerrigsk Officier, taget Deel i Slaget ved Bagram. Han stod en Tid lang som Kavalleriofficier i Ungarn og blev siden forsat til Wien; der var hengaaet halvandet Aar, siden han tog Deel i Fægtningen ved Dobendorf. Med de senere Foretagender var han fuldkommen ubekjendt. Schills Tog troede han glemt, og ansaae sig saa meget mindre i Fare, som han dog havde stift sig fra ham; han stode ogsaa paa sin Ansættelse i den østerrigiske Armee. Derfor rovede han at aflægge et Besøg hos sine Slægtninger i Nærheden af Halle. Han havde taget feil. Han blev, ligesom mine andre Benner, arresteret, og ført til Cassel.

En Dag fandt jeg, da jeg traad ind i min Stue, min Kone i stor Beshyrtelse. Der laa et Brev;

Adressen vides Reichardts velbetjendte Haandskrift; Posttegnet var Mayence. Jeg vovede næppe at brække Brevet. Min Svigerfader, der var sygelig, tog vel den inderligste Deel i Landets Skæbne, men det led som om han havde trukket sig tilbage fra al Virksomhed. Hvem vilde compromittere den syge, næsten tredsindstyveaarige Mand ved ubesindige Ytringer? Men dog opstod der en Frygt hos mig for at man skulde have fornyet den tidligere Mistanke, revet ham bort fra hans Familie og slæbt ham til Frankrig. Med sittrende Haand brækkede jeg Brevet, og var allerede igjen beroliget, da jeg gienkjendte en ganske anden Haandskrift; det var kun nogle faa Linier i det franske Sprog. Vær De forsigtig, skrev den uanerkjendte Brevskriver, tael De aldrig om Politik, og skjul Dem; endog i Breslau er De ikke sikker.

Jeg var mere forbauset end forstrækket over denne Advarsel. Indholdet beroligede mig; thi jeg vidste nu, at min Svigerfader var uden Fare. At jeg i Breslau var udsat for noget Slags Fare, troede jeg ingensinde. At man i en preussisk Provinds, maa stee ved Tropper fra den af Franskmændene besatte Fæstning Glogau skulde med Magt arrestere en preussisk Embedsmand, forekom mig aldeles ikke sandsyn-

ligt. Man vilde, tænkte jeg, maaſkee henvende ſig il den preussiske Regjering; ſaaledes ſom jeg kendte dens Sindelag paa den Tid, vilde den ikke udlevere mig; maaſkee vel holde mig fangen i en eller anden Fæſtning, men netop derved holde mig ſikker. Paa en ſaadan dog egentlig ærefuld Maade, vilde det, ſom en uſædvanlig Begivenhed ingenlunde være mig ubehageligt at være fange en Tid lang, og jeg tænkte med et Slags Glæde paa den ſkønne Rolighed ſom jeg der vilde finde for mine Studeringer.

Men hvem havde ſkrevet Brevet? — Hvorledes kom det med min Fædres faders Udſkrift og en ſaa langt bortliggende Stads Poſtſtoen i mine Hænder? Min Kone gættede det ſtrar. „D'A. .!“ — raabde hun. — Denne franſke Greve var Etappementmandant i Halle; jeg havde tilfældigvis gjort hans Bekendſkab og ſaaet ham overordentligt ſjov. Han var en af de elſkverdige Franſkmand, der nødvendigvis maae erhverve ſig ethvert Menneſkes Hengivenhed. Han havde, ſom man fortalte, oplevet uhyre Liden, havde, da han var nødt til at flygte i Revolutionens meeft blomſtrende Tid, for et Etins Styk ladet ſig ſtille ſig ſin Kone; hun ſulde agere Citoyenne, og ſaaledes, om muligt, redde deres hele Formue, eller

en Deel af den. Han flygtede til Nordamerika, hvor han levede længe i stor Trang. Da det under Napoleon blev bekendtgjort at Emigranterne igjen kunde vende tilbage til Frankrig, ankom han dertil, opsoegde sit Palads i den bekendte Gade, og fandt sin Kone kun alt for meget som den Citoyenne, som hun skulde forestille; hun havde ægtet en Citoyen. Greven fandt sig i Paris ligesaa fattig og forladt, som i Nordamerika, og paa en tilintetgjørende Maade saaret i sit Inderside. Han maatte antage enhver Stilling, der frembød sig, og saaledes kom han til Halle. En dyb Alvor laa paa hans Ansigt. Han kunde være nogle og halvtredstindstyve Aar gammel, men han saae ud som en Olding, hans Haar vare fuldkommen blegede, hans skjonne Ansigtstræt — han var en af de skjønneste Oldinger, som jeg nogensinde har seet — vare gennemsurede af dybe Rynker, men ikke skjammede. Omendstjendt vi kun med Noie gjorde os forstaaelige for hinanden, syntes han dog at være en stor helse Hengivenhed for mig, og jeg sluttede mig med min hele Sjæl til ham. Imellem Ruinerne af Moritzburg havde der paa en ret interessant Maade, i en lang Række af Aar dannet sig, ved en Opdyngelse af Jord en jævn Plads i en, to eller tre Eta-

gers Høide; denne Plads, der var bevoret med temmelig store Træer, blev af Kommandanten benyttet til en lille Havn, som han havde udyntet paa den behageligste og siirligste Maade. Han kunde hvert Dieblis vente at blive kaldt bort. Jeg havde altid beundret Franskmændenes muntre Sind, da de endog søge at udynte en kort Besiddelse, paa det Siirligste. Her vilde den dybtkrænkede Olding sig først erkynde, Han havde vidst at erhverve sig endog deres Kjærlighed og Pengivenhed, der vare de bitterste Hjemder af Franskmændene, og kunde saa ganske tabe sig i den lille Nydelse af en tilsyneladende ubetydelig Nutid, som om den gyselige Fortid, der laa bag ved ham, havde tabt al sin Magt, og den dunkle Fremtid, der svævede for ham, alt sit Truende. Dybt rørt betragtede jeg den ædle Olding, der i et saadant Dieblis legede i Haven og med Haven som et muntert Barn.

Jeg havde kort isorveien erfaret af min Svigers fader, at d'A... var kaldt tilbage til Frankrig. Han var ubentviyl underrettet om den Fare, der truede mine Venner og, som han vel vidste, ogsaa mig. Men da han var meget forsigtig, vovede han ikke umiddelbart at advare mig i en Skrivelse. Brevet

med Reichardts Udskrift blev forvaret til han kom til Mainz. Her kunde han forudsætte, at jeg og mine Forhold vare fuldkommen ubekjendte, og voxede først der at levere Brevet paa Posten. En lang og sørgelig Erfaring havde gjort ham forsigtig.

Det vare mig tilladt, her at berøre mine fangne Venners senere Stjæbne. Schimmelpennin blev efter kort Tids Forløb løsladt. Kroftig sad fangen i ni Maanedes. Han var sandsynligvis været den, der opførte sig med den største Forsigtighed og Sindrig-
 ighed, og blev vel mindst compromiteret ved de anstillede Undersøgelser. Hans betydelige Grundeigendomme kom ham til Gavn; han maatte stille Sikkerhed med sin hele Formue, og levede under en pünlig Opsigt paa sit Gods, som han ikke turde forlade. Da den store Krig begyndte, gav han sit Gods til Priss for Hjenden, og hørte til de første Krigere, der indfandt sig i Breslau. Her saae jeg ham. I det blodige Slag ved Mödern, hvorved Slaget ved Leipzic blev indledet og forberedt, kommanderede han en Bataillon; han styrkede med denne midt ind iblandt Hjenden, og vilde have vilst sig som en laceræmonist

Best, dersom det havde været ham uueligt at udmarke sig iblandt den Mængde, der kjæmpede saa tappert der. Han blev

Bed ham havde jeg erfaret Undersøgelsernes Gang. Det varede længe førend det lykkedes at gjøre nogen Opdagelse, der var farlig for de Fængne; men den uslykkelige unge, af sin Ven stufede Mand var ligeledes fangen. Engang, da han stod forfulgt i sit Fængsel og overveiede Følgerne af sin Overførsel, hørte han en lydelig Jamren. En Fange der sad ved Siden af ham og kun var adskilt fra ham ved en Træ Væg, syntes ganske at hengive sig til Fortvivlelsen. Han lyttede til den lydelige Klage, blev greben af en dyb Deeltagelse, der lod ham glemme sin egen Kummer, og gjenkjendte tilfaldt, næsten med Glæde, Stemmene. Det var Martens. Der begyndte en Samtale, som blev mere og mere fortrolig. Der Ben fortalte nu, hvorledes de forbundne betragtede ham som Forræderen, hvorledes han bestandigt havde forsvaret ham, og aldrig havde kunnet tænke sig en saa sort Trolesbed af en Barndoms- og Ungdoms Ven, som han ubetinget havde skænket sin Tillid; — hvorledes han, da han og hans Venner bleve påfattede, først havde begyndt at tvivle; hvorledes hans

eget Fangenskab: kun forekom ham som et lidet Onde; naar han maatte bebrejde sig, at han havde styrtet saa fortreffelige Mænd i Ulykke, naar han overveiede at han havde været et Offer for en satanist Tænke- maade, der udrev Tillidens sidste Rod af hans Indre. „Da jeg gienkjendte den klagende Stemme,“ — sagde han, — „blev jeg, det maad jeg tilstaae, gien- nemtrængt af en stille glød Høielse. Du har, altsaa dog været en trofast Ven; vi ere Alle og Du med et Offer for en os ubekendt Fortæder, og jeg havde Ret, da jeg tog Dig i Forsvar. Den store Brøde, der forekom mig forfærdeligere, end Fængslet og dets farlige Følger, er afvættet fra mig; — Politicom- missairen forsatte nu sine Klager. „Jeg er“ — raabde han, — „mere skyldig end I Alle; jeg var forpligtet til at meddele mine Foresatte alt, hvad jeg erfarede; jeg kan ikke undgaae Dødsstraffen. Jeg elsker, som Du veed, en Pige; inden kort Tid haaber jeg, at besidde hende; jeg døer, og min stræf- lige Død vil gjøre hende ulykkelig for bestandigt.“ Hans Klager bleve bestandigt mere fortvivlede og hans Ven forglemte sin egen Ulykke og sine Ven- ners; og angrede bittert at han havde styrtet ham, Embedsmanden i en fjendlig Magt Tjeneste, i For-

dærvælsen. Saaledes blev der nu indledet en Samtale, hvori alle Punkter af Forretagendet bleve berørte, og den Deel, som enhver Enkelt af de Forbundne havde taget i de hemmelige Planer, samt alt hvad det unge Menneske vidste om deres Forbindelse med en hemmelig Berliner Committee, blev udførligt omtalt. Cæseren vil uden tvivl allerede have indseet, at det hemmelige Polit her anvendte et bekendt Midde. Inquisitorerne sad ved Siden af Politicommisfairsen, og det lyffedes dem at gennemgaa det hele Sæt af de hemmelige Planer. Som v. Kærligt forsikrede mig, var det især mig, der blev compromiteret ved denne Undersøgelses Gang. Lyffedes det den vestphalske Regjering at faae mig i sin Magt, var det bestemt at jeg vilde blive henrettet; deels fordi Overhovederne for den Berliner Committee virkelig umiddelbarest havde henvendt sig til mig, deels fordi den fangne Ben vidste mig i Sikkerhed, og selv Politicommisfairsen blev ledet af en Rest af menneskelig Gølelse, foretog jeg som den meest skyldige. Undersøgelsen mod de Medforbundne tog fra nu af en farlig Vending. De vare forbausede, da de opdagede hvor usigtigt In-

quisitorerne vare underrettede om Alt, men lode sig dog ikke forlede til nogen Tilstaaelse.

I Paris besøgte jeg, efter denne Hovedstads Indtagelse, den forhen oftere omtalte franske Grev Reinhardt. Ogsaa Wolfram, der havde været westphalsk Minister, fandt jeg der. Som jeg har erfaret, skal han især have gjort sig Umage for at faa fat paa mig. "Det glæder mig" — sagde jeg, da jeg blev forestillet for ham, — "at jeg har den Ære at gjøre Deres mig saa ønskværdige Bekjendtskab paa en Maade, der er saa ønskværdig for os Begge. De har, som jeg erfarer, gjort Dem megen Umage for, om ikke at see mig, saa dog at bringe mig i Nærheden af Dem." Jeg tilstaaer at denne Ironi af Skjæbnen morede mig. Jeg kunde saa meget renere hengive mig til den glade Høielse, som jeg vidste, at alle mine Venner vare reddede.

Jeg havde, som jeg forhen har fortalt, fort efter Krigen sat v. Krosigt et Minde i "den Zeitgenossen" og ved denne Leilighed, greben af Harm og Afsty, fortalt Politicommissairens sorte Forræderi. Da denne Forræder efter Krigen hurtigt forvandlede sig til en ivrig Patriot og ikke sjældent forstod at skaffe sig Fordele, som de, der have opoffret sig i

Stilhed, aldrig formaaede at erholde, havde jeg betegnet hans Person saa tydeligt som det stod i min Magt, og advaret imod ham. Kogebue udgav den Tid de Relationer om den tyske Literatur, der, som man paaastod, vare bestemte for Keiser Alexander, og det er bekjendt hvor megen Opsigt de valde, hvilke hæftige Angreb der fulgte og hvorledes de især gave Anledning til Sands ulykkelige Daad, Kogebues Mord. Han berørte i disse Relationer min lille Opsats og Forræderiet. „Vi ville“ — sagde den Fortræffelige ved denne Leilighed, — „til Menneskehedens Ære haabe, at Hr. Steffens har løiet.“

B. Willisen havde vel ingen Deel i hine Foretagender, men hans Stilling var dog den Jarligste. Det er bekjendt at en Deel af de ved Döbendorf fangne Officierer bleve stødte i Wesel, og at en Deel maatte tilbringe i det mindste flere Aar i Slaveriet. Willisen fattede en Beslutning, som jeg virkelig fandt beundringsværdig. Det var ham tilladt at forskaffe sig Bøger, og han valgte ingenlunde en let Lecture, der skulde bedøve ham. Han havde under Beckers Vejledning begyndt at lære det græske Sprog.

Nere end eet Aar tilbragde han i Fængslet; her kjøbde han en græst Grammatik, et græst Lexicon og Homer og tilbragde denne farlige Tid fordybet i dette Studium.

B. Willisen var, ligesom hans Sag, adskilt fra de andre Fanger. At man omhyggeligt undgik at gjøre Fangerne bekendte med Udsaldet af den store Krig, er let at indsee, men ganske lod det sig dog ikke skjule. B. Willisen erfarede nok for med Alvyr at tænke paa sin Undvigelse. Han blev, i det Hele taget, behandlet godt, og erholdt for hans Sundheds Skyld, Tilladelse til at gaae frem og tilbage langs med en høi Muur i Fængslets Gaard. En Tid lang fortsatte han denne Spadseregang paa en saa umistænkkelig Maade, at man blev mindre opmærksom paa ham. Da han benyttede Daglyset til sine Studeringer, kunde det ikke være paasaldende, at han benyttede Tusmørket til sine Promenader. En Dag opdagede han et Stillads ved Muren, fordi en Deel af den skulde repareres. Han gik nogle Gange ligegyldigt forbi det, indtil det begyndte at blive mørkt, og han mærkede at man ikke iagttog ham. Nu slog han hurtigt op paa Stilladset; det lykkedes ham at naae det Øverste af Muren og han sprang ned paa

den anden Side. Det høie Spring rystede, ja, bedøvede ham. Da han kom til sig selv igjen, fandt han til sin Forbauselse, at han var uskadt; men hvor han var kommen hen, vides han ikke. Han saae sig om, befandt sig i en Gaard og opdagede et Huus, der laa lige for ham. Han traad ind i en lang mørk Gang, aabnede en Dor og befandt sig i en oplyst Krambod. Han saae Bodsvendene beskæftigede med at uddele de Sager, de havde solgt, til Mandfolk og Fruentimmer, gik roligt igiennem Mængden, hilsede den og førend de Tilstedeværende kunde komme sig efter deres Forbauselse var han forsvunden. Paa en høist æventyrlig Maade naaede han Leipzig. Her holdt han sig en kort Tid skjult hos en Ven, og kom over Böhmen til den preussiske Armee. Han blev ansat i General Yorks Generalstab, og efter hans Flugt saae jeg ham først igjen under Vinterfelttoget i Frankrig.

Paa en anden Maade, bleve de to forbundne Venner reddede. General Czernitschew overfaldt, som bekendt, Cassel, efter Slaget ved Lützen; han trængte ind i Staden; en Ahnelse om det nylig grundede Kongeriges Tilintetgjørelse greb den hele Stad. Ved forskellige Ittinger opstod den Formod-

ning at Staden var i Fare for at blive indtaget af fjendtlige Tropper. Min Ven Blanc havde gjort sig bekendt med de forskjellige Clausurer. Flere politiske Fanger sadde der. Det lykkedes ham med nogle Andre at aabne Fængslerne; man overvældede Fangevogterne, lod Bindebroerne ned og undveeg. Men da Flygtningerne nu betraad Gaderne, opdagede de til deres Forstrækkelse at Czernitscheff havde forladt Staden. De westphalske Tropper drog igjennem Gaderne; det var sildigt om Aftenen; i Mørket kom de igjennem mindre Gader. Forvirringen var endnu saa stor, at der ingen Anstalter bleve trufne mod Fangernes Undvigelse; ved gjensidig Understøttelse lykkedes det dem, at klatre over Stadens Muur og de naaede de russiske Tropper, da de endnu bestandigt opdagede deres Bagtilb i Nærheden af Staden.

Blanc blev optagen i Armeen som Feltpræst. Men saa længe til han kunde modtage en bestemt Ansættelse, ledsagede han det blücher'ske Korps, bevæbnet som de Øvrige. Saaledes gjorde han hele Kriggen med; jeg traf ham i Vinterfelttoget i Frankrig og kunde nu dele den aabne Kamp med ham ligesom før de hemmelige Foretagender.

Saaledes var jeg nu beroliget med Hensyn til alle mine Benneres Skjæbne?

B. Harthausen havde tidligere forladt Halle. Han var vistnok en af de Virksomste blandt alle de Medforbundne; han underholdt ikke blot Forbindelser i Halle, men ogsaa i flere Egne, især i Westphalen. Da han var flygtet, blev der sat en Priis paa hans Hoved. Under mange Slags Farer lyffedes det ham at komme over Sverig til London.

Han havde tidligere fattet den Beslutning at foretage en Reise i Østerlandene. Derfor studerede han med Iver, under Professor Wahls Vejledning, det hebraiske og persiske Sprog; han fandt det særdeles hensigtsmæssigt, at fremtræde som Læge paa denne store Reise, og beskæftigede sig derfor med Lægekunsten. Dette Studium kom ham tilpas i London. Da den westphalske Regjering havde bemægtiget sig hans Formue og Indkomsterne af et Præbende, besad han rigtigt nok ikke Midler til at foretage sig den store asiatiske Reise, som han havde i Sinde. Han blev i London ansat som Underlæge ved et Marinehospital, og holdt der Forelæsninger over Natur-

philosophien efter mine Grundtræk. Hans Tilhørere vare Tyssere, der levede der; dog var der ogsaa, om jeg ikke tager feil, et Par engelske Lærde iblandt dem. Mine Venner, den i London endnu levende Handelsherre Siemering og Senator Hudtwalcker i Hamburg, erindre endnu med stor Glæde hine Forelæsninger, der, efter deres Forsikringer, vandt stort Bifald.

Jeg traf min Ven først igjen som engelsk Officier i Paris. Han var derpaa i nogle Aar preussisk Geheimeregjeringsraad, traf sig siden tilbage til sine Godser, og gjorde stor Opfigt ved sit politiske Skrift „über die Grundlagen unserer Verfassung,“ der blev trykt som Manuscript, da de westpalske Stænder forsamlede sig i Aaret 1834. Der forekommer meget Grundigt og Sandt, Meget der er Aandigt opfattet og foredraget i dette Skrift; dog kan jeg i mange Ting ikke dele min Vens Anskuelser, især kan jeg ikke billige hans Forsøg paa at construere Staten naturphilosophisk, der er sluttet for snævert til mit tidligere vovede Udkast.

Nu lever von Harthausen, opøiet af Kongen af Baiern i Grevestanden, paa sit nye acquirerede Gods i Nærheden af Kissingen, og beboer der det æld-

gamle Slot Salzburg. Det blev ofte beboet af Karl den Store, naar han jagede i den nærliggende Salzstov.

*) Da jeg havde sluttet Oversættelsen af dette Bind modtog jeg følgende Brev, som jeg paa Anmodning indrykker her:

„I det af Dem oversatte Skrift af Dr. H. Steffens: „Hvad jeg oplevede,“ 3 Deel, P. 313 siges, at min Kone havde været forlovet med Samsø, der skrev det herlige Sorgespil Dyveke. Heri har den ærede Forfatter feilet. Hun var Enke efter en anden ligesaa almindeligt agtet og elsket Mand, Philosophen Christian Hornemann, der holdt Forelæsninger over den kritiske Philosophi. Denne Feiltagelse ønskede jeg at see berigtiget, og beder Dem derfor at meddele Deres Læsere denne Bemærkning i en af de følgende Dele af Skriftet.“

Chr. Joh. Breßdorf.

